

**T.C.
BARTIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

**TÜRKİYE'YE YÖNELİK İLTİCA SORUNU VE AFAD'IN ROLÜ; GAZİANTEP ÇADIR
KENTLER ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**HAZIRLAYAN
GÖKHAN SOYAL**

**DANIŞMAN
YRD. DOÇ. DR. BEYZA ÖZTURANLI**

BARTIN-2017

KABUL VE ONAY

Gökhan SOYAL tarafından hazırlanan “ Türkiye’ye Yönelik İltica Sorunu ve AFAD’ın Rolü; Gaziantep Çadır Kentler Örneği” başlıklı bu çalışma, tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliği/oy çokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Doç. Dr. Mahmut BOZAN

Üye: Yrd. Doç. Dr. Beyza ÖZTURANLI

(Danışman)

Üye: Doç. Dr. Özcan SEZER

Bu tezin kabulü Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun/...../..... tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Yrd. Doç. Dr. M. Said CEYHAN

Sosyal Bilimler Enstitü Müdürü

BEYANNAME

Bartın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre, Yrd. Doç. Dr. Beyza ÖZTURANLI danışmanlığında hazırlamış olduğum “Türkiye’ye Yönelik İltica Sorunu ve AFAD’ın Rolü; Gaziantep Çadır Kentler Örneği” adlı yüksek lisans tezimin, bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

...../...../2017

Gökhan SOYAL

ÖN SÖZ

“Türkiye’ye Yönelik İltica Sorunu ve AFAD’ın Rolü; Gaziantep Çadır Kentler Örneği” adlı bu tez çalışmasında, ilk günden son güne kadar, anlayışı, bilgisi ve tecrübesi ile desteğini hiç esirgemeyen değerli danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Beyza ÖZTURANLI başta olmak üzere, lisans ve yüksek lisans eğitimimde emeği geçen çok değerli hocalarım Prof. Dr. İsmail CERİTLİ, Doç. Dr. Mahmut BOZAN, Yrd. Doç. Dr. İsmail BAŞARAN ve Yrd. Doç. Dr. Mesut KAYAER’e saygı ve sevgilerimi sunarım.

Bu tez çalışması yapılırken birçok kişinin desteği alınmıştır. Bunların başında tezin her aşamasında bilgileri ve tecrübeleri ile yanımda olan, hocalarım Salih ÇİFTÇİ ve Leyla ÇİFTÇİ’ye teşekkürü bir borç bilirim. Anket çalışması sırasında beni yalnız bırakmayan Hacer OÇAK, İrfan OÇAK ve Mustafa OÇAK’a yardımlarından ötürü teşekkür ederim. Dostlarım, Onur ŞEKER, Uğur GÜLER, Abdulkadir KARAGÜLLE, Murat ÜSTÜN ve Gülşah KADIOĞLU’na verdikleri destekten ötürü teşekkür ederim.

Son olarak, beni saygı ve sevgi kelimesinin anlamına bilerek yetiştiren ve eğitim hayatım boyunca desteklerini her an yanımda hissettiğim aileme teşekkür ederim.

Gökhan SOYAL
Bartın- 2017

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

**Türkiye'ye Yönelik İltica Sorunu ve AFAD'ın Rolü; Gaziantep
Çadır Kentler Örneği**

Gökhan SOYAL

Bartın Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Beyza ÖZTURANLI

Bartın-2017, Sayfa: XVII + 141

Çeşitli sebeplerden ötürü yerinden ve yurdundan edilmiş kişiler, hem uluslararası toplum, hem de bireyin göç ettiği ülkeler bakımından olumsuz sonuçlara neden olmaktadır. 21. yüzyılda devletlerarası ihtilaflar, iç savaşlar ve baskıcı yönetimler, devletlerin kendi vatandaşlarına dahi zor kullanmasını ve zulme maruz kalan insanların yer değiştirmek zorunda kalmasını beraberinde getirmiştir. Bunun bir sonucu olarak insanlar, başka devletlerde sığınma aramışlar ve halen aramaktadır. Neredeyse tüm devletlerarası kurumlarda kendine yer bulan sığınmacı ve mülteci kavramı da, konunun öznesinin insan olması ve insan-devlet arasındaki etkileşimi doğurması hasebiyle, incelenmeye değer bulunmuştur. Bu bağlamda çalışmamızda, iltica kavramının geçmişinden kısaca bahsederek, uluslararası alanda hangi düzenlemelerin yapıldığı ve hangi kurumlar etrafında şekillendiği anlatılarak, konunun genel çerçevesi çizilmiştir. Ardından Türkiye'nin ulusal hukuk düzenlemelerine değinilmiştir. Devamında Suriye Arap Cumhuriyeti'nden savaş tehdidi altında kaçan bireylerin, ülkemize gelip, iltica talep etmesiyle başlayan süreçte, bu kişilerin hukuki statüsünün ne olduğu ifade edilmeye çalışılmıştır. Bu maksatla gelen bireylerin, yerleştirildikleri çadırkentlerde

verilen hizmetlerin kalitesinin ölçülmesi ve Başbakanlık Afet Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'nın (AFAD) bu kişilere verdiği hizmetin neler olduğunun ortaya koyulması, çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Çalışma tekniği olarak, konuya ilişkin literatür taraması ve Gaziantep ilindeki çadır kentlerde anket yoluyla saha çalışması metodu tercih edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İltica, Mülteci, Sığınmacı, AFAD, Geri Göndermeme ilkesi, YUKK.

ABSTRACT

M.Sc. Thesis

The Asylum Problem Directed to Turkey and the Role of AFAD;

The Sample of Gaziantep Tent Cities

Gökhan SOYAL

Bartın University

Institute of Social Sciences

Department of Political Science and Public Administration

Thesis Adviser: Asst. Prof. Dr. Beyza ÖZTURANLI

Bartın-2017, Page: XVII + 141

Too many people who had to leave their country due to various reasons have caused adverse outcomes in respect of international community and destination countries. By the 21th century, the international disputes, civil wars and the pressure authorities brought along the illegally use of force of the governments directed to their citizens and refugee movements around the world. This is why it is worth to consider the concepts of asylum seeker and refugee due to the subject matter of the human and interaction between human being and the state. In this context, we've briefly touched the history of the law of asylum and drew the general framework of the subject, considered the process institutionalization at an international level in this thesis. Additionally, national rule of law of the Turkey related to law of asylum and the legal status of the asylum seekers who fled to Turkey right after the Syrian civil war has been explained. More importantly, the quality and competence of the services provided in the tent cities by The Prime Ministry Disaster Emergency Management Authority

(AFAD) has considered. As research method, literature related to law of asylum were reviewed and the method of fieldwork has been implemented intended to the tent cities in Gaziantep province which are most intensive camps of asylum seekers in east of the Turkey.

Key Words: Asylum, Refugee, Asylum Seeker, AFAD, the principle of Non Refoulement, YUKK.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY.....	i
BEYANNAME.....	ii
ÖN SÖZ.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	vi
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xii
TABLOLAR DİZİNİ.....	xiii
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xvi
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM I ULUSLARARASI İLTİCA HUKUKU.....	5
1.1 İltica Kavramı.....	5
1.2 İlticanın Tarihi Gelişimi.....	6
1.3 İltica Sorununa Yönelik Geçici (Ad hoc) Çözümler.....	9
1.4 Kurumsallaşmaya Dönük Çalışmalar.....	12
1.4.1 Milletler Cemiyeti Dönemi.....	12
1.4.2 Birleşmiş Milletler Dönemi.....	14
1.4.2.1 Birleşmiş Milletlerin Kuruluşu ve Genel Yapısı.....	14
1.4.2.2 Birleşmiş Milletler Uluslararası Mülteci Organizasyonu.....	15
1.4.2.3 Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin Kuruluşu.....	17
1.5 Diğer Uluslararası Belgeler.....	19
1.5.1 Afrika Birliği Sözleşmesi.....	20
1.5.2 Cartagena Bildirisi.....	21

1.5.3 Avrupa'daki Belgeler	22
1.5.4 Arap Sözleşmesi	25

BÖLÜM II TARİHSEL SÜREÇTE TÜRKİYE'YE YÖNELİK İLTİCA SORUNU26

2.1 Osmanlı Dönemi İltica Hareketleri.....	26
2.2 Cumhuriyet Dönemi İltica Hareketleri ve Çözüm Arayışları.....	27
2.3 Türkiye'nin Uluslararası Hukuktan Kaynaklanan Yükümlülükleri.....	30
2.3.1 Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair 1951 Cenevre Sözleşmesi	33
2.3.2 Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair 1967 New York Protokolü	37
2.3.3 Uluslararası Hukukta Statü Belirleme	39
2.3.4 Mülteci Statüsü Belirlemede İzlenecek Yol	39
2.3.5 Mülteci Statüsünün Kazanılması İçin Gerekli Koşullar	40
2.3.5.1 Dine Dayalı Zulüm Tehdidi.....	40
2.3.5.2 Irka Dayalı Zulüm Tehdidi	41
2.3.5.3 Milliyete Dayalı Zulüm Tehdidi.....	41
2.3.5.4 Toplumsal Grup Aidiyetine Dayalı Zulüm Tehdidi.....	42
2.3.5.5 Siyasi Düşünceye Dayalı Zulüm Tehdidi	42
2.3.5.6 Ülkesi Dışında Bulunma	43
2.3.5.7 Ülkesinin Korumasından Yoksun Bulunma veya Yararlanmak İstememe ya da Ülkesine Geri Döneme veya Dönmek İstememe	44
2.3.6 Mülteci Statüsü Dışında Bırakma	44
2.3.6.1 Uluslararası Korumaya İhtiyacı Olmayan Kişiler.....	45
2.3.6.2 Uluslararası Korumaya Layık Görülmeyen Kişiler	45
2.3.7 Geri Göndermeme (Non-Refoulement) İlkesi	46
2.3.7.1 Yoğun Kitleli Akın Durumlarında Geri Göndermeme İlkesinin Uygulanması	50

2.3.8 Mülteci Statüsünün Sona Ermesi	51
2.4 1994 Yönetmeliği ve YUKK'nın Hazırlanma Süreci.....	52
2.4.1 1994 Yönetmeliği.....	52
2.4.2 Avrupa Birliği Uyum Mevzuatı	58
BÖLÜM III YABANCILAR VE ULUSLARARASI KORUMA KANUNU'NUN UYGULANMASI	60
3.1 Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun Genel Gerekçesi.....	60
3.2 Ulusal Hukukta Statü Belirleme	62
3.2.1 Uluslararası Koruma Statüsünün Kazanılması	62
3.2.2 Uluslararası Koruma Statüsünün Dışında Bırakma	63
3.2.3 Uluslararası Koruma Statüsünün Sona Ermesi ve İptali.....	64
3.3 İltica Edenlerin Ulusal ve Uluslararası Hukuktan Kaynaklanan Hak ve Yükümlülükleri	65
3.3.1 Uluslararası Hukuk Çerçevesinde Türkiye'de Mülteci ve Sığınmacıların Sahip Olduğu Haklar.....	66
3.3.1.1 Barınma Hakkı.....	66
3.3.1.2 Sağlık Hakkı	67
3.3.1.3 Çalışma Hakkı	70
3.3.1.4 Eğitim Hakkı	72
3.3.2 Ulusal Hukuk Çerçevesinde Türkiye'de Mülteci ve Sığınmacıların Sahip Olduğu Haklar	73
3.3.2.1 Barınma Hakkı.....	73
3.3.2.2 Sağlık Hakkı	77
3.3.2.3 Çalışma Hakkı	79
3.3.2.4 Eğitim Hakkı	82
3.4 Acil Durumlara Müdahalede Kurumsal Yapı	83
3.4.1 Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'nın Kurulması.....	83

3.4.1 Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'nın Teşkilat Yapısı ve Faaliyetleri ... 84

**BÖLÜM IV GAZİANTEP ÇADIR KENTLERİNDE SİĞİNMACILAR ÜZERİNE
BİR ARAŞTIRMA88**

4.1 Gaziantep Çadır Kentlerine Yönelik Bir Saha Çalışması88

4.1.1 Saha Çalışmasının Konusu ve Önemi88

4.1.2 Saha Çalışmasının Amacı.....88

4.1.3 Saha Çalışmasının Yöntemi89

4.2 Saha Çalışması Kapsamındaki Sorular ve Elde Edilen Bulgular90

4.2.1 Kişisel Özelliklerine İlişkin Bulgular90

4.2.2 Diğer Özelliklere İlişkin Bulgular94

SONUÇ VE ÖNERİLER120

KAYNAKLAR.....124

EKLER137

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil No	Sayfa No
1 Katılımcıların Cinsiyeti	90
2 Katılımcıların Yaşı	90
3 Katılımcıların Eğitim Durumu.....	91
4 Katılımcıların Medeni Durumu	92
5 Katılımcıların Çocuk Sayısı	92
6 Hukuki Yardımlar Konusunda Düzenli Olarak Bilgilendiriliyorum	93
7 Çadır Kentte Verilen Dil Eğitimi Burada Yaşamımızı Sürdürmek İçin Yeterlidir.....	94

TABLolar DİZİNİ

Tablo	Sayfa
No	No
1 Türkiye'ye Birlikte Giriş Yaptığımız Akrabanız Var Mı İfadesine İlişkin Sonuçlar	94
2 Suriye'de Ya Da Başka Bir Ülkede İkamet Eden Akrabalarınız İle Görüşme Yollarınız Nelerdir İfadesine İlişkin Sonuçlar	95
3 Savaşta Zarar Gören Akrabanız Var Mı İfadesine İlişkin Sonuçlar	95
4 Ne Kadar Zamandır Türkiye'de Bulunuyorsunuz İfadesine İlişkin Sonuçlar	96
5 Türkiye'de Doğan Çocuğunuz Var Mı İfadesine İlişkin Sonuçlar	96
6 Çadır Kentte Psikolojik Destek Alma İmkânınız Var Mı İfadesine İlişkin Sonuçlar	97
7 Suriye'de İken Aylık Geliriniz Ne Kadardı İfadesine İlişkin Sonuçlar	97
8 Türkiye'ye Giriş Yaptığımda Çok İyi Karşılandım İfadesine İlişkin Sonuçlar	98
9 Çadır Kent İnsani Yaşam Ölçütlerine Uygun İfadesine İlişkin Sonuçlar	98
10 Çadır Kentte Temel Yaşam Maddelerine Ulaşabiliyorum İfadesine İlişkin Sonuçlar ...	99
11 Çadır Kentte Verilen Dil Eğitimi Burada Yaşamımızı Sürdürmek İçin Yeterlidir İfadesine İlişkin Sonuçlar	99
12 Çadır Kentte Kendimi Güvende Hissediyorum İfadesine İlişkin Sonuçlar	100
13 Aldığım Eğitim Çerçevesinde Veya Suriye'de Ki Mesleğim İle Türkiye'de Faaliyette Bulunmak İsterim İfadesine İlişkin Sonuçlar	100
14 Çocuklar Türkiye'de Suriye'den Daha İyi Eğitim Alıyor İfadesine İlişkin Sonuçlar ...	101
15 Çadır Kentte Herkes İçin Dini İbadet İmkânı Var İfadesine İlişkin Sonuçlar	101
16 Çadır Kentte Sunulan Sağlık Hizmetinden Memnunum İfadesine İlişkin Sonuçlar	102
17 Çadır Kentte Sunulan Beslenme Hizmetinden Memnunum İfadesine İlişkin Sonuçlar	102
18 Çadır Kentte Sunulan Barınma Hizmetinden Memnunum İfadesine İlişkin Sonuçlar	103
19 Çadır Kentte Sunulan Eğitim Hizmetinden Memnunum İfadesine İlişkin Sonuçlar ...	103
20 Çadır Kentte Sunulan İbadet Hizmetinden Memnunum İfadesine İlişkin Sonuçlar	103
21 Ülkemden Irkımdan Dolayı Ayrılmak Zorunda Kaldım İfadesine İlişkin Sonuçlar	104
22 Ülkemden Dinimden Dolayı Ayrılmak Zorunda Kaldım İfadesine İlişkin Sonuçlar ...	104
23 Ülkemden Konuştuğum Dilden Dolayı Ayrılmak Zorunda Kaldım İfadesine İlişkin Sonuçlar	105

24 Ülkemden Siyasi Düşüncelerim Dolayısıyla Ayrılmak Zorunda Kaldım İfadesine İlişkin Sonuçlar.....	105
25 Ülkemden Ait Olduğum Grup Nedeniyle Ayrılmak Zorunda Kaldım İfadesine İlişkin Sonuçlar.....	106
26 Ülkemden Zulme/ Şiddete/ İşkenceye Uğrama Korkusu Nedeniyle Ayrılmak Zorunda Kaldım İfadesine İlişkin Sonuçlar.....	106
27 An İtibari İle Türkiye'de Kalmak İstiyorum İfadesine İlişkin Sonuçlar.....	107
28 An İtibari İle Türkiye'yi Geçiş Ülkesi Olarak Kullanmak İstiyorum İfadesine İlişkin Sonuçlar.....	107
29 Ülkemdeki Sorunlar Ortadan Kalkarsa Türkiye'de Kalmak İstiyorum İfadesine İlişkin Sonuçlar.....	107
30 Ülkemdeki Sorunlar Ortadan Kalkarsa Başka Bir Ülkede Yaşamak İstiyorum İfadesine İlişkin Sonuçlar.....	108
31 Çadır Kentte Kendimi Güvende Hissediyorum İfadesi ile Ne Kadar Zamandır Türkiye'de Bulunuyorsunuz İfadesinin Karşılaştırılmasının Sonuçları.....	108
32 Türkiye'ye Giriş Yaptığımda Çok İyi Karşılandım İfadesi İle Cinsiyet Durumunun Karşılaştırılmasının Sonuçları.....	109
33 Aldığım Eğitim Çerçevesinde veya Suriye'deki Mesleğim İle Türkiye'de Faaliyette Bulunmak İsterim İfadesi ile Eğitim Durumunun Karşılaştırılmasının Sonuçları.....	110
34 Çadır Kentte Herkes İçin İbadet İmkânı Var İfadesi ile Çadır Kentte Sunulan Barınma Hizmetinden Memnunum İfadesinin Karşılaştırılmasının Sonuçları.....	110
35 Çadır Kent İnsani Yaşam Ölçütlerine Uygun İfadesi ile Hukuki Yardımlar Konusunda Düzenli Olarak Bilgilendiriliyorum İfadesinin Karşılaştırılmasının Sonuçları.....	111
36 Türkiye'ye Giriş Yaptığımda Çok İyi Karşılandım İfadesi ile Yaş Durumunun Karşılaştırılmasının Sonuçları.....	112
37 Ülkemdeki Sorunlar Ortadan Kalkarsa Ülkeme Dönmek İstiyorum İfadesi ile Suriye'de İken Aylık Geliriniz Ne Kadardı İfadesinin Karşılaştırılmasının Sonuçları.....	112
38 Ülkemden Zulme/ Şiddete/ İşkenceye Uğrama Korkusu Nedeniyle Ayrılmak Zorunda Kaldım İfadesi ile Eğitim Durumunun Karşılaştırılmasının Sonuçları.....	113
39 An İtibari İle Türkiye'de Kalmak İstiyorum İfadesi ile Cinsiyet Durumunun Karşılaştırılmasının Sonuçları.....	114
40 An İtibari İle Türkiye'de Kalmak İstiyorum İfadesi ile Türkiye'de Doğan Çocuğunuz Var Mı İfadesinin Karşılaştırılmasının Sonuçları.....	114

41 An İtibari İle Türkiye'yi Geçiş Ülkesi Olarak Kullanmak İstiyorum İfadesi ile Cinsiyet Durumunun Karşılaştırılmasının Sonuçları	115
42 An İtibari İle Türkiye'yi Geçiş Ülkesi Olarak Kullanmak İstiyorum İfadesi ile Türkiye'de Doğan Çocuğunuz Var Mı İfadesinin Karşılaştırılmasının Sonuçları.....	115
43 Ülkemdeki Sorunlar Ortadan Kalkarsa Ülkeme Dönmek İstiyorum İfadesi ile Cinsiyet Durumunun Karşılaştırılmasının Sonuçları	116
44 Türkiye'ye Giriş Yaptığımda Çok İyi Karşılandım İfadesi ile Türkiye'de Doğan Çocuğunuz Var Mı İfadesinin Karşılaştırılmasının Sonuçları	116
45 Ülkemdeki Sorunlar Ortadan Kalkarsa Türkiye'de Kalmak İstiyorum İfadesi ile Cinsiyet Durumunun Karşılaştırılmasının Sonuçları	117
46 Cinsiyetiniz Durumu İle Çadır Kentte Psikolojik Destek Alma İmkânınız Var Mı İfadesinin Karşılaştırılmasının Sonuçları	117
47 Ülkemdeki Sorunlar Ortadan Kalkarsa Başka Bir Ülkede Yaşamak İstiyorum İfadesi ile Cinsiyet Durumunun Karşılaştırılmasının Sonuçları.....	118
48 Ne Kadar Zamandır Türkiye'de Bulunuyorsunuz İfadesi ile Medeni Durum Karşılaştırılmasının Sonuçları	118

KISALTMALAR DİZİNİ

ABD:	Amerika Birleşik Devletleri
ABÖ:	Afrika Birliği Örgütü
AFAD:	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
AİHM:	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
Bkz.	Bakınız
BM:	Birleşmiş Milletler
BMMYK:	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
ESKHS:	Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi
EURODAC:	European Dactyloscopy
FRONTEX:	Frontières Extérieures
HIAOKİS:	Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme
İHEB:	İnsan Hakları Evrensel Beyanname
İLO:	International Labour Organization
KHK:	Kanun Hükmünde Kararname
KSHS:	Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi
md:	Madde
M.Ö:	Milattan Önce
M.S:	Milattan Sonra
STK:	Sivil Toplum Kuruluşu
T.C:	Türkiye Cumhuriyeti

UNHCR: United Nations High Commissioner for Refugees

UNKRA: United Nations Korean Reconstruction Agency

UNRWA: United Nations Relief and Works Agency

YÇİHK: Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun

YRİ: Yardım ve Rehabilitasyon İdaresi

YUKK: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

1951 SÖZLEŞMESİ: Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi

1967 PROTOKOLÜ: Mültecilerin Hukuk Statüsüne İlişkin 1967 New York Protokolü

1994 YÖNETMELİĞİ: Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılara ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkındaki Yönetmelik.

GİRİŞ

Çalışmanın Önemi

İnsanlığın doğada var oluşu ile beraber ortaya çıkan göç kavramı, günümüze kadar her toplumu, dolaylı yahut dolaysız şekilde etkilemiştir. İnsanoğlunun ortaya çıkardığı zulüm, savaş ve kavga gibi nedenlerle, insanlar göç etmiştir ya da göç etmeye mahkûm edilmiştir. Halen çeşitli sebeplerle, yerinden ve yurdundan edilmiş kişiler, hem uluslararası toplum için hem de bireyin bahsedilen çeşitli sebeplerden ötürü göç ettiği ülke için, olumsuz durumlara neden olmaktadır. Devletlerin toplum çıkarını düşünmeden, genelde devlet yöneticilerinin kişisel menfaatlerinin olduğu durumlarda ortaya çıkan baskıyla beraber, insanlar canının derdine düşerek, her şeyini geride bırakıp, başka devletlerde sığınma aramışlardır. Bu ülkesinden ayrılma durumunu sadece devlet yöneticilerinin kişisel menfaatlerine bağlamak eksik bir tanımlama olacaktır. Kişiler bazen de siyasi düşüncesinin uyuşmadığı, dininden dolayı baskı gördüğü, konuştuğu dilden ötürü kötü muameleye maruz kaldığı yahut da kendini ait hissettiği kimliğin o toplumda kabul görmemesinin neticesinde de başka ülkelere sığınmak maksadı ile gidebilmektedir. Tüm bunların yanında savaşı olması ya da savaş ihtimalinin var olması bile insanları özgürlük arama yoluna teşvik edebilmektedir.

Daha çok savaş tehdidinden kaçan insanlar etrafında şekillenen sığınma kavramı, I. Dünya Savaşı, Balkan Savaşları, Rus İhtilali gibi olayların ardı sıra uluslararası anlamda sorun olarak görülmeye başlanmıştır. Bu bakımdan insanları doğrudan doğruya etkileyen savaşın var olması ve uluslararası hukuku etkilemesi sebebiyle dikkate alınması gereken bir konudur. II. Dünya Savaşından sonra neredeyse tüm devlet birliklerinde kendine yer bulan ve hem uluslararası hem de ulusal hukuk belgelerine konu olan sığınmacı ve mülteci kavramı da, konunun öznesinin insan olması ve insan-devlet arasındaki etkileşimi doğurması hasebiyle, incelenmeye değer bulunmuştur. Suriye iç savaşı sonrasında yaşanan ve 2011 yılından bu yana Türkiye için giderek ağırlaşan iltica tablosu, konuyu ayrıca önemli kılmaktadır. Bu çerçevede Suriye'den kaçarak, ülkemize iltica talebi ile gelen bireylerin barındığı çadır kentler incelenmiştir. Çadır kentlerin seçilmesinin sebebi ise, hâlihazırda fazla sayıda iltica talep eden bireyi içinde barındırmasıdır. Ayrıca çadır kentlerin yönetiminin Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD)

tarafından idame edilmesi sebebiyle, bu kurum da çalışmanın gereği olarak incelenmiştir.

Çalışmanın Konusu

İltica kavramının geçmişinden kısaca bahsedilerek, uluslararası alanda hangi düzenlemelerin yapıldığı ve hangi kurumlar etrafında şekillendiği belirtilerek, konunun genel çerçevesi çizilmiştir. Ardından Türkiye'nin ulusal hukuk düzenlemelerine değinilmiş ve devamında Suriye Arap Cumhuriyeti'nden savaş tehdidi altında kaçan bireylerin, ülkemize gelip, iltica talep etmesiyle başlayan süreçte, bu kişilerin hukuki statüsünün ne olduğu, bu maksatla gelen bireylerin, yerleştirildikleri çadır kentlerde verilen hizmetlerin kalitesinin değerlendirilmesi ve Başbakanlık Afet Acil Durum Genel Müdürlüğü'nün (AFAD) bu kişilere verdiği hizmetin neler olduğunun ortaya koyulması, çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Hukuki statüsünün ne olduğu ortaya koyulurken, uluslararası sözleşmelerdeki sığınmacı ve mülteci tanımı ve bunun izdüşümü olarak ulusal hukukumuzda bu kişiler için öngörölmüş statüler üzerinden hareket edilmiştir. Ancak literatür farklılığının önüne geçilmesi amacıyla ve kavramsal olarak bütün alt statüleri kapsıyor olması nedeniyle genel olarak sığınma kavramı altında incelenen durumlara, iltica adı verilerek çalışmamız şekillendirilmiştir. Ayrıca mülteciler için kurulmuş olan uluslararası kurum ve kuruluşlardan bahsedilmiş, bunların yaptığı uygulamalara değinilmiştir. Bunların yanında, Gaziantep ilinde bulunan çadır kentlerde yaşayan iltica talebi ile ülkemize gelen bireylere, çoğunluğu 5'li likert tipi sorulardan oluşan anketle, çadır kentlerde verilen hizmetin kalitesi ve AFAD çalışmalarının verimliliği tespit edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca yapılan anket çalışmasında, çadır kentlerde ikamet eden bireylerin demografik özellikleri, eğitim seviyeleri, medeni hali, zarar görme durumları, Türkiye'de kalış süreleri vb. olgular ortaya koyulmaya çalışılmış ve çadır kentlerde ikamet eden bireylerin geri dönüş konusunda neler düşündüğü de kapalı uçlu sorularla ölçölmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, iltica hukukuna ilişkin Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler ile ulusal hukukumuzu ortaya koymak; bu çerçevede AFAD çalışmalarının, Türkiye'ye iltica ederek çadır kentlerde yaşamını sürdürmeye çalışan bireylerin, ulusal ve uluslararası hukuktan kaynaklanan

haklarına ulaşabilmesi bakımından değerlendirmesini yapmaktır. Böylece, iltica talebi ile ülkemize gelenlere dönük kamusal faaliyetlerde verimliliğin ve işlevselliğin artması ve çadır kentlerde ikamet eden bireylerin bu konudaki düşüncelerinin ortaya koyulması amaçlanmıştır. Çalışmanın, bu alanda yapılacak çalışmalara katkı sağlanması beklenmektedir ayrıca, gelecekte karşılaşılabilecek bu ve benzeri iltica faaliyetlerine karşı, hazırlıklı olunabilmesine katkı sağlaması umulmaktadır.

Çalışmanın Yöntemi

Gerekli kaynak taraması yapıldıktan sonra, ilgili bilimsel eserler analiz edilip, konuya katkı sağlayacağı düşünülen verilerinden faydalanılmıştır. Ayrıca çeşitli üniversitelerin kütüphanelerinden de yararlanılmıştır. Tez çalışmasında Gaziantep ilinde yaşayan sığınmacıların, sığınma gerekçelerini ortaya koyulması, aldıkları hizmetlere ilişkin görüşleri ile yaşadıkları zorlukların belirlenmesi amaçlandığı için yöntem olarak saha çalışması tercih edilmiştir. Tüm bunların yanında çadır kentlerde yapılacak olan anketin daha kolay anlaşılabilir olması için, konuda uzman kişiler ve akademisyenlerle görüşülmüştür. Yapılan görüşmelerin sonucunda ankete son şekli verilerek, anket meydana getirilmiştir.

Hazırlanan anketin yeteri kadar anlaşılabilir olup olmadığını test etmek amacıyla pilot uygulama yapılmıştır. Gaziantep ili, İslahiye ilçesinde bulunan 2 numaralı çadır kentte, 19.07.2016 Tarihinde, 30 kişiye anlatım yolu ile ön uygulama yapılmıştır. Uygulama sonucunda elde edilen değerlerin faktör analizi yapılmıştır. Buna göre ,781 puan alan maddeler geçerli sayılmıştır.

Bu amaçla Gaziantep iline gidilmiştir. Gaziantep ilinin seçilmesi sebebi, hem sınıra yakın olmasından ötürü, iltica başvurusu ile gelen insan trafiğinin yoğun olması hem de hâlihazırda büyük çadır kentleri bünyesinde barındırmasıdır. Devamında ise, Gaziantep ili İslahiye ilçesi, 1 ve 2 numaralı çadır kentlere giriş izni için, ilgili kamu kurumlarından izin talep edilmiştir. Güvenlik sebebi ile izin verilmemesi üzerine anket çalışması, 1 ve 2 numaralı çadır kentlerin önünde, rastgele örneklem yolu ile seçilen ve yüzyüze görüşmeyi kabul eden, 15 yaş ve üzeri toplam 300 bireye uygulanmıştır. Çalışma evrenimizi oluşturan Gaziantep 1 ve 2 numaralı çadır kentlerdeki bireylere 2 kısımdan oluşan anket uygulanmıştır.

Anketin birinci kısmında kişilerin demografik özellikleri, eğitim durumları, medeni halleri, savaşta zarar görme durumlarının olup olmadığı, geride bıraktıkları akrabaları ile hangi yollarla görüşme sağladıkları, Türkiye’de kalış süreleri, Türkiye’de doğan çocuğunun olup olmadığını gösteren olgusallığa yönelik 13 adet çoktan seçmeli soru sorulmuştur. İkinci kısımda ise çadır kentlerin bireylerin ihtiyaçlarını karşılama düzeyini, Türkiye’de kendini güvende hissedip hissetmediğini, ülkesinden ayrılma sebebini ve geri dönüş konusunda ne düşündüğünü ölçmeye yönelik 25 adet çoktan seçmeli soru sorulmuştur. İkinci kısımda beşli likert tipi ölçek kullanılmıştır. Likert tipi tutum ölçeğinin soruları; “Kesinlikle katılmıyorum”(5), “Katılmıyorum”(4), “Kararsızım”(3), “Katılıyorum”(2) ve “Kesinlikle katılıyorum”(1) şeklindedir. Ankete katılan bireylerden kendilerine en yakın gelen seçeneği işaretlemesi istenmiştir. Anketin anlaşılmasını kolaylaştırmak için, olumsuz ifadeden olumluya doğru giden ifadeler sıralanmıştır. Bu çalışmalar sırasında karşılaşılan dil problemi ise, tercüman aracılığı ile aşılmıştır.

Anketlerin analizinde SPSS 22.0 paketi, (Statistical Packages for the Social Sciences) yani Sosyal Bilimler İstatistik Paketi’nden faydalanılmıştır. Burada frekans dağılımı, yüzdelik dilimleri ve çapraz tablo analizi gibi istatistiki yöntemler kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlar tablolara aktarılarak yorumlanmıştır.

BÖLÜM I

ULUSLARARASI İLTİCA HUKUKU

Hızla değişen dünya karşısında, tüm sosyal bilimlerin, çağa ayak uydurmaya çalışması, mutlak bir gerekliliktir. Özellikle uluslararası toplumun şahit olduğu iki büyük savaştan sonra, 20. yüzyılın ikinci yarısı itibariyle belirgin şekilde değişen hukuksal ve kurumsal yapılarla beraber, insancıl hukuka dayalı faaliyetlerin de arttığı gözlemlenmiştir. Devlet ile birey arasındaki vatandaşlık bağı, devlete, vatandaşı olduğu bireyi koruma yükümlülüğü yüklerken, bireye ise, devletten koruma talep etme hakkı tanımaktadır.¹ Devletinden koruma alamayan kişilerin, uluslararası alanda korunması anlamına gelen “uluslararası koruma” bireye sahip olduğu farklı özelliklerden dolayı değil, sırf insan olmasından ötürü verilmektedir. Devletlerin, bu korumayı sağlamaması yahut da sağlayamaması durumunda bireyin, ihtiyaç duyduğu korumayı daha başka mecralarda, daha başka mekânlarda araması olasıdır. Güvenliklerini sağlamak üzere mevcut ikamet yerini bırakıp daha güvenli yerlere gitmesi sebebiyle, bu kişiler, göç olgusunun farklı tarafında kendine yer bulmaktadır. Esas itibari ile vatandaşlık korumasının yerine geçen ikame bir koruma türü olarak, uluslararası koruma, geçici olarak tasarlanmıştır. Bunun nedeni ise, vatandaşlık koruması adındaki ulusal korumanın yeniden oluşturulmasıdır.²

Güvenliklerinin tehlike altında olduğu bölgelerden kaçarak gelen bireylerin, bu amaçları doğrultusundaki tüm hukuki düzenlemelerin devlet tekelinde olması, kalıcı ve sağlıklı çözümler üretebilmesi bakımından çok güçtür. Devletlerarasında uyumu ve barışı sağlamak adına oluşturulmuş devletlerarası kurumlarla, bu kişilere dönük daha kalıcı ve hızlı çözümler bulunması amaçlanmıştır. Bu kurumların yaptığı ilkesel veya bağlayıcı nitelik taşıyan belgeler, devletler açısından da yol gösterici mahiyette olmuştur.

1.1 İltica Kavramı

Türk Dil Kurumu, iltica kelimesinin karşılığını sığınma olarak belirtmiştir.³ Sığınma nedenleri ise çok çeşitli olabilmektedir. Bir kişinin, insan yaşamına ve özgürlüğüne karşı yapılan baskıdan, yokluk ve sefaletten, savaş ve iç karışıklıktan ya da

¹ Bülent Çiçekli, *Uluslararası Hukukta Mülteciler ve Sığınmacılar*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2009,19.

² Çiçekli, 2009, 15.

³ Türk Dil Kurumu, Büyük Türkçe Sözlük.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.59848fd795dccc2.68334776 Erişim Tarihi: 04.08.2017.

doğal afetlerden kaçarak başka ülkeden ikamet talep etmesi, sığınma başlığı altına girebilmektedir.⁴ Sığınma kavramının özünde, bireyin, gelişen olaylar ve sonuçları karşısında yardım görmeye ve korunmaya ihtiyaç duyduğu varsayımı yatmaktadır.⁵ Bu sebepten ötürü, ekonomik ihtiyaçlardan ötürü ülkesinden göç eden bireyler ile sığınma arayarak göç eden bireyler aynı kategoride değerlendirilmemektedir. Buradaki fark, sığınma arayarak göç eden bireylerin, kendi istek ve arzularının dışında bu faaliyeti yapmasıdır. Böyle bir durumda kendilerini uluslararası korumada yükümlü hisseden devletler, bu sorumluluğun sınırını çizmeye çalışmışlardır. Bu sebepten ötürü kimleri sığınmacı ya da mülteci olacağına tanımlanması, aslında sınırlayıcı bir işlemdir.⁶

1.2 İlticanın Tarihi Gelişimi

Tarih boyunca insanlar zulüm, çatışma ve kavga gibi nedenlerle yer değiştirmiştir. Geçmiş dönemlerde sosyal, dini ve insancıl boyutta gündeme gelen mülteciler, günümüzde de uluslararası toplumun temel sorunlardan birini teşkil etmektedir. İnsanların beraber ve aynı ortak payda altında yaşamlarını idame ettirmeleri, baskı, korku, zulüm gibi olguları da beraberinde getirmiş, böylece baskı ve zulümden kaçan insanlar “mülteci” olarak adlandırılmıştır. Devamında ise sığınma arayan insanlar, onlara yardım eden topluluk, grup, çeşitli kurum ve kuruluşlar gibi yapılar altında kendilerini bulmuşlardır. Sığınma ve mülteci kavramı 3500 yıldan beri var olan bir kavram olmakla birlikte, pek çok ulus ve medeniyetin yazıtlarında kutsal ve dinsel kitaplarında var olmuştur.⁷

Milattan önce (M.Ö) sınır kavramının tam anlamıyla belirli olmamasına karşın, iltica edenler ile ilgili bazı anlaşmalar yapılmıştır. Örnek verecek olursak bir Hitit Kralı, kendi ülkesine sığınma talebi ile gelen birinin tekrar geri gönderilmeyeceğini beyan etmiştir. Bu düşünceye göre sığınma talep eden kişiyi kendi ülkesinden çıkarmak bir hak değildir.⁸ Yine bir Aztek prensibine göre; “*Eğer bir esir kendi sahibinden kaçarsa ve korunması için size gelirse onu geri göndermeyin, o sizin yerlerinizin birinde yaşayabilir ve siz ona, kötü ve kaba davranmayın.*” biçiminde ifade edilmiş sözler de bulunmaktadır.⁹ Roma’da özgür olan ama vatandaş haklarına tabii olmayan güçsüz ve fakirler içinde zengin

⁴ Çiçekli, 2009,39.

⁵ Goodwin-Gill & Mc Adam, 2007, sayfa 15’e atfen Çiçekli, 2009, 39.

⁶ Çiçekli, 2009, 39.

⁷ M. Tevfik Odman, **Mülteci Hukuku**, İmaj Yayıncılık, Ankara, 1995, 5.

⁸ Odman, 1995, 6.

⁹ Odman, 1995, 7.

bir kimsenin himayesi altına girmesi “sığınma” şeklinde ifade edilmiştir.¹⁰ Eski Yunan’da birçok sığınma yerlerinin olduğunu ve insanların buralarda korunduğu ifade eden birçok eser bulunmaktadır. Yine M.Ö 7. yüzyılda, Asur Kralı Asur Banibal, Elam ülkesinden gelen bir sığınmacıya sığınma hakkı tanımış ve bu hakkının sürekli olacağına dair ona garanti vermiştir.¹¹

Ulus devletlerin gelişimi ile beraber ortaya çıkan “sınır” kavramı, aslında sınırları belirli bir kara parçasının duvarları görevini görürken, diğer yandan da insanları her devletin farklı biçimde tanımladığı “vatandaş” kavramı altında bir araya getirmektedir. Böylece devletlerin kendine has alanlarını oluşturan kara parçasına ülke, bireylerine ise vatandaş denilerek, bir anlamda devlet somutlaştırılmıştır.¹² Minimum devlet ilkesinin de bir gerekliliği olan güvenlik ve adalet kavramlarını, vatandaşın tabi olduğu ülke tarafından sağlanamaması sonucunda bir güvenlik açığı ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla bu açığın başka yollardan halledilmesi gerekliliği gün yüzüne çıkmakta ve “uluslararası koruma” tam olarak burada devreye girmektedir. Uluslararası korumanın ortaya çıkmasındaki en büyük unsur da budur. Uluslararası koruma özü itibari ile geçici bir koruma türüdür ve vatandaşlık yerine sığınmacı veya mülteci başlığı altında yer alan bireylerin güvenliğini sağlamaktan öteye gitmemektedir. Uluslararası koruma aslında bir birey için kendi ülkesinde güvenliği sağlayacak hiçbir resmi otoritenin kalmadığı durumlarda ortaya çıkmaktadır.¹³ Buradan da anlaşılacağı üzere, bir kişinin iltica faaliyetinde bulunması, devamında, iltica edilen devlete, o kişinin haklarını güvence altına alma ödevi yüklemektedir.

Çağdaş anlamda sığınma düzenlemelerine benzer düzenlemeyi ilk yapan kişi, milattan sonra (M.S) 527-565 tarihleri arasında hüküm sürmüş I. Jüstinyen olarak kayıtlara geçmiştir. Topladığı hukuk bilginleri ile oluşturduğu Roma Hukuku’nda, geleceği görerek kabul etmiş olduğu kurallarda, ciddi bir suçu olmayan bir kişinin sığınma hakkını elde edebileceği ortaya koyulmuştur.¹⁴

¹⁰Odman,1995, 7.

¹¹Odman, 1995, 8.

¹² Mürvet Ece Büyükçalık, **Mülteci Hukuku’nun Gelişimi ve Türkiye’de Mültecilerin Sosyal Hakları**, 12 Levha Yayıncılık, İstanbul, 2015,1.

¹³ Bülent Çiçekli, **6458 sayılı Kanunla Güncellenmiş Yabancılar ve Mülteci Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016, 215.

¹⁴ Temel Britannica, **Temel Eğitim ve Kültür Ansiklopedisi**, Ana Yayıncılık, İstanbul, 1993, c. 3, 250.

Monarşiler zaman içinde gelişip güçlenince, sığınma hakkı da monarkların tasarrufu altında sayılmış, sığınılacak mekânlar da belirli ölçüde azalma göstermiştir. Güçlü otoritelerin yönetimi altında bulunan azınlık grupların, adet, töre ve inançlarına yönelik baskılar bu azınlık grupların göç etmesini de beraberinde getirmiştir. Örnek verecek olursak, İspanya M.S 711 yılında Araplar tarafından uzun süren işgallere maruz kalmış, daha sonraki zamanlarda Arap egemenliğine son verilince İspanya’da bulunan Yahudiler ile Araplar ülkeden kovulmuştur. Araplar genelde Kuzey Afrika’ya göç etmiş, Yahudilerin bir kısmı Avrupa’nın iç kesimlerine doğru dağılırken geriye kalan kısmı ise Osmanlı’ya ait savaş gemileri ile Osmanlı topraklarına yerleştirilmiştir. Bu olay, Osmanlı İmparatorluğu tarihindeki en büyük göç hareketlerinden biri olarak tarihe geçmiştir.¹⁵

Orta Çağ Avrupası’nda ortaya çıkan mezhep farklılıklarının doğurduğu gergin ortam, insanları yine göçe itmiştir. Bu dönemde 250.000’e yakın insan, Fransa, Hollanda, İngiltere, Almanya, İsveç gibi yaygın olarak Protestan mezhebinin var olduğu ülkelere kaçmışlardır. Benzer bir durum 17. yüzyılda İtalya’da ortaya çıkmış, oradan kaçan insanlar İsviçre’ye sığınmıştır. Bu olayların tümü Avrupa’daki iltica hareketlerinin başlangıcı olarak görülmektedir.¹⁶

Her hukuk dalında olduğu gibi İslam Hukuku’nda da hem benzer hem de farklı bir takım tanımlar mevcuttur. Bunları incelemeden önce, İslam’ın insanları sosyal statü ve rollerinde çok, inanç ve din bakımından ayrıma tabi tuttuğu parantezi ile beraber ele alınan hukuki durumda da, ayırt edici noktanın, bu ayrımdan ortaya çıktığı görülmektedir. Müslüman ve Gayr-i Müslim olarak ayrılan halk dini açıdan ve hukuki açıdan bu şekilde ele alınmıştır.¹⁷

İslam dinine göre, Müslümanların yaşadığı yerlere “*Darül İslam*”, Gayr-i Müslim olanların yaşadığı yerlere ise “*Darül Harp*” denilir ve “*Darül Harp*” ile Müslümanlar arasında barış durumu mevcut değildir. Bu ülkede yaşayan Gayr-i Müslimlere ise “*Harbi*” denilmektedir. Geçmiş dönemde İslam’da milliyetçilik ve tebaa fikri bulunmamaktadır. Hangi ülkeden olduğuna bakılmaksızın Müslümanların tamamı ümmet çatısı altında bir arada anılmış ve ortak hukuk değerlerinden faydalanmışlardır. Bir ülkedeki yerli halkın

¹⁵Odman, 1995, 9.

¹⁶Odman, 1995, 11.

¹⁷ Çiçekli,2016, 29.

faydalandığı tüm haklardan başka bir ülkeden gelen Müslüman da aynı oranda faydalanabilmiştir.¹⁸

“Zimmiler” ise İslam devletine tabi olmayı kabul eden Gayr-i Müslimlerdi. Bunlar zimmet akdi¹⁹ gereği İslam ülkesinde devamlı olarak oturma hakkını elinde tutan yabancılarıdır. Bunlarda farklı olan kanunlar genelde vergi üzerinden ortaya çıkmıştır. Gayr-i Müslimler, kendilerine has “cizye” adındaki vergiye tabii olurlar ve siyasi anlamda Müslümanlar ile eşit haklara sahip olurlardı.²⁰

1.3 İltica Sorununa Yönelik Geçici (*Ad hoc*) Çözümler

Antik çağlardan beri var olan iltica sorununa ilk geçici (*ad-hoc*) hukuki çözümlerin bulunması Milletler Cemiyeti²¹ dönemine rast gelmektedir.²² Bunun sebebi ise, bu dönemde yaşanan göç ile beraber ortaya çıkan iltica sorununun, daha çok bireysel isimler etrafında şekillenmesidir.²³ Bu göç dalgasının sebepleri ise yaşanan Balkan Savaşları, I. Dünya Savaşı, Rus İhtilali, Kafkaslarda yaşanan çatışmalar ve Türk- Yunan Savaşı olarak sıralanabilmektedir. Böylelikle Orta Doğu ve Asya’da milyonlarca insan yerinden edilmiştir. I. Dünya Savaşı ve devamında büyük imparatorlukların çöküşü ile birlikte, dinsel, ulusal, etnik, dilsel temelli birçok devlet ortaya çıkmıştır. Bu irili ufaklı devletlerin oluşum süreci, sancılı olmakla birlikte büyük kitlelerin hareket etmesine neden olmuştur. I. Dünya Savaşı sonunda sadece Avrupa’da 5 milyon insan değişik nedenlerle yerinden göç etmiştir.²⁴

Kişilerin hayatlarını devam ettirmeleri ancak kendi toprakları dışındaki bir yerde imkân dâhilinde olması sebebiyle, devletlerin göz ardı edemeyeceği kadar büyüyen bu göç akımları ortaya çıkmıştır. Bu sebepten ötürü Milletler Cemiyeti de barış ve güvenlik ortamını tesis etmek için 28 Nisan 1919 tarihinde Paris Barış Konferansı’nda kabul edilen Milletler Cemiyeti Misakı²⁵ ile kurulmuştur. Bu kuruluşun kurulmasından itibaren, iltica

¹⁸ Çiçekli, 2016, 29.

¹⁹ URL-1:Zimmet akdi konusunda ayrıntılı bilgi için Bkz. <https://www.mumsema.org/y-z/1661-zimmet-nedir-zimmet-kavrami-hakkinda-ansiklopedik-bilgi.html> Erişim Tarihi: 23.07.2017.

²⁰ Çiçekli, 2016, 30.

²¹ Milletler Cemiyeti hakkında ayrıntılı bilgi için Bkz. <http://www.tuicakademi.org/milletler-cemiyeti-cemiyet-i-akvam/> Erişim Tarihi: 28.07.2017.

²² Gilbert Jaeger, “On the History of the International Protection of Refugees”, IRRC, 2001, vol. 83 No. 843, 727. https://www.icrc.org/ara/assets/files/other/727_738_jaeger.pdf Erişim Tarihi: 02.08.2017.

²³Çiçekli,2009, 20.

²⁴Çiçekli, 2009, 20.

²⁵The Covenant of the League of Nations, 10.01.1920, Switzerland. http://avalon.law.yale.edu/20th_century/leagcov.asp Erişim Tarihi: 24.07.2017.

sorunları ile ilgilenen insancıl kuruluşlar, icraatlarını bu kuruluş bünyesinde devam ettirmişlerdir. Mülteci sorunları ile ilgilenen kuruluşların çok olması ve bu sorunlarla ilgilenecek tek bir yapıya duyulan ihtiyaç, tek bir yapı oluşturma yönündeki çabaları arttırmıştır. Destek vermekten yoksun kalmış bu kuruluşlar, etkisinin azalmasının yanı sıra, maddi destekten de yoksun kalmasıyla, işlevselliğini yitirmiş, Uluslararası Kızılhaç Komitesi²⁶ ve Uluslararası Kızılhaç Ligi²⁷ bunları 16 Şubat 1921 tarihinde bir konferans yapmak üzere çağırmıştır. Bu konferanstan çıkan sonuç, sayıları 1 milyonu aşan Rus mültecilerin yardım talebinin Milletler Cemiyeti'nde gündeme getirilmesi yönünde olmuştur. Yardım talebi için başvuru Milletler Cemiyeti, Rus uyruklu olup, iltica talebinde bulunanlara yardım ve desteğin sağlanabilmesi için bir yüksek komiser görevlendirmeye karar vermiştir. Böylelikle uluslararası boyutta mülteciler ile ilgili ilk resmi örgüt, Rus Mülteciler için Yüksek Komiserlik (High Commissioner for Russian Refugees) olmuştur. Devamında ise görev alanı sadece Rus mülteciler olan Norveçli Fridjof Nansen, yüksek komiser olarak göreve atanmıştır.²⁸

İltica edenler ile ilgili atılan bir diğer resmi adım ise yine Kızılhaç'ın yaptığı çağrı üzerine 5 Temmuz 1922'de Cenevre'de toplanan Milletler Cemiyeti'nin Rus Mültecilerin Kimlik Kartlarına İlişkin Düzenleme olmuştur.²⁹ Bu belge herhangi bir hak tanımamakla birlikte, sadece ülkeler arasında seyahat etmede kullanılan bir belge niteliği taşımaktadır. Bu belgeyi düzenlemek ise, bu düzenlemeye imza atan devletlerin insafına bırakılmış, bu yönde herhangi bir resmi adım atılmamıştır.

Yüksek komiserlik, Rus mültecilerin gerek statüsünün belirlenmesi gerekse o anda buldukları ülkede ikamet etmelerini sağlamak yönünde birçok çalışmaya imza atmıştır.

Aslında sadece Rus mültecilerin hukuki statülerinin belirlenmesi amacıyla kurulan komiserlik, daha sonraları I. Dünya Savaşı, Balkan Savaşı, Türk-Yunan Savaşı, Kafkaslardaki çatışmaların arkasında bıraktığı olumsuz durumu düzeltme yönünde çaba sarf etmiştir. Bu sebepten ötürü 1924 yılında Ermeni ve 1928 yılında ise Süryaniler, Keldani Süryanileri ve Türk mülteciler ile ilgilenmesi yönünde yetkileri genişletilmiştir.³⁰

²⁶ Uluslararası Kızılhaç Komitesi hakkında ayrıntılı bilgi için Bkz. <https://www.icrc.org/> Erişim Tarihi: 20.07.2017.

²⁷Uluslararası Kızılhaç Ligi hakkında ayrıntılı bilgi için Bkz. <http://www.ifrc.org/> Erişim Tarihi: 20.07.2017.

²⁸Jeager, 2001, vol. 83 No. 843.

²⁹ Bu düzenleme daha sonraki bölümlerde Nansen Pasaportu olarak anılacaktır.

³⁰ Feller, 2001:130'a atfen Büyükçalık, 2015, 14.

Rus mülteciler için kurulmuş komiserliğin yetkilerinin genişletilmesiyle Anadolu ve Balkanlarda 1 milyondan fazla insan, çeşitli yerlere yerleştirilmiştir. Ayrıca Rus mültecilerden seçilen bazı kişiler, 1925 yılında, Rus ve Ermeni kökenli olup, iltica başvurusunda bulunanlara iş bulmada yardımcı olması için Uluslararası Çalışma Örgütü'nde³¹ istihdam edilmiştir.³²

Tüm bu faaliyetler, Uluslararası Rus Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin iltica başvurusunda bulunanların statüsünü belirleme çalışmalarının yanı sıra onları istihdam etme ve güvenli yerlere yerleştirme gibi çabalarının olduğunu göstermektedir.

Mülteciler yüksek komiseri Nansen öncülüğünde yapılan çalışmaların bir kısmı da, iltica edenlerin kimlikleri ve seyahat belgeleri üzerine olmuştur. Daha sonraları Nansen Pasaportu olarak anılacak olan bu belge ile vatandaşlık koruması olmayan mültecilerin özgürce seyahat etmeleri ve hatta mümkün ise kaynak ülkelerine geri dönmeleri hedeflenmiştir. 1925 yılında imzalanan düzenleme ile imzacı 52 devlet arasında mülteciler bu belge ile seyahat edebilmesi düzenlenmiştir.³³ Bir kimlikten mahrum durumda bulunan mülteciler için uluslararası bir makam tarafından verilen bu belge statü belirleme açısından değerlidir.³⁴ Dolayısıyla bu düzenlemeden ilk olarak Rus mülteciler yararlanmış, daha sonraları ise Ermenilerin de faydalanması yönünde adımlar atılmıştır. Bu belgelerde bireysel anlamda mülteci tanımına rastlanmaz. Ancak grup temelli de olsa iltica olgusunun ne olduğunu ortaya koyan açıklamalara yer verilmiştir. Bu belgeye göre “*Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin korumasından yararlanamayan ve herhangi bir vatandaşlık bağına sahip olmayan Rus kökenli kişi.*” ifadesiyle Rus mülteciler, “*Önceden Osmanlı İmparatorluğu tebaasından olup Türkiye'nin korumasından yararlanamayan ve herhangi bir vatandaşlık bağına sahip olmayan kişi*” ifadesi ile de Ermeni mülteciler tanımlanmıştır. Bu ifade tanımsal bir takım kalıplar içermesi bakımından bir ilk niteliği taşımaktadır.³⁵

Daha önceki düzenlemeleri geliştirmek amacıyla 1928 yılında toplanan Hükümetlerarası Konferans'ta kimlik ve seyahat belgeleri gibi konuların bir adım ilerisine

³¹Uluslararası Çalışma Örgütü hakkında ayrıntılı bilgi için Bkz. <http://www.ilo.org/global/lang--en/index.htm> Erişim Tarihi: 28.07.2017.

³²Odman, 1995, 16.

³³Odman, 1995, 16.

³⁴ Nansen Pasaportu' na 5682 sayılı Pasaport Kanunu'nda 27. maddede yer verilmiştir. “Madde 27 – Yabancıların diplomatik pasaportlarıyla bu kanunda derpiş olunan hususi ve servis damgalı pasaportlara tekabül eden pasaportlarının vizeleri hiç bir harca veya resme tabi değildir.” Pasaport Kanunu, R.G, 24.07.1950 tarih ve 7564 sayı.

³⁵ Büyükçalık, 2015, 16.

gidilerek, iltica edenlerin hakları ile ilgili görüşmelerde yapılmıştır. Bu çalışmaların sonunda iltica edenlerin, çalışma hakkı, eğitim hakkı, mahkemeye erişim hakkı, sınır dışı edilmeye karşı koruma ve vergilendirmede eşitlik sağlanması gibi konularda ilgili çalışmalar yapılmıştır. Bu açıdan Milletler Cemiyeti'nin bu dönemde iltica edenlerin hakları ile ilgili geliştirdiği ilk düzenlemeleri içinde barındırmaktadır.

1930 yılında Nansen'in ölümü ile beraber, Yüksek Komiserlik, bir yıllığına Milletler Cemiyetine bağlı otonom bir kuruluş olarak Mülteciler Uluslararası Nansen Ofisi³⁶ adı altında faaliyet göstermiştir.³⁷ Bu komiserlik 1950'de kurulacak olan Mülteciler Yüksek Komiserliği³⁸ kurulana kadar faaliyetlerine devam etmiştir.

1.4 Kurumsallaşmaya Dönük Çalışmalar

Bu başlık altında iltica alanına dönük kurumsallaşma çalışmalarına değinilecek ve oluşturulan kurumların hangi faaliyetleri yaptığı anlatılacaktır.

1.4.1 Milletler Cemiyeti Dönemi

Bugünkü anlamda uluslararası koruma, temellerinin atıldığı dönem Milletler Cemiyeti dönemine rastlar. I. Dünya Savaşı sonrası ortaya çıkan kargaşa ortamı, büyük imparatorlukların yıkılışı, Balkanlarda yaşanan karışıklıklar, Rus Devrimi, gibi nedenler yüzünden, 20. yüzyılda çok büyük göç hareketleri olmuştur. Bunlar sadece bir sınıfı kapsayan göç hareketleri olmaktan uzaktır. Nedeni ise böylesine büyük durumların insanlarda sınıf ayrımı gözetmeksizin, çok büyük korku ve endişe ortamı yaratmasından kaynaklanmaktadır. İlk olarak bu dönemde başlayan sığınma ihtiyacı olan bireylerin, ihtiyaçlarını hayır kurumları aracılığı ile giderme teşebbüsü, giderek daha yoğun bir hale gelen akımlar yüzünden işlevselliğini yitirmiştir.³⁹

1922- 1942 yılları arasında tek bir yapı altında toplanması ihtiyacı hissedilen belgeler, Milletler Cemiyeti bünyesinde bir araya getirilmiştir. Bu belgelerden iltica edenler ile ilgili olanlarda, mülteci tanımı yapılırken kategoriye ayırmaya veya gruplandırma metodu yaklaşımı görülmektedir. Bu yaklaşımın temeline göre, bir kişinin mülteci olarak kayıt altına alınması için;

³⁶Mülteciler Uluslararası Nansen Ofisi hakkında ayrıntılı bilgi için Bkz. http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/peace/laureates/1938/nansen-history.html Erişim Tarihi: 28.07.2017.

³⁷ Odman, 1995, 17.

³⁸BM Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye Ofisi için Bkz. <http://www.unhcr.org/turkey/home.php> Erişim Tarihi: 28.07.2017.

³⁹ Neva Övünç Öztürk, **Mültecinin Hukuki Statüsünün Belirlenmesi**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2015, 74.

- Vatandaşı olduğu kaynak ülkenin dışında bulunması,
- Yine vatandaşı bulunduğu ülkenin korumasından yararlanamaması yeterli olmaktadır.⁴⁰

Örnek olarak, Rus uyruklu bireyin mülteci olabilmesi için, Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Devleti'nin dışında olması ve ülkenin korumasından yararlanamaması yeterli görülmekteydi. Milletler Cemiyeti uygulamalarında bu mültecilerin seçim sürecinin politik olduğu ve *ad hoc*⁴¹ çözümler geliştirildiği vurgulanmaktadır.⁴² 1938 Evian Konferansı⁴³ ve 1943 Bermuda Konferansı'nda⁴⁴ yine mülteciler ile alakalı *ad hoc* yaklaşımın benimsendiği çalışmalar yapılmıştır.⁴⁵

Milletler Cemiyeti döneminde iltica edenler için en uzun süre faaliyet gösteren kurum, Devletlerarası Mülteci Komitesi⁴⁶ olarak tarihe geçmiştir. Bu Komite 1947 yılına kadar faaliyetlerine devam etmiştir. Bu Komitenin faaliyet gösterdiği yıllarda çalışmalar, iltica başvurusunda bulunanların statüsünün belirlenmesi, haklarının neler olduğunun ortaya koyulması ve korumanın niteliğinin ne olacağının belirlenmesinden ziyade, onları kaynak ülkesine geri gönderme yönünde olmuştur. Bu yönüyle iltica akımları kısa vadeli ve mutlaka sonu geri dönüşle bitecek bir problem olarak görülmüştür.⁴⁷

II. Dünya Savaşı'nı engelleyememesi Milletler Cemiyeti'nin gücünü zayıflatmıştı, ancak yerinden edilen milyonlarca insana bir an önce yardım sağlanması acil bir gereklilik olarak göz önünde durmaktaydı. Bu durumda yerinden edilen kişilerin en azından temel ihtiyaçlarını karşılaması için ABD tarafından 1944 yılında, Yardım ve Rehabilitasyon İdaresi⁴⁸ (Relief and Rehabilitation Administration-YRİ) kurulmuştur. Söz konusu durumda, çok fazla siyasi karmaşanın olduğu ülkelerden kaçan insanlar, geri dönmeyi reddetmiştir. II. Dünya Savaşı'nın hemen sonrasındaki durumda, özellikle İngiltere ve

⁴⁰ Goodwin-Gill & Mc Adam, 2007'ye atfen, Çiçekli, 2016, 234.

⁴¹URL-2 Ad-hoc hukuk kuralları hakkında ayrıntılı bilgi için Bkz. <http://www.evrimagaci.org/makale/240> Erişim Tarihi: 28.07.2017.

⁴² Goodwin-Gill & Mc Adam'a atfen Çiçekli, 2016, 234.

⁴³ Evian Konferansı hakkında ayrıntılı bilgi için

Bkz. <https://www.ushmm.org/outreach/tr/article.php?ModuleId=10007698> Erişim Tarihi:24.07.2017.

⁴⁴Bermuda Konferansı hakkında ayrıntılı bilgi için Bkz.

<http://images.library.wisc.edu/FRUS/EFacs/1943v01/reference/frus.frus1943v01.i0010.pdf> Erişim Tarihi: 24.07.2017.

⁴⁵ Çiçekli,2016,234.

⁴⁶ Devletlerarası Mülteci Komitesi için Bkz. UNHCR, to the International Protection of Refugees, (Introduction), June, 1992. <http://www.refworld.org/pdfid/3cce9a244.pdf> Erişim Tarihi: 28.07.2017.

⁴⁷ Öztürk,2015, 75.

⁴⁸ Relief and Rehabilitation Administration-YRİ için Bkz.

<https://www.ushmm.org/wlc/en/article.php?ModuleId=10005685> Erişim Tarihi: 20.07.2017.

ABD savaş süresince korumaları altında tuttıkları insanlar için mülteci tanımlaması yapmaktan kaçınmış, yerine “yerinden edilmiş kişiler” ifadesi tercih etmiştir. Bunun nedeni ise, savaş sonrası bu insanların geri gönderilmesi düşüncesidir. Bu zamanda faaliyette olan YRİ, bu insanlar için “savaş mağdurları” ifadesini terminolojiye kazandırmıştır. YRİ, Milletler Cemiyeti’nin faaliyetlerinin sona ermesinin ardından Birleşmiş Milletler⁴⁹ çatısı altında 1947 yılına kadar faaliyetlerini sürdürmüştür.⁵⁰

İltica krizlerine yönelik olarak somut kıstasların benimsenmesi, II. Dünya Savaşı sonrasına denk gelmektedir. Bu dönemde grup ve kategori temelli yaklaşımlardan vazgeçilmiş, daha çok birey temelli, kapalı ve hukuki tanımlar işlevsellik kazanmıştır. Uluslararası Mülteci Örgütü⁵¹ ise bu dönemde grup ve kategori temelli yaklaşımını devam ettirirken, uygulamada bireylerin kaynak ülkesine dönme konusunda haklı itirazlarının olabileceğini kabul etmiş ve bu çerçevede çalışmalar yapmıştır.

1.4.2 Birleşmiş Milletler Dönemi

İnsan hak ve hürriyetlerine temas etmesi bakımından, birçok egemen devletin fikir ve tavsiyelerinin bulunduğu bir adım olan Birleşmiş Milletler’in (BM) kurucu antlaşması olan, BM Antlaşması,⁵² insanların hak ve hürriyetlerinin neler olduğu konusunda bir hüküm barındırmamaktadır. Kurucu belgesinde yer verilmemesine rağmen, savaş sebebi ile yerinden edilen sığınmacılar, vatansızlar ile ülkelerine geri dönüş yapmak isteyen kişilerin sorunları, BM’nin ilk olarak ilgilendiği konulardır.⁵³

1.4.2.1 Birleşmiş Milletlerin Kuruluşu ve Genel Yapısı

II. Dünya Savaşı’ndan sonra Birleşmiş Milletler Andlaşması’nın⁵⁴ 51 üye devlet tarafından imzalanması sonucunda, Milletler Cemiyeti’nin yerini artık Birleşmiş Milletler almıştır. BM’nin kurulmasındaki asıl hedef “uluslararası barış ve güvenlik ortamının tesis edilmesi” olarak belirlenmiştir.⁵⁵ BM genel yapısı itibari ile bir dünya devletini andıran

⁴⁹ Birleşmiş Milletler hakkında ayrıntılı bilgi için Bkz. <http://www.un.org.tr/ana-sayfa/> Erişim Tarihi: 28.07.2017.

⁵⁰ Öztürk, 2015,75.

⁵¹ Uluslararası Mülteci Örgütü hakkında ayrıntılı bilgi için Bkz. <https://search.archives.un.org/international-refugee-organization-iro-9> Erişim Tarihi: 28.07.2017.

⁵² Sanfiransisko’da 26 Haziran 1945 tarihinde yapılmış ve imzalanmış olan Birleşmiş Milletler Andlaşması ile Milletlerarası Adalet Divanı Statüsünün Onanması Hakkında Kanun (BM Andlaşması), R.G, 24.08.1945 tarih ve 6092 sayı.

⁵³ Büyükçalık, 2015, 25.

⁵⁴ BM Andlaşması,1945.

⁵⁵ BM Andlaşması, 1945, madde: 1.

yapılar ile donatılmıştır. 6 temel organ oluşmaktadır, organları sırasıyla Genel Kurul⁵⁶, Güvenlik Konseyi⁵⁷, Ekonomik ve Sosyal Konsey⁵⁸, Uluslararası Adalet Divanı⁵⁹, Vesayet Konseyi⁶⁰ ve Genel Sekreterlik'tir⁶¹. Yasama organı faaliyeti gören Genel Kurul, zayıf yapısına rağmen istişarede bulunulan yapı olarak göze çarpmaktadır. Bu yapıyı zayıf olarak nitelendirmenin ana sebebi alınan kararların ahlaki ve hukuki boyutunu bir kenara bırakılmasına rağmen, üye devletler açısından hiçbir bağlayıcılığının olmamasından kaynaklanmaktadır. Öte taraftan yürütme görevini üstlenen Güvenlik Konseyi'nin aldığı kararlar üye devletler açısından bağlayıcı nitelik taşımakta ve bu kararlar için BM Andlaşması'nın 45. maddesinde⁶² kendisine verilen yetki ile askeri müdahalede bulunabilmektedir. Uluslararası Adalet Divanı ise örgütün yargı organı olarak gözükmekte ve devletlerarasındaki anlaşmazlıkların çözümü ile faaliyetlerine devam etmektedir. Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi ise BM çatısı altında sosyal, kültürel, ekonomik, eğitim, sağlık gibi alanlarda en aktif olarak çalışan organ olarak değerlendirilebilir. Milletler Cemiyeti'nin sona ermesinin ardından iltica edenlere dönük faaliyetlerin BM çatısı altında yapılması gündeme gelmiş, bu çerçevede yapılan faaliyetler Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi idari yapısı altında oluşturulmuş olan birimlerce yapılmıştır.⁶³

1.4.2.2 Birleşmiş Milletler Uluslararası Mülteci Organizasyonu

Daha önceleri Milletler Cemiyeti altında faaliyet gösteren Mülteci Komitesi, 1947 yılına gelindiğinde Uluslararası Mülteci Organizasyonu adı ile BM'de yeniden yapılandırılmıştır. Bu yönü ile II. Dünya Savaşı sonrası kurulan ve görev alanı itibari ile teknik ve uzmanlaşmış personel ile çalışan, ilk uluslararası örgüttür. Bu kuruluşun amacı, iltica edenlerin statülerinin belirlenmesi, kayıt altına alınması, yerleşim yeri veya geri

⁵⁶ Genel Kurul hakkında ayrıntılı bilgi için Bkz. <http://www.un.org/en/ga/> Erişim Tarihi:20.07.2017.

⁵⁷Güvenlik Konseyi Hakkında ayrıntılı bilgi için Bkz. <http://www.un.org/en/sc/> Erişim Tarihi: 20.07.2017.

⁵⁸ Ekonomik ve Sosyal Konsey Hakkında ayrıntılı bilgi için Bkz. <https://www.un.org/ecosoc/en/> Erişim Tarihi: 20.07.2017.

⁵⁹Uluslararası Adalet Divanı hakkında ayrıntılı bilgi için Bkz. <http://www.icj-cij.org/fr> Erişim Tarihi: 20.07.2017.

⁶⁰ Vesayet Konseyi hakkında ayrıntılı bilgi için Bkz. <http://www.un.org/en/sections/about-un/trusteeship-council/index.html> Erişim Tarihi: 20.07.2017.

⁶¹ Genel Sekreterlik hakkında ayrıntılı bilgi için Bkz. <http://www.un.org/en/sections/about-un/secretariat/index.html> Erişim Tarihi: 20.07.2017.

⁶² BM Andlaşması, 4801, 24.08.1945, madde 7.

⁶³ Öztürk, 2015, 76-77.

göndermelerinin sağlanması, hukuki ve siyasi anlamda korumalarının devam ettirmelerini sağlamaktır.⁶⁴

Avrupa'daki durum ile beraber, geri dönüşleri yönündeki beklentilerin azalmasını takiben, yeniden yerleşme (resetlement) tabiri daha ön plana çıkmıştır. Bu durum diğer devletler tarafından olumlu karşılanmamış, Uluslararası Mülteci Örgütü'nün görevini tam manasıyla yapmadığı ifade edilmiştir. Bunun nedenin ise, Avrupa'daki ekonomik kriz olduğu belirtilmiştir. Kendi vatandaşlarından çok iltica edenlerin iş olanaklarından yararlanması ve bu iltica eden grupların dünya barışına yeniden darbe vuracağı yönündeki görüşler, ortaya atılmıştır.⁶⁵

Tüm bu faaliyetler, esasta, Uluslararası Mülteci Örgütü'nün faaliyet alanının, iltica edenlerin uluslararası alanda koordine edilmesi ve onların sorunlarının ortadan kaldırılması olduğunu gösterir. Uluslararası iş birliğine duyulan ihtiyacı göstermesi bakımından önemlidir. Ancak bu işbirliği zorunluluğu, sorumluluk yükünün de aynı anda paylaşılması gerçeğini ortaya çıkarmıştır.⁶⁶ Faaliyetlerinde daha çok ABD etkisi görülen Uluslararası Mülteci Örgütü, kendisinden önce kurulan kurumların yaptığından farklı olarak kuruluş statüsünde mülteci tanımına yer vermiştir. Bu tanıma göre mülteci⁶⁷; *“Nazi, faşist veya benzer rejimlerin kurbanı, ırk, din, milliyet, siyasi görüş sebebiyle meydana gelen zulmün kurbanları ve hâlihazırda mülteci olarak kabul edilenler”* dir. Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere artık grup veya kategori temelli yaklaşım bir kenara bırakılmış, vakanın somut özelliklerine dönük bazı unsurları taşıyan insanların, mülteci olarak tanımlanması mümkün hale gelmiştir. Uluslararası Mülteci Örgütü'nün bu tanımlaması siyasi ve medeni hak ihlalleri, kaynak ülkesinden dışarıya zorunlu bir göç olup olmadığı ve kaçış nedeni gibi kriterler üzerinde şekillenmiştir. Bu kapsamda, sadece ülkesinde zulüm görenler mülteci olarak tanımlanmakla kalmamış, kaynak ülkesine geri dönüş konusunda geçerli itirazı olanlarda mülteci statüsüne dâhil edilmiştir. Bu Örgüt, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin (BMMYK) kuruluşuna kadar görevine devam etmiştir. Uluslararası alanda mülteci tanımlaması yaparken ilk akla gelen belge 1951 Mültecilerin

⁶⁴ United Nations, Treaty Series, vol. 18, p. 3, 15 December 1946.
<http://www.refworld.org/docid/3ae6b37810.html> Erişim Tarihi: 12.08.2017.

⁶⁵ UNHCR, Introduction, sayfa 21.

⁶⁶ Öztürk, 2015, 78.

⁶⁷ Constitution of the International Refugee Organisation, 15 December 1946, Treaty Series 25, New York.
[http://treaties.fco.gov.uk/docs/fullnames/pdf/1950/TS0025%20\(1950\)%20CMD-7934%201946%2015%20DEC.%20NEW%20YORK%3B%20CONSTITUTION%20OF%20INTL%20REFUGEE%20ORGANISATION.pdf](http://treaties.fco.gov.uk/docs/fullnames/pdf/1950/TS0025%20(1950)%20CMD-7934%201946%2015%20DEC.%20NEW%20YORK%3B%20CONSTITUTION%20OF%20INTL%20REFUGEE%20ORGANISATION.pdf) Erişim Tarihi: 28.07.2017.

Hukuki Durumuna İlişkin Belge’de,⁶⁸ Uluslararası Mülteci Örgütü’nün yaptığı tanımlar o belgeye kaynaklık teşkil etmektedir.

Yukarıda yapılan tanımda öne çıkan “zulüm” kavramıdır. Oldukça geniş olan mülteci kavramının zulüm çerçevesinde ele alınmasının sebebi, Sovyet blokunu hedef almayı gösteren ve savaştan sonra muhalif cephede yer alanları tanımlamak için kullanılan ifadelerden biridir. Bu durumun devamında ise, geçerli itirazı olanların bu kapsamda değerlendirilmesi için, çalışma alanının daha da genişletilmesi yoluna gidildiği görülmüştür.⁶⁹

1.4.2.3 Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği’nin Kuruluşu

1950’li yılların başında, II. Dünya Savaşı sırasında patlak veren mülteci krizinin, aslında geçici olmadığını farkına varılmıştır. Bu durumun bir neticesi olarak 1 Ocak 1951 tarihinde Uluslararası Mülteci Örgütü’nün yerine geçmesi için BMMYK Genel Kurul tarafından, iltica başvurusunda bulunanların, kaynak ülkesine geri dönüşlerini sağlamak veya bulunduğu toplumla bütünleşmesine ön ayak olmak, iltica sorununa geçici olmayan çözümler bulmak ve uluslararası korumayı sağlamak amacıyla kurulmuştur.⁷⁰

Komiserlik kurulduğu dönem itibari ile keskin bir kutuplaşmanın yaşandığı zamanı içine almaktadır. Kapitalist sistem ile komünist sistemin güç çatışmasının ve siyasi belirsizliklerinin yaşandığı bu dönemde, iltica sorunu da siyasi değerlere kurban edilmeye çalışılmıştır. Komünist rejimin baskısından kaçan bireyler, “Batı’nın özgür dünyasına” doğru kitleler halinde akın etmiştir. Bu baskı ve zulüm yukarıda belirttiğimiz zulüm tehdidinden başka bir şey değildir. Komiserliğin uluslararası alanda iltica akınlarını koordine etmesi ve ABD’nin stratejik çıkarlarını gözetmesi bakımından, onlar için önemli bir kurum olarak gösterilmiştir.⁷¹

Komiserliğin yetkileri⁷² savaş öncesinde kabul edilen uluslararası düzenlemelerin kapsamına giren kişiler,⁷³ Uluslararası Mülteci Örgütü tarafından mülteci olarak

⁶⁸ Cenevre’de 28 Temmuz 1951 tarihinde imzalanmış olan Mültecilerin Hukuki Durumuna dair Sözleşmenin onaylanması hakkında Kanun, RG, 359 sayı, 05.09.1961 tarih. Bu belge daha sonraları “1951 Sözleşmesi” olarak anılacaktır.

⁶⁹ Öztürk, 2015, 80.

⁷⁰ <http://www.unhcr.org/turkey/home.php?lang=tr> Erişim Tarihi: 20.07.2017.

⁷¹ Shah, 2000, s. 60; Hathaway, 2014, Refugee Status, s. 6-8; Betss/Loescher/Milner, 2012, s.21’e atfen Öztürk, 2015, 81.

⁷² Birleşmiş Milletler, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Tüzüğü (BMMYK), 14.12.1950 tarih ve 428 sayılı Genel Kurul Kararı, Madde 6.

tanımlanmış kişiler ile “1 Ocak 1951’den önce meydana gelen olayların sonucunda ve ırkı, dini, milliyeti ya da siyasal görüşü, nedeniyle zulüm görmekten haklı sebeplerle korkan, vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu korkudan dolayı veya kişisel tercihi dışındaki sebeplerden dolayı söz konusu ülkenin korumasından yararlanamayan veya yararlanmak istemeyen; ya da bir ülkenin vatandaşlığına sahip olmayan ve eskiden sürekli ikamet ettiği ülkenin dışında bulunan, söz konusu korku sebebiyle ya da kendi kişisel tercihi dışındaki sebeplerle bu ülkeye dönemeyen veya dönmek istemeyen herhangi bir kişi” olarak açıklanmıştır.⁷⁴

Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere, sadece zulme maruz kalanlar değil, zulüm tehdidi altında olanlarda uluslararası korumanın kapsamına dâhil edilmiştir. Zulüm korkusu, “ırk, din, milliyet ya da siyasal görüş” ile ortaya koyulmuşken, uluslararası korumadan faydalanamamanın sınırları ise “vatandaşı olunan veya sürekli ikamet edilen ülkenin dışında bulunmak ve bu ülkeye kendi kişisel tercihi dışındaki sebeplerle geri dönemiyor olmak” olarak ifade edilmiştir. Genel çerçeveden bahsedecek olursak da bu tanımın sadece 1951 tarihinden önceki olaylar için kabul edilebileceği gerçeği açıktır.⁷⁵

BMMYK’nın kurulması ile beraber iltica edenlerin hak ve sorumluluklarını belirleyen bir sözleşmeye duyulan ihtiyaç tekrar gün yüzüne çıkmış ve bu doğrultu da 1951 tarihli Birleşmiş Milletler Mültecilerin Hukuki Durumuna ilişkin Cenevre Sözleşmesi, 28 Temmuz 1951’de imzalanmıştır. Bu Sözleşme 22 Nisan 1954 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Küresel anlamda mülteci tanımının temelini teşkil eden bu Sözleşme’nin yürürlüğe girdiği andaki mülteci tanımı şu şekilde idi; “İş bu Sözleşme’nin amaçları bakımında mülteci kavramı, 1 Ocak 1951 tarihinden önce cereyan eden olaylar sonucunda ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen; tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku sebebiyle dönmek istemeyen her şahsa uygulanacaktır.”

http://www.madde14.org/index.php?title=Birle%C5%9Fmi%C5%9F_Milletler_M%C3%BCteciler_Y%C3%BCksek_Komiserli%C4%9Fi_T%C3%BCz%C3%BCC%C4%9F%C3%BC Erişim Tarihi: 20.05.2017.

⁷³ Bu gruplar statüde “ 12 Mayıs 1926 ve 30 Haziran 1928 Düzenlemeleri, 28 Ekim 1933 ve 10 Şubat 1938 Sözleşmeleri, 14 Şubat 1939 Protokolü veya Uluslararası Mülteci Örgütü tarafından mülteci sınıfına dâhil edilmiş olan her kişiyi kapsamaktadır”.

⁷⁴ BMMYK Tüzüğü, bölüm II, madde 6.

⁷⁵ BMMYK Tüzüğü.

“Birden fazla tabiiyeti olan bir kişi hakkındaki vatandaşı olduğu ülke ifadesi, tabiiyetine haiz olduğu ülkelerden her birisini kasteder ve bir kişi, haklı sebebe dayalı korku olmaksızın, vatandaşı olduğu ülkelerden birinin korumasından yararlanamıyorsa vatandaşı olduğu ülkenin korumasından mahrum sayılmayacaktır.”⁷⁶

1 Ocak 1951’den önce meydana gelen olayların neleri kastettiğini açıklamak için Sözleşme’nin 1B(1) hükmüne⁷⁷ bakmak yeterli olacaktır. Burada taraf devletlere iki seçenek sunulmuştur;

- Taraf devletler isterlerse bu olayları sadece Avrupa’da meydana gelen olaylarla sınırlayabilecek,
- Ya da herhangi bir sınırlama olmadan kabul edebileceklerdir.

Birey temelli yaklaşımını devam ettiren bu statüde yer alan coğrafi sınırlama hakkı, gerçekte sadece Avrupa’dan gelebilecek olan iltica talebinde bulunmuş kişileri koruma altına alma garantisini taşıdığı ortadadır. Sebebi ise statünün imzalandığı zaman diliminde Avrupa eksenli olan iltica hareketlerinin artık, Asya ve Afrika’ya doğru değişmesi karşısında, sözleşmenin kısıtlı kalması olarak gösterilebilir.⁷⁸ Bu durumda 1951 Sözleşmesi’nin kapsamının daha genişletilmesi ihtiyacı ortaya çıkmış ve 21-28 Nisan 1965 tarihlerinde yapılan bir takım konferanslarla BMMYK bir protokol taslağı hazırlamıştır.⁷⁹ Bu protokol Ekonomik ve Sosyal Konsey tarafından Genel Kurul’a sunulmuş, taraf devletlere gönderilerek 4 Ekim 1967 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Buradaki amaç, 1951 Sözleşmesi’nde yer alan tarihi ve coğrafi sınırlamayı ortadan kaldırmak ve evrensel bir nitelik kazandırmaktır.⁸⁰

1.5. Diğer Uluslararası Belgeler

Bazıları sadece iltica hukukuna ait olan veya dolaylı yoldan iltica hukukuna evrensel anlamda katkısı olan bölgesel düzenlemeler mevcuttur. Aslında bu belgeler devletlerin veya bölgesel oluşumların bu alana has hukukunu geliştirmeye dönük

⁷⁶ Bu tanım TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu’nun kullandığı çeviriden alıntı yapılarak aktarılmıştır. 1951’den daha önceki olaylarda mülteci olarak kabul edilenler bu bölümün 2. fıkrasında mülteci sıfatını vermeye engel değildir, ifadesi ile kabul edilmiştir. Birleşmiş Milletler, **Mülteci Statüsünün Belirlenmesinde Uygulanacak Ölçütler ve Usuller Hakkında Elkitabı**, 2013. 1. Bölüm, İkinci kısım, B-7. <http://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=55fa66404> Erişim Tarihi: 03.06.2017.

⁷⁷ 1951 Sözleşmesi, Madde 1B (1).

⁷⁸ Büyükçalık, 2015, 48.

⁷⁹ Büyükçalık, 2015, 49.

⁸⁰ Büyükçalık, 2015, 50.

düzenlemeleri içinde barındırmaktadır. Bu sebepten ötürü sözü edilen belgeler, temellerini oluşturan diğer belgeler kadar değerlidirler.

1.5.1 Afrika Birliği Sözleşmesi

İlk olarak 1964 yılında Kahire’de toplanan Afrika Birliği Örgütü,⁸¹ 6. olağan oturumunda iltica konusuna dönük bir takım düzenlemeler yoluna gitmiştir.⁸² 6-10 Eylül 1969 yılındaki toplantıda hazır bulunan devlet ve hükümet başkanları, iltica konusunun Afrika için gelecekte problem yaratacağı ve bu alanda acil olarak bir düzenlemeye ihtiyaç olduğu konusunda birliğin hazır bulunan üyelerinin hem fikir olduğunu beyan etmişlerdir.⁸³ Sebebinin ise, bu iltica krizlerinin ileride devletlerarası sürtüşmelere yol açabileceği olduğunu dile getirmişlerdir.⁸⁴ Tüm çalışmalar sırasında ise İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’ne⁸⁵ ve BM Devlete Sığınmaya İlişkin Beyanname’nin⁸⁶ ilkelerine bağlı kalınması gerektiğini dile getirmişlerdir.⁸⁷ Bu gelişmeleri takiben 1951 Sözleşmesi ve 1967 Protokolü’nün⁸⁸ tavsiye edilen önlemleri ile beraber, Afrika’da ki iltica sorunlarını minimum düzeye indirmek adına bir takım çalışmalar yapmışlardır.⁸⁹ 10 Eylül 1969 ise devletlerin üzerinde anlaştığı “Afrika’daki Mülteci Sorunların Özel Yönlerini Düzenleyen Afrika Birliği Örgütü Sözleşmesi”⁹⁰ kabul edilmiştir.

Bu örgütün yaptığı mülteci tanımı içinde 1951 Sözleşmesi ve 1967 Protokolü’nden daha geniş bir tanım olarak göze çarpmaktadır. İlk maddesindeki tanıma göre; menşei ülkesi veya vatandaşlığına tabi olduğu bir ülkenin bir kısmında veya tamamında işgal, yabancı hâkimiyetinin hüküm sürmesi, dışsal saldırganlık ve kamu düzenini ciddi şekilde

⁸¹ Afrika Birliği Örgütü hakkında ayrıntılı bilgi için Bkz. <http://www.enfal.de/sosyalbilimler/a/004.htm> Erişim Tarihi: 28.07.2017.

⁸²Büyükcılık, 2015, 54.

⁸³Büyükcılık, 2015, 54.

⁸⁴Büyükcılık, 2015, 54.

⁸⁵Birleşmiş Milletler, Genel Kurul, (İHEB) 06.04.1948 tarih ve 217 AIII karar sayısı. <http://www.danistay.gov.tr/upload/insanhaklarievrenselbeyanname.pdf> Erişim Tarihi: 24.07.2017.

⁸⁶ Birleşmiş Milletler, Genel Kurul,(Devlete Sığınmaya İlişkin Beyanname) 14.12.1967 tarih ve 2312 XXII sayılı karar. http://www.uhdigm.adalet.gov.tr/sozlesmeler/coktaraflioz/bm/bm_25.pdf Erişim Tarihi: 24.07.2017.

⁸⁷Büyükcılık, 2015, 54.

⁸⁸ Birleşmiş Milletler, Genel Kurul, (1967 Protokolü)16.12.1966 tarih ve 2198 (XXI) sayılı karar. [http://www.goc.gov.tr/files/files/M%C3%9CLTEC%C4%B0LER%C4%B0N%20HUKUK%20STAT%C3%9CS%C3%9CNE%20%C4%B0L%C4%B0C5%9EK%C4%B0N%201967%20PROTOKOL%C3%9C\(1\).pdf](http://www.goc.gov.tr/files/files/M%C3%9CLTEC%C4%B0LER%C4%B0N%20HUKUK%20STAT%C3%9CS%C3%9CNE%20%C4%B0L%C4%B0C5%9EK%C4%B0N%201967%20PROTOKOL%C3%9C(1).pdf) Erişim Tarihi: 28.07.2017.

⁸⁹Büyükcılık, 2015, 54.

⁹⁰ Afrika Birliği Örgütü, Devlet ve Hükümet Başkanları Kurulu, Afrika’daki Mülteci Sorunlarının Özel Yönlerini Düzenleyen ABÖ (Afrika Birliği Örgütü) Sözleşmesi, (ABÖ Mülteci Sözleşmesi) Addis Ababa, 10.09.1969.<http://www.igamder.org/wp-content/uploads/2015/03/afrika-birli%C4%9Fi-%C3%B6rg%C3%BCt%C3%BC-m%C3%BClteci-haklar%C4%B1-s%C3%B6zle%C5%9Fmesi.pdf> Erişim Tarihi: 03.06.2017.

bozan olaylar söz konusu ise, bu sebeplerden ötürü ülkesini terk etmek zorunda kalan kişi mülteci statüsünden faydalanabilecektir. Bu tanımdaki kamu düzenini bozan olaylar terimi, çok geniş şekilde yorumlanabilmektedir. Sadece insanlardan kaynaklanan sorunlar değil de bazı doğa olayları ve sefalet durumu da böyle sıkıntılara yol açabileceğinden, insanlar yaşadıkları yerleri bu sebeplerden ötürü terk edebilmektedir. Bunun sonucu olarak normal göç eden insanlar ile iltica amacı taşıyarak göç eden insanlar arasındaki ayırım da ortadan kalkmıştır.⁹¹

Sözleşme'nin sığınma başlıklı 2. maddesinde⁹² devletlerin iltica talebine karşı düşmanca bir tutum içinde olamayacağı ve iltica talep eden mültecilere karşı barışçıl ve insani bir davranış sergilemek zorunda olduğu belirtilmiştir. Bu tanımın 1951 Sözleşmesi ve 1967 Protokolü'nde olmaması, bu belge için bir eksiklik olarak değil, aksine olumlu bir değerlendirme olarak görülmektedir.⁹³ Sözleşme'nin diğer maddeleri ise iltica edenlerin neden olabileceği yıkıcı faaliyetlerin önlenmesi, 1951 Sözleşmesi'nde⁹⁴ yer alan mülteci tanımındaki bireylerin hepsine, ayırım gözetmeksizin bu statünün verileceği, gönüllü olarak geri dönüş düzenlemesi ve bu Sözleşme'nin uygulamasında Afrika Birliği ile eşgüdüm içinde çalışılması gerekliliğini ortaya koyan maddelerden oluşmaktadır. 8. maddede⁹⁵ düzenlenen BMMYK ile işbirliği içinde çalışma koşulu ise 1951 Sözleşmesi'nin tamamlayıcı olarak görülmesinde büyük bir rol oynamaktadır.

1.5.2 Cartagena Bildirgesi

Bir ülkede inancı, siyasi aidiyeti veya görüşü sebebiyle zulme uğrayan bir kişinin sığınmacı olarak kabul edilmesi gerekliliğini ortaya koyan 1954 tarihli Caracas Antlaşması⁹⁶, Cartagena Bildirgesi'nin imzalandığı Latin Amerika'da imzalanmıştır.

1980'li yıllara gelindiğinde Orta Amerika'da yaşanan kitlesel göç hareketleri yüzünden, iltica edenlerin, göç ettikleri ülkelerde ciddi sıkıntılar baş göstermiş, ekonomik

⁹¹Yücel Acer, İbrahim Kaya ve Mahir Gümüş, **Türkiye'nin İltica Stratejisi**, USAK Yayınları, Ankara, 2010, 75.

⁹²ABÖ Mülteci Sözleşmesi,1969, madde 2.

⁹³Büyükçalık, 2015, 55.

⁹⁴1951 Sözleşmesi, madde 1/2.

⁹⁵ ABÖ Mülteci Sözleşmesi, 1969, madde 8.

⁹⁶The Governments of the Member States of the Organization of American States, Convention on Diplomatic Asylum, Caracas, 1954.

http://www.groczjusz.edu.pl/Materials/archiwum/archiwum2012/pd_sem_1312_D.pdf Erişim Tarihi: 28.07.2017.

problemlerle beraber halk içinde bir takım kargaşalar meydana gelmiştir.⁹⁷ Bu gelişmeler üzerine sıkıntılı duruma çözüm bulmak, iltica edenlerin yeniden yerleştirilme prensiplerinin belirlenmesi ve sorunların ortadan kaldırılması için uzmanlardan oluşan bir geçici komisyon oluşturulmuştur.⁹⁸ Bu grup Kolombiya’da 19-22 Kasım 1984 tarihleri arasında gerçekleştirilen ve Orta Amerika, Meksika ve Panama’daki Mültecilerin Uluslararası Korunması ile İlgili Cartagena Bildirisi’ni⁹⁹ kabul etmişlerdir. Bu bildiriye mülteci tanımı Afrika Birliği Sözleşmesi’nden daha geniş tanımlar içermesi bakımından önemlidir. Bu bildiriye mülteci tanımı; *“menşei ülkesinin veya tabiiyetinde bulunduğu ülkenin bir kısmında veya tamamında dış şiddet, işgal, yabancı istilası veya kamu düzenini ciddi şekilde etkileyen olayların bulunması sebebiyle hayatları, güvenlikleri ve özgürlükleri tehlikeye düştüğü için ülkelerini terk etmek zorunda kalan kişi”*¹⁰⁰ şeklindedir. Yine burada Afrika Birliği Sözleşmesi’nde¹⁰¹ yer aldığı gibi kamu düzenini bozan durumlar ifadesi yorumlamaya açık olduğunda genişletilmeye elverişli durumdadır. Bu sözleşmeyi Afrika Birliği Sözleşmesi’nden daha geniş kılan detay ise, yaşam ve güvenliğin tehlikede olmasının yanında, özgürlüğünde tehlike altında olması şartından doğmaktadır. Bu açıdan zulüm olgusuna rastlanmaksızın sadece özgürlüğün bile tehlike altında olması, bir bireyin mülteci sayılabilmesi için yeterli bir detay olarak gözükmektedir.¹⁰²

Uluslararası hukuk bakımından bağlayıcılığı olmayan bu belge, sadece Latin Amerika’daki bazı devletlerin uygulamalarında görülmüş, hatta kendi ulusal mevzuatlarına aktarmışlardır. Bu bildiri sadece ilgili devletlerin değil, Amerikan Devletler Örgütü’nün¹⁰³ de desteğini almıştır. Bu bildiriye itiraz etmeyen devletler açısından buradaki hükümler, o bölgedeki devletler açısından teamül hukuku haline gelmiştir.¹⁰⁴

1.5.3 Avrupa’daki Belgeler

Günün doğan ihtiyaçlarını takiben, Avrupa kıtasında bulunan devletler 1951 Mülteci Sözleşmesi’nde yer alan uluslararası korumanın daha da ötesine geçerek, iltica

⁹⁷Büyükçalık, 2015, 56.

⁹⁸Büyükçalık, 2015, 56.

⁹⁹ Coloquio Sobre la Proteccion Internationales de los Refugiados en American Central, Mexico y Panama: Problemas Juridicos y Humanitaros, Cartagena Declaration on Refugees, Colloquium on the International Protection of Refugees in Central America, Mexico and Panama (Cartagena Declaration), 22.11.1984. <http://www.refworld.org/docid/3ae6b36ec.html> Erişim Tarihi: 20.07.2017.

¹⁰⁰ Cartagena Declaration, 1984, Article 3.

¹⁰¹ ABÖ Mülteci Sözleşmesi, madde 1/2.

¹⁰²Acer vd., 2010, 47.

¹⁰³Amerikan Devletler Örgütü hakkında detaylı bilgi için Bkz. <http://www.mfa.gov.tr/amerikan-devletleri-orgutu.tr.mfa> Erişim Tarihi: 24.07.2017.

¹⁰⁴Acer vd., 2010, 47.

sorununa çözüm olabilecek uygulama arayışına girmişlerdir. Burada incelenecek olan tek tek Avrupa'daki ülkeler değil, bölgesel anlamda yapılan çalışmalardır. Avrupa konseyinin iltica konusu ile ilgili yaptığı çalışmalarda şu belgeler ön plana çıkmaktadır;

- Mülteciler İçin Vizelerin Kaldırılması Hakkında Avrupa Anlaşması (1959)¹⁰⁵
- Zulüm Görme Tehlikesi Olan Kişilerle İlgili Sığınmaya İlişkin Karar 14 (1967)¹⁰⁶
- Mültecilere İlişkin Sorumlulukların Aktarımı Hakkında Avrupa Antlaşması (1980)¹⁰⁷
- Sığınmayla İlgili Ulusal Prosedürlerin Ortaklaştırılmasına İlişkin Tavsiye (1981)¹⁰⁸

olarak sıralanabilir.

Avrupa Topluluğu'nu oluşturan 1957 tarihli Roma Antlaşması¹⁰⁹ ve 1987 tarihli Avrupa Tek Senedi¹¹⁰ belgelerinde, ilticaya ilişkin herhangi bir hükme yer verilmemiştir. Fakat bu belgelerin içeriğinde, kendisine yer edinen serbest dolaşım konuları ve ülkedeki göçmenlerin haklarını düzenleyen düzenlemelerde, sığınmacı ve mülteciler de yabancı olduklarından, evleviyetle bu maddelerden yararlanabileceklerdir.¹¹¹

Avrupa bölgesinde ilticaya ilişkin ilk düzenlemeler 1992 yılında Maastricht Antlaşması¹¹² ve sonrasındaki döneme rastlamaktadır. Ancak bu tarihten önce bazı düzenlemelere de bulunmaktadır. Bunlardan ilki Benelüks Devletleri ile Fransa ve Almanya arasında 1985 yılında imzalanan iç sınırların ortadan kaldırılması ve dış sınırların güçlendirilmesini hedefleyen bu açıdan devletlerin dış sınırından girecek olan yabancılar

¹⁰⁵ Council of Europe, European Agreement on the Abolition of Visas for Refugees, European Treaty Series - No. 31, Strasbourg, 20.04.1959.

¹⁰⁶ Council of Europe: Committee of Ministers, Resolution (67) 14: Asylum to Persons in Danger of Persecution, (Resolution 14) Strasbourg, 29.06.1967.

¹⁰⁷ Council of Europe, European Agreement on Transfer of Responsibility for Refugees, European Treaty Series - No. 107, Strasbourg, 16.10.1980.

¹⁰⁸ Council of Europe Committee of Ministers, Of the Committee Of Ministers to Member States on the Harmonisation of National Procedures Relating to Asylum, Recommendation No. R (81) 16, Strasbourg, 05.11.1981.

¹⁰⁹ Roma Antlaşması hakkında ayrıntılı bilgi için Bkz. http://www.bumko.gov.tr/Eklenti/2827_rometpdf.pdf?0 Erişim Tarihi: 20.07.2017.

¹¹⁰ Avrupa Tek Senedi, Meltem Cansever (Çev.) İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, İstanbul, 1987. http://www.bumko.gov.tr/Eklenti/2835_atstrpdf.pdf?0 Erişim Tarihi:20.07.2017.

¹¹¹Büyükcılık, 2015, 58.

¹¹² Council of European Communities, Treaty On European Union, (Maastricht Treaty)Maastricht, 07.02.1992. https://europa.eu/european-union/sites/europaeu/files/docs/body/treaty_on_european_union_en.pdf Erişim Tarihi: 24.07.2017.

için ortak bir yol çizen 1990 yılında uygulamaya giren Schengen Antlaşması'dır.¹¹³ Bu çalışmayı Avrupa ülkeleri dışından gelerek Avrupa bölgesinde sığınma arayan kişilere yönelik bir rehabilite çalışmasıdır.

Bu çerçevede incelenecek olan bir diğer antlaşma, 1990 tarihli Dublin Antlaşması'dır.¹¹⁴ Bu Antlaşma'nın 2. maddesinde 1951 Sözleşmesi'nin 1967 Protokolü'nde kaldırılmış olan coğrafi kısıtlamayla birlikte kabul ettiği ve BMMYK ile birlikte uyum içerisinde çalışacağını belirten, spesifik maddelere yer verilmiştir. Oldukça ayrıntılı düzenlenen bu belgelerde iltica başvurusu konusunda sorumlu devletler işaret edilmiştir. Avrupa Birliği'ne¹¹⁵ üye olan devletlerin sığınma politikalarına yönelik düzenlemelerin başlangıçta bağlayıcı olmayan siyasi girişimler olarak nitelendirilmesi mümkün iken, Maastricht sonrası bu durumun değiştiği söylenebilir. Bu tarihten sonra evrensel boyuttaki mülteci sözleşmelerini temel almış, Avrupa Ortak Sığınma Sistemi¹¹⁶ kurulmasını hedeflemişlerdir.¹¹⁷

Üye devletlerin iltica talepleri konusunda sorumluluklarını belirten 1990 tarihli Dublin Sözleşmesi'ni değiştiren Dublin II Tüzüğü¹¹⁸ ile mülteci statüsünü elde etmek için gerekli olan nitelikler, mülteci kişilere verilecek olan kimlik ve seyahat belgelerine ilişkin yapılan düzenlemelerin kabulü, geçici koruma ile Avrupa Ortak Sığınma Sistemi'nin temel yapısı oluşturulmaya başlanmıştır. Örnek verilecek olursa; sığınma başvurusunda bulunan kişilerin parmak izi tanımlamasını sağlayan EURODAC¹¹⁹ ve sınır güvenliğini üst seviyeye çıkaran FRONTEX¹²⁰ çalışmaları bu konuda yapılan çalışmalardır.

¹¹³ Between The Governments Of The States Of The Benelux Economic Union, The Federal Republic Of Germany And The French Republic, Schengen Agreement of 19 June 1990. https://www.ucc.ie/archive/hdsp/Schengen-agreement_io.pdf Erişim Tarihi: 24.07.2017.

¹¹⁴ European Communities, Dublin Convention of 15 June 1990, No: C254/1, article 2. [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:41997A0819\(01\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:41997A0819(01)&from=EN) Erişim Tarihi: 24.07.2017.

¹¹⁵ URL-3 Avrupa Birliği hakkında ayrıntılı bilgi için Bkz. <http://www.avrupa.info.tr/tr/ab-nedir-72> Erişim Tarihi: 28.07.2017.

¹¹⁶URL-4 Avrupa Ortak Sığınma Sistemi hakkında ayrıntılı bilgi için Bkz. https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/asylum_en Erişim Tarihi: 02.08.2017.

¹¹⁷ United Nations High Commissioner for Refugees, An Introduction to

International Protection Protecting Persons of concern to UNHCR Self-study module 1, Geneva, 2005.

¹¹⁸ Dublin II Regulation, No 343/2003. 18.02.2003. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:133153&from=EN> Erişim Tarihi: 20.07.2017.

¹¹⁹ URL-5 EURODAC hakkında ayrıntılı bilgi için Bkz. https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/asylum/identification-of-applicants_en Erişim Tarihi: 24.07.2017.

¹²⁰ URL-6 FRONTEX hakkında ayrıntılı bilgi için Bkz. <http://frontex.europa.eu/> Erişim Tarihi: 24.07.2017.

1.5.4 Arap Sözleşmesi

Arap Ülkeleri Birliği'ne üye olan devletler iltica konusunda kendilerine özgü düzenleme yoluna gitmişlerdir. Çalışmalar sonucunda, 27 Mart 1994 tarihinde kabul edilen, “Arap Ülkelerinde Mültecilerin Durumunu Düzenleyen Arap Sözleşmesi”¹²¹ oluşturulmuştur. Bu Sözleşme'nin giriş kısmında “...dini inançlarından, Arap ve İslam tarihinin köklerine dek uzanan ve insana yüce değerler ve yüksek hedefler ile hak ve özgürlükler atfeden ahlaki kurallardan esinlenerek ...” konularında hem fikir olduklarını beyan etmişlerdir. Yine bu Sözleşme'nin giriş kısmında 1951 Sözleşmesi ve 1967 Protokolü ile 1992 tarihli Arap Dünyasında Mültecilerin ve Göçmenlerin Korunmasına İlişkin Kahire Bildirgesi¹²² ve uluslararası kişisel, ekonomik, siyasi ve sosyal ve kültürel haklar sözleşmeleri gözetilerek imzalandığı ifade edilmiştir.¹²³

Söz konusu belge, bölgesel düzenlemeler arasında mülteci tanımının en geniş şekilde yapıldığı belge niteliği taşımaktadır. Bu Sözleşme'ye göre mülteci;

1. “Vatandaşı olduğu ülke veya bir vatandaşlığa sahip değilse sürekli ikamet ettiği ülkenin dışında bulunan ırkı, dini, etnik kökeni, milliyeti ya da belirli bir toplumsal gruba aidiyeti, ya da siyasi fikirleri nedeniyle zulüm görmekten haklı nedenlere dayalı bir korku duyan ve ülkesinde korunma arayamayan ya da ülkesine geri dönemeyen ya da korkusu nedeniyle koruma aramak ve ya dönmek istemeyen herhangi bir kimse veya
2. “Ülkesine yönelik savaş, işgal ya da yabancı denetimi ya da ülkenin bütününde ya da bir bölümünde kamu düzeninin ciddi biçimde bozulmasıyla sonuçlanan doğal afet ya da yıkıcı olayların meydana gelmesi nedenleriyle, menşe ülke, yer ve ya daimi ikametinin dışında bir ülkede sığınma aramak zorunda kalan herhangi bir kimse.’dir.

Mülteci tanımının yapıldığı kısımda, insanların etnik kökeninden doğan zulüm unsuruna ve kamu düzenini bozan ciddi olaylara yapılan atıflar, bu sözleşmenin uluslararası sözleşmeler arasında en geniş kapsamlı mülteci tanımını da içinde barındırmasını sağlamaktadır.

¹²¹Arap Ülkeleri Birliği, Arap Ülkelerinde Mültecilerin Durumunu Düzenleyen Sözleşme, (Arap Birliği Mülteci

Sözleşmesi)27.03.1994.http://www.madde14.org/index.php?title=Arap_%C3%9Cikelerinde_M%C3%BCIte_cilerin_Durumunu_D%C3%BCzenleyen_S%C3%B6zle%C5%9Fme Erişim Tarihi: 20.07.2017.

¹²²The Group of Arab Experts, Cairo Declaration on the Protection of Refugees and Immigrants in the Arab World, Cairo, 19.11.1992. <http://www.refworld.org/docid/452675944.html> Erişim Tarihi: 28.07.2017.

¹²³ Arap Birliği Mülteci Sözleşmesi, madde 1.

BÖLÜM II

TARİHSEL SÜREÇTE TÜRKİYE'YE YÖNELİK İLTİCA SORUNU

Bu başlık altında tarihi süreçte, Osmanlı Devleti ve onun mirasçısı konumunda olan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin karşılaştığı iltica hareketlerine ve bu alana dönük olarak, Türkiye'nin uluslararası hukuktan kaynaklanan hakları ve yükümlülükleri ile uluslararası alanda iltica alanına özgü oluşturulan 1951 Sözleşmesi ve 1967 Protokolü'nde yer alan statü belirleme işlemleri anlatılacaktır. İltica ile bağlantılı olan geri göndermeme ilkesi değinilecek olan bir diğer konudur.

2.1 Osmanlı Dönemi İltica Hareketleri

Stratejik açıdan yoğun göç yolları üzerinde bulunan Türkiye'nin bugününün olduğu kadar geçmişinin de iltica bakımından hareketli geçtiğini söylemek mümkündür. Göç ile başlayıp göç ile sona eren bir devletin, iltica açısından da, hüküm sürdüğü yıllarla birlikte ele alındığında kapsamlı bir geçmişe sahip olması yadırganamaz.¹²⁴ Osmanlı İmparatorluğu'na iltica talebi ile göç eden ilk topluluğun Yahudiler olduğu ve bu zaman diliminin 14. yüzyılın ikinci yarısına denk geldiği bilinmektedir.¹²⁵ Sonraki yüzyıla kadar devam eden bu sorunun ana öznesi, Yahudiler olmuştur. İspanya'dan kaçarak Osmanlı'ya sığınan bu Yahudilere, uluslararası anlamda koruma sağlanmıştır. Belirtilen dönemde Avrupa'da Yahudilere dönük aşırı baskı onları Osmanlı'dan uluslararası koruma talep etmeye itmiş ve birçok kişi yakınında yer alan başka devletlere sığınmayı istemeyerek Osmanlı topraklarına gelmiştir.¹²⁶

Büyük bir kitlesel akın olmasına rağmen, Osmanlı tarihindeki iltica sorununa tek örnek Yahudiler değildir. Devletin çok geniş topraklara yayılmış olması, iltica talep eden kişilere kolaylık sağlamış ve dolayısıyla bu toprakların cazibesini arttırmıştır. Bunlara örnek verecek olursak; bölgede yer alan başka imparatorluklardan kaçan insanlar (Rusya ve Avusturya -Macaristan) Osmanlı topraklarına sığınmıştır. Tabi ki bu sığınmaya Osmanlı İmparatorluğu açısından izin vermek insani boyutla sınırlı kalmamış, siyasi bir takım amaçlar da gözetilmiştir. Yükselen milliyetçilik akımı bir yandan çok uluslu devletlerin sonunu getirirken, diğer yandan da imparatorlukların birbirlerine karşı kullandığı bir koz

¹²⁴Öztürk, 2015, 347.

¹²⁵Nurcan Özgür ve Yeşim Özer, *Türkiye'de Sığınma Sisteminin Avrupalılaştırılması*, Derin Yayınları, İstanbul, 2010, 109.

¹²⁶Öztürk, 2015, 348.

haline gelmiştir. Çok uluslu devletlerin içindeki etnik unsurlar ihtilaf içinde olduğu için, devletler tarafından desteklenmiş, siyasi bir takım amaçlar güdülmüştür.¹²⁷

20. yüzyılın sonlarına gelindiğinde ise iltica faaliyetlerinin ana nedeni, çok uluslu devletlerin yıkılması ve yerine ulus devletlerin inşası olduğu söylenebilir.¹²⁸ I. Dünya Savaşı ve sonrasındaki dönemde Osmanlı'ya gelerek iltica talep edenlerin sayısı oldukça fazladır. Bunun nedeni ise Avusturya-Macaristan ve Bulgaristan devletlerinin dağılması ile İttihat ve Terakki Partisi'nin göç politikaları olarak sayılabilir.¹²⁹ Balkanlarda, Bulgar, Sırp, Yunan zulmünden kaçan çok sayıda Müslüman kökenli insanlar, Almanya'da ki Nazi rejiminden kaçan Yahudiler ve Bolşevik Devrimi'nden kaçanlar da yine Osmanlı'ya sığınmıştır.¹³⁰

Bundan sonraki dönemlerden Tatarlar ve Kafkaslardan da iltica talep ederek gelen insanların olduğu bilinmektedir.¹³¹ Bu dönemdeki iltica sorununa dönük olarak kalıcı bir düzenleme ya da çözümler oluşturulamamıştır.

2.2 Cumhuriyet Dönemi İltica Hareketleri ve Çözüm Arayışları

1924 Anayasası'nda Türkiye'de din ve ırk ayırt etmeksizin, vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkese "Türk" denir ifadesi yer almaktadır.¹³² Bu maddenin milli kimlik yaratma sürecindeki homojen bir millet yaratma çabasının sonucu olduğu söylenebilir. Bu madde, gerçekte coğrafi anlamda Türkiye'de yaşayan insanları Türk kimliği altında bir tanıma sokarken, siyasi anlamda da, vatandaşlık bağıyla bağlı olan herkesi Türk sayarak, ortak bir kimlik yaratma çabası içinde olduğu görülmektedir.¹³³ Belirtilen tarihte sistematik bir uygulamadan söz edilememektedir. Savaştan yeni çıkmış olması ve devletin yeni kurulmuş olması, bu düzenlemelere yer bırakmadan, tamamen devlet egemenliğine dayalı bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır. Balkanlarda yaşanan siyasi karışıklıklar yüzünden çok fazla sayıda Müslüman bu topraklara gelerek iltica talep etmiştir. Balkanlarda yaşanan göç akınları yeni kurulmuş olan Türkiye'yi fazlaca etkilemiştir.¹³⁴

¹²⁷Öztürk, 349.

¹²⁸ İçduygu ve Biehl 2012'ye atfen Öztürk, 2015, 349.

¹²⁹Öztürk, 2015, 349.

¹³⁰ Jak, Deleon, **Beyoğlu'nda Beyaz Ruslar**, Remzi kitapevi, Ankara, 2003, 87.

¹³¹ Kirişçi 1996'ya atfen Öztürk, 2015, 349.

¹³²Anayasa, R.G, 15.01.1945 tarih ve 5905 sayı.

¹³³ Bülent Tanör, **Osmanlı Türk Anayasal Gelişmeleri**, Yapı Kredi Yayınları, Ankara, 2016, 77.

¹³⁴ Öztürk, 2015, 350.

I. Dünya Savaşı'nın hemen ardından yaşanan II. Dünya Savaşı, Balkanlardan ülkemize doğru gelen akımları hızlandırmıştır. 1930'lu yıllarda Almanya'daki Nazi rejiminden kaçan Yahudiler ise Cumhuriyetin ilanından hemen sonra göze çarpan büyük göç hareketidir. Sistematik bir uluslararası korumanın olmaması, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin yeni kurulmuş olması ve II. Dünya Savaşı sırasında tarafsızlığını koruma kaygısı Almanya'dan kaçarak Türkiye'ye sığınan Yahudilere karşı belirsiz bir tutum sergilenmesine neden olmuş ve bu durum ilerde krizlere sebebiyet vermiştir. Avrupa'da ki anti-semitist yaklaşım Türkiye topraklarına da sıçramış, özellikle de Trakya Bölgesi'nde yaşayan Yahudilerin buralardan göç etmesine neden olmuştur. Bu durumdan sonra Almanya'dan kaçarak, ülkeye iltica talep edip gelen Yahudilere sınırlama getirilmesi yönünde gündem oluşturulmuştur. Bu gündemin getirdiği çalışmalar sonucunda Türkiye'ye iltica talep ederek gelen Yahudilere, en fazla ülkeden transit geçiş hakkı verilmiştir. Ancak bazı kişi ve gruplara bu izin dahi verilmemiştir. Struma Gemisi Olayı¹³⁵ buna örnek olarak verilebilir.¹³⁶

Cumhuriyetin ilk yıllarında belirtilen durumlarla yol alınırken, 21 Haziran 1934 tarihine gelindiğinde 2510 sayılı İskân Kanunu¹³⁷ ile Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ilk mülteci tanımı yapılmıştır. Bu tanıma göre mülteci; *“Türkiye’de yerleşmek maksadile olmayıp bir zarüret ilcasile muvakkat oturmak üzere sığınanlara mülteci denir. 4 üncü maddede yazılı sebepler bulunmayan mülteciler Türkiye’de yerleşmek isterlerse ve bunu yazı ile buldukları yerin en büyük idare amirine bildirirlerse haklarında Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekilliğince muhacir muamelesi yapılır.”*

“Öbür mülteciler için Dâhiliye Vekilliğince haklarında vatandaşlık kanunu ahkâmı tatbik olunur.” şeklinde yapılmıştır. Yine bu kanuna göre ülkeye yerleşme isteğini yazılı olarak bildiren kişiler “muhacir” olarak kayıt altına alınacak ve daimi oturma izni

¹³⁵ “15 Aralık 1941’de İstanbul açıklarına gelen Struma Gemisi, boğazlardan geçiş izni talep etmiştir. Gemi arızalı ve o anki şartlarda yola devam etmesinin zor olduğu görülmüştür. Açıkta bekletilen gemiye 2 ay sonra geçiş izni taleplerinin olumsuz olarak değerlendirildiği bildirildi. Bu süre içinde gemiye herhangi bir ihtiyaç takviyesi yapılmadığından gemide dizanteri ve açlık baş göstermiştir. Daha sonraki zamanda ise geminin yolcuları ile birlikte Romanya’ya iade edilmesi yönünde karar verilmiştir. Ancak gemi Karadeniz açıklarına doğru yol alırken bir Rus denizaltısı tarafından batırılmıştır.” Rıdvan Akar, Aşkale Yolcuları- Varlık Vergisi ve Çalışma Kampları, Doğan Kitap, İstanbul, 2009.

¹³⁶ Öztürk, 2015, 351.

¹³⁷ İskân Kanunu, R.G, 21.06.1934 ve 2733 sayı.

verilecekti. Kanuna göre, bu kişilerin toprak ve ziraat yardımlarından yararlanması sadece kendilerine gösterilen yerlerde ikamet etmeleri durumunda mümkündür.¹³⁸

Aynı kanunun 4. maddesine göre ülkeye mülteci olarak kabul edilmeyecek kişiler; Türk kültürüne bağlı olmayan kişiler, casusluk faaliyeti yürütenler, anarşistler, göçebe olan çingeneler, memleket dışına çıkarılmış kimseler olarak ifade edilmiştir. Devamında ise bulaşıcı hastalık taşıyanların, hükümet hastanelerinde ücretsiz tedavi edilebileceği açıklanmıştır.¹³⁹

Türk kültürüne bağlı olan ve Türk ırkından olanların mülteci olarak kabul edilebileceğini gösteren Kanun, yine bu kıstasları belirleme yetkisini, Kanunun 3. maddesinde belirtildiği üzere Bakanlar Kurulu'na vermiştir.¹⁴⁰

Kanunda, Türkiye'nin homojen yapısının korunması için yapılan maddelerin varlığı açıktır. Bu açıdan bakacak olursak, bu Kanundan yararlanarak mülteci statüsü kazanan kişilere “milli mülteci” denilebilir. İlerleyen zamanlarda kaynak ülkedeki siyasi karışıklıklar ve ekonomik nedenlerle iltica talebinde bulunan kişilere sıcak bakılmamış ve uygulamada bunları engelleyici bazı önlemler alınmıştır.

1934 tarihli İskân Kanunu'nun yapıldığı zaman diliminde “ Kars Vilayeti ile Bayazıt, Erzurum ve Çoruh Vilayetlerinin Bazı Parçalarında Muhacir ve Sığıntıların Yerleştirilmesi ve Yerli Çiftçilerin Topraklandırılması Hakkında Kanun”¹⁴¹ düzenlemesi ortaya çıkmıştır.¹⁴²

1936 yılında ise Orta Asya'dan göç ederek ülkemizden Gürcistan'a geçmek isteyen Ahıska Türkleri de Türkiye özelinde sığınma aramışlardır. Yine 1944 yılında Stalin'in politikalarını takiben, Karadeniz kıyılarının Türk soylu kişilerden temizlenmesi gerektiği

¹³⁸ İskân Kanunu, 1934, madde: 13/3.

¹³⁹ İskân Kanunu, 1934, madde 4.

¹⁴⁰ İskân Kanunu, 1934, madde 3.

¹⁴¹ Kars Vilayeti ile Bayazıt, Erzurum ve Çoruh Vilayetlerinin Bazı Parçalarında Muhacir ve Sığıntıların Yerleştirilmesi ve Yerli Çiftçilerin Topraklandırılması Hakkında Kanun, R.G, 09.06.1934 tarih ve 2727 sayı.

¹⁴² Bu kanunun 1. Maddesine göre;

“Kars Vilayetiyle Bayazıt Vilayetinin İğdır ve Tuzluca (Kulp), Erzurum Vilayetinin Olti ve Çoruh Vilayetinin Artvin, Şavşat ve Borçka kazalarında ve Kemalpaşa Nahiyesinde hıyar haklarını başka bir Devlet hesabına kullanıp buralarını bırakmış bulunan Rus tebaasına ait toprakların ve yapıların mülkiyeti Devlete intikal etmiş bulunmakta olduğundan gerek bunlar ve gerek Devlete ait başka topraklardan ve yapıardan muhacirlere, mültecilere yerleşmek üzere Hükümetçe bayağı yerleştirme haddi içinde verilmiş bulunan evler, ahırlar, samanlıklar, dükkânlar ve topraklar bunlara parasız temlik olunup tapuya bağlanır. Muhacirlerden ve mültecilerden henüz yerleştirilmemiş olanlar da Yerleştirme Kanunu hükümlerine göre bu yerlerde parasız yerleştirilirler.” şeklinde oluşturulan madde ile hâlihazırda Türkiye'de bulunan mülteci ve muhacirler için yapılmış bir düzenleme olarak göze çarpmaktadır.

projesi ortaya çıkmış, dolayısıyla zulüm tehdidi altında olan binlerce kişi Türkiye’den iltica talep etmişlerdir. Ancak Türkiye yönetimi o günün politikaları çerçevesinde bunlara sığınma hakkı vermek konusunda isteksiz davranmış, sadece eski Sovyet Rusya pasaportu taşıyan 15.000 kadar Ahıska Türkü’nü akrabalarının yanına yerleşmesine izin vermiştir.¹⁴³

1941 yılında ise ulus devletin güvenlik yaklaşımının bir gereği olarak bir takım düzenlemeler yapılmıştır. Bu yaklaşımın gereği ve yürütülen politika çerçevesinde “ Muharip Yabancı Ordu Mensuplarından Türkiye’ye İltica Edenler hakkında Kanun”¹⁴⁴ düzenlemesi yapılmıştır. Buna göre yabancı bir ordu mensuplarında Türkiye’ye sığınan kişilerin ülkeye giriş yaptıktan sonra tabi olacakları kanun, girdikten sonra yapılacak işlemler sıralanmıştır. Bu konu hakkındaki en üst yetkili ise Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti olarak belirtilmiştir.¹⁴⁵

Tüm bunlardan anlaşılacağı üzere 1934 tarihinden 1950 yılına kadar mültecilerin durumunu az da olsa belirleyen tek kanun 1934 Tarihli İskân Kanunu olmuştur. Sadece giriş ve çıkışları düzenleyen bu kanunlarda, iltica talep eden insanların haklarına yönelik bir düzenleme olmaması, aslında bu çözümlerin sadece o anki durumu kurtarmaya dönük olduğunu göstermektedir. Türk iltica politikası İskân Kanunu, Pasaport Kanunu, Yabancıların İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun¹⁴⁶ ve Vatandaşlık Kanunu¹⁴⁷ etrafında uzunca bir süre dönüp durmuştur. İltica talep eden insanların haklarını da içeren bir takım çalışmalar yapılması, II. Dünya Savaşı sonrası uluslararası kurumların etkisiyle yapılmıştır.¹⁴⁸

2.3 Türkiye’nin Uluslararası Hukuktan Kaynaklanan Yükümlülükleri

Türkiye’nin taraf olduğu 1951 Sözleşmesi ve 1967 Protokolü Türk iltica hukuku açısından temel taşı niteliği teşkil etmektedir. Türkiye’nin taraf olduğu diğer evrensel ve bölgesel düzeydeki sözleşmeler ve antlaşmalarda bu iki ana düzenlemeyi destekler nitelik taşımaktadır.

¹⁴³Çiçekli, 2009, 74.

¹⁴⁴ Muharip Yabancı Ordu Mensuplarından Türkiye’ye İltica Edenler hakkında Kanun, R.G, 15.08.1941 tarih ve 4887 sayı.

¹⁴⁵ Nuray, Ekşi, **Mültecilere ve Sığınmacılara İlişkin Mevzuat**, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2010, 43-44.

¹⁴⁶ Yabancıların İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun, R.G, 24.07.1950 tarih ve 7564 sayı.

¹⁴⁷ Vatandaşlık Kanunu, R.G, 22.02.1964 tarih ve 11638 sayı.

¹⁴⁸ Yasemin Özdek, **Avrupa İnsan Hakları Hukuku ve Türkiye**, TODAİE Yayınları, Ankara, 2004,158.

1951 Sözleşmesi, Anayasamızın 90. maddesi¹⁴⁹ gereğince Kanun niteliği taşımaktadır. Bu durum ilgili madde de belirtilen şu ifade ile açıkça anlaşılmaktadır; *“Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası andlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz. Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır.”*¹⁵⁰

Bununla birlikte 1951 Sözleşmesi'nin Türkiye açısından başka bir takım özel durumları mevcuttur. Türkiye bu Sözleşmeye taraf olurken hem çekince hakkını hem de coğrafi kısıtlama hakkını kullanmıştır. Sözleşme'nin 42. maddesine göre;¹⁵¹ *“her devlet, imzalama, onaylama ve taraf olma aşamasında sözleşmenin 1, 3, 4, 16(1), 33, 36 ve 46. maddeler dışındaki maddelere çekince koyabilir.”* Buradan hareketle Türkiye, Sözleşme'de bahsi geçen hiçbir hükmün bir mülteciye Türkiye'deki vatandaşlardan daha fazla bir hak tanımayacağını belirterek çekince koymuştur.¹⁵² Ayrıca Sözleşme yapılırken mülteci statüsünün belirlenmesine ilişkin bir takım çekinceler de eklenmiştir. Bunlardan ilki, 1951'den önce Avrupa'da meydana gelen olaylar ile sınırlanan tanımdan ortaya çıkarken, diğeri ise sözleşmenin mülteci statüsünün kaybedilmesini gösteren maddesinde;

1. *“Vatandaşı olduğu ülkenin korumasından tekrar yararlanırsa*
2. *Vatandaşlığını kaybettikten sonra kendi arzusu ile tekrar kazanırsa sadece sığınmacının bu yöndeki talebi değil, ilgili devletin rızası da bağlayıcı olacaktır”* şeklinde ifade edilmiştir.

Ayrıca Sözleşme'nin 1967 tarihli Protokol'üne¹⁵³ Türkiye, 1968 yılında taraf olmuş, Protokol'ün 7. maddesinde sunulan seçimlik hakkını kullanarak coğrafi kısıtlama hakkını koruduğunu beyan etmiştir.

Bu açıdan bakılacak olursa, 1951 Sözleşmesi ve 1967 Protokolü'nde ön görülen coğrafi kısıtlamanın devletlere tanınan bir hak olduğu ortaya çıkmaktadır. Kısıtlamanın seçimlik bir hak olduğu¹⁵⁴ Sözleşme'nin 1(B)¹⁵⁵ maddesinden açıkça anlaşılmaktadır. Buna göre “

¹⁴⁹ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası Kanunu, (1982 Anayasası) R.G, 20.10.1982 Tarih ve 17844 sayı, madde 90.

¹⁵⁰ 1982 Anayasası, madde 90.

¹⁵¹ 1951 Sözleşmesi, madde 42.

¹⁵² 1951 Sözleşmesi, madde 2.

¹⁵³ 1967 Protokolü, madde 7.

¹⁵⁴ Öztürk, 2015, 368.

¹⁵⁵ 1951 Sözleşmesi 1(B).

bu Sözleşme'nin amaçları bakımından kısım A madde 1'de ki, " 1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar" ifadesi ya, (a) ' 1 Ocak 1951'den önce Avrupa'da meydana gelen olaylar' veya (b) ' 1 Ocak 1951'den önce Avrupa'da veya başka bir yerde meydana gelen olaylar' anlamında anlaşılacak ve her Taraf Devlet bu Sözleşme'yi imzaladığı, tasdik ettiği veya ona katıldığı sırada bu Sözleşmeye göre taahhüt ettiği yükümlülükler bakımından bu ifadenin kapsamını belirten bir beyanda bulunacaktır.

2(a) şıkkını kabul eden her taraf devlet, herhangi bir zamanda BM Genel Sekreteri'ne göndereceği bir not ile b şıkkını kabul ettiğini duyurarak yükümlülüklerini genişletebilir."

Böylelikle, coğrafi kısıtlama hakkını taraf devletlere 1951 Sözleşmesi'nin kendisi tanıdığı için, devletlerin seçimlik haklarını kullanması sırasında amaçlanan hukuki düzenden ayrı bir durum çıkmayacaktır.

1951 Sözleşmesi'nde ortaya koyulan tarihi ve coğrafi kısıtlama hakkını değiştiren hükümleri içinde barındıran 1967 Protokolü¹⁵⁶ de, Sözleşme'de seçimlik haklarını kullanan taraf devletlere isterlerse bu seçimlik haklarını korumak konusunda bir tercih hakkı sunmuştur. Sözleşme'den doğan bu hakkindan yararlanan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin bu tercihi, hukuki anlamda bir çekince değil, Sözleşme ve Protokol'ün verdiği seçimlik haktır.¹⁵⁷

1951 Sözleşmesi'nin 1B hükmünde¹⁵⁸ kendine yer bulan coğrafi kısıtlama ise, statünün tanınmasını coğrafi anlamda daraltmaktadır. Coğrafi kısıtlama seçeneğini kabul etmiş devletler için, statünün tanımı şu şekilde olmaktadır;

"Avrupa'da meydana gelen olaylar sonucunda ırkı dini tabiiyeti belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen kişi." Bu noktada unutulmaması gereken coğrafi kısıtlama seçeneğini benimseyen Türkiye için, Sözleşme'nin 1A(2) maddesine¹⁵⁹ çekince koymasından ötürü, bu madde ile ilgili olan

¹⁵⁶1967 Protokolü, madde 1/3.

¹⁵⁷Öztürk, 2015, 369.

¹⁵⁸ 1951 Sözleşmesi, 1B.

¹⁵⁹ 1951 Sözleşmesi, 1(A)2.

diğer maddelere de kısıtlama koyduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Türk mevzuatında coğrafi kısıtlama seçeneğine konu olan “Avrupa’da meydana gelen olaylar” ifadesinden anlaşılması gereken¹⁶⁰ “Avrupa konseyine üye olan devletler¹⁶¹ veya bakanlar kurulunca belirlenecek diğer ülkeler” de meydana gelen olaylardır.¹⁶²

2.3.1 Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair 1951 Cenevre Sözleşmesi

1950-1951 tarihleri arasında BMMYK kurulması ve 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi, iltica başvurusunda bulunmuş kişilerin, hukuki durumunu belirlemesi ve işlevsellik kazandırması açısından bir dönüm noktasını teşkil etmektedir. İlk defa iltica başvurusunda bulunmuş kişilerin ihtiyaçlarına cevap vermesi için oluşturulmuş kurumsal bir yapı ve uluslararası alanda bu kişilerin korunmasını amaçlayan standartlar belirlenmiştir. Böylelikle kurumsal ve soyut bir yapıya geçiş sağlanmıştır.

Konuyla ilgili olarak Sözleşme formundaki düzenleme çalışmaları esasen BMMYK’nın kurulmasından bir yıl kadar önce BM Ekonomik ve Sosyal Konsey tarafından bir geçici komite¹⁶³ kurulması ile başlamıştır. Oluşturulan komitenin amacı iltica ve vatansızlık gibi konularda düzenleme yapmaktır. Bu geçici komite kendinden beklenildiği üzere çalışmalarını iltica ve özel sözleşmenin taslağını oluşturmak üzere yoğunlaştırmıştır.

Bu geçici komite tanımlarını genel olarak zulüm kavramı ve haklı nedene dayanan baskı temelinde şekillendirmiştir. Çalışmalarda zorunlu göçe maruz kalan kişinin bu tanıma girip giremeyeceği hangi coğrafyada ve hangi tarihteki olayların kaynaklık edeceği konusunda birçok tartışma yapılmış, bunun sonunda ise ABD, İngiltere ve Fransa temsilcilerinden oluşan bir çalışma grubunun oluşması istenmiştir. 23 Ocak 1950 tarihinde

¹⁶⁰Öztürk, 2015, 370.

¹⁶¹ Avrupa Konseyine toplamda 47 Devlet üyedir. Üye Devletler şunlardır: Almanya, Andorra, Arnavutluk, Avusturya, Azerbaycan, Belçika, Bosna-Hersek, Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Ermenistan, Estonya, Finlandiya, Fransa, GKRY, Gürcistan, Hırvatistan, Hollanda, İngiltere, İrlanda, İspanya, İsveç, İsviçre, İtalya, İzlanda, Karadağ, Letonya, Liechtenstein, Litvanya, Lüksemburg, Macaristan, Makedonya, Malta, Moldova, Monako, Norveç, Polonya, Portekiz, Romanya, Rusya, San Marino, Sırbistan, Slovakya, Slovenya, Türkiye, Ukrayna, Yunanistan. http://www.mfa.gov.tr/avrupa-konseyi_tr.mfa Erişim Tarihi 14.05.2017.

¹⁶² YUKK, md. 3(1) b) Avrupa ülkeleri: Avrupa Konseyi üyesi olan ülkeler ile Bakanlar Kurulunca belirlenecek diğer ülkeleri ifade eder. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK), R.G, 11.04.2013 tarih ve 28615 sayı.

¹⁶³Büyükçalık, 2015, 41.

bu çalışma grubu tarafından spesifik gruplara ilişkin hükümlerle birlikte, bir tanım ana hatlarıyla belirlenmiştir.¹⁶⁴

1951 Sözleşmesi'nin bazı açılardan çok önemli olduğu vurgulanmalıdır. İlk olarak Sözleşme'de yer alan mülteci tanımı barındırdığı özellikler bakımından değerlidir. Değerli olmasının sebebi ise, yapılan tanımın bireye dayalı olmasından kaynaklanmaktadır. İkinci olarak bu Sözleşme'nin tanımına uyan mültecilerin, bir takım haklardan faydalanması gerektiğini, mültecilere yardım sağlamanın, uluslararası boyutta bir merhamet göstergesi veya siyasi kazanç amaçlı bir olgu olmadığını göstermiştir. En önemlisi ise Sözleşme'ye taraf olan devletlere geri göndermeme ilkesi dâhil olmak üzere bir takım yükümlülükler getirmiştir.¹⁶⁵ Bu mülteci koruma sisteminde, onlara uluslararası yardım sağlanması konusundaki sorumluluk, öncelikle devletlere aittir. Ancak devletler bu sorumluluklarından bazılarını BMMYK ile paylaşma yoluna gitmişlerdir.

BM Ekonomik ve Sosyal Konsey, bu geçici Komite'nin oluşturduğu taslak metnini Genel Kurul'a gitmeden önce incelemeye almış ve son şeklini almıştır. Yapılan inceleme sonucunda Genel Kurul, mülteci tanımıyla beraber 14 Aralık 1950 tarihinde 429 sayılı Karar'ı¹⁶⁶ ile Sözleşme'nin hazırlanması ve kabul edilmesi için Tam Yetkililer Konferansı'nın (Conference of Plenipotentiaries) toplanmasına karar vermiştir. Bu konferans 2 ve 25 Temmuz 1951 tarihleri arasında Cenevre'de toplanmıştır. Konferansta yapılan iki oturumdan sonra Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair 1951 Cenevre Sözleşmesi, 28 Temmuz 1951 tarihinde olumsuz ve çekimser oy kullanılmadan 24 devlet tarafından kabul edilmiştir. Kabul edildiği tarih itibari ile imzaya açılan bu sözleşme 28 Temmuz-31 Ağustos 1951 tarihleri arasında imzaya açık kalmış, 22 Nisan 1954 tarihinde ise yürürlüğe girmiştir.¹⁶⁷

İmzalanan Sözleşme'nin son metninin yanında sivil toplum kuruluşları (STK), aile birliği, seyahat belgeleri ve sözleşme formunda uygulanması için beş tavsiye karar üzerinde mutabık kalınmıştır.¹⁶⁸

¹⁶⁴Odman, 1995, 36.

¹⁶⁵Odman, 1995, 35-40.

¹⁶⁶ United Nations, General Assembly, Draft Convention Relating to the Status of Refugees, Decision no: 429.

¹⁶⁷ United Nations, Final Act of the United Nations Conference on Plenipotentiaries on the Status of Refugees and Stateless Persons,(Final Act) Geneva, 25.07.1951.

¹⁶⁸Goodwin- Gill, 2008:2'ye atfen Büyükçalık, 2015, 42.

Uluslararası hukukta mülteci kavramına ilişkin temel bir tanım olduğu kabul edilen Sözleşme'nin, ilk maddesinde yer alan düzenlemede, genel hatları ile şu üç başlık altında incelenen düzenlemeler mevcuttur;¹⁶⁹ Bunlardan ilki mülteci statüsünün belirlenmesine ilişkin hükümleri içerirken ikincisi mülteci statüsü dışında bırakmaya ilişkin hükümleri içerir ve son olarak üçüncüsü ise mülteci statüsünün sona erdirilmesine ilişkin hükümleri düzenlenmiştir.

Mülteci olarak kabul edilme durumunun, sadece 1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylardan doğan ve sadece Avrupa'da meydana gelen olaylar ile sınırlanabilme imkânının yanında, kişilere ilişkin ortaya koyulan nitelemelerde, mülteci statüsü tanınmasına ilişkin hükümler de mevcuttur. Bu hüküm kapsamında olan kişiler şunlardır;¹⁷⁰

- *“ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir gruba mensubiyeti veya siyasi kanaatleri yüzünden takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu devletin toprakları dışında bulunan ve bu devletin ulusal korumasından yararlanmayan veya bahsedilen haklı korku nedeniyle yararlanmak istemeyen vatandaşlık sahibi kişiler,*
- *İrki, dini, tabiiyeti, belli bir gruba mensubiyeti veya siyasi kanaatleri yüzünden takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için önceden mutaden ikamet ettiği ülke toprakları dışında bulunmak zorunda kalıp oraya dönemeyen veya bu korkuya dayalı olarak oraya dönmek istemeyen vatansız kişiler.”*

Bu düzenlemelerden ortaya çıkan sonuç, haklı nedenli korkunun tarifi yapılarak, kişiye atıf yapılmıştır. Dolayısıyla bu Sözleşme'nin amacı, bu koşullara sahip kişilerin korunması olarak tanımlanabilir. Bu Sözleşme koruması, yangın, sel, deprem, volkanik patlama gibi doğa olayları ile bireyin kendisinden kaynaklı her zorunlu göçü kendi kapsamına almamaktadır. Sebebi ise bu durumlarda sözleşmedeki koşullar test edilememektedir.¹⁷¹

Taraf devletler açısından bağlayıcı nitelik arz eden 1951 Sözleşmesi'nde, mültecilerin sahip olduğu temel asgari standartlar belirlenmiştir. Bu standartlar belirlenirken izlenen yol, kişi mülteci olarak değil de yabancı olarak o ülkede bulunsaydı, uygulanacak olan muameleden aşağıda olmaması yönünde olmuştur. 1951 Sözleşmesi'nde yer alan “ Mütakabiliyet (Karşılıklılık) Şartından Muafiyet” başlığının 7. maddesinde¹⁷²

¹⁶⁹ 1951 Sözleşmesi, madde 1.

¹⁷⁰ 1951 Sözleşmesi, madde 1-2.

¹⁷¹ Holzer, 2012: 10'a atfen Büyükçalık, 2015, 46.

¹⁷² 1951 Sözleşmesi, madde 7.

belirtildiği üzere taraf devletler ülkesinde bulunan mültecilere yabancılarla eşit muamele edeceklerdir. Bazı haklar açısından da devletin vatandaşları ile aynı düzeyde haklara sahip olması yönünde bir takım düzenlemeler yapılmıştır.

1951 Sözleşmesi'nin¹⁷³ ikinci bölümünde yer alan “ Hukuki Durum” başlığı altında mültecilerin bazı siyasal ve kişisel haklarına, üçüncü bölümde yer alan “Kazançlı İşler” ve dördüncü bölümde ki “ Sosyal Durum” başlıkları altında yine bazı siyasi ve sosyal haklar verilmiştir. Beşinci bölümdeki “İdari tedbirler” başlığında ise uygulamadaki bazı hükümler ile mülteci statüsünü kazanmış kişilerin kimlik ve seyahat belgelerine ilişkin hükümler yer almaktadır. Belgelerin örnek formatı ise sözleşmenin sonunda verilmiştir.¹⁷⁴

Yine “ İdari Tedbirler” başlığı altında yer alan “ Sınırdışı etme” başlığının 32. maddesine göre, bir kişi ancak ulusal güvenlik ve kamu düzenini bozan sebeplerden dolayı sınırdışı edilebilir. Böylelikle sınırdışı etme veya iade yasağı ile geri göndermeme ilkesi gibi, bu sözleşmenin köşe taşlarından biri mahiyetindeki durum ortaya çıkmıştır. Geri göndermeme ilkesinin istisnası ise, mültecinin o an bulunduğu ülkenin güvenliği için tehlike oluşturması ve önemli bir suçtan dolayı kesinleşmiş bir hüküm giymiş olması gerekmektedir.¹⁷⁵

Burada açıklanması gereken nokta, geri göndermeme ilkesinin söz konusu olabilmesi için, mülteci statüsünün kazanılmış olmasına ihtiyaç duyulmaz. İlgili kişinin iltica talebi ile başvurmuş olması, geri göndermeme ilkesinin uygulanabilmesi için yeterlidir. Sebebi ise, bu yasağın uygulanması ilkesi, ilk olarak 1998 tarihli BMMYK yorumu ile açıklanan mültecilik halinin devamı ile ilgilidir.¹⁷⁶ Bu yorumdan anlaşılması gereken, bu yasağın devletin verdiği statü ile alakalı olmaması, yalnız ve yalnız o kişinin mülteci tanımını karşılayan durumu ile alakalı olmasıdır.¹⁷⁷

1951 Sözleşmesi¹⁷⁸ ile getirilen geri göndermeme ilkesi daha sonraki zaman diliminde uluslararası hukukta örf ve adet hukukunun yerini alarak, evrensel bir hukuk

¹⁷³ 1951 Sözleşmesi, 2. Bölüm, 3. Bölüm, 4. Bölüm ve 5. Bölüm.

¹⁷⁴ Seyahat Belgesi için Bkz. <http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1951-Cenevre-Sozlesmesi-1.pdf> Erişim Tarihi: 08.05.2017.

¹⁷⁵1951 Sözleşmesi, madde 33/2.

¹⁷⁶ Elif Uzun, **Geri Göndermeme (Non- refoulement) İlkesinin Uluslararası Hukuktaki Konumu Üzerine Bir Değerlendirme**, Uluslararası Hukuk ve Politika, 8 (30) 2012, 27-28.

¹⁷⁷Büyükcılık, 2015, 47.

¹⁷⁸ 1951 Sözleşmesi, madde 33.

kuralı olmuştur.¹⁷⁹ Bahsi geçen hukuk prensibi ile ilgili olarak, bir iktidarın 1951 Sözleşmesi'ne taraf olması gerekmeden de, bu prensibin uygulanmasına riayet etmesi gerekmektedir.¹⁸⁰

İçeriği bu doğrultular üzerine ortaya çıkan 1951 Sözleşmesi, daha sonraki yıllarda, iltica sorununun sadece II. Dünya Savaşı ve sonrasındaki kısa zaman dilimin kapsayan bir durum olmadığı ortaya çıkmış, olayların 1951 tarihinden önce kaynaklı ya da sadece Avrupa'da meydana gelen olaylardan çok daha kapsayıcı olduğu gerçeğinin farkına varılmıştır. 1956 da Macar Devrimi'ni takiben Batı Avrupa'ya kaçan mülteciler ile ilgilenilmesi, 1957 de Hong Kong'da ki Çinli mülteciler ile ilgilenilmesi, Fas ve Tunus'tan gelen Cezayirli mültecilere yardım edilmesi daha geniş kapsamlı bir destek ve korumanın sağlanmasına dönük olarak atılan ilk adımlardır. BMMYK'nın kuruluşunda ve bu Sözleşme'nin kabulüne kadar geçen sürede, bütçenin üçte ikisinin Afrika için harcanmış olması bunun aslında daha önce yapılması gereken gereklilik olduğunu öne çıkarmıştır.¹⁸¹

2.3.2 Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair 1967 New York Protokolü

II. Dünya Savaşı'ndan sonra iltica krizlerinin çok fazla yaşanması ve bu krizlerin 1951 Sözleşmesi'nde belirtilen coğrafi ve tarihi kısıtlamaların önüne geçmesi nedeniyle, bu sözleşmenin güncellenmesi gerçeği gün yüzüne çıkmıştır.

1951 Sözleşmesi'nin şartlarının bu şekilde devam edemeyeceğinin, uluslararası toplum tarafından fark edilmesiyle beraber 21 ve 28 Nisan 1965 tarihleri arasında 13 hukuk uzmanı bir Kolokyum' da bir araya gelmiştir. Bu Kolokyum'un toplanma amacı, Sözleşme'nin bazı maddelerini güncellemek ve taraf devletlerin bunu kabul etmeleri durumunda bir takım sonuçlar doğuracak bir protokol hazırlamaktır.¹⁸²

Daha geniş anlamda bakacak olursak Sözleşme'nin 45. maddesindeki lafzından hareketle bu faaliyet yapılmıştır. Böylelikle BM İcra Komitesi¹⁸³ tarafından kabul edilen bu taslak, Genel Kurul'a sunulmak üzere BM Ekonomik ve Sosyal Konsey'e

¹⁷⁹ Gökhan Taneri, **Uluslararası Hukukta Mülteci ve Sığınmacıların Geri Gönderilmemesi (Non-Refoulement) İlkesi**, Bilge Yayınevi, Ankara, 2012, 48.

¹⁸⁰ Jacob Ceki Hazan, **Geçmişten Geleceğe Zorunlu Göç ve Ülke İçinde Yerinden Edilmiş Kişiler, Küreselleşme Çağında Göç: Kavramlar, Tartışmalar**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2012, 187.

¹⁸¹ UNHCR, Self Study Module-1, 2005.

¹⁸² Goodwin-Gill, 2008:7'ye atfen Büyükçalık, 2015, 49.

¹⁸³ United Nations, Executive Committee için Bkz. <http://www.unhcr.org/executive-committee.html> Erişim Tarihi: 02.08.2017. (Bu konuda aşağıda ayrıntılı açıklamalar bulunmaktadır.)

gönderilmiştir. Genel Kurul ise, onaylama veya kabul etme yerine, bu protokolün kabulünün sağlanması için taraf devletlere gönderilmek üzere BM Genel Sekreterliği'ne gönderilmesine karar vermiştir. Yürürlüğe girmesi için ise 6 adet onay belgesinin yeterli olduğu protokol, “Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin 1967 Protokolü” olarak, 4 Temmuz 1967 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

1951 Sözleşmesi'ne taraf olmadan, 1967 Protokolü'ne taraf olmak, az da olsa rastlanırlı bir durumdur.¹⁸⁴

Söz konusu olan Protokol ile beraber, 1951 Sözleşmesi'nin 1 maddesindeki¹⁸⁵ “1 Ocak 1951'den önce meydana gelmiş olaylar” ve “bahis konusu hadiseler neticesinde” ifadeleri metinden çıkarılmıştır. Böylelikle, bu Protokol'e taraf devletler daha önceden bir kısıtlama veya çekince koymamışlar ise, herhangi bir coğrafi sınırlama olmaksızın, mülteci statüsü verilmesi yükümlülüğü getirilmiştir.¹⁸⁶ Türkiye, 1951 Sözleşmesi'nde yer alan tarihi sınırlamayı kaldırmış, coğrafi sınırlama hakkını ise korumayı tercih etmiştir.

Tanım üzerinde gerekli değişikliğin yapılmaması, devamında ise savaş, politik ve ekonomik karışıklıklar ile doğal afet gibi zorunlu nedenlerle ülkesini terk etmek zorunda kalan kişilerin *de facto* durumu, Protokol'e yansıtılmamıştır. Bu açıdan bakacak olursak Protokol'e yansıtılmayan bu durumlar ile sorun tamamen ortadan kaldırılamamıştır. Bu olaylar kişiler üzerinde gerçek bir korku yaratmasına rağmen baskı ve zulüm unsurunu içinde barındırmadığından, bu kişiler yapılan mülteci tanımının dışında kalmışlardır.¹⁸⁷

Protokol'ün uygulanması yönünde, değinilmesi gereken bir diğerkonu, kısıtlamalar ve beyanlar ile ilgilidir. Protokol'ün 7. maddesinde¹⁸⁸ yer alan hükümlere göre 4. maddede yer alan uyuşmazlıkların halli ile Sözleşme'de ki 1, 3, 4, 16(1) ve 33. maddeleri dışında kalan hükümlerin tamamına çekince ya da kısıtlama konulabileceği beyan edilmiştir. Yine 1951 Sözleşmesi'nin 42. maddesinde¹⁸⁹ beyan edilen çekincelerin geri alınmadığı sürece geçerli olacağı, ancak çekincesini beyan eden her devletin, istediği zaman diliminde bu çekincelerini geri çekebileceği ifade edilmiştir.

¹⁸⁴ UNHCR, Self Study Module-1.

¹⁸⁵ 1951 Sözleşmesi, madde 1.

¹⁸⁶1967 Protokolü, madde 1.

¹⁸⁷Odman, 1995, 42.

¹⁸⁸ 1967 Protokolü, madde 7.

¹⁸⁹ 1951 Sözleşmesi, madde 42.

Protokolde yer alan diğer hükümlerin konuları, ulusal makamların Birleşmiş Milletler ile işbirliği yapmaları, ulusal yasama hakkında bilgi verilmesi ve uyuşmazlıkların ortadan kaldırılmasıdır.¹⁹⁰

2.3.3 Uluslararası Hukukta Statü Belirleme

Bu başlık altında uluslararası korumaya ihtiyacı olan bir kişinin, bu statüyü elde etmesi için barındırması gereken koşullar, statü dışında bırakılması ve nedenleri ile statünün hangi hallerde sona ereceği anlatılmıştır.

2.3.4 Mülteci Statüsü Belirlemede İzlenecek Yol

1951 Sözleşmesi ve 1967 Protokolü çerçevesinde yapılacak olan iltica başvurularında izlenecek yol, kısaca mülteci statüsünün belirlenmesi işlemi, iltica eden kişinin, bu tanıma uyup uymadığının, yetkili otoriteler tarafından belirlenmesinden başka bir şey değildir. İltica talebinde bulunan kişinin içinde bulunduğu durum ve koşullar, ileri sürmüş olduğu beyanlar çerçevesinde incelenir. Bu kapsama alınan bireylerin devletler açısından bağlayıcı nitelik arz eden hakları ortaya çıkar.¹⁹¹

Bir devletin, iltica talebinde bulunan bireye, bahsi geçen hukuki statüyü vermeden önce, eğer o kişi, belirlenen ölçütlere uyuyorsa, fiilen mülteci statüsünü elde etmiş sayılmaktadır.¹⁹² Bu yüzden, bir kişiye verilen mülteci statüsü kurucu bir işlem olmayıp, bildirici işlem olarak karşımıza çıkmaktadır.¹⁹³

İki aşamalı olan mülteci statüsünün belirlenmesi işlemlerinde, ilk aşamada konuyla ilgili tüm somut olgular tespit edilir. İkinci aşamada ise elde edilen bulguların, mülteci statüsüne uyup uymadığı kontrol edilir. Şayet uygunsa kişiye bu statü verilir, bulgular uymuyorsa, kişi, statü dışında bırakılır.¹⁹⁴

Statü belirleme işlemleri, her ülkenin kendi usulüne göre farklılık gösterebilir. Kimlerin mülteci olduğunun tespiti genelde devletin yetkili otoritelerinin elindeyken,

¹⁹⁰Odman, 1995, 43.

¹⁹¹ Çiçekli, 2016, 245.

¹⁹² Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, **Mülteci Statüsünün Belirlenmesinde Uygulanacak Ölçütler Ve Usuller Hakkında Elkitabı**, Yeniden Gözden Geçirilmiş Baskı, 1998. Paragraf 28.

¹⁹³ Çiçekli, 2016, 245.

¹⁹⁴ Elkitabı, 1998, paragraf 29.

bazen, statü belirleme usullerini belirlememiş devletler, BMMYK'dan bu görevi üstlenmesini isteyebilmektedir.¹⁹⁵

2.3.5 Mülteci Statüsünün Kazanılması İçin Gerekli Koşullar

Mülteci statüsünün kazanılmasından kastedilen, temelde, iltica talebiyle başvurmuş kişinin, şahsında bulunması gereken ve statü için temel teşkil eden koşullardır.¹⁹⁶ Bölgesel anlamda farklı mülteci tanımlarının varlığı bilinmekle beraber, burada incelenecek olan, 1951 Sözleşmesi ve 1967 Protokol'ü çerçevesinde yapılmış olan mülteci tanımlarıdır.

1951 Sözleşmesi'nin 1A(2)¹⁹⁷ maddesindeki tanımdan hareketle, bir kişi ilgili maddede sayılan koşulları sağladığı anda mülteci sayılır. Kişiyeye mülteci statüsü verilirken, incelemenin hangi yollarla yapılacağı, iltica talebinde bulunulan ülkenin ulusal düzenlemelerine göre değişebilmektedir.

2.3.5.1 Dine Dayalı Zulüm Tehdidi

Dinler tarih boyunca kişilere uygulanan zulümün nedenlerinden biri olmuştur. Kişilerin inandıkları dinin, başkaları tarafından kabul görmemesi veya dinini öğrenmesi ve öğretmesi, o kişiye zulüm etmek için yeterli görülmüştür. Bu açıdan, bunları aşabilmek adına, birçok uluslararası hukuk belgesinde, kişilerin, din ve vicdan özgürlüğüne ayrı bir parantez açılmıştır. 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi¹⁹⁸ ve 1966 tarihli Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi¹⁹⁹ bu konuyu içinde barındıran belgelerden sadece ikisidir. Çoğu devletin anayasasında ve uluslararası hukuk belgelerinde yine bu konuya atıf yapıldığı görülmektedir. Din ve vicdan özgürlüğü denilince, o kişinin, dinini ya da inancını değiştirebilmesi, özel yaşamında veya toplum içinde açığa vurabilmesi ve öğrenip, öğretebilmesi durumlarının tamamını kapsamaktadır.²⁰⁰

Bu açıdan bakacak olursak dine dayalı zulüm çeşitli durumlarda ortaya çıkabilmektedir. Belirli bir dinsel topluluğa ait olmama, ibadet etmenin bir şekilde engellenmesi, dinsel yükümlülüğünü yerine getirirken yahut bir dinsel topluluğa ait olmaktan dolayı ayrımcı bir muameleyle karşılaşmak, kişileri oradan iten nedenler olarak

¹⁹⁵ UNHCR Self-study Module 1. Page: 62.

¹⁹⁶ Odman, 1995, 84-122.

¹⁹⁷ 1951 Sözleşmesi, madde 1(A)2.

¹⁹⁸ İHEB, 1948, madde 1-2.

¹⁹⁹ Medenî ve Siyasî Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun (KSHS), R.G, 18.06.2003 tarih ve 25142 sayı, madde 2.

²⁰⁰ Çiçekli, 2016, 250.

karşımıza çıkmaktadır. Hiç şüphesiz burada anlatılan nedenler tek başına mülteci sayılmak için yeterli değildir. Tüm bunların yanında, zulüm ile aralarında illiyet bağının var olması gerekmektedir.²⁰¹ Tüm bunların yanında düşünce, vicdan ve din özgürlüğünün sınırlarının ne olduğu, halen güncelliğini koruyan bir tartışma konusudur.²⁰²

2.3.5.2 Irka Dayalı Zulüm

1951 Sözleşmesi'nde ırk teriminin tanımı yapılmamıştır. Bunun yerine, Sözleşme'den, 1966 tarihli Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Sözleşme'nin²⁰³ 1. maddesindeki yaklaşımın benimsenmesi gerektiği vurgulanmıştır.²⁰⁴

Irk kavramının sınırları, bireyin kendini algılaması ya da başkaları tarafından algılanmaları olarak çizilmiştir. Sonuçta ırk kavramının, bütün etnik grupları kapsayacak şekilde anlaşılması gerekmektedir. Irka dayalı ayrımcı muameleler, dünyada kınanan en belirgin insan hakları ihlallerinden birisidir. Bu yüzden ırk ayrımcılığı, zulmün belirlenmesinde önemli pay sahibi olarak görülmektedir. Yalnız ırksal ayrımcılığın var olması, kişinin, bu statüyü elde etmesi için yeterli değildir. Tüm bunların yanında baskı ve zulümün oluşmasıyla beraber bu statü kazanılmaktadır.²⁰⁵

2.3.5.3 Milliyete Dayalı Zulüm

Tabiiyet (milliyet) terimi, bir kişinin, sadece bir devlete aidiyetini gösteren hukuki bağ değildir.²⁰⁶ Tabiiyet terimi geniş olarak yorumlanmaya ihtiyaç duymakta ve belirli bir etnik gruba, belirli bir dil grubuna ya da gerekli durumlarda ırk terimi ile aynı anlamda kullanılmaktadır.²⁰⁷

Tabiiyetten dolayı uygulanan zulüm, etnik köken, kişinin konuştuğu dil ya da belirli bir azınlık grubun içinde bulunmasından dolayı olabilir. Bazen böyle azınlık grubun içinde yer almak, zulüm tehdidi için yeterli sayılabilir.²⁰⁸ Sadece azınlık grubun değil, bazen

²⁰¹ Elkitabı, 1998, paragraf 73.

²⁰² Goodwin-Gill & McAdam, 2007, 72'ye atfen Çiçekli, 2016, 250.

²⁰³ United Nations, General Assembly, International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination, 2106 (XX), 21.12.1965, Article 1.

²⁰⁴ Odman, 1995, 104.

²⁰⁵ BMMYK, Elkitabı, 1998, paragraf: 68.

²⁰⁶ İngilizcede karşılığı "nationality" olan tabiiyet terimi, eski çevirilerde ve Türkçe kullanımda, bu kelime yerine milliyet ifadesinin kullanıldığı görülmektedir. Vatandaşlık hukuku açısından "nationality" kelimesinin karşılığı olarak tabiiyet, "citizenship" kelimesinin karşılığı olarak ise vatandaş terimi tercih edilmelidir. Mülteci hukukunda tabiiyet ve milliyet aynı anlamda kullanılmaktadır. Bkz. Çiçekli, 2016,250.

²⁰⁷ Odman, 1995, 105-106.

²⁰⁸ BMMYK, Elkitabı, 1998, paragraf 74.

çoğunluk olan grubun, azınlık grubun muamelelerinden de korktuğu durumlar olabilmektedir.²⁰⁹

2.3.5.4 Toplumsal Grup Aidiyetine Dayalı Zulüm

1951 Sözleşmesi'nde toplumsal gruba ait olanın tanımı yapılmamıştır ya da kimlerin bu sınıfa dâhil edilebileceğine dönük bir tanımlama yapılmamıştır.²¹⁰ Kadınların, ailelerin, aşiretlerin, homoseksüllerin ve meslek grupların, mülteci tanımlaması bakımından, bunlarında toplumsal bir sınıf oluşturduğu görüşü artmaktadır.²¹¹ Bu konu, toplumların anlayışına göre ve ülkeden ülkeye değişkenlik gösteren, çok boyutlu bir yapıya sahiptir. Belirli gruba aidiyet ile ırk, dil, din temelli zulüm tehditleri çoğu zaman iç içe geçmiş olabilmektedir.²¹²

Belirli toplumsal grup teriminden genellikle, birbirine benzer alışkanlıklara, sosyal statülere veya ortak geçmişe sahip olma anlaşılmaktadır.²¹³ Bu grubun siyasi düşüncesi, sosyolojik yapısı, iktisadi faaliyetleri veya grubun sadece varlığı bile hükümet politikalarına engel olarak görülebileceğinden, zulüm nedeni oluşturabilmektedir. Fakat tek başına belirli bir toplumsal gruba mensubiyet, mülteci statüsü verilmesi için yeterli değildir.²¹⁴ Bunun için zulüm tehdidi ile beraber var olması gerekmektedir.

2.3.5.5 Siyasi Düşünceye Dayalı Zulüm

Düşünce ve ifade özgürlüğü, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi²¹⁵ ile Kişisel ve Siyasi Haklar Sözleşmesi²¹⁶ başta olmak üzere, birçok uluslararası hukuk belgesinde güvence altına alınan haklardan biridir.

İltica başvurusunda bulunmuş kişinin, hükümetle farklı siyasi düşüncede olması, o kişiye mülteci statüsünün verilmesi için yeterli değildir. Bunun yanında zulme uğrama tehlikesinin varlığı da gereklidir.²¹⁷

²⁰⁹ BMMYK, Elkitabı, 1998, paragraf 76.

²¹⁰ Toplumsal gruba aidiyetten ne anlaşılması gerektiği yönünde ayrıntılı bilgi için Bknz: Odman, 1995,112-116.

²¹¹ Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği, Uluslararası Koruma hakkında Kılavuz İlkeler, No: 9, 23.10.2012.

²¹² BMMYK, Elkitabı, 1998, Paragraf 66-67-77.

²¹³ BMMYK, Elkitabı, 1998, paragraf 77.

²¹⁴ BMMYK, Elkitabı, 1998, paragraf 78-79.

²¹⁵ İHEB, 1948, madde 19.

²¹⁶ KSHS, 2003, madde: 18-19.

²¹⁷ Odman, 1995, 109-112.

Siyasi düşüncesini açıklayan birinin, maruz kaldığı veya maruz kalmaktan korktuğu yaptırımlar ile devlete karşı işlenen suç arasında bir illiyet bağının kurulması zor olacak, bunun devlete karşı işlenmiş suç olduğu ortaya atılacaktır.²¹⁸ Kişinin siyasi düşüncesini kendi ülkesinde açıklamaması, iltica talebiyle geldiği ülkede bu açıklamayı yapması, zulüm korkusuna yol açması için yeterli sebep sayılabilir.²¹⁹

Bir kişinin siyasi düşüncesini açıklamasını takiben, o kişiye açılan soruşturmanın, sırf siyasi düşüncesi yüzünden mi yoksa siyasi düşüncesine bağlı eylemleri yüzünden mi yapıldığının bilinmesi gerekmektedir. Aksi takdirde bu kişiye, mülteci statüsü verilmez. Yine yapılan eylemin, o ülkenin genel hukuk kurallarına uygun olmaması ve bu yüzden soruşturma açılması, o kişiye, mülteci statüsü verilmesine engel teşkil etmektedir.²²⁰

Bir siyasi suçlunun, mülteci statüsüne dâhil edilebilmesi için; başvuru yapanın kişiliği, siyasi düşünceleri, eylemin dayandığı saikler, kovuşturmanın niteliği, kovuşturmanın dayandığı kanunlar ve işlenen eylemin niteliğinin bir bütün halinde dikkate alınması gerekmektedir.²²¹

2.3.5.6 Ülkesi Dışında Bulunma

Bir kişiye mülteci statüsü tanınmasının şartlarından biri de, tabiiyetini taşıdığı ülkenin veya mutad olarak ikamet ettiği ülkenin dışında bulunmasıdır.²²² Tabiiyeti olduğu ülkenin dışında olması ifadesi tabiiyeti olan kişileri, mutad olarak ikamet ettiği ülkenin dışında olması ise, vatansız kişileri işaret etmektedir. Bu ifadeden de anlaşılacağı üzere 1951 Sözleşmesi'ndeki tanıma, vatansızlarda dâhil edilmektedir. Bu sebeple, bir kişi, menşei ülkesinin sınırları dâhilinde ise, uluslararası mülteci korumasından mahrum kalacaktır.²²³

Birden fazla vatandaşlığa sahip kişiler, vatandaşı olduğu ülkelerden en az birinin korumasından yararlanabiliyorsa, uluslararası korumanın dışında tutulacaktır.²²⁴

Bir başvuru sahibi, tabiiyetini taşıdığı ülkede zulme uğramaktan korktuğunu ileri sürerse, öncelikle bu kişinin, bahsi geçen ülkenin vatandaşı olup olmadığı araştırılır.

²¹⁸ BMMYK, Elkitabı, 1998, paragraf 81.

²¹⁹ Odman, 1995, 109-110.

²²⁰ BMMYK, Elkitabı, 1998, paragraf 84.

²²¹ BMMYK, Elkitabı, 1998, paragraf 86.

²²² BMMYK, Elkitabı, 1998, paragraf 87-96.

²²³ Çiçekli, 2016, 254.

²²⁴ BMMYK, Elkitabı, 1998, paragraf 106.

Bundan sonraki aşama ise zulüm korkusunun haklı sebeplere dayanmasının araştırılmasıdır.²²⁵ Bir kişinin, ülkesini yasa dışı yollardan terk etmesi veya haklı nedenlere dayalı zulüm tehdidi ile ülkesinden ayrılmasının yanında, bazen, kişiler ülkesinin dışında bulunduğu sırada, ülkesinde değişen durum ile beraber, kişiler mülteci statüsü talebinde bulunabilir. Ülkesinde iken mülteci olmayan fakat ülkesi dışında iken yapılan iltica talebi ile mülteci statüsü elde edenlere ‘yerinde mülteciler’ (*sur place*) denir.²²⁶

2.3.5.7 Ülkesinin Korumasından Yoksun Bulunma veya Yararlanmak İstememe ya da Ülkesine Geri Dönememe veya Dönmek İstememe

İki olasılığın olduğu durumların kapsayan bu başlıkta, ilk olasılık tabiiyeti olan kişileri içine alırken, ikinci olasılık ise vatansız olan kişileri kapsamaktadır. İlk olasılıkta tabiiyeti olan birinin, ülkesinin korumasından mahrum kalması veya bu korumadan zulüm nedeniyle faydalanmak istememesi koşul olarak aranmaktadır. Bu durum iki şekilde karşımıza çıkabilmektedir;²²⁷

İlkinde, bir kişinin ülkesinin korumasından mahrum kalması, kendi iradesi dışında gelişen nedenlere bağlıdır. Savaş, iç savaş, hükümetlerin kişilere pasaport vermemesi, süresini uzatmaması bunlara örnek olarak verilebilir. İkinci durum ise, kişilerin tabiiyetini taşıdıkları ülkenin korumasını reddetmesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu olay haklı nedenlere dayanmadığı takdirde kişiye yine mülteci statüsü verilmez.²²⁸

Vatansızlar açısından ise, önceden mutat olarak ikamet ettiği ülkesine geri dönememesi ya da zulüm tehdidi dolayısıyla dönmek istememesidir. Bu kişilerin durumu, tabiiyeti olan kişilerin durumu ile paralel olarak düzenlenmiştir.²²⁹

2.3.6 Mülteci Statüsünün Dışında Bırakma

Bu statünün dışında bırakmayı gerektiren koşullar, 1951 Sözleşmesi’nin dışında bırakılmayı gerektirecek olumsuz koşullardan başka bir şey değildir.²³⁰ Bunu gerektiren sebepler iki başlık altında incelenecektir. İlk olarak, uluslararası korumaya ihtiyacı olmayan kişiler, ikinci olarak ise, uluslararası korumaya layık görülmeyen kişiler olarak ele alınacaktır.

²²⁵ Çiçekli, 2016, 254.

²²⁶ BMMYK, Elkitabı, 1998, paragraf 94.

²²⁷ BMMYK, Elkitabı, 1998, paragraf 94.

²²⁸ Çiçekli, 2016, 255.

²²⁹ BMMYK, Elkitabı, 1998, paragraf 101-105.

²³⁰ BMMYK, Elkitabı, 1998, paragraf 31.

2.3.6.1 Uluslararası Korumaya İhtiyacı Olmayan Kişiler

1951 Sözleşmesi'nin 1 (D) ve 1 (E) maddeleri, uluslararası korumaya ihtiyacı olmayan kişileri tanımlamıştır.²³¹ Buna göre iki grup bu korumaya ihtiyaç duymamaktadır;

BMMYK dışında bir BM organının korumasından fiilen yararlananlar ve uluslararası anlamada korumaya ihtiyacı olmayan diğer mültecilerdir. Bu tür yardım ve koruma daha önceden BM Kore Kalkınma Ajansı (UNKRA)²³² ve BM Filistinli Mülteciler için Yardım ve İmar Kurulu²³³ (UNRWA (BMYİK)) tarafından sağlanmaktadır. 1948-1967 Arap-İsrail savaşları sonucunda BMYİK tarafından korumaya alınan Filistinli mülteciler 1951 Sözleşmesi'nin dışında tutulmuştur. Bir diğer grup ise, 1967'den beri İsrail işgali altında Filistin'e dönemeyen yahut dönmek istemeyen kişilerdir.²³⁴ Bunlar 1951 Sözleşmesi'nden faydalanamayan kişiler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bazı durumlardan bireyler, uluslararası korumaya ihtiyacı olmadığı gerekçesiyle de, bu korumanın dışında tutulabilmektedir. Bu kapsamda olan kişiler, bir ülkeye yerleşip, oranın vatandaşlığını kazanmamakla birlikte, oranın vatandaşlarının yararlandığı çoğu haktan yararlanan, aksi takdirde mülteci olarak kabul edilmesi gereken kişilerdir.²³⁵

İlgili şahsın ülke halkı ile kaynaşmış olması, ülke vatandaşlarından farksız olarak sınırdışı edilmeye karşı güvence altında olması halinde mülteci statüsünün verilmeyeceğini doğru olarak kabul etmek gerekmektedir.²³⁶

2.3.6.2 Uluslararası Korumaya Layık Görülmeyen Kişiler

1951 Sözleşmesi'nin 1F maddesi,²³⁷ kimlerin işledikleri eylemler dolayısıyla bu korumadan yararlanamayacağını belirtmiştir. Bunun temel amacı, suç işlemiş kişilerin uluslararası korumadan yararlanmasının önüne geçmek ve uluslararası korumanın istismar edilmemesini sağlamaktır.²³⁸ Sözleşme'de mülteci statüsü dışında bırakan nedenler, sınırlı

²³¹ 1951 Sözleşmesi, madde 1 (D) ve 1(E).

²³² UNKRA hakkında ayrıntılı bilgi için Bkz. <https://search.archives.un.org/united-nations-korean-reconstruction-agency-unkra-1950-1958> Erişim Tarihi: 31.0.2017.

²³³ UNRWA hakkında ayrıntılı bilgi için Bkz. <https://www.unrwa.org/gaza-emergency> Erişim Tarihi: 31.07.2017.

²³⁴ UNHCR, Revised Note on the Applicability of Article 1D of the 1951 Convention relating to the Status of Refugees to Palestinian Refugees, 2002, (Filistinli Mülteciler Hakkında Bilgi Notu) paragraf 4.

²³⁵ BMMYK, Elkitabı, 1998, paragraf 144.

²³⁶ BMMYK, Elkitabı, 1998, paragraf 145.

²³⁷ 1951 Sözleşmesi, madde 1(F).

²³⁸ BMMYK, Statü Dışında Bırakma İlkeleri, 2003, paragraf 2. <http://www.refworld.org/pdfid/3f5857684.pdf> Erişim Tarihi: 31.07.2017.

sayı ilkesi (*numerous clauses*) çerçevesinde ifade edilmiştir. Bu maddede belirtilen nedenlere yenisini eklemek mümkün değildir. Buna göre Sözleşme'nin 1(F) maddesine göre,²³⁹

“a) Barışa karşı suç, savaş suçu veya insanlığa karşı suç gibi suçlar için hüküm koyan uluslararası belgelerde tanımlanan bir suç işlediğine,

b) Mülteci sıfatıyla kabul edildiği ülkeye sığınmadan önce, sığındığı ülkenin dışında ağır siyasi olmayan bir suç işlediğine,

c) Birleşmiş Milletler'in amaç ve ilkelerine aykırı fiillerden suçlu olduğuna dair hakkında ciddi kanaat mevcut olanlar” uluslararası korumaya layık görülmeyen kişiler olarak sıralanmıştır.

Mültecinin, statü dışında bırakılmasının, yine mülteci için ciddi sonuçlar doğuracağı gerçeğinden hareketle, bu maddelerin dar yoruma tabi tutulması gerekliliği açıktır.²⁴⁰ Bir kişiyi, mülteci statüsü dışında bırakmaya karar veren devlet, bu kişi için bir işlem yapmak zorunda değildir. Ayrıca devlet, kişiye mülteci statüsü vermeden de kişiye koruma sağlayabilir.²⁴¹ Kişinin zulüm tehdidi altında olduğu bir ülkeye geri gönderilmemesi de koruma kapsamına girebilir.

2.3.7 Geri Göndermeme (*Non-Refoulement*) İlkesi

Bu ilke, korumaya ihtiyacı olan bireylerin, koruma statüsünü elde edememiş olsa bile, onların ayrılmak zorunda kaldıkları ülkeye geri gönderilmemesini ifade eder. Bu yüzden ayrı bir pencereden bakacak olursak, sığınma hakkının doğal bir sonucu olduğu sonucu ortaya çıkacaktır.²⁴²

Korunma ihtiyacının gerçek anlamda ortaya çıktığı ilk belge, Birleşik Krallık 1905 Yabancılar Yasası'dır.²⁴³ İlgili yasanın ilk maddesinde ülkeye girişte istisnalar sayılırken,

²³⁹ http://www.danistay.gov.tr/upload/multecilerin_hukuki_durumuna_dair_sozlesme.pdf Erişim Tarihi: 31.07.2017.

²⁴⁰ BMMYK, Elkitabı, 1998, paragraf 149.

²⁴¹ UNHCR, Guidelines on International Protection: Application of the Exclusion Clauses: Article 1F of the 1951 Convention relating to the Status of Refugees,(Statü Dışında Bırakma İlkeleri), HCR/GIP/03/05, 2003, paragraph: 8-9.

²⁴²Taneri, 2012, 46.

²⁴³Birleşik Krallık 1905 Yabancılar Yasası, madde 1. <http://www.uniset.ca/naty/aliensact1905.pdf> Erişim Tarihi: 24.07.2017.

bir kişinin dini, dili, siyasi görüşü de dâhil olmak üzere, hayatının ya da dini nedenlerden dolayı uzuvlarını kaybetme korkusu var ise o ülkeye geri gönderilemeyeceği ifade edilmiştir.²⁴⁴

Devam eden süreçte birçok gerek ikili gerekse çok taraflı uluslararası antlaşmalar yapılmıştır. BMMYK'nın yorumu ile bu ilkenin geleneksel uluslararası hukuk ilkesi olduğu tekrarlanmıştır. BMMYK Yürütme Komitesi tarafından alınan bu kararın, bir bağlayıcılığı olmadığı açıktır. Yine bu ilkenin örf adet hukuk kuralı olduğunu, hem bölgesel hem de evrensel nitelikteki uluslararası kuruluşlar tarafından ifade edildiği görülmektedir. 1982 yılına gelindiğinde ise BMMYK Yürütme Komitesi tarafından Non-refoulement ilkesinin emredici niteliğinin güçlendiği ifade edilmiştir.²⁴⁵

BMMYK, farklı yazılış tarzlarından ötürü, bu ilkenin sadece kaynak ülkesinin saygı göstereceği bir ilke olmadığını, kişinin zulme uğrayacağı korkusu var olan bütün ülkeleri içine aldığı ifade etmiştir. Geri göndermeme ilkesi, sözleşme ve protokoller yolu ile taraf ülkeler açısından hukuki bir takım yükümlülükler doğurmakla birlikte, genelde uluslararası örf adet hukukunun bir parçası olduğu kabul edilmektedir. Bu açıdan doktrinlerde bu ilke *jus cogens*²⁴⁶ kural olarak kabul edilmesi gerektiği ifade edilmektedir.²⁴⁷

Cambridge Üniversitesi'nde 9-10 Temmuz 2001 tarihleri arasında yapılan Yuvarlak Masa Uzmanlar Toplantısı'nda geri göndermeme ilkesine ilişkin şu sonuçlara varılmıştır;

Geri Göndermeme İlkesi uluslararası geleneksel hukukun bir ilkesi olarak kabul edilmiştir. İltica hukukunun dinamik bir hukuk dalı olduğu ve 1951 Sözleşmesi'nde yer alan 33. maddenin,²⁴⁸ resmi olarak tanınmayan kişilere de uygulanabileceği, kişinin sığınma aramasının yeterli bir ölçüt olduğu kararlaştırılmıştır. Ayrıca ilgili 33. maddenin, kişinin hayatının yahut özgürlüğünün tehdit altında olacağı veya zulme uğrama tehlikesi olan bir yere gönderilmemesini, yine aynı kişinin geri dönüşünü etkileyecek şekilde

²⁴⁴Taneri, 2012, 46.

²⁴⁵Taneri, 2012, 47.

²⁴⁶ Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi'nde, Sözleşmenin "Antlaşmaların Geçersizliği" başlığı altında Jus Cogens kurallarının tanımının yapıldığı 53. Maddesi şöyledir; "Yapılışı sırasında genel uluslararası hukukun bir buyruk kuralıyla çatışan her antlaşma batıldır. Bu sözleşmenin amaçları bakımından genel uluslararası hukukun buyruk kuralı, devletlerin uluslararası topluluğunun bütününe aksine hiçbir kuralın konulması olanağı bulunmadığı ve ancak genel uluslararası hukukun aynı nitelikteki yeni bir kuralıyla değiştirilebileceği kabul edilen ve tanınan kuraldır." Erdem Denk, "Uluslararası Antlaşmalar Hukukunda *Jus Cogens* Kuralları", **Ankara Üniversitesi S.B.F Dergisi**, 56-2. Sayfa 53. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/42/471/5414.pdf> Erişim Tarihi: 02.07.2017.

²⁴⁷Taneri, 2012,48.

²⁴⁸ 1951 Sözleşmesi, madde:33.

alıkoymasını ve sınırlara gelen kişilerin sınırdan geri çevrilmesi de dâhil olmak üzere, devlete yüklenebilecek her türlü sorumluluk ve önlemi kapsadığı belirtilmiştir. Geri göndermeme ilkesinin, yoğun akım durumlarında da uygulanabileceği, özel durumların ortaya çıkması halinde, yaratıcı önlemler alınmasının esas olduğu belirtilmiştir. Uluslararası yasal sorumlulukların, uluslararası yükümlülüklerle uyumlu olması gerektiği ve bunun da devlet sorumluluğuna ilişkin hukuk ilkeleri çerçevesinde belirlenmesi gerektiği ifade edilmiştir. Son olarak, bu ilkenin istisnalarının sınırlı olarak yorumlanması gerektiği, güvenliğin söz konusu olduğu durumlarda dikkate alınması gerektiği ve son çare olarak başvurulması gereken bir yöntem olduğu belirtilmiştir. Ayrıca geri gönderilmesini gerektiren bir durum söz konusu ise, hiçbir istisnaya yer verilmeden de geri gönderilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.²⁴⁹

Etkin korumanın kaliteli bir koruma olduğunu ifade edebilmemiz için, en azından şu unsurları içine alması gerekir;²⁵⁰

Kişinin zulüm, işkence, zalimane davranış, küçük düşürücü davranış yahut ceza ihtimali olan yere geri gönderilme ihtimalinin bulunmaması ve kişinin hayatını riske atabilecek başka bir gerçek riski bulunmaması ilk gerekliliktir. Daha sonra ise, makul sürede kişinin sığınma aradığı ülkede sürekli ve rasyonel bir çözüm sağlanması ve keyfi olarak sınır dışı etme veya özgürlüğünü kısıtlamaya karşı çözümler üretilmesi ve yine bu konuda saygınlığı kabul edilebilir vasıtaların var olması diğer bir gerekliliktir. Son olarak ise, aile bütünlüğünün sağlanması ve korunması, özel korumaya ihtiyacı olan kişilerin tanımlanması ve bunlar üzerinde dikkate değer çalışmalar yapılması gerekmektedir.

Konunun önemi açısından, uluslararası birçok hukuki belgede yer alan bu ilke incelenecek olursa belgeler şu şekilde sıralanabilir;²⁵¹

- 1951 Sözleşmesi
- 1966 Asya Afrika Mülteci İlkeleri²⁵²
- BM Genel Kurulu'nun 14 Aralık 1967 tarihli 2132 sayılı kararının 3. maddesi.²⁵³

²⁴⁹ Taneri, 2012, 48-49.

²⁵⁰ Feller 2006'ya atfen Taneri, 2012, 49.

²⁵¹ Taneri, 2012, 50.

²⁵² Asian-African Legal Consultative Organization, Final Text of the Aalco's 1966 Bangkok Principles On Status And Treatment Of Refugees" As Adopted On 24 June 2001 At The Aalco's 40th Session, New Delhi.

- 1969 Afrika Birliği Teşkilatı Mülteci Sözleşmesi II²⁵⁴
- 1969 Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi²⁵⁵
- 1984 Cartagena Bildirgesi²⁵⁶

Geri göndermeme ilkesi sadece sınırdan geri çevirmeyi değil, sınır ötesinde yürütülen faaliyetlere karşı da sığınmacıları korumaktadır. Sığınma hakkına erişimin güçleştirilmesi, vize sınırlamaları gibi uygulamalar bu hakka erişimin önüne geçmektedir.²⁵⁷

Bu ilkeye yasakladığı eylemler açısından bakacak olursak, bir kişinin her ne şekilde olursa olsun geri gönderilmeyeceği ve iade edilmeyeceği açıkça ifade edilmiştir. Ancak devletler açısından böyle bir durumda iki sonuç ortaya çıkmaktadır. Daha çok yapılan eylemin sonucunda ortaya çıkan durumla ilgili olan bu ifade de anlatılmak istenen, ilk olarak devletin aktif eylemlerinden doğan sonuç ve ikinci olarak pasif eylemleri durumunda ortaya çıkan sonuçtur. Suçlunun iadesi, sınır dışı etme, deniz aşırı müdahale, aktif eylemlere girerken, sınırdan kabul etmemek, kalacak bir yerden mahrum bırakmak, çalışma ve seyahat özgürlüğü tanımamak, yiyecek ve içeceğe ulaşmasını sınırlamak, sağlık hakkından mahrum bırakmak, pasif eylemlere örnektir.²⁵⁸ Unutulmamalıdır ki pasif eylemlerde, geri göndermeme ilkesinin zayıflamasına neden olmaktadır. Suçluların iadesinin geri göndermeme ilkesinin bir gereği olmadığı yönünde düşünceler vardır.²⁵⁹ Zira 1951 Sözleşmesi'nin 33. maddesi²⁶⁰ suçluların iadesi konusunda bir istisna içermemektedir. Bunun nedeni ise suçlunun iadesinde karşılıklı iki devlet birbiri ile muhatap iken geri göndermeme ilkesinde ise insan hakları ihlali söz konusu olduğu için, tüm toplumları ilgilendiren bir durum olmasıdır.²⁶¹

²⁵³ UN General Assembly, Declaration on Territorial Asylum, A/RES/2312(XXII), 14.12.1967, Article 3.

²⁵⁴ OAU, Convention Governing The Specific Aspects Of Refugee Problems In Africa, CAB/LEG/24.3. It, 10.09.1969.

²⁵⁵ Basic Documents Pertaining to Human Rights in the Inter-American System, Secretariat Of The Inter American Court Of Human Rights San Jose, Costa Rica, 2012.

²⁵⁶ Cartagena Declaration, 1984.

²⁵⁷ Taneri, 2012, 55.

²⁵⁸ Taneri, 2012, 57.

²⁵⁹ Taneri, 2012, 57.

²⁶⁰ 1951 Sözleşmesi, madde 33.

²⁶¹ Taneri, 2012, 55-57.

2.3.7.1 Yoğun Kitlesele Akın Durumlarında Geri Göndermeme İlkesinin Uygulanması

Kitlesele akın kavramı, BMMYK'nın Kitlesele Akın Durumlarında, İşbirliği, Yükümlülük ve Sorumluluğun Paylaşılması Kararı'nda açıkladığı üzere; sayıca, normalden çok insanın uluslararası anlamda bir sınıra varması, fazla sayıda insanın sınırın diğer tarafına geçmesi, hedef devletin bu kitleyi karşılamada yetersiz kalması ve bireysele olarak yapılması gereken işlemlerin bu akın karşısında işlevsiz kalması durumu ifade etmektedir.²⁶²

Geri göndermeme (*Non-refoulement*) ilkesi; iltica başvurusunda bulunmuş kişi ya da mültecinin hayatının ya da özgürlüğünün tehlike altında olduğu bir ülkeye gönderilmemesi demektir.²⁶³

Geçici koruma ise, bireysele statülerinin ispatının mümkün olmadığı durumlarda, grup temelli olan ve 1951 Sözleşmesi'nden yararlanamayan kişilere koruma sağlamaktır. Bu kişilerin uluslararası korumaya dâhil edilmesi, iltica aradıkları devletin takdir hakkına bağlıdır. Buradaki amaç, kitlesele olarak sınırlarına gelen bireylere, devletin acil olarak güvenli bir durak bulmasıdır.²⁶⁴

Grup tabanlı olan, 1951 Sözleşmesi'nden faydalanamayan ve bireysele anlamda statülerinin ispatının mümkün olmadığı durumlarda, bireyler, bu koruma yolu ile korunurlar.²⁶⁵

AB'nin, Kitlesele Akın Hallerinde Uygulanan Geçici Koruma Statüsünün Tanınmasına İlişkin Konsey Direktifi'ne²⁶⁶ göre, geçici koruma, kitlesele akın halinde uygulanan istisnai bir durumdur. Büyük çaptaki iltica olayları ile baş edilemediğinde söz konusu olacak ve olağan sığınma usulüne karşı bir zarar getirmeyecek bir mekanizmadır.²⁶⁷

²⁶²UNHCR, Conclusion on International Cooperation and Burden and Responsibility Sharing in Mass Influx Situations Conclusion on International Cooperation and Burden and Responsibility Sharing in Mass Influx Situations, No: 100, 2004, Paragraph 12.

²⁶³Taneri, 2012, 45.

²⁶⁴ UNHCR, Council Directive 2001/55/EC, 20.07.2001. Article 4.

²⁶⁵ Nasıh Sarp Ergüven ve Beyza Özturanlı, "Uluslararası Mülteci Hukuku ve Türkiye", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 62 (4), Ankara, 2013, sayfa 1038.

²⁶⁶ Council Directive 2001/55/EC, 2001.

²⁶⁷ Council Directive 2001/55/EC, 2001, parag. 10.

Genel itibari ile devletler, yoğun bir kitlesel akın ile karşı karşıya kaldıklarında, mülteci haklarını sınırlama eğilimi taşımaktadırlar. Avrupa devletleri hatta BMMYK bile Kosova ve Bosna'dan kaçanlara statü verme konusunda aşırı isteksiz davranmışlardır.²⁶⁸

Devletler kitlesel akın durumlarında sözleşme maddelerini uygulamaktan çok, kendi iç baskılarından kurtulmak için, kendilerine has çözümler bulmaya daha yatkındırlar.

Mülteci tanımında daha çok bireyselliğe atıf yapılması, kitlesel akın durumlarında, bunların mülteci statüsüne dâhil edilemeyeceği gibi bir sonuca neden olabilmektedir. Tersten bakacak olursak da bu maddenin kitlesel akın durumlarında uygulanamayacağı gibi bir madde de bulunmamaktadır. Zaten gurupları oluşturanlar da bireyler olduğu için, bu tanımın mümkün olmadığı ifade edilebilir. Devamında ise sözleşmenin yapılışı sırasında bunların sözleşme dışı bırakılması gibi bir bilgi de yoktur. Yoğun mülteci akınları durumlarında devletlerin uygulamaları hukuki olmaktan çok siyasi nitelik taşımaktadır. Bu uygulamalara son vermek için gerekli durumlarda, ilk görünüşe göre (*prima facie*)²⁶⁹ karar vermek gerekir. Yoğun akın durumlarında da bu ilkenin geçerli olması, bireyin aksi bir durumda olduğunun ispatı ile statünün yeniden değerlendirmeye alınması hâkim görüştür. Yoğun mülteci akınlarının hukuken kabul edilebilir net bir tanımı olmaması sıkıntılara neden olmaktadır. Bunun önüne geçmek için iki belirleyici özelliğe sahip durumların, yoğun kitlesel akın olarak tanımladığını görmekteyiz. Bunlardan birincisi, kalabalığın niceliği, ikincisi ise, hedef ülkeye varıştaki anilik. Bunun sınırlandırılmasının kabul edildiği tek nokta ise kamu güvenliğidir. Kamu güvenliğine karşı bir tehdit algısının varlığı bu hakları sınırlamak için yeterli sebep olarak kabul edilmektedir.²⁷⁰

2.3.8 Mülteci Statüsünün Sona Ermesi

Mülteci statüsünü sona erdiren nedenler, iltica talebi ile ülkeye gelip, mülteci statüsü kazanan birinin, daha sonra bu statünün sona ermesini kastetmektedir. Bir kişi, mülteci statüsünü elde ettikten sonra, mülteci statüsünü sona erdiren hükümlerin kapsamına girmediği müddetçe, doğal olarak mülteci sayılır.²⁷¹ Mültecinin statü dışında bırakılması ile statünün sona ermesi farklı şeylerdir. İlkinde kişinin mevcut durumu, o

²⁶⁸ Durieux ve McAdam 2004'e atfen Taneri, 2012, 62.

²⁶⁹URL-11 *Prima Facie* hakkında ayrıntılı bilgi için Bkz. <http://reliefweb.int/report/world/guidelines-international-protection-no-11-prima-facie-recognition-refugee-status> Erişim Tarihi: 22.07.2017.

²⁷⁰Taneri, 2012, 62- 65.

²⁷¹ BMMYK, Elkitabı, 1998, paragraf 112.

kişiyeye mülteci statüsü verilmesinde engel teşkil ederken, ikinci durumda ise, mülteci statüsünü kazanmış birinin, daha sonra bu halinin sona ermesini ifade etmektedir.

Statüyü sona erdiren nedenler 1951 Sözleşmesi'nin 1(C) maddesinde,²⁷² sınırlı sayı ilkesine (*numerous clauses*) göre düzenlenmiştir. İlgili maddede sayılan nedenlerden ilk dördü, kişinin iradi davranış ve eylemlerine bağlı iken, son ikisi ise menşei ülkesinde değişen durumla ilgilidir. Statüyü sona erdiren nedenler dar yoruma tabi tutulmalı, kıyas yolu ile genişletilmemelidir.²⁷³

2.4 1994 Yönetmeliği ve Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun Hazırlanma Süreci

Bu başlık altında YUKK'ya giden süreçte oluşturulan hukuki metinlere ve AB'ye üyelik sürecinde, ilticaya dönük yapılan çalışmalar anlatılmıştır.

2.4.1 1994 Yönetmeliği

1951 Sözleşmesi'nin ilk imzacılarından olan Türkiye, her ne kadar bu Sözleşmeyi coğrafi kısıtlama ile imzalamış olsa da, bu Sözleşme'nin dışında kalan -Avrupa dışından gelenler- kişiler için bu Sözleşme'den doğan bir takım sorumlulukları mevcuttur. 1951 Sözleşmesi'nin ülkeye sığınanlarla ilgili sorumluluklarını belirten tek belge olması, her taraf devletin Sözleşme'nin uygulanması amacıyla kendi iç hukukunda bir takım düzenlemeler yapması gerektiğini belirten 1951 Sözleşmesi'nin 36. maddesine²⁷⁴ bağlı olmadığını söylemek yanlış olur.²⁷⁵

Mevcut kanuni bir düzenleme yok ise, sözleşme dışında kalan mültecilerin statüsünün belirlenmesinde BMMYK sorumlu iken, Türkiye, bu kişilerin konuya ilişkin durumlarını 1951 Sözleşmesi'nin 36. maddesine göre değil, anlık çözümlerle halletmeyi amaçlamıştır. Bu durumda idarenin önüne bir mesele geldiğinde hangi yol izleneceğinin belli olmaması ve 1951 Sözleşmesi'nin de nasıl uygulanacağı bilgisinin olmaması, bir takım sıkıntılara yol açmıştır. 80'li ve 90'lı yıllarda Avrupa dışından gelen kişilerle birlikte artan gerek ulusal, gerekse uluslararası tartışmalar ve gelişmeler neticesinde ülke çapında birtakım düzenlemeler yapılması gerekliliği ortaya çıkmıştır.²⁷⁶

²⁷² 1951 Sözleşmesi, madde 1(C).

²⁷³ BMMYK, Elkitabı, 1998, paragraf 116.

²⁷⁴ 1951 Sözleşmesi, madde 36.

²⁷⁵ Büyükçalık, 2015, 90.

²⁷⁶ Odman, 1995, 180-181.

BMMYK temsilcileri Dışişleri Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı üçlü görüşmeleri ile yapılan yönetmelik düzenlemesinde, Türkiye'nin daha önceki yıllara ait deneyimleri de göz önünde tutulmuştur.²⁷⁷

Tüm bu çalışmalar neticesinde “Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılara ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkındaki Yönetmelik”²⁷⁸ oluşturularak açıklığın ve belirginliğin sağlanması amaçlanmıştır.²⁷⁹ Bu Yönetmelik, 1951 Sözleşmesi’nde belirtilen kanuni düzenleme ve usullere, açıklık ve kanunilik getirmiştir.²⁸⁰

Bu düzenleme, Türkiye’ye, Avrupa dışından iltica talep ederek gelen yabancılara dair ilk hukuki düzenlemedir. 1994 Yönetmeliği’nin 31. maddesine²⁸¹ baktığımızda, bu Yönetmelik’in uluslararası düzenlemeler uyarınca hazırlandığı ifade edilmiştir ve yine bu düzenleme AB’ye tam üyelik müzakerelerinin başlama tarihi olan 2005 yılına kadar ilticaya ilişkin esasları belirleyen tek düzenleme olarak karşımıza çıkmaktadır.²⁸²

Bu Yönetmelik, 1951 Sözleşmesi’ne paralel olarak Avrupa’da meydana gelip gelmemesine bakmaksızın, ülkeye iltica amacı taşıyarak girenlere yasa dışı girişleri dolayısıyla cezai müeyyide uygulanmayacağını ve iltica başvurusu yapmasının önünde herhangi bir engel olmayacağını belirtmiştir.²⁸³

Avrupa’dan gelenler ile Avrupa dışından gelenler arasında başvuruda herhangi bir fark olmaması, Türkiye’nin coğrafi kısıtlamadan vazgeçtiği anlamına gelmemektedir. Türkiye bu hakkının sadece Avrupa’dan gelen kişilere mülteci statüsü vereceğini 1994 Yönetmeliği’nin “Tanımlar” başlığının 3. maddesindeki mülteci tanımına getirdiği açıklık ile belirginleştirmiştir.²⁸⁴

²⁷⁷Özgür ve Özer, 2010, 128.

²⁷⁸Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılara ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkındaki Yönetmelik, R.G, 30 Kasım 1994 ve 22127 sayı.

²⁷⁹ Bundan sonra 1994 Yönetmeliği olarak anılacaktır.

²⁸⁰Odman, 1995, 181.

²⁸¹ 1994 Yönetmeliği, madde: 31.

²⁸²Özgür ve Özer, 2010, 128.

²⁸³1994 Yönetmeliği, madde 4.

²⁸⁴Bu düzenlemeye göre mülteci; ”Avrupa’da meydana gelen olaylar sebebiyle ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya

“Avrupa’da meydana gelen olaylar sebebiyle” ifadesinin tanımdan çıkarılmasıyla Yönetmelik’in 3/3 maddesinde²⁸⁵ oluşturulan tanım ile iç hukukumuzda özgü “sığınmacı” tanımı ortaya çıkmıştır. Uluslararası hukukta sığınmacı kavramı, bir ülkeye sığınma başvurusunda bulunmuş, kendisi hakkında statü belirleme işlemleri devam eden kişiyi ifade etmektedir.²⁸⁶ İç hukukumuzda ise Avrupa dışındaki ülkelerden gelerek ülkemizden sığınma talep eden kişi olarak nitelenmek mümkündür. Bu Yönetmelik’in öncesinde “sözleşme dışı mülteciler” olarak nitelenen kişiler, bundan sonra sığınmacı kavramı çatısı altında incelenmiştir. Bu sığınmacı kavramı ile beraber kimlerin mülteci statüsü elde edemeyeceği somut hale gelmiştir. Daha önceleri Avrupa dışından gelenler için geçici bir süreliğine kalma izni veren uygulama, hukuki bir temel kazanmıştır. Ayrıca bu Yönetmelik Avrupa dışından gelen kişilere üçüncü bir ülkeye yerleştirilinceye kadar Türkiye’de ikamet etme iznini de beraberinde getirmiştir.²⁸⁷

İltica kavramının yapısından doğan insani ihtiyaçlar, mülteci ve sığınmacı kavramının üstünde yer almaktadır. Bu durum statüden farklı olarak, o kişinin *de facto* mülteci²⁸⁸ olmasıyla ilgilidir. 1951 Sözleşmesi’nde²⁸⁹ yer alan geri göndermeme ilkesi da bu kapsam altında değerlendirilmektedir.²⁹⁰

Mülteci ve sığınmacıların ülkeye girdikleri anda izlemesi gereken adımlar 1994 Yönetmeliği’nin ikinci bölümünde işlenmiştir. Yönetmelik’in ikinci bölümünde yer alan 4. maddedeki²⁹¹ düzenlemeye göre, Türkiye’den ikamet izni talep eden yabancıların ülkeye yasal ve yasadışı yollardan gelmeleri durumunda başvuru makamları ayrı ayrı belirlenmiştir. Bu Yönetmelik’e göre yasal yollardan gelen birinin başvuru makamı buldukları yerlerin valilik makamı iken, yasadışı yollardan girenler için, giriş yaptıkları yerlerdeki valilik makamıdır. Yasadışı yollardan gelenler için başvuru süresi maksimum beş gündür. Ancak bu süre daha sonra gecikmeden başvurması yönündeki ifade ile

da uyruğu yoksa ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancı” olarak tanımlanmıştır. 1994 Yönetmeliği, 1994, madde 3.

²⁸⁵ 1994 Yönetmeliği, madde 3/3.

²⁸⁶ Zafer Kantarcıoğlu, **Mülteci Hukukuyla İlgili Yargısal Uygulamalarda Karşılaşılan Sorunlar ve Danıştay’ın 10 Günlük Süreye Genel Yaklaşımı**, Türk Mülteci Hukuku ve Uygulamadaki Gelişmeler, İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul, 2004, 73.

²⁸⁷ 1994 Yönetmeliği, madde 2/5 (d).

²⁸⁸ Hukuken mülteci olmayan, sığınma başvurusunda bulunmuş, mültecilik statüsü incelenen ve kendisine geçici koruma sağlanmış kişi. Mehmet Özcan, **Avrupa Birliği Sığınma Hukuku**, USAK Yayınları, Ankara, 2005, 23.

²⁸⁹ 1951 sözleşmesi, madde 33.

²⁹⁰ Geri gönderme yasağına “Geri Göndermeme (Non-Refoulement) İlkesi” başlığı altında değinilmiştir.

²⁹¹ 1994 Yönetmeliği, madde:4

değiştirilmiştir.²⁹² Gecikmeden başvurmasında makul ölçü ise, 10 gün olarak kabul edilmektedir. Kişinin müracaatı sonrasında yapılan mülakat aşamasında Türkiye’de ve yurtdışındaki akraba bağları, Türkiye’ye geliş sebepleri ve adresleri değerlendirmeye tabii tutulurken, geliş sebeplerine ilişkin sorular sorulmasına ilgili Yönetmelik’te yer verilmemiştir.²⁹³

Bu Yönetmelik’in 12. maddesine göre yapılan mülakat ile huzur ve güven bozucu, terörist, casus, sabotör ve tertipçi olarak değerlendirilen kişilerin elenmesinin sağlanmasıyla, geri kalan kişiler için ise bir mülakat raporu düzenlenmesine karar verilmiştir.²⁹⁴ Mülakat aşamasında Türkiye’den mülteci statüsü elde edemeyecek kişilerin BMMYK’ya kaydolmaları yönünde bilgilendirilmesi sağlanacaktır.²⁹⁵

Bu mülakat raporu valilik görüşü ile birlikte, Yönetmelik’te karar mercii olarak belirlenen İçişleri Bakanlığı’na gönderilecektir. Verilen karar valilik aracılığı ile kişiye bildirilecektir. Başvurusu kabul edilmiş ise 1994 Yönetmeliği’ndeki²⁹⁶ adımlar izlenirken, şayet başvurusu reddedilmiş ise sınır dışı etme prosedürüne dâhil edilerek İçişleri Bakanlığı’nın talimatıyla sınır dışı edilecektir. Başvurusu kabul edilen kişilerin üçüncü bir ülkeye yerleştirilmeleri konusunda yetkili makam BMMYK’dır.²⁹⁷

Sığınmacılara ilişkin hukuki boşluğu dolduran bu düzenlemeler ile birlikte, bunların ülkeye kabulü ve statülerinin belirlenmesi yetkisi resmi olarak düzene koyulmuştur. Ancak 1994 Yönetmeliği uygulanırken birtakım sorunlarla karşılaşmıştır. Gerek ulusal, gerekse uluslararası alanda yargı makamlarının önüne gelen meseleler, yaşanan hak kayıpları STK’ların gözünden kaçmamış ve bunun neticesinde, ilgili hükümet tarafından birtakım düzenlemeler yapılmıştır. 1994 Yönetmeliği’nde en dikkat çeken sorun, iltica amacıyla ülkeye gelen kişinin, resmi başvuru süresinin beş gün ile sınırlandırılması olmuştur. İlk zamanlarda ülkeye giriş anından itibaren başlayan bu süre yetkili makamlarca hak düşürücü süre olarak kabul edilmiş, devamında ise bu süreyi aşan

²⁹² 1994 Yönetmeliği, madde: 4.

²⁹³ 1994 Yönetmeliği, madde : 12.

²⁹⁴ 1994 Yönetmeliği, madde 12.

²⁹⁵ Acer vd., 2010, 74-75.

²⁹⁶ 1994 Yönetmeliği, bölüm 4.

²⁹⁷ Öztürk, 2015, 491.

yabancılar, Pasaport Kanunu²⁹⁸ ve Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun²⁹⁹ uyarınca sınırdışı edilme işlemine tabii tutulmuşlardır.³⁰⁰

Zulüm ve baskıdan kaçarak ülkemize sığınan insanların, devlet prosedüründen haberdar olmamaları ile birlikte, Türkiye’nin ise bu hak düşürücü beş günlük süreye sıkı sıkıya bağlı kalmasının, uluslararası alanda, Türkiye için hak kayıplarına neden olduğu bilinmektedir. Nitekim başvuru makamının BMMYK olmamasından haberdar olmayan kişiler, Ankara’da bulunan BMMYK Ofisi’ne gitmeye devam etmişlerdir. BMMYK’nın Türkiye bürosu sınırlarını kapsayan alanda resmi yayın niteliği taşımayan bilgilendirme çalışmaları da yetersiz kalmıştır. BMMYK, kendisine yabancı tarafından yapılan başvuruyu kabul ederek, yabancıya valiliklere de başvuru yapması konusunda bilgiler vermiştir. Bunun sebebi ise, yabancıнын başvurusunun BMMYK tarafından kabul edilmesi hatta ona mülteci statüsü verilmesi, Türk makamlarına başvuru yapılmadığı takdirde onların sınırdışı edilmesine engel teşkil etmemesidir.³⁰¹ Bu sebepten ötürü Türkiye birçok kez AİHM’e şikâyet edilmiş ve çeşitli mahkeme kararları ortaya çıkmıştır.

Bu konuya ilişkin AİHM’nin *Jabari v. Türkiye kararı* incelenebilir.³⁰²

Ulusal yargı kararlarında da bu beş günlük hak düşürücü süreye sıkı sıkıya bağlı kalmayı eleştiren kararlar ortaya çıkmıştır. Bu konuya ilişkin olarak Türkiye’ye sığınan ve Türkiye’de iken Finlandiya Hükümeti tarafından mülteci olarak kabul edilen kişinin, Türkiye’den çıkışı sırasında ülkeye yasadışı yollardan girdiği ilk anlaşılmış, beş günlük sürede resmi başvuru yapmamış olmasının ortaya çıkmasıyla, yurtdışına çıkış izni iptal edilmiştir.³⁰³ İçişleri Bakanlığı’nın kararın temyizden incelenip bozulması istemiyle

²⁹⁸ Pasaport Kanunu, 1950, madde: 22.

²⁹⁹Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun, R.G, 24.07.1950 tarih ve 7564 sayı, madde 19.

³⁰⁰Acer vd., 2010, 73.

³⁰¹Acer vd., 2010, 73.

³⁰²Jabari v. Türkiye Kararında verilen karar şu şekildedir; Başvuranın İran’a sınırdışı edilmesi kararının uygulanması durumunda

1)Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlal edileceğine;

2) Sözleşme'nin 13. maddesinin ihlal edildiğine; Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlali tehlikesiyle sözleşmenin 13. maddesinin ihlalinin tespitinin, tek başına, başvuranın uğramış olduğu manevi zararın adil tatmini için yeterli olduğuna;

3) Başvuranın adil tatmine ilişkin diğer taleplerinin reddine;

karar vermiştir. AİHM kararları, 40035/ 98, 11 Temmuz 2000, Strazburg.

[http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"dmdocnumber":\["696777"\],"itemid":\["001-58900"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{) Erişim Tarihi: 02.08.2017. Konu ile ilgili diğer kararlar için Bkz: <http://www.igamder.org/aihm-kararlari/> Erişim Tarihi: 02.08.2017.

³⁰³ Bu mahkeme ilk olarak yerel ilk derece mahkemede görülmektedir. Kişinin, daha sonra itiraz makamlarına itiraz hakkı mevcuttur.

Danıştay'a başvurması sonucunda Danıştay'ın yaptığı yorum dikkate değer bulunmaktadır. Bir yandan beş günlük hak düşürücü süreyi eksik bularak, diğer yandan da zaten mülteci statüsünü elde etmiş birinin sığınmacı prosedürüne bağlı olarak değerlendirilmesinin yanlışlığına dikkat çekmiştir. İçişleri Bakanlığı ise kişinin hâlihazırda ülkemizde mülteci statüsünü elde etmemiş olması ve sığınmacı olarak bulunması hasebiyle, bu kişinin yapması gerekenin, 1994 Yönetmeliği'ne göre ilgili düzenlemelere riayet etmesi gerektiği, devamında ise bu beş günlük hak düşürücü süreyi geçtiği için bu kişinin sınırdışı edilmesi gerektiğini ileri sürmüştür. Danıştay, iç hukukumuzda mülteci statüsünü elde etmenin sadece Avrupa'dan gelen kişiler için mümkün olmasından başka, mülteci ve sığınmacı hakları açısından bir fark olmadığını beyan etmiştir. Ayrıca Danıştay, bu beş günlük süre içinde yetkili makamlara başvurma koşulunun 1951 Sözleşmesi ve 1967 Protokolü'nün ilgili maddeleri ile beraber değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. 1951 Sözleşmesi'nin 31. maddesinin 1. fıkrasında³⁰⁴ "*Sözleşmeye taraf devletlerin izinsizce kendi topraklarına giren veya bu topraklarda bulunan mülteciilere, gecikmeden yetkili makamlara başvurmaları ve bulunmuşlarının geçerli nedenlerini göstermeleri koşuluyla yasadışı yollarda girişleri veya bulunuşlarından dolayı ceza verilemeyeceği öngörülmüştür.*" Bu açıdan mülteci statüsünü elde etmiş birinin sınırdışı edilme işlemine tabii tutulması, Danıştay tarafından uygun bulunmayarak, idare mahkemesinin kararı onanmıştır.³⁰⁵

Uluslararası Af Örgütü de bu kararı acımasız bulduğunu 1997 tarihli raporunda belirtmiştir. Raporun özetine göre, bir devlet, bu konuda bir zaman sınırlamasına gidecek ise, bu sürenin uluslararası mülteci koruma standartlarına uygun olması gerektiği ve uluslararası geri göndermeme ilkesine engel teşkil etmemesi gerektiği ifade edilmiştir.³⁰⁶

İnsan hakları örgütleri ve STK'ların gerek ulusal, gerekse uluslararası yargı makamlarının içtihatlarından aldıkları çabalar ile bu süre 1999 tarihinde 10 güne uzatılmıştır.³⁰⁷

Esasta bu yaklaşım Türkiye'nin geçmiş yıllardaki deneyimlerinin bir ürünü olarak kabul edilebilir. Yönetmelik'le getirilen sıkı koşullar Türkiye'nin güvenlik politikasının bir

³⁰⁴ 1951 Sözleşmesi, madde 31(f).

³⁰⁵ Danıştay 10. Dairesi, 25.05.2000 ve 1999/154 esas ve 2000/2756 Karar sayılı kararı ile onanmıştır.

³⁰⁶ Amnesty International, **Turkey: Refoulement of non-European Refugees - a Protection Crisis 1997**, Ankara, 1997.

³⁰⁷Özgür ve Özer, 2010, 128.

gereğidir. Düzenleme metninde “Türk Devleti Güvenliği” başlıca husus olarak kendini göstermektedir. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nin 14. maddesinde³⁰⁸ yer alan zulüm ve baskı altında olan herkesin başka memleketlere sığınma ve sığınmacı olarak faaliyet görme hakkının yanında, 1994 Yönetmeliği’nin 8. maddesinde³⁰⁹ “Sığınma Hareketinin Başlaması ve Yabancıların Sınırlarımıza Gelmesi Halinde Alınacak Tedbirler” başlığının ilk cümlesinde “*Yabancıların sınırı geçmelerinin önlenmesi esastır.*” cümlesi Türkiye’nin güvenlik politikasına verdiği önemi göstermektedir.³¹⁰

2.4.2 Avrupa Birliği Uyum Mevzuatı

Avrupa Birliği üyelik sürecinde önemli bir yer tutan “24. Fası” kapsamında “2003 tarihli Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Eylem Programı”³¹¹ hazırlanmıştır. Bunun devamında ise İltica ve Göç Eylem Planı³¹² hazırlanarak, Türkiye’nin üyelik sürecinde göç sisteminin AB müktesebatı ile uyumlu hale getirilmesi amaçlanmıştır. Buradaki konular genelde hukuki düzenlemeler, idari yapılanma ve fiziki altyapı çalışmasına yönelik olarak yapılacak düzenlemeleri içinde barındırmaktadır. 2007-2013 döneminde yapılan Dokuzuncu Kalkınma Planında,³¹³ ülkemize yönelik düzensiz göç hareketleri ile etkin bir mücadele yapılması, ilticaya dönük hukuki altyapı çalışmaları yapılmıştır. Bununla birlikte 2011-2013 yıllarını kapsayan Orta Vadeli Kalkınma Programı’ndan³¹⁴ ise güvenlik ve özgürlük arasındaki hassas dengenin korunarak düzensiz göç ile etkili mücadele yoluna gidilmesi ve sınır güvenliğinin yeniden yapılandırılması planlanmıştır.³¹⁵

10 Ocak 2007 tarihinde tüm kurumların üst düzey yetkilileri ile yapılan toplantılar neticesinde Türkiye’nin AB uyum programı ortaya koyulmuştur. Toplantı sonucunda ülkenin kazanılmış hakları ve menfaatleri de göz önüne alınarak 2007-2013 yıllarını

³⁰⁸ İHEB, 1948, madde 14.

³⁰⁹ 1994 Yönetmeliği, madde 8.

³¹⁰ Odman, 1995, 184.

³¹¹ Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı” ile “Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programının Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair Karar, R.G, 24.07.2003 tarih ve 25178 sayı.

³¹² İltica ve Göç Alanındaki Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Eylem Planı. [http://www.goc.gov.tr/files/files/turkiye_ulusal_eylem_plani\(2\).pdf](http://www.goc.gov.tr/files/files/turkiye_ulusal_eylem_plani(2).pdf) Erişim Tarihi: 22.07.2017.

³¹³ Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık, Devlet Planlama Teşkilatı, 9. Kalkınma Planı 2007-2013. <https://www.gmka.gov.tr/dokumanlar/yayinlar/4.-9.-Ulusal-Kalkinma-Plani.pdf> Erişim Tarihi: 22.07.2017.

³¹⁴ Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık, Devlet Planlama Teşkilatı, Orta Vadeli Program, 2011-2013. [http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/OrtaVadeliProgramlar/Attachments/3/Orta_Vadeli_Program\(2011-2013\).pdf](http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/OrtaVadeliProgramlar/Attachments/3/Orta_Vadeli_Program(2011-2013).pdf) Erişim Tarihi: 22.07.2017.

³¹⁵ Genel Gerekçe, 2013, paragraf 5.

kapsayan bütüncül bir program yapılmıştır.³¹⁶ AB ile uyum sürecindeki tüm fasılları kapsayan bu kapsamlı programda, yasal düzenlemeler, ikincil düzenlemeler, gerekli stratejiler ve politikalar belirlenerek bu belgelere yer verilmiştir. Devamında ise düzenlemeyi yapan kurum ve ilgili takvim belirlenmiştir.³¹⁷

Bu çerçevede 33 ayrı program düzenlenmiş ve toplam da 188 adet birincil düzenleme yapılırken 576 adet ikincil düzenleme yapılmıştır.³¹⁸

Bu çerçevede 24.0913.1.01 referans numaralı Yabancılar Kanunu çıkarılması planlanmıştır. Amaç olarak benimsenenler ise şunlardır;

AB mevzuatına tam uyumun sağlanması, ulusal vize tanımlarıyla türlerinin, AB ile uyumlu hale getirilmesi ve yasa dışı göçün, yapılacak olan istihdamla mücadelenin, usul ve esaslarının belirlenmesidir.

Uyum sağlanması planlanan AB Mevzuatı ise şunlardır³¹⁹;

- SCH/Com-Ex (99) 13 Schengen Müktesebatı-Ortak Kılavuz ve Ortak Konsolosluk Yönergelerinin Nihai Nüshaları Hakkında 28 Nisan 1999 Tarihli İcra Komitesi Kararı
- 1091/2001/AT sayılı Tüzük
- Yasadışı göç ve yasadışı çalışma ile mücadele araçlarını uyumlu hale getirmek ve bunlarla alakalı kontrol usullerini geliştirmek konusunda Konsey Tavsiyesi
- Üçüncü ülke vatandaşlarının çalışmak için Üye Devletler topraklarına kabul edilmelerinin sınırlandırılması hakkında 20 Haziran 1994 ve 30 Kasım 1994 tarihli Ülke Kararları.

³¹⁶ Ayrıntılı bilgi için Bkz. <http://www.ab.gov.tr/6.html> Erişim Tarihi: 21.07.2017.

³¹⁷URL-10 Takvim hakkında ayrıntılı bilgi için Bkz. <http://www.ab.gov.tr/46231.html> Erişim Tarihi:02.07.2017.

³¹⁸ URL-9 Düzenleme sayısını gösteren tablo için Bkz. http://www.ab.gov.tr/files/Muktesebat_Uyum_Programi/EK_DuzenlemeSayisiTablosu.pdf Erişim Tarihi: 02.07.2016.

³¹⁹ URL-8 http://www.ab.gov.tr/files/Muktesebat_Uyum_Programi/24_AdaletOzgurlukveGuvencilik.pdf Erişim Tarihi: 02.07.2017.

BÖLÜM III

YABANCILAR VE ULUSLARARASI KORUMA KANUNU'NUN UYGULAMASI

Burada Türkiye'nin iltica faaliyetlerine dönük olarak oluşturduğu YUKK'ya ve bunun gerekçesine değinilecektir. Devamında ise, bu kanunda yer alan statü belirleme işlemleri anlatılacaktır. İltica edenlerin ulusal ve uluslararası hukuktan kaynaklanan hakları ve yükümlülükleri anlatılacak olan bir diğer konudur. Son olarak acil durumlara müdahalede etkin yer alan AFAD'ın teşkilat yapısı ve faaliyetleri anlatılacaktır.

3.1 Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun Genel Gerekçesi

Uluslararası alanda artan insani hareketlilik ve göç olgusu, siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel boyutlarıyla beraber, ülkeler açısından önemli bir politika aracı haline gelmiştir. Burada kastedilen insani hareketlilik, vatandaşı oldukları ülkeden zorunlu sebeplerle ayrılan, başka ülkelere giriş ve çıkış yapan ya da oraya yerleşen, koruma talep eden yabancılarla birlikte, göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti gibi suçları da içine alan düzensiz göç akımlarını da kapsamaktadır.³²⁰ Türkiye gerek politik, gerekse stratejik açıdan tarih boyunca önemli göç akımları ile karşılaşmıştır. Ayrıca artan ekonomik güç, göç için çekici bir güç oluştururken, bulunduğu coğrafya ve eskiden var olduğu topraklarda devam eden istikrarsızlıklar Türkiye'ye yönelik göç olgusunda artış meydana getirmiştir. Daha eski zamanlarda Türkiye sadece bir geçiş ülkesi olarak görülmekteyken, son zamanlarda artan gelişmişlik seviyesi ile birlikte hedef ülke konumuna gelmiştir.³²¹

Uluslararası koruma kapsamı dışında kalan bireylerin ülkeye girişlerini, çıkışlarını, vize ve ikamet işlemlerini, sınırdışı edilme ve Türkiye'de buldukları süre boyunca hak ve yükümlülüklerini düzenleyen "Pasaport Kanunu" ve devamında ise 5683 sayılı "Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun" eski tarihli olması sebebiyle günümüz ihtiyaçlarına cevap verememekteydi. Ayrıca uluslararası koruma alanında bir kanunun bulunmaması, bu işlerin idari düzenlemeler yoluyla yapılmasına sebep olmakta ve uygulamada bir takım sıkıntılar meydana getirmekteydi.³²²

³²⁰ YUKK Genel Gerekçesi (Genel Gerekçe) 10.04.2013 için Bkz. http://www.goc.gov.tr/icerik3/genel-gerekce_327_328_330 Erişim tarihi: 22.07.2017.

³²¹ Genel Gerekçe,2013, paragraf 2.

³²² Genel Gerekçe,2013, paragraf 3.

Göç konusu uluslararası alanda işbirliği gerektiren, çok boyutlu olarak ülkeleri etkileyen, kamu düzenini ve ülke güvenliğini derinlemesine etkileyen bir konudur. Tüm bunlara rağmen ülkemizde bu alana dönük bir kuruluş olmaması, etkin göç yönetimi ve görev alanına dönük yeni stratejiler belirlenmesi konusunda bir takım eksiklikler görülmesine neden olmaktadır. Bu alana dönük olarak nitelikli personeli bünyesinde barındıran, maddi altyapısı sağlam olan ve insan haklarını merkeze alan bir kuruluş kurulması acil bir gereklilik olarak ortada durmaktaydı.

Yukarıda değindiğimiz AB uyum çalışmaları çerçevesinde, bu hususlar göz önüne alınarak hazırlanan Kanun'da ilk olarak yabancıların ülkeye giriş ve çıkışları ile vize ve ikamet konuları düzenlenmiştir.³²³ Güncelliğini yitirmiş, günün ihtiyaçlarına cevap vermeyen mevzuatın yerine, gelişme vizyonu ile uyumlu, milli çıkar doğrultusunda, uluslararası hukuki normlara uygun, bağlı olduğu konuları tüm yönleri ile kuşatan, kaliteli bir mevzuat yapılmasına gayret edilmiştir. Böylelikle hem kaliteli bir mevzuat gün yüzüne çıkarken hem de uygulamada karşılaşılan sorunlar ortadan kalkması hedeflenmiştir.

Kanunda yer alan başka bir mevzu ise uluslararası koruma ile ilgilidir. Bu alanda güncelliğini yitirmiş bir kanunun bile bulunmaması, uluslararası alanda Türkiye'nin taraf olduğu davalarda bir takım hak kayıplarına neden olmuştur. Böylesine önemli bir konunun idari düzenlemeler yolu ile işleme tabi tutulması bile bu kanuna olan ihtiyacı göz önüne sermektedir. Ayrıca tasarı, sınırdışı etme konusuna da ayrı bir önem atfetmektedir. Sınırdışı etme konusunun hukuki altyapısı oluşturulurken, sınırdışı etme kararının kimler için verilebileceği, bu durum istisnaları ve alınan kararların uygulanması hukuki temele oturtulmuştur. Taraf olduğumuz 1951 Sözleşmesi'ne coğrafi kısıtlama ile taraf olduğumuzdan yer alan uluslararası koruma statüleri, mülteci, şartlı mülteci ve ikincil koruma şeklinde düzene koyulmuştur. Bir uluslararası koruma başvurusundan başlayarak, sonlanıncaya dek karşılaşılabilecek tüm aşamalar özenle işlenerek bir kanun oluşturma çabası göze çarpmaktadır. Ayrıca başvuru yapan kişinin başvurusunun her aşamasında bilgilendirilmesi ve durumunun takibi için hukuki altyapı oluşturulmuş ve yaşanabilecek mağduriyetlerin önüne geçilmesi amaçlanmıştır. Başvurusu kabul edilip, uluslararası koruma statüsünü elde edenler için ilerleyen zamanlarda eğitim, sağlık, çalışma, sosyal yardım gibi imkânlardan faydalanması hususunda bir takım düzenlemeler yapılmıştır.

³²³ YUKK, 2013, 2. Kısım 1. Bölüm.

Bununla birlikte verilen statünün hangi hallerde sona ereceği ve iptal edileceği açıkça hükümlere bağlanmıştır.³²⁴

Kanundaki bir diğer önemli nokta ise yabancıların bulunduğu toplum ile uyumunu sağlayacak bir takım düzenlemelerin önünü açmasıdır. Bu hükümler genelde esnek yapıdadır ve bunun nedeni ise toplumun ve yabancıların uyumunu kolaylaştırmak ve gerekli olan düzeni sağlamaktır. Ayrıca özel ihtiyaç sahibi kişilerin ihtiyaçlarını giderme konusunda da bir takım çalışmalar yapılmıştır. Refakatsiz çocuklar ve insan ticareti mağdurları için yer verilen önemli hükümler tasarıda göze çarpmaktadır. Kanunda son olarak ise Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün³²⁵ kuruluş, işleyiş, görev, yetki ve sorumluluklarının belirlendiği bölüm yer almaktadır. Bu kurum, İçişleri Bakanlığı'na bağlı olarak çalışmakta ve ilgili tüm kuruluşlarla işbirliği içinde faaliyet göstererek, koordinasyonun üstlenilmesi sağlamaktadır. Ayrıca tüm hukuki sorumluluğu da üstlenmesi beklenmektedir. Böylelikle uluslararası alanda bir sorun olarak karşımıza çıkan düzensiz göçün, hukuki altyapısı hazırlanmış olmakta ve etkin kullanımı sağlanmış olmaktadır. Devamında ise oluşturulan kurum düzenli göçte bürokratik engellerin önüne geçmesi, tutarlı ve güvene dayanan göç sistemi oluşturulması hedeflenmiştir. Böylelikle insan hakları alanındaki güvenlik ve özgürlük arasındaki dengenin sağlanması amaçlanmış ve uluslararası alan ile AB uyum sürecinin ihtiyaç duyduğu hukuki, idari ve fiziki altyapının sağlanması hedeflenmiştir.³²⁶

3.2 Ulusal Hukukta Statü Belirleme

1951 Sözleşmesi ve 1967 Protokolü'nün anayasamızın 90. maddesi³²⁷ uyarınca kanun hükmünde olması ve anayasamızın 90(5) maddesine³²⁸ göre, temel hak ve hürriyetleri düzenleyen uluslararası antlaşmaların, kanunlarla aynı olması, hükümlerin çakıştığı veya farklı hükümlerin olduğu durumda, uluslararası antlaşmaların esas alınması gerektiği kuralından hareketle, iç hukukumuzda statü belirleme işlemlerinin, hem uluslararası antlaşmalar hem de iç hukuk düzenlemeleri ile beraber ele alınması gerekliliği ortaya çıkacaktır.

³²⁴ Genel Gerekçe, 2013, paragraf 7.

³²⁵ Göç İdaresi Genel Müdürlüğü için Bkz. <http://www.goc.gov.tr/Main/> Erişim Tarihi: 02.08.2017.

³²⁶ Genel Gerekçe, 2013, paragraf 9.

³²⁷ 1982 Anayasası, 1982, madde 90.

³²⁸ 1982 Anayasası, 1982, madde 90(5).

3.2.1 Uluslararası Koruma Statüsünün Kazanılması

YUKK'nın 61,62 ve 63. maddeleri,³²⁹ sırasıyla mülteci, şartlı mülteci ve ikincil korumayı açıklamaktadır. Ya da genel anlamda uluslararası korumanın hangi ölçütlere göre belirleneceğini ifade etmektedir. Mülteci statüsü ile şartlı mülteci statüsünden tanımdan kaynaklanan bir takım farklılıklar vardır. Bu fark, Türkiye'nin 1951 Sözleşmesi'ne coğrafi kısıtlama ile taraf olmasından kaynaklanmaktadır. Mülteci statüsü, diğer koşulları da sağlamakla beraber, Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar sebebiyle uluslararası koruma talep eden kişilere verilirken, şartlı mülteci ise, Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebi ile uluslararası koruma talep eden kişilere verilmektedir. İki tanım arasında var olan coğrafi kısıtlama ayrımı bir tarafa bırakılırsa, ikisi arasında bir fark olmadığı görülecektir. Bu sebeple 1951 Sözleşmesi'ndeki mülteci tanımı aynen iç hukukumuza – coğrafi kısıtlama farkı ile- aktarılmıştır. 63. maddede yer alan ikincil korumada ise, kimler, hangi koşullar altında bu statüye dâhil edilir sorusunun cevabı için, bu kişilerin tek tek ayrı bir değerlendirmeye tabi tutulması gerekmektedir. İlgili 63. maddeye göre;

“Mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen, ancak menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde; a) Ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek, b) İşkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak, c) Uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak, olması nedeniyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişiye, statü belirleme işlemleri sonrasında ikincil koruma statüsü verilir.” denilerek ikincil korumanın çerçevesi çizilmiştir.³³⁰

3.2.2 Uluslararası Koruma Statüsünün Dışında Bırakma

YUKK'nın 64(1)³³¹ maddesine göre bir kişi, BMMYK dışında başka bir Birleşmiş Milletler organından yardım alıyorsa veya koruma görüyorsa, ikamet ettiği ülkede, o ülkenin vatandaşlarının sahip olduğu hak ve yükümlülüklerle sahip olabiliyorsa, 1951 Sözleşmesi'nin 1(F) maddesinde³³² sayılan eylemlerden ötürü suçlu olduğuna dair ciddi

³²⁹ YUKK, 2013, madde 61-62-63.

³³⁰ YUKK, 2013, madde 63.

³³¹ YUKK, 2013, 64 (1).

³³² 1951 Sözleşmesi, madde 1(F).

kanaat varsa, uluslararası korumanın dışında bırakılır. Ayrıca 03.10.2016 tarihinde çıkarılan KHK ile YUKK'ya 54/k maddesi eklenerek uluslararası kurum ve kuruluşlar tarafından tanımlanan terör örgütleri ile ilişkili olduğu değerlendirilenlerde sınırdışı edilebilecektir.

BMMYK dışında başka bir BM organından koruma veya yardım alan kişiye yapılan yardım ya da koruma bir şekilde sona ererse ve devamında bu kişilerin durumu BM Genel Kurulu'nda alınan bir karar ile açıklığa kavuşturulmazsa, bu kişilerde YUKK'nın sağladığı korumadan faydalanabilirler. Başvuran kişinin, Türkiye dışında, hangi saikle olursa olsun zalimce eylemler yaptığını düşündürecek nedenlerin varlığı durumunda da, bu kişi, uluslararası korumanın dışında tutulur. Barışa karşı suç, savaş suçu, insanlığa karşı suç gibi uluslararası belgelerde tanımlanan suçlara iştirak eden, fiilin işlenmesi için tahrik eden kişilerde uluslararası korumanın dışında tutulur. Herhangi bir sebeple statü dışında tutulan birinin, işlediği suçla, diğer aile üyeleri arasında bir bağ yoksa bu kişilerin statü dışında bırakılması gerekmemektedir. Türkiye'de işlenmesi durumunda hapis cezası gerektiren suç veya suçları daha önce işleyen, sadece bu suçun cezasından kaçmak için menşe ya da ikamet ülkesini terk eden biri de ikincil koruma statüsünün dışında bırakılır.³³³

3.2.3 Uluslararası Koruma Statüsünün Sona Ermesi ve İptali

YUKK'da, uluslararası koruma statüsünü sona erdiren sebepler 85(1) maddede³³⁴ ifade edilmiştir. Buradaki sona erdiren sebepler, 1951 Sözleşmesi'nin 1(C) maddesinde³³⁵ sayılan sebepler ile birebir aynıdır. Uluslararası koruma statüsünü sona erdiren iradi sebepler, YUKK'da şu şekilde açıklanmıştır; vatandaşı olduğu ülkenin korumasından kişi, tekrar kendi isteği ile yararlanırsa, kişinin kaybettiği vatandaşlığı kendi isteği ile yeniden kazanmasıyla, yeni bir vatandaşlık kazanma ve vatandaşlığını kazandığı ülkenin korumasından yararlanma ve son olarak, terk ettiği ya da zulüm görme tehlikesi ile ayrıldığı ülkesine kendi isteği ile tekrar dönmek.

Menşe ülkedeki değişimler ile uluslararası korumanın sona ermesi için, statü verilmesine olanak tanıyan durumun ortadan kalkması ve kişinin vatandaşı olduğu ülkenin korumasından tekrar yararlanabilmesi ve vatansız olup statüyü elde eden birinin, bu

³³³ YUKK, 2013, madde 64(2), 64(3), 64(4),64(6) ve (5).

³³⁴ YUKK, 2013, madde 85(1).

³³⁵ 1951 Sözleşmesi, Madde 1(C).

statünün verilmesine yol açan durumun ortadan kalkmasıyla, oraya tekrar geri dönebilmesi gerekmektedir.

İkincil koruma statüsünün verilmesine olanak tanıyan durumun ortadan kalkması veya korumaya gerek kalmayacak şekilde değişime uğramasıyla da ikincil koruma statüsü de sona erer. Bu kararın verilmesinde, değişen durumun kalıcı olup olmadığı göz önünde tutulur.³³⁶

Ayrıca YUKK'nın 86. maddesi³³⁷ ile verilen statünün iptal edilmesinin şartları düzenlenmiştir. Buna göre; evrakta sahtecilik, hile, aldatma yoluyla ya da ifade etmeği gerçeklerle bu statüyü kazananlar ve statü verildikten sonra 64. madde kapsamına girenlerin statüleri iptal edilir. Statü ister sona ersin, isterse iptal edilsin, karar, hukuki dayanakları ile beraber, kişiye, yasal temsilcilerine ya da avukatına tebliğ edilir.³³⁸

3.3 İltica Edenlerin Ulusal ve Uluslararası Hukuktan Kaynaklanan Hak ve Yükümlülükleri

İltica talep eden bireylerin bu haklarının gündeme gelişi, insan haklarının uluslararası boyutta tanınması ile aynı döneme rastlamaktadır.³³⁹ Bu durumdan asıl anlaşılması gereken ise, mevcut durumda iltica talep eden bireylerin haklarını oluşturan belgeler, uluslararası boyutta, insan haklarını düzenleyen belgelerden oluşmaktadır. Bazı devletler tarafından kabul edilmemiş olmalarına rağmen bu belgeler, insan haklarının neler olduğu konusunda genel bir çerçeve çizmektedir. İltica talep eden insanların hakları incelenirken bu belgeler üzerinden incelenmesi daha da aydınlatıcı olacaktır.

Tüm bu belgelerden bağımsız olarak, devlet olmanın, yine devlete verdiği bir takım yükümlülükler de vardır. Örneğin sosyal devlet ilkesinin bir gereği olarak ayrıcalıklı guruplara farklı koruma metotlarının uygulanması da yine bir sosyal devlet görevidir.³⁴⁰

³³⁶ YUKK, 2013, madde 85(3).

³³⁷ YUKK, 2013, madde 86.

³³⁸ YUKK, 2013, madde 85 (5) ve 86(2).

³³⁹ Büyükçalık, 2015, 167.

³⁴⁰ Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin 1982 tarihli Anayasası'nın 65. maddesinde; Devlet'in sosyal ve ekonomik alanlarda Anayasa ile belirlenen görevlerini, bu görevin amaçlarına uygun öncelikleri gözeterek mali kaynakların yeterliliği ölçüsünde yerine getireceği belirtilmiştir. Maddenin gerekçesinde ise bu maddenin hiç kimseye Devletten sosyal ve ekonomik hakları gerçekleştirilmesini isteme hakkını vermediğini, bu hakların Devlete yüklenen ödevlerden ibaret olduğunu belirlemektedir. (Emine Aydoğdu, **Teşkilatı Esasiye'den Günümüze Anayasalar**, Palme Yayıncılık, Ankara, 2005).

İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nin³⁴¹ 25. maddesinde de belirtildiği üzere “Herkesin kendisinin ve ailesinin sağlık ve refahı için beslenme, giyim, konut ve tıbbi bakım hakkı vardır. Herkes, işsizlik, hastalık, sakatlık, dulluk, yaşlılık ve kendi iradesi dışındaki koşullardan doğan geçim sıkıntısı durumunda güvenlik hakkına sahiptir.” ifadesinde yer alan “herkes” tanımı ve “ kendi iradesi dışında doğan” ifadesi iltica talep eden bireylerin de bu kategoride değerlendirilebileceğini göstermektedir. Devamında Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'nin³⁴² 11. maddesinde yer alan “Bu Sözleşme'ye taraf olan devletler, herkese, kendisi ve ailesi için yeterli bir yaşam standardına sahip olma sağlar. Bu standart, yeterli beslenmeyi, giyinmeyi, barınmayı ve yaşama koşullarının sürekli olarak geliştirilmesini de içerir. Taraf devletler bu hakkın gerçekleştirilmesini sağlamak için, kendi serbest iradelerine dayalı uluslararası işbirliğinin esas olduğunu kabul ederek, uygun tedbirleri alırlar.” ifadesindeki “herkes” terimi, yine iltica talep edenleri de bu kapsama dâhil etmektedir. .

3.3.1 Uluslararası Hukuk Çerçevesinde Türkiye’de Mülteci ve Sığınmacıların Sahip Olduğu Haklar

3.3.1.1 Barınma Hakkı

Uluslararası belgelerde yer alan “ uygun yaşam düzeyi” ve “konut” ifadeleri bu kişilerin sahip olduğu barınma hakkına bir gönderme yapmaktadır. Bu çerçevede BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi'nin, Ekonomik, Siyasal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'nin 11. maddesini yorumladığı 4. No'lu Genel Yorum'unda³⁴³ barınma hakkının alt sınırına ilişkin ayrıntılar verilmiştir. Bu yorumda belirtildiği üzere yeterli barınma hakkı, yeterli bir yaşama düzeyi hakkının bir izdüşümü olarak karşımıza çıkmaktadır ve diğer sosyal hakların kullanılmasında önemli bir paya sahiptir.

Bu Yorum'a göre, barınma hakkı kişiye sadece başını sokacak bir barınak sağlamak ile özdeşleştirilemeyecek kadar geniş anlamlıdır. Barınma hakkının yorumdaki anlamına bakacak olursak, kişiye insan onuruna yakışır, barış içinde yaşanılan ve güvenli bir yer olarak karşımıza çıkmaktadır. Yorum'da belirtildiği üzere bu hak, “insanın

³⁴¹ İHEB, 1948, madde 25.

³⁴² BM Genel Kurulu, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi,(ESKHS), 2200 A (XXI) 16.12.1966.

³⁴³4 No'lu Genel Yorum (4 No'lu Genel Yorum), 1991, için Bkz.

<http://sorular.rightsagenda.org/Uploads/ESKH%20MEV/ESKH%204%20No%20E2%80%99lu%20Genel%20Yorum.pdf> Erişim Tarihi: 24.05.2017.

doğuştan sahip olduğu insanlık onuru gereğince”,³⁴⁴ gelir düzeyi veya kaynaklara erişim noktasında herhangi bir ayrıma tabii tutulmaksızın, herkese eşit olarak verilmesi gereken hakkı ifade etmektedir.

Komite'nin Yorumu'na göre yeterli barınma hakkı, kullanım hakkının yasal güvenliği, malzeme, hizmet, altyapı ve tesislerin kullanılabilirliği, oturulabilirliği, erişilebilirliği, sağlık ve bakım hizmetlerine, iş imkânlarına, çocuk bakım merkezlerine, okullara ve diğere sosyal olanaklara rahatça ulaşım imkânı veren yerleşim yerinde olması gereken iskân yerini ifade eder.³⁴⁵

Ayrıca bir kişinin herhangi bir toplumsal gruba mensubiyeti, yaşı, ekonomik durumu ve statüsü gibi nedenlerle, ayrı bir muameleye maruz bırakılmaması gerektiği de belirtilmiştir. Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Sözleşme'de³⁴⁶ ise devletlerin, kişiler arasında herhangi bir ayırım yapmaksızın, kanun önünde eşitliği sağlayıcı bir rol üstlenmesi gerektiğini bildirerek, yine barınma hakkı konusunda kişilerin herhangi bir ayrıma tabii tutulmaması gerektiğini belirtmektedir.

1951 Sözleşmesi'nde ise 21. maddede yer alan “Taraf devletler, konut edinme bakımından, bu konu yasalar ve yönetmeliklerle düzenlendiği ya da kamu makamlarının kontrolüne tabii olduğu oranda, ülkelerinde yasal olarak ikamet eden mültecilere, her halde genel olarak aynı şartlar altındaki yabancılara uygulanandan daha az olmayacak biçimde, mümkün olduğu kadar müsait bir muamele sağlayacaklardır” ifadesi ile yabancılar ile mülteciler eşit oranda hak sahibi olduğu ifade edilmiştir.³⁴⁷ Bu maddeye bakılacak olursa, Sözleşme'ye taraf olan devletlerin iltica talep eden insanlara, barınma hakkının hangi ölçüler dâhilinde verilmesi gerektiği genel hatları ile verilmiştir.

Devletler, barınma hakkı içinde kendine yer bulan konut edinme hakkını, toplumdaki dezavantajlı gruplar için desteklemediği sürece, insanların diğere sosyal

³⁴⁴ 4 No'lu Genel Yorum, 1991, madde 7.

³⁴⁵ 4 No'lu Genel Yorum, 1991, madde: 8 (f).

³⁴⁶ Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun

Bulunduğu Hakkında Kanun, (HIAOKİS) R.G, 09.04.2002 tarih ve 24721 sayı.

³⁴⁷ 1951 Sözleşmesi, madde 21.

imkânlardan faydalanabilmesinin bir anlamı kalmayacaktır. Bu yüzden, konut hakkının aslında diğer sosyal hakların temelini oluşturduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.³⁴⁸

3.3.1.2 Sağlık Hakkı

İltica talep ederek ülkeye gelen insanların, bulunduğu olağanüstü durum sebebiyle, tıbbi müdahaleye gereksinim duyma ihtimali yüksektir. Bu durum hasebiyle gerek uluslararası belgelerde, gerekse ulusal belgelerde sağlık hakkına verilen yer büyük önem kazanmaktadır. Hem İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nde³⁴⁹ hem de Ekonomik Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'nde³⁵⁰ sağlık hakkına yer verilmesi devletlerin bu alanda büyük sorumluluk sahibi olduğunu ortaya koymaktadır.

Devletlere, İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nde belirtilen sağlık standartları için bir çerçeve çizilmemiş, herkese yeterli sağlık standardı sağlamaktan başka bir yük yüklememiştir.³⁵¹

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'nin³⁵² 12. maddesinde ise “Bu Sözleşmeye taraf devletler, herkesin mümkün olan en yüksek seviyede fiziksel ve ruhsal sağlık standartlarına sahip olma hakkını tanır.” ifadesi, devletlere bir takım sorumluluklar yüklemektedir. Buradan anlaşılan devletin sınırlarını zorlayarak, bireylerin, mümkün olan en üst seviye sağlık standartlarına ulaşması için çaba sarf etmesi gerekliliğidir.

Bu iki sözleşmeden çıkan bir diğer sonuç ise, burada kast edilen insanların hiç bir ayrıma tabii tutulmaksızın objektif olarak bu hizmetlerin sağlanmasıdır. BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi'nin 14 No.lu Genel Yorumu'nun Özel Yükümlülükler başlığında ifade edilen “*Taraf Devletler, mahkûmlar, tutuklular, azınlıklar, sığınmacılar ve yasadışı göçmenler de dâhil olmak üzere herkesin önleyici, iyileştirici ve tedavi edici sağlık hizmetlerine erişimini engellemeyerek ve kısıtlamayıp; ayrımcı Devlet politikaları gütmeyerek, kadınların sağlık durumları ve ihtiyaçlarıyla ilgili ayrımcı uygulamalar empoze etmekten kaçınarak sağlık hakkına saygı göstermelidir. Saygı gösterme yükümlülüğü aynı zamanda Devletin geleneksel önleyici ve iyileştirici nitelikteki uygulama ve ilaçları yasaklamaktan kaçınmasını, güvenli olmayan ilaçların pazarlanmasını*

³⁴⁸ İbrahim Kaboğlu, **Yerleşme Özgürlüğü ve Konut Hakkı**, İnsan Hakları Yıllığı, 1995-1996, Ankara, 17-18.

³⁴⁹ İHEB, 1948, madde 25.

³⁵⁰ ESKHS, 1966, madde12.

³⁵¹ Büyükçalık, 2015, 173.

³⁵² ESKHS, 1966, 12.

yasaklamasını; ruhsal hastalıkların tedavisi veya bulaşıcı hastalıkların önlenmesi ve kontrolü istisnaları dışından zorla tedavi yöntemlerinin uygulanmamasını içermektedir. Belirtilen istisnai durumlar, *Akıl Rahatsızlığı olan Kimselerin ve Akıl Sağlığının Korunması için Kabul Edilen Prensipler, (Principles for the Protection of Persons with Mental Illness and the Improvement of Mental Health Care)* de dâhil olmak üzere uygulanabilir uluslararası standartlara tâbi olmalıdır. Ayrıca, taraf Devlet gebeliği önleyici korunma yöntemlerine ve cinsel sağlık ve üreme sağlığını koruma yollarına erişimi engellememeli; cinsel eğitim ve cinsel bilgi de dâhil olmak üzere sağlık ile ilgili bilgileri yaymaktan kaçınmamalı ve bu bilgileri sansüre tâbi tutmamalı ve bireylerin sağlık ile ilgili konularda katılımını engellememelidir. Devletler ayrıca havayı, suyu ve toprağı hukuka aykırı şekilde kirletmekten kaçınmalı (örneğin Devlet temelli faaliyetlerden kaynaklanan endüstriyel atıklar engellenmeli), insan sağlığına zararlı maddelerin açığa çıkmasına neden olacak nükleer, biyolojik ve kimyasal silah kullanımı ve denemelerinden ve ayrıca cezalandırma yöntemi olarak sağlık hizmetlerine erişimi kısıtlamaktan (örneğin silahlı çatışma hallerinde uluslararası insancıl hukukun ihlali) kaçınmalıdır.” denilerek ayrımcı uygulamalara yer verilmeyeceğini beyan etmişlerdir.³⁵³

Bununla birlikte “Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme”³⁵⁴ de yer alan 5. maddenin “E” fıkrasında ve “Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi”nin³⁵⁵ 12 ve 14. maddeleri ile “Çocuk Haklarına İlişkin Sözleşme”nin³⁵⁶ 27. maddesinde sağlık hakkına ilişkin herhangi bir ayırım yapılmayacağı açıkça beyan edilmiştir.

İltica alanına özgü olarak düzenlenen 1951 Sözleşmesi’ndeki sağlık hakkı durumunu ortaya koymak için, sosyal yardım konusunu içine alan düzenlemelerine bakmak gerekmektedir. Buradaki düzenlemede Sözleşme’ye taraf olan devletlerin sosyal yardım ve iaşe konusunda, mültecilere kendi vatandaşları ile aynı oranda destek sağlayacağı belirtilmiştir. Bu sebepten ötürü devletlerin kendi vatandaşlarına sağladığı

³⁵³ Lema Uyar, **Birleşmiş Milletler’ de İnsan Hakları Yorumları İnsan Hakları Komitesi ve Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi, 1981-2006**, Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2006, İstanbul, s. 236.

³⁵⁴ HIAOKİS, 2002, madde 5 (E).

³⁵⁵ Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesine Katılmanın Uygun Bulunduğuna Dair Kanun, (Kadınlara Karşı Irk Ayrımcılığının Kaldırılması Sözleşmesi) R.G, 25.06.1985 tarih ve 18792 sayı, madde 12 ve 14.

³⁵⁶Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, 44/25, 20.11.1989.

yardım ve destekler, eğer o insanların sağlığını ilgilendiren bir durumda ise, ülkede yasal olarak ikamet eden mültecilerinde bu haktan eşit oranda faydalanması beklenir.³⁵⁷

Buradaki yasal olarak ülkede ikamet eden mülteciler ifadesi, ülkede kalışları yasal bir temele dayalı olan mültecileri kapsarken, yasadışı yollardan ülkeye gelen ve korunmaya muhtaç bireyleri kapsamamaktadır. Bunun sebebi ise 1951 Sözleşmesi'nin vurguladığı mülteci kavramının tamamen o ülkeye yasal olarak iltica talebinde bulunmuş kişiyi ifade etmesinden kaynaklanmaktadır.³⁵⁸

Avrupa Sosyal ve Tıbbi Yardım Sözleşmesi'nde³⁵⁹ herhangi bir taraf devletin vatandaşının, diğer bir taraf devletin sınırları dâhilinde olması ve yeterli kaynaklara sahip olmaması durumunda karşılıklılık esasına göre korunması gerektiği ifade edilmiştir. Ancak Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı'nın³⁶⁰ ekinde bu durum hangi ülke vatandaşı olduğu fark etmeksizin mültecilerin bu durumdan faydalanması gerektiği ifade edilmiştir.

3.3.1.3 Çalışma Hakkı

Her insanın olduğu gibi iltica başvurusunda bulunmuş kişinin de çalışmaya ihtiyacı vardır. Bu durum gerek kendi yaşamını idame ettirme gerekse mesul olduğu ailenin yaşamını sürdürmesi için bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanın kendi ülkesinden ayrılması, 1951 Sözleşmesi'nde³⁶¹ sayılan sebeplerle olduğu kadar, ekonomik nedenlere de dayanabilmektedir. Sonuçta bu insanlarda kaynak ülkesi ile bağlarını koparmış ve uluslararası korumaya muhtaç duruma düşmüşlerdir. Bu kişiler “ekonomik mülteci” olarak adlandırılır ve diğer mültecilerden farkı kaynak ülkesiyle bağlantısının kopmuş olmasıdır.³⁶²

Yaşamlarını idame ettirmeleri için çalışması gereken bu insanlar bulunduğu ülkede yabancı konumundadır ve genel olarak yabancıların bir ülkede bir ücret karşılığında

³⁵⁷ 1951 Sözleşmesi, madde 23.

³⁵⁸ Büyükçalık, 2015, 176.

³⁵⁹ Avrupa Sosyal ve Tıbbi Yardım Sözleşmesi ve Ek Protokolünün Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun, R.G, 25.03.1976 tarih ve 15539 sayı.

³⁶⁰ (Gözden Geçirilmiş) Avrupa Sosyal Şartının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun (Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı), R.G, 03.10.2006 tarih ve 26308 sayı.

³⁶¹ 1951 Sözleşmesi, madde 2.

³⁶² Grahl-Madsen'e atfen Işıl Özkan, **Göç, İltica ve Sığınma Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2013, 336.

çalışması bazı izinlere tabii tutulmuştur. Bu durumdan anlaşılacağı üzere yabancıların bir ülkede çalışıp çalışmaması o ülkenin takınacağı tavırla yakından ilgilidir.³⁶³

1951 Sözleşmesi hazırlanırken ABD temsilcisi Louis Henkin'in çalışma hakkını düzenlemeden, bu sözleşmenin yapılmasının bir anlamının olmadığını ifade etmesi, bu hakkın öneminin kavranması bakımından önemlidir.³⁶⁴

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde kendine yer bulan çalışma hakkı, bu belgede şu şekilde anılmaktadır; "Her şahsın çalışmaya, işini serbestçe seçmeye, adil ve elverişli çalışma şartlarına ve işsizlikten korunmaya hakkı vardır." bu anlamda devletlere bir takım sorumluluklar yüklediği aşikârdır.³⁶⁵

Ayrıca bu durum Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'nde de kendine yer bulmuştur. İlgili sözleşmenin 6. maddesine göre;³⁶⁶

"1. Bu Sözleşmeye taraf devletler herkesin çalışma hakkını tanır ve bu hakkı korumak için gerekli tedbirleri alır. Çalışma hakkı, herkesin kendi seçtiği ve girdiği bir işte çalışarak geçimini sağlama imkânına ulaşma hakkını da içerir.

2. Sözleşmeye taraf devletlerin çalışma hakkını tam olarak gerçekleştirmek üzere alacağı tedbirler arasında, teknik ve mesleki rehberlik hizmetleri ile öğretim programları yapmak, bireyin temel siyasal ve ekonomik özgürlüklerini koruyan şartlar içinde ekonomik, sosyal ve kültürel gelişme ile tam ve üretken istihdamı sağlamak için gerekli politikaları ve yöntemleri uygulamak da yer alır."

Bu Sözleşme'ye taraf devletler, kişiler arasında herhangi bir ayırım yapmaksızın kişilerin kendi iradeleri ile seçtikleri işlerde çalışmasına izin vereceğini ve bununla ilgili olarak gereken tedbirleri alacağını taahhüt etmiş olmaktadır. Ayrıca meslek edindirme eğilimleri olduğunu ekonomik ve siyasal özgürlüklerini ihmal etmeden sağlamak durumunda olduklarını kabul etmişlerdir. Bu açıdan çalışma hakkının diğer sosyal

³⁶³Büyükçalık, 2015, 177.

³⁶⁴URL-12 Ayrıntılı bilgi için Bkz. <https://rtwasylumaccess.wordpress.com/?s=louis+henkin> Erişim Tarihi: 22.07.2017.

³⁶⁵ İHEB, 1948, madde 23.

³⁶⁶ ESKHS, 1966, madde 6.

haklardan ayrı düşünülemediği ve bu durumun süregiden yaşamın bir parçası kabul edilmiştir.³⁶⁷

BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi'nin 18 No.lu Genel Yorumu'nda³⁶⁸ da çalışma hakkının hayatın ayrılmaz bir parçası olduğu ifade edilmiş ve diğer hakların hayata geçirilmesi için gerekli olduğu beyan edilmiştir. Burada devletin 3 temel görevinden bahsedilmektedir. Buna göre devletler çalışma hakkına saygılı olmalı, taraf devletler çalışma hakkını korumalı ve son olarak çalışma hakkına erişimi sağlamalıdır.³⁶⁹

“Kadınlara Karşı Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Sözleşme” nin³⁷⁰ 11. ve 14. maddeleri ile Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Sözleşme'nin³⁷¹ 5. maddesinin “e” ve “i” fıkralarında yer alan düzenlemelerde çalışma hakkına ilişkin özel hükümleri bünyesinde barındırmaktadır.

3.3.1.4 Eğitim Hakkı

BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi'nin 13 No.lu Genel Yorumu'na³⁷² göre eğitim hakkı diğer insan haklarının gerçekleşmesine imkân veren olmazsa olmaz bir insan hakkıdır.³⁷³ Yorumun ilk maddesinde eğitim hakkı için, dezavantajlı gruplarda yetişen çocukların toplumun dışına itilmesini önleyici ve sahip oldukları durumlardan kurtulmalarını sağlayıcı bir “güçlendirici hak” olarak bahsedilmektedir.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde eğitim hakkını ön plana çıkarıldığı görülmektedir. 26. maddenin ilk paragrafında, eğitimin herkesin hakkı olduğu belirtilmiş,

³⁶⁷ Umut Omay, **Sosyal Haklara Kısa ve Eleştirel Bir Bakış**, Beta Yayıncılık, Ankara, 2011, 14.

³⁶⁸ 18 No'lu Genel Yorum, 2005, için Bkz. <http://www.ihop.org.tr/2007/12/11/ekonomik-sosyal-ve-kultuerel-haklar-komitesi/> Erişim Tarihi: 22.07.2017.

³⁶⁹ UYAR, 2006, 324.

³⁷⁰ Kadınlara Karşı Irk Ayrımcılığının Kaldırılmasına İlişkin Sözleşme, 1979, madde 11 ve 14.

³⁷¹ HIAOKİS, 2002, madde 5 (e) ve (i).

³⁷² 13 No'lu Genel Yorum, 199, için Bkz. <http://www.refworld.org/pdfid/4538838c22.pdf> Erişim Tarihi: 02.08.2017.

³⁷³ 1. Eğitim hem başlı başına ayrı bir insan hakkı hem de diğer insan haklarının gerçekleşmesinin ayrılmaz bir parçasıdır. Güçlendirici bir hak olarak eğitim, ekonomik ve sosyal açıdan toplum dışına itilmiş olan yetişkin ve çocukların yoksulluktan kurtulup, toplumlarına tam anlamıyla katkıda bulunma yollarını edinmelerini sağlayan araçtır. Eğitim, kadınların güçlendirilmesinde, çocukların tehlikeli işlerde çalıştırılmasının ve çocuk işgücünün sömürülmesinin ve cinsel sömürünün engellenmesinde, insan hakları ve demokrasinin geliştirilmesinde, çevrenin korunmasında ve nüfus artışının kontrolünde hayati bir rol oynamaktadır. Eğitim, Devletlerin gerçekleştirebileceği en iyi maddi yatırım olarak kabul edilmeye başlanmıştır. Ancak, eğitimin sadece pratik bir değeri yoktur: iyi eğitilmiş, aydınlanmış, özgürce ve engin düşünen aktif bir zihin insan yaşamının en değerli ödülllerinden biridir. (Uyar, 2006, 215).

eğitimin ilk ve temel aşamalarının parasız olabileceği ifade edilmiş, devletlerin ise, özellikle temel eğitimden sorumlu olduğu ortaya koyulmuştur.³⁷⁴ Devamında ise mesleki ve teknik eğitimden herkesin faydalanabileceği belirtilirken, devletin bu duruma olumlu edimden daha geride bir katkı sağlayamayacağı ifade edilmiştir.

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'nin 13. maddesinde, devletin parasız ve zorunlu olarak sağlayacağı eğitimin ilköğretim olduğu belirtmiş ve devamında bunun herkes için sağlanması gerektiğini eklemiştir.³⁷⁵

BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 28 ve 29. maddeleri de eğitim hakkına atıf yapan bir diğer uluslararası belgeyi oluşturmaktadır. Buna göre devletler her çocuğun eğitim hakkı olduğu kabul eder ve eğitimin fırsat eşitliği üzerinde şekilleneceğini taahhüt eder.³⁷⁶

1951 Sözleşmesi'nde ise İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ve Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'nin izdüşümünü görmek mümkündür. "Sosyal Durum" adını taşıyan 4. bölümde yer alan "Eğitim" başlıklı 22. madde de temel eğitime değinilmiştir.³⁷⁷ Buna göre Sözleşme'ye taraf olan devletler kendi vatandaşlarına hangi ölçüde eğitim fırsatı sunuyorsa, mülteci olarak orada bulunan insanlara da bu düzeyde eğitim fırsatı sunmayı kabul etmektedir.

Burada mülteci statüsü tanına kişiler için ikamet gibi bir durumdan bahsedilmemesi, ülkede yasal bir konumda olmayan bu insanların temel eğitimden mahrum kalmalarının önüne geçmeye çalışmaktır.³⁷⁸

³⁷⁴ Herkes eğitim hakkına sahiptir. Eğitim, en azından ilk ve temel eğitim aşamasında parasızdır. İlköğretim zorunludur. Teknik ve mesleki eğitim herkese açıktır. Yükseköğretim, yeteneklerine göre herkese tam bir eşitlikle açık olmalıdır. İHEB, 1948, madde 26.

³⁷⁵ ... 2. Bu Sözleşmeye taraf olan devletler eğitim hakkının tam olarak gerçekleşmesini sağlamak amacıyla, şu yükümlülükleri yerine getirir:

a) İlköğretim zorunludur ve herkese ücretsiz ilköğretim sağlar. ESKHS, 1966, madde 13.

³⁷⁶ Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, 1989, madde 28 ve 29.

³⁷⁷ 1. Taraf Devletler, mültecilere, temel eğitim konusunda, vatandaşlarına uyguladıkları muamelenin aynısını uygulayacaklardır.

2. Taraf devletler, mültecilere, temel eğitimin dışındaki eğitim konusunda ve özellikle çalışmalardan yararlanma, yabancı ülke okullarından alınmış eğitim sertifikalarının, üniversite diplomalarının ve derecelerinin tanınması, harç ve resimlerden muafiyet ve eğitim bursları alanlarında mümkün olduğu kadar müsait ve her halde genel olarak aynı şartlar içindeki yabancılara tanınanlardan daha az müsait olmayan şekilde muamele edeceklerdir. 1951 Sözleşmesi, 1961, madde 22.

³⁷⁸Çiçekli, 2009, 187.

Devletler temel eğitim dışında kalan eğitimleri ise kendi olanakları doğrultusunda, ayrımcılık yapmadan, kendi imkânları ölçüsünde gerçekleştireceğini Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi ile 1951 Sözleşmesi'nin 22/2³⁷⁹ maddesinde belirtmişlerdir.

3.3.2 Ulusal Hukuk Çerçevesinde Türkiye'de Mülteci ve Sığınmacıların Sahip Olduğu Haklar

3.3.2.1 Barınma Hakkı

Genel anlamda barınma hakkı, hâlihazırda kullanmakta olduğumuz 1982 Anayasası'nın "Sosyal ve Ekonomik Haklar" bölümünde yer alan "Konut Hakkı" başlığı altında düzenlenmiştir. İlgili 57. maddeye göre; "Devlet, şehirlerin özelliklerini ve çevre şartlarını gözeterek bir planlama çerçevesinde, konut ihtiyacını karşılayacak tedbirleri alır, ayrıca toplu konut teşebbüslerini destekler."³⁸⁰ şeklindeki ifade ile devletin konut alanındaki sorumluluğu belirtilmiştir. Genellikle toplumda daha az avantajlı kesim için devletin pozitif yükümlülüğü olduğu kabul edilmektedir.

Türkiye'ye iltica edenlerin barınma hakkı ile ilgili olan düzenlemelerde, sosyal devlet ilkesinin gereği üzerinden hareket edilmiştir. Kişiler ülkeye yasal ve yasa dışı yollardan gelmeleri durumunda farklı iltica başvurusu sürecine girdiklerinden ötürü, bunlar için farklı yollar izlenmektedir. Bu kişilerin barınma olanakları da başvuru durumuna göre değişkenlik göstermektedir.³⁸¹

Türkiye'nin sığınmacı ve mültecilerin haklarını düzenlemeye koyan ilk hukuk belgesi mahiyetindeki 1994 Yönetmeliği'ne³⁸² göre ülkeye giriş yapan kişilerin ülkede kalmalarını yasal bir temele oturtmalarının tek yolu, o konuda yetkili olan makama başvurularından geçmektedir. Yasal bir seyahat belgesi ile ülkeye giriş yapmış bir kişinin kalışlarını yasallaştırmak istedikleri zaman, istediği yerdeki valilik makamına, yasa dışı yollardan giriş yapan kişi ise ilk giriş yaptığı yerdeki emniyet makamına mümkün olan en kısa sürede yapması gerekmektedir.³⁸³

1994 Yönetmeliği'ne göre iltica başvurusunda bulunmuş bir kişinin yetkili makamlarca kimlik tespitinin yapılmasının ardından, başvurusunda karara varılması için gerçekleştirilecek olan mülakat tarihi kişiye bildirilir ve devamında mülakat tamamlanıp,

³⁷⁹1951 Sözleşmesi, madde 22/2.

³⁸⁰ 1982 Anayasası, 1982, madde 57.

³⁸¹Büyükçalık, 2015, 194.

³⁸² 1994 Yönetmeliği, madde 4.

³⁸³ 1994 Yönetmeliği, 2. Bölüm.

işlemler sona erinceye kadar ülkede kalışlarına izin verilir. Bu durumda ortaya çıkan sonuç şu şekilde olmaktadır. Ülkeye yasal yollardan giriş yapan bir kimse, iltica başvurusunu yaptıktan sonra işlemleri tamamlanıncaya kadar istediği yerde ikamet hakkına sahipken, yasa dışı yollardan ülkeye giriş yapan bir kimse için ise bu durum yetkili makamların gösterdiği yerde oturması gerektiği şeklindedir. 1994 Yönetmeliği'nin 5 (d) maddesine göre³⁸⁴; iltica başvurusunda bulunan kişi, İçişleri Bakanlığı'ndan bir talimat gelinceye kadar bakanlıkça uygun görülecek bir merkez ya da misafirhane de barındırılır yahut bakanlıkça gösterilecek bir yerde serbest ikametine izin verilir.

Burada ifade edilen merkez ya da misafirhanenin kuruluş şartları da ilgili yönetmeliğin 11. maddesinde açıklanmıştır.³⁸⁵ Buna göre ileri toplama merkezleri olarak kurulacak olan bu yerler Genelkurmay Başkanlığı ile koordineli çalışarak, mümkün olduğunca sınıra yakın olacak şekilde, İçişleri Bakanlığı'nın gösterdiği yerlerde, valiliklerce kurulur.

Genelkurmay Başkanlığı ile koordineli çalışma açıklamasından bu işe güvenlik perspektifinden bakıldığını gösterir durumdadır. Ayrıca mümkün olduğu kadar sınıra yakın yapılması yönetimin bu kişileri toplumla entegre hale getirmek istememesinin çabası olduğu söylenebilir.³⁸⁶

1983 tarihli Mülteci Misafirhaneleri Yönetmeliği'nde belirtildiği üzere mültecilerin bu misafirhanelerde kalması geçicidir.³⁸⁷ Türkiye'den gidecekler için gidecekleri ülkeye, kalış izni verilenlerin ise gidecekleri şehire gitmelerine kadar geçen sürede kalmalarına izin verilir.

Bu kişilerin gönderildiği illerde yaşaması bir yükümlülüktür ve bu kişilerden bu yükümlülüğü ispat etmek üzere belirli aralıklarla imza atmak üzere emniyet makamlarına gelmesi istenebilir. Bu durum için belirli bir aralık söz konusu olmayıp, uygulama, ilden ile değişkenlik göstermektedir. Buradan ayrılma izinlere tabi tutulmuş ve doktor ziyareti, BMMYK görüşmesi ve danışman görüşmesi gibi durumlarda izin verilmektedir.³⁸⁸

³⁸⁴ 5 (d):İçişleri Bakanlığı'ndan bir talimat gelinceye kadar yabancı denetim ve gözetim altında Bulundurulur. 1994 Yönetmeliği, 1994, madde 5 (d).

³⁸⁵ 1994 Yönetmeliği, madde 11.

³⁸⁶Büyükçalık, 2015, 195.

³⁸⁷ Mülteci Misafirhaneleri Yönetmeliği, R.G, 29.04.1983 tarih ve 18032 sayı.

³⁸⁸ Ayrıntılı bilgi için Bkz. http://carim-south.eu/carim/public/polsocetexts/PS2TUR015_TU.pdf Erişim Tarihi: 02.08.2017.

Bu kişiler ülkede kalışları sürecinde kendi masraflarını kendilerinin karşılaması gerekmektedir. Uzun süren üçüncü bir ülkeye yerleştirilme süreleri boyunca devletin herhangi bir yardımı söz konusu değildir. Buldukları illerdeki belediyelerden ve diğer ilgili devlet kuruluşlarından *ad hoc* olarak bazı yardımlar yapılabilmektedir.³⁸⁹

Bu kişilerin ülkede kalışları için verilen ikamet tezkeresinin harçlarının yüksek olması ve dolayısıyla bu kişilerin bu harçları ödemek istememesinin sonucu olarak bunlara yabancı kimlik numarası verilememektedir. Bununla bağlantılı olarak, bu kişilerin devlet eliyle yapılan bütün işlemlerde yok hükmünde sayılmasına sebep olurken, yerel devlet otoriteleri tarafından yapılan cüz'i miktardaki yardımlardan bile faydalanamaması anlamına gelmekteydi. Ayrıca ikamet harcını ödememek, sığınmacı olarak üçüncü bir ülkeye geçiş yapacak kişinin, ülkeden çıkışı anında da engel olarak karşısına çıkmaktaydı.³⁹⁰

Ancak ülkemizdeki 492 Sayılı Harçlar Kanunu'nun 88 (d) maddesine göre maddi durumu elverişli olmayanlardan harç alınmaması mümkündür.³⁹¹

2010 tarihli 2010/19 Sayılı İçişleri Bakanlığı Genelgesi'nde³⁹² ikamet başvurusunda bulunan mülteci ve sığınmacılardan maddi durumunun bozuk olduğunu beyan edenlerden ikamet harcının alınmayacağı ifade edilmiştir.

³⁸⁹ Kayıtlı sığınmacılar ve bu statüyü elde ederek BMMYK yardımıyla üçüncü bir ülkeye yerleştirmeyi bekleyenler, kendilerine gösterilen 30 adet "uydu" kentten birine yerleşmek zorundadır. Bu uydu kentlerde kalacakları yeri kendi imkânlarıyla bulurlar, yerel yönetimden çok az bir yardım görürler, bu yardım da sosyal yardım fonundan geçici olarak sağlanır ve bir kentten diğerine farklılık gösterir. Çoğu ilde sağlık hizmetleri, devlet sağlık kuruluşlarınca ücretsiz olarak sağlanırken ilaç masrafları karşılanmamakta ve önemli hastalıkların tedavisinde yetersiz kalınmaktadır. Sığınmacıların çocuklarının ilköğretim okullarına devam edebilmesi Komiser tarafından olumlu karşılanmakta, ancak yasal statü kazanmamış olan çocukların, yani, gösterilen kentler dışında ikamet edenlerin ya da ev kirasını ödeyemeyenlerin uygulamada zorluklar yaşayabileceği konusunda endişelerini belirtmektedir. Avrupa Konseyi, Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri Thomas Hammarberg'in 28 Haziran – 3 Temmuz 2009 tarihleri arasında Türkiye'yi ziyaretini müteakiben hazırladığı Rapor, Strasbourg, 01.10. 2009.

³⁹⁰Büyükçalık, 2015, 200.

³⁹¹ Madde 88 – Aşağıda yazılı yabancılara ikamet tezkeresi harçsız olarak verilir:

- a) Türk okullarında veya fakültelerinde okuyan öğrenciler,
- b) Münhasıran basın ve yayın kuruluşları için muhabirlik yapanlar,
- c) Devlet, il özel idareleri, belediyeler, İktisadi Devlet Teşekkülleri ve bunlara bağlı resmi müesseseler tarafından istihdam edilen profesör ve uzmanlarla, iş sahibi olmayan eşleri ve çocukları,
- d) Mali durumlarının bozuk olduğuna ikamet tezkeresi vermeye yetkili makamlarca kanaat getirilen yoksullar,
- e) Türk aslından olup Türk kültürüne bağlı ecnebi uyruklular.
- f) (Ek: 4/4/2013-6458/123 md.) Uzun dönem ikamet izni bulunanlar,
- g) (Ek: 4/4/2013-6458/123 md.) İnsan ticareti suçunun mağduru olanlar.
- h) (Ek: 10/9/2014-6552/23 md.; Değişik: 28/7/2016-6735/27 md.) Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığından çalışma izni veya çalışma izni muafiyeti alanlar.
- i) (Ek: 28/7/2016-6735/27 md.) Turkuaz Kart sahibi yabancılar ile bunların yabancı eşi, kendisinin ve eşinin ergin olmayan veya bağımlı yabancı çocuğu. Harçlar Kanunu, R.G, 17.07.1964 tarih ve 11756 sayı.

YUKK'na göre de bir sığınmacının ülkeye yasa dışı yollardan girmesinin ardından mümkün olan en kısa zaman zarfında yetkili makama başvurarak, ülkeye girişini ve kalışını yasal zemine oturtmalıdır. Bunu takiben başvuruda bulunan kişiye kayıt bilgilerini içeren ve 30 gün geçerliliği olan kimlik kartı verilir. Bu kimlik hiçbir harca tabi değildir. Yapılacak olan mülakatın tamamlanmasının ardından kişiye “Uluslararası Koruma Başvuru Kimlik Belgesi” verilir. Altı ay boyunca geçerli olan bu belge şayet işlemler tamamlanmamış ise 6 aylık zaman dilimleri boyunca uzatılabilir. Bu belgenin hiçbir harca tabi olmadığı ve ikamet izni yerine geçtiği ilgili kanunun 76. maddesinde belirtilmiştir.³⁹³

YUKK'na göre, başvuru yapan bir kişinin ikamet ettiği yeri valiliğe bildirerek adres kayıt sistemine kayıt olması gerekmektedir. Başlangıçta tüm başvuru sahipleri için böyle bir koşul varken, başvuru sonuçlandıktan sonra sadece şartlı mülteci ve ikincil koruma kapsamında olanlar için bu şart devam ettirilmiştir.

Ayrıca YUKK'nın 95 (4) maddesinde “*Kabul ve barınma merkezleri, valilikler tarafından işletilir. Genel Müdürlük, merkezleri; kamu kurum ve kuruluşlarıyla, Türkiye Kızılay Derneği ve göç alanında uzmanlığı bulunan kamu yararına çalışan derneklerle protokol yaparak işletirebilir.*” denilerek devletin bu alandaki yükümlülüğünün hafifletilmesi yoluna gidilmiştir.³⁹⁴

3.3.2.2 Sağlık Hakkı

YUKK'dan daha önce ilticaya özgü olan tek düzenlemede (1994 Yönetmeliği) uluslararası koruma başvurusunda bulunanların sağlık durumunu ilgilendiren 19. madde³⁹⁵ yer almakta idi. “Sağlık Muayeneleri” adını taşıyan bu başlıkta uluslararası koruma başvurusunda bulunmuş kişiler için sağlık fişi düzenleneceği ve düzenli aralıklarla sağlık muayenelerinin yapılacağı ifade edilmiştir. Bu muayenenin hangi aralıklarla yapılacağını belirtmemesi, Yönetmelik'in bu konudaki eksiliği olarak göze çarpmaktadır. Sığınmacı ya da mültecinin organ nakli, protez, hemodiyaliz gibi büyük çaptaki tedavilerinin kendi imkanları ile karşılayacağını belirtmesi, o kişilerin kamu sağlığını ilgilendiren durumların dışında, onların pek de önemsenmediğini göstermektedir. Kişi sağlığının korunmasından çok kamu sağlığını dikkate alan bu ifadenin, büyük çapta tedbir ve önlem

³⁹²İçişleri Bakanlığı, Genelge 2010/19, 19.03.2010 tarih. <http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/2010-Icisleri-Bakanliginin-Multeci-ve-Siginmacilar-Konulu-Genelgesi.pdf> Erişim Tarihi: 28.05.2017.

³⁹³ YUKK, 2013, madde 76.

³⁹⁴ YUKK, 2013, madde 95 (4).

³⁹⁵ 1994 Yönetmeliği, madde 19.

mahiyetinde olduğu söylenebilir. Bu Yönetmeliğe, sağlık muayenesi sırasında bulaşıcı hastalığı olduğu tespit edilen kişinin durumunu, derhal bulunduğu yerdeki valilik ile paylaşılacağı ve ilgili makamlarla işbirliği yapılacağı belirten, sağlık muayenesinin amacına dönük bir ifade eklenmiştir.

Ayrıca YUKK'dan daha önce yürürlüğe giren 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun³⁹⁶ "Genel Sağlık Sigortalısı Sayılanlar" başlığı altında yer alan 60. maddede sığınmacılar ve vatansızlar genel sağlık sigortalısı olarak ele alınmaktaydı. İçişleri Bakanlığı tarafından ülkeye kabulleri sağlanan sığınmacılar, girişlerinden itibaren 1 ay içinde durumlarını Sosyal Güvenlik Kurumu'na bildirmelerini takiben, bunlar her türlü ücretten muaf kılınmaktaydılar. Maddede sığınmacı öznesinin anılması, bu durumun sadece sığınmacı ve mültecileri kapsadığı yorumunu doğurmaktadır. 5510 sayılı Kanun kapsamına alınmayan uluslararası koruma başvurusu yapmış kişilerin, sağlık sigortasından yararlanmalarının tek yolu, en yüksek prim miktarını ödeyerek bu haktan faydalanmalarından geçmekteydi.³⁹⁷

Bu durumun önüne geçilebilmesi amacıyla 57 Sayılı Genelge'de³⁹⁸ kendi imkânları doğrultusunda yahut BMMYK'nin desteği ile tedavi masraflarını karşılayamayan bir kimsenin giderleri, devlet imkânları ölçüsünde, yine devlet tarafından karşılanacağı ifade edilmiştir.

Kayıtlı sığınmacılar ve BMMYK yardımı ile üçüncü bir ülkeye yerleştirilmek üzere bekleyenler için seçilmiş olan 30 adet kentte de farklı uygulamalar görülmekteydi. Örneğin, Eskişehir'de her kişi için ayrı ayrı ödenmesi gereken ikamet harcını ödeyen kişiler, aile hekimi muayenesinden ücretsiz olarak faydalanabilmekteydi. Ancak bu kişiler hastanede tedavi olan bir kişiden ve yine ilaç alacak kişiden ücret talep edilebilmekteydi.³⁹⁹

³⁹⁶Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, R.G, 16.06.2006 tarih ve 26200 sayı.

³⁹⁷ Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, 2006, Madde 61(b).

³⁹⁸ Sağlık Yardımı;

Başvuru sahipleri ile statü almış mülteci ve sığınmacıların tüm sağlık giderlerinin kendileri tarafından karşılamaları esastır. Ancak kendi imkânlarıyla veya BMMYK aracılığıyla sağlık giderlerini karşılayamayan ve herhangi bir sosyal güvencesi de olmayanların sağlık giderleri mevzuat ve imkânlar ölçüsünde devletçe karşılanmaktadır. İçişleri Bakanlığı, 57 sayılı Genelge, 22.06.2006. <http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/57-Sayili-Genelge-2010-Degisikligi.pdf> Erişim Tarihi: 23.05.2017.

³⁹⁹ Beyza Kasdemir, **Türkiye'de Sığınma Hareketi: Eskişehir Örneği**, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir, 2010, 76.

YUKK'nın 89. maddesinde⁴⁰⁰ başvuru sahipleri ve uluslararası koruma statüsünü elde etmiş kişiler için sosyal yardımlara ve hizmetlere ulaşabileceğinden bahsedilmiştir. Bu düzenleme ile 1951 Sözleşmesi'ndeki düzenlemelerin ilerisine gidilmiş, uluslararası koruma başvurusu yapmış kişilerde bu kapsama alınmıştır. Bu haktan faydalanabilmesi için kişinin uluslararası koruma başvuru belgesine sahip olması yeterli olarak görülmektedir. Bu açıdan YUKK'nın yabancı ve vatandaş ayrımı yapmadığı görülmektedir. Ayrıca bu kişilerin sigortalı sayılabilmesi için 5510 Sayılı Kanun'da gerekli düzenlemelerde yapılmıştır.⁴⁰¹

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu'nda⁴⁰² yer alan genel sağlık sigortası tanımına bunlar da dâhil edilerek ilgili bütçenin de Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından karşılanacağı ifade edilmiştir. Daha sonraları bu primi ödeyebilecek kapasiteye ulaşan yabancılardan bu primin belirli bir miktarı talep edilebilecektir. Uluslararası koruma başvurusunun sadece tıbbi tedavi görmek maksadı ile yapıldığı anlaşılırsa en geç 10 gün içerisinde Sosyal Güvenlik Kurumu'na bildirimde bulunulur ve yapılan tedavi masrafları ilgililerden geri alınır.

3.3.2.3 Çalışma Hakkı

Asgari yaşam düzeyine ulaşmak için, her insanın, belirli bir miktar varlığa ihtiyacı olduğu kesindir. Aksi takdirde insanlar yaşamını idame ettiremez. İltica edenlerin tüm giderlerini kendilerinin karşılaması gerektiği tezi üzerinden hareket edecek olursak, onlarında çalışmaya ihtiyacı olduğu sonucuna varılır. BMMYK ve ilgili diğer otoriteler tarafından iltica edenlere bazı yardımlar yapılsa da, bunlar hem geçici hem de eksik olması sebebiyle sıkıntıya çare olamamaktadır.

1982 Anayasası'nın 49. maddesinde yer alan “*Çalışma, herkesin hakkı ve ödevidir.*” ifadesi yabancı veya vatandaş ayrımı yapmadan herkesin bu konuda hakkı ve sorumluluğu olduğu belirtilmiştir. Yine devletin herkesin çalışma hakkına erişimi sağlamanın yanında, çalışmanın karşılığı olan ücret konusunda adaleti sağlama yükümlülüğü bulunmaktadır.⁴⁰³

⁴⁰⁰YUKK; 2013, madde 89.

⁴⁰¹ 5510 sayılı kanunun 60/c (2) (Değişik: 4/4/2013-6458/123 md.) Uluslararası koruma başvurusu veya statüsü sahibi ve vatansız olarak tanınan kişiler genel sağlık sigortalısı sayılır. Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, 2006.

⁴⁰²Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu, R.G, 14.06.1986 tarih ve 19134 sayı.

⁴⁰³ MADDE 49. – Çalışma, herkesin hakkı ve ödevidir.

Türkiye'nin hem iç hukukta hem de taraf olduğu uluslararası sözleşmelerden doğan bir takım sorumlulukları vardır. Bu açıdan bakacak olursak 1951 Sözleşmesi'ne coğrafi kısıtlama ile taraf olan Türkiye'nin, bu coğrafi sınırlamanın dışında kalarak, yine ülkeye iltica amacıyla gelen bireylere, uluslararası sözleşmelerden doğan yükümlülükleri ile aynı kapsamda faaliyette bulunması gerekir. Sosyal devlet olmanın bir gerekliliği olarak, devlete düşen sorumluluklar da vardır. Bireylerin çalışma hakkının sağlanması buna örnek olarak verilebilir. Türkiye gerek taraf olduğu uluslararası sözleşmelerde, gerekse ulusal hukukta bunun önlenmemesine dikkat etmiştir. Örnek verecek olursak;

1994 Yönetmeliği'nin 27. maddesinde⁴⁰⁴ mülteci ve sığınmacı olarak ülkemizde bulunanların çalışmalarının genel hükümlere bağlı olduğunu ifade edilmiştir. Dolayısıyla ülkemizde çalışmak isteyen mülteci ve sığınmacının “4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun’unda⁴⁰⁵ (YÇİHK) yer alan hükümler çerçevesinde çalışabilmekteydi.

Yabancıların sadece kanunun kendilerine yasaklamadığı işlerde çalışmasına imkân veren “ Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun”⁴⁰⁶ ile yabancılarla ile aynı durumda olan mülteci ve sığınmacılar da bu kapsamda değerlendirilmektedir. Memurluk gibi Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olma ön koşuluna sahip mesleklerde bunlar çalışmamaktadır. Ayrıca, avukatlık, öğretmenlik, ebelik, hasta bakıcılık, eczacılık, diş hekimliği ve veterinerlik gibi işlerde çalışmaları da yine bu yasak kapsamında değerlendirilmektedir. Hekimlik mesleği daha önce yabancıların yapması yasak olan mesleklerden iken, 2011 yılında çıkan Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile Tababet ve Şuabatı San’atlarının Tarzı İcrasına Dair Kanun’un⁴⁰⁷ birinci maddesi değiştirilerek, bu yasak ortadan kaldırılmıştır. Yine aynı KHK ile 6283 sayılı Hemşirelik

(Değişik: 3.10.2001-4709/19 md.) Devlet, çalışanların hayat seviyesini yükseltmek, çalışma hayatını geliştirmek için çalışanları ve işsizleri korumak, çalışmayı desteklemek, işsizliği önlemeye elverişli ekonomik bir ortam yaratmak ve çalışma barışını sağlamak için gerekli tedbirleri alır.

(Üçüncü fıkra mülga: 3.10.2001-4709/19 md.)

MADDE 55. – Ücret emeğin karşılığıdır.

Devlet, çalışanların yaptıkları işe uygun adaletli bir ücret elde etmeleri ve diğer sosyal yardımlardan yararlanmaları için gerekli tedbirleri alır.

(Değişik: 3.10.2001-4709/21 md.)

Asgari ücretin tespitinde çalışanların geçim şartları ile ülkenin ekonomik durumu da gözönünde bulundurulur. 1982 Anayasası, 1982, madde 49.

⁴⁰⁴ 1994 Yönetmeliği, madde 27.

⁴⁰⁵Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun, R.G, 06.03.2003 tarih ve 25040 sayı.

⁴⁰⁶Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun, R.G, 24.07.1950 tarih ve 7564 sayı, madde 15.

⁴⁰⁷Tababet ve Şuabatı San’atlarının Tarzı İcrasına

Dair Kanun, R.G, 14.04.1928 tarih ve 863 sayı, madde 1.

Kanunu'nda⁴⁰⁸ değişiklik yapılarak, hemşirelik, yapacak kimsenin devlet tarafından tanınan bir okuldan mezun olan ve denkliklerinin onaylanması şartı ile bu mesleği icra edebileceği ifade edilmiştir.

1994 Yönetmeliği'nin yürürlükte olduğu zaman diliminde, bir yabancınn çalışma izni alabilmesi için en az 6 aylık ikamet iznine sahip olması gerekiyordu.⁴⁰⁹ 2010 yılında yapılan düzenleme ile sığınmacı ve mülteciler için bu ön koşul mahiyetini taşıyan ifade değiştirilmiş, sadece yasal ikamet yeterli olarak görülmüştür.⁴¹⁰

Çalışmak isteyen mülteci veya sığınmacılar kendilerini çalıştırmak isteyen bir işveren bulmanın yanında, bir takım bazı başka yükümlükleri de yerine getirmesi gerekiyordu. Bu, işyerinde çalışacağı pozisyon için özel yeteneğinin olduğunu ispat etmesi ve o pozisyonun Türk vatandaşı biri tarafından doldurulamayacağıının ispatı gibi yükümlülükleri doğurmaktaydı. Ayrıca işveren açısında da Türk vatandaşlarını çalıştırmadan daha fazla yükümlülük getirmektedir. Buna, çalıştırılmak istenen mülteci veya sığınmacının onaylı pasaport tercümesinin ilgili kamu kuruluşuna teslim edilmesi örnek olarak verilebilir.⁴¹¹ Bu durumda işverenin mülteci ve sığınmacı çalıştırma konusunda mesafeli olduğu ortaya çıkan bir başka sonuçtur.⁴¹²

Bu durumda alınan çalışma izninin, başka bir yerde kullanılamaması ve sadece o işyeri ile sınırlı olması, karşımıza başka sorun olarak çıkmaktadır. Başka bir işyerinde çalışmak isteyen mülteci ya da sığınmacının yeniden çalışma başvurusunda bulunması istenebilmektedir.

YUKK'nın getirdiği düzenlemelere göre, mülteci yahut ikincil koruma statüsüne sahip bir yabancınn, yabancıların çalışamayacağı meslekler hükümleri saklı kalmak koşulu ile bağımlı ya da bağımsız olarak çalışabilecekleri ifade edilmiştir. Yabancınn, mülteci ya da ikincil koruma statüsünü elde ettiğine dair resmi belge, çalışma izni için yeterli olarak kabul edilmektedir.⁴¹³

⁴⁰⁸Hemşirelik Kanunu, R.G, 02.03.1954 tarih ve 8647 sayı.

⁴⁰⁹Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanunun Uygulama Yönetmeliği, R.G, 29.08.2003 tarih ve 25214 sayı, madde 7.

⁴¹⁰Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanunun Uygulama Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, R.G, 21.01.2010 tarih ve 27469 sayı.

⁴¹¹ Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanunun Uygulama Yönetmeliği, 2003, Ek-2.

⁴¹²Büyükçalık, 2015, 177-179.

⁴¹³ YUKK' nun 89/4 (b) Mülteci veya ikincil koruma statüsü sahibi, statü almasından itibaren bağımlı veya bağımsız olarak çalışabilir. Yabancıların çalışamayacağı iş ve mesleklere ilişkin diğer mevzuatta yer alan

Ayrıca Türkiye’de 3 yıldan fazla ikamet eden, Türk vatandaşı biri ile evli olan veya Türk vatandaşı bir çocuğa sahip olan kimseler için bu hükümler uygulanmayacaktır.⁴¹⁴ Çalışma hakkına erişim konusunda ise yine YUKK’nın 89/4 maddesinin (a) bendine göre; başvuru sahibi olanlar ve şartlı mültecilerin uluslararası koruma başvurusunun ardından geçen altı aylık zaman diliminden sonra çalışma izni için başvurabilirler.⁴¹⁵

Ayrıca bu kişilerin çalışma esaslarına ilişkin usul ve esaslar İçişleri Bakanlığı’nın görüşü alınarak Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından belirlenecektir.⁴¹⁶

3.3.2.4 Eğitim Hakkı

Anayasamızın 42. maddesinde belirtilen “hiç kimse eğitim ve öğrenim hakkından mahrum bırakılamaz” ifadesi bu hak konusunda yabancı-vatandaş ayrımı yapılamayacağını ortaya koymaktadır. Yine aynı maddeye göre verilen eğitim, Atatürk ilke ve inkılaplarına uygun, çağdaş bilim ve eğitim esasları doğrultusunda olmalıdır. Yabancı dilde verilecek olan eğitim esasları kanunla düzenlenecek ve uluslararası antlaşmalardan doğan hükümlerin saklı tutulacağı ifade edilmiştir.⁴¹⁷

1994 Yönetmeliği’nin çalışma ve öğrenim başlığı altında yer alan 27. maddeye göre,⁴¹⁸ mülteci veya sığınmacıların ülkemizde kalacakları süre ile sınırlı olacak şekilde, ülkemizde öğrenim görmeleri ve çalışmaları genel hükümlere bağlı olduğu ifade edilmiştir.

YUKK’da uluslararası koruma talebinde bulunmuş kişilerin de eğitim hakkından mahrum bırakılmayacağı ilgili kanunun 89. maddesinde⁴¹⁹ açıkça belirtilmiştir. Buna göre kişi ister başvuru sahibi olsun, isterse uluslararası koruma statüsünü elde etmiş kişi olsun,

hükümler saklıdır. Mülteci veya ikincil koruma statüsü sahibi kişiye verilecek kimlik belgesi, çalışma izni yerine de geçer ve bu durum kimlik belgesine yazılır. YUKK, 2013, madde 89/4.

⁴¹⁴ YUKK, 2013, madde: 89 (4)/c.

⁴¹⁵ YUKK 89/4 (a) Başvuru sahibi veya şartlı mülteci, uluslararası koruma başvurusu tarihinden altı ay sonra çalışma izni almak için başvurabilir. YUKK, 2013, madde 89/4 (a).

⁴¹⁶ YUKK 89/4 (ç) Başvuru sahibi veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerin çalışmasına ilişkin usul ve esaslar, Bakanlığın görüşü alınarak Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından belirlenir. YUKK, 2013, madde 89/4 (ç).

⁴¹⁷ MADDE 42 – Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz.

Öğrenim hakkının kapsamı kanunla tespit edilir ve düzenlenir.

Eğitim ve öğretim, Atatürk ilkeleri ve inkılapları doğrultusunda, çağdaş bilim ve eğitim esaslarına göre, Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Bu esaslara aykırı eğitim ve öğretim yerleri açılmaz.

Eğitim ve öğretim hürriyeti, Anayasaya sadakat borcunu ortadan kaldırmaz.

İlköğretim kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve Devlet okullarında parasızdır.

Özel ilk ve orta dereceli okulların bağlı olduğu esaslar, Devlet okulları ile erişilmek istenen seviyeye uygun olarak, kanunla düzenlenir. 1982 Anayasası, 1982, madde 42.

⁴¹⁸ 1994 Yönetmeliği, madde 27.

⁴¹⁹ YUKK, 2013, madde 89.

fark etmeksizin, kendisi ve aile üyeleri ilköğretimden, ortaöğretim seviyesine kadar eğitim faaliyetlerinden faydalanabilmektedir. BMMYK'nın uygulamalarına göre birinci sınıftan sekizinci sınıfa kadar olan eğitim, temel eğitim adı altında ifade edilirken bu durumun ülkeden ülkeye değişkenlik göstereceği açıktır. Her ülke de farklı eğitim sistemi olduğu varsayımından yola çıkarsak, bizim ülkemizde bu durumun yapılan son değişiklik ile 4+4+4 sistemi olarak adlandırılan 12 yıllık eğitim sürecini kapsamaktadır.⁴²⁰

Türkiye'de bulunan başvuru sahibi yabancı veya uluslararası koruma statüsünü elde etmiş biri, bulunduğu yerdeki eğitim kurumuna uluslararası korumanın hangi aşamasında olduğu gösterir bir belge ile velisi ya da yasal temsilcisi ile gidip kayıt olabilmektedir. Herhangi ad altında ücret talep edilmesi yasaktır. Böyle bir durum ortaya çıkarsa, buldukları yerdeki İl Milli Eğitim Müdürlükleri'nde şikâyetçi olma hakları mevcuttur. Ayrıca eğitim sürecine dâhil edilecek bireyin, daha önceden almış olduğu eğitimi beyan edecek resmi bir belgenin yokluğu durumunda, Orta Öğretim Genel Müdürlüğü tarafından kurulan İl Değerlendirme Kurulu'na giderek seviye belirleme mülakatı yapılabilmektedir. İl Milli Eğitim Müdürlüğü bu konuyu gerekli gördüğü takdirde Milli Eğitim Bakanlığı'na havale edebilir.⁴²¹

3.4 Acil Durumlara Müdahalede Kurumsal Yapı

Bu başlık altında iltica faaliyetlerine dönük çalışmaları olan kurumlardan, AFAD ele alınmıştır.

3.4.1 Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'nın Kurulması

Ülkemizde afetlere dönük çalışmaların yapılması ilk olarak Erzincan Depremi sonrasında rastlamaktadır. 1956 yılında çıkarılan 7269 sayılı "Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlere Yapılacak Yardımlara Dair Kanun"⁴²² ile sıkıntılıların giderilmesi amaçlanmıştır. 1988 yılında ise, devlet imkânlarının mümkün olan en hızlı şekilde afet bölgesine ulaştırılması ve afetzede vatandaşlara en hızlı yardımı ulaştırmak maksadı ile "Afetlere İlişkin Acil Yardım Teşkilatı ve Planlama Esaslarına Dair

⁴²⁰ UNHCR, **Education Field Guidelines**, Geneva, 2003.

⁴²¹Büyükçalık, 2015, 225.

⁴²²Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlere Yapılacak Yardımlara Dair Kanun, R.G, 25.05.1959 tarih ve 10213 sayı.

Yönetmelik⁴²³ çıkarılmıştır. 2009 yılında kurulan AFAD'ın görev ve yetkilerinin, daha önceki yıllarda, birçok kurumun sorumluluk alanında olması hatta bazı görevlerin sorumsuz kalması, afet yönetimi alanında acilen bir düzenleme yapılması gerekliliğini ortaya koymaktaydı. Ayrıca uygulamada karşılaşılan yetki karmaşası da, yapılacak işlerin aksamasına neden olmaktadır.⁴²⁴ Bu durumun ortadan kaldırılması amacıyla, acil durum yönetiminin içinde barındırması gereken ilkeler ile uyumlu ve oluşabilecek tüm doğal, insani ve teknolojik afetlere karşı, yetki ve sorumlukların belirlenmesi hedeflenmiştir. Bu çerçevede, 17.06.2009 tarih ve 5902 sayılı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun⁴²⁵ çıkarılmış ve Başbakanlık'a bağlı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı kurulmuştur. 5902 sayılı kuruluş kanununun 25. maddesinde⁴²⁶ belirtildiği üzere, daha önceden kurulmuş olan, Savunma Sekreterliği, Sivil Savunma Genel Müdürlüğü, Türkiye Acil Durum Yönetimi Genel Müdürlüğü kaldırılmış, yerine illerde, İl Afet ve Acil Durum Yönetimi Müdürlükleri kurulmuştur.

Afet ve acil durumlar üzerine odaklanmış olan bu Kanun'da, ilgili kurum ve kuruluşlar arasında eşgüdüm sağlama ve gerekli olan planların hazırlanmasının sağlanmaya çalışıldığı, göze çarpmaktadır. Kanun'a göre acil durum; toplumun tamamının yahut bir kısmının, normal hayat ve faaliyetlerini durduran, bu faaliyetlerin sürekliliğini kesintiye uğratan bununla birlikte acil müdahaleyi gerektiren olayları ve bunun yarattığı kriz durumunu ifade etmektedir. Afet ise; toplum için fiziksel, sosyal ve ekonomik kayıplar meydana getiren, gündelik yaşamı durduran veya sürekliliğini kesintiye uğratan, teknolojik, doğal ve insan kaynaklı olan olayları ifade etmektedir.⁴²⁷

AFAD günümüz itibari ile kriz yönetimi ile ilgili en üst kurum niteliği taşımaktadır. İlgili tüm kurum ve kuruluşları arasında eşgüdüm sağlamaktan sorumludur. Eski yönetim modellerinden farklı olarak, sadece kriz meydana geldikten sonra değil, krizin öncesini, kriz anını ve krizin sonrasını içine alan, kapsayıcı bir yönetim modeli hedeflenmiştir. AFAD, afetlerden kaçmanın imkânsızlığından hareketle, bu afetlerin zararını en aza indirmek için, afetlere karşı dirençli toplum oluşturmayı, kendine amaç edinmiştir.

⁴²³Afetlere İlişkin Acil Yardım Teşkilatı ve Planlama Esaslarına Dair Yönetmelik, R.G, 08.05.1988 tarih ve 19808 sayı.

⁴²⁴ Mustafa Ayyıldız, Ömer Seymenoğlu, "Afet Yönetiminin Yeniden Yapılandırılması ve Kriz Yönetimi Konulu Araştırma Raporu", 2002. <http://www.icisleriafad.gov.tr/afet-yonetiminin-yeniden-yapilandirilmesi-ve-kriz-yonetimi-2002> Erişim Tarihi: 25.07.2017.

⁴²⁵Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun, R.G, 17.06.2009 tarih ve 27261 sayı.

⁴²⁶ Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun, 2009, madde 25.

⁴²⁷ Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun, 2009, madde: 2.

3.4.2 Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'nın Teşkilat Yapısı ve Faaliyetleri

İdari olarak yatay ve esnek yapıda olan AFAD, sonuç odaklı görev anlayışı, daire başkanlıklarının altında hiyerarşik yapı içermeyen, kurumun ihtiyaçların doğrultusunda kurum dışından da personel görevlendirebilen, bir kurumdur. Görev alanının gerekliliği olarak, üniversiteler, STK'lar, uluslararası kuruluşlar, yerel yönetimler, Türk Kızılay Derneği ve özel sektör kuruluşları ile sürekli yakın ilişki içerisinde ve bunlarla işbirliği yapmaya yetkilidir.⁴²⁸ Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, afet ve acil durumlara ilişkin tek yetkili kurum olup, bir şemsiye kurum anlayışıyla afet ve acil durumun niteliği ve büyüklüğüne göre gerek Genelkurmay Başkanlığı, Dışişleri, Sağlık, Orman ve Su İşleri ve ilgili diğer bakanlıklar ile gerekse sivil toplum kuruluşları ile işbirliği içerisinde faaliyetlerini sürdürmektedir.

5902 sayılı Kanun'da⁴²⁹, ülkede meydana gelen bir afetin, toplumun tüm kesimini dolaylı veya dolaysız olarak etkilemesinden hareketle, makro düzeyde politikalar geliştirmek üzere, Afet ve Acil Durum Yüksek Kurulu, afetlerle ilgili koordinasyonun sağlanması için tamamı üst yöneticilerden oluşan Afet ve Acil Durum Koordinasyon Kurulu ve deprem risklerini minimize etmek, hazırlık çalışmaları konusunda koordinasyonları yürütmekten sorumlu Deprem Danışma Kurulu oluşturulmuştur.

Daire başkanlıklarından oluşan AFAD, 2011 yılında çıkarılan 661 sayılı KHK⁴³⁰ ile 1 başkan, 2 başkan yardımcısı ve 8 daire başkanlığı ile 1 hukuk müşavirliğinden oluşmaktadır. Daire başkanlıkları şunlardır;

1. İyileştirme Dairesi Başkanlığı
2. Yönetim Hizmetleri Dairesi Başkanlığı
3. Deprem Dairesi Başkanlığı
4. Müdahale Dairesi Başkanlığı
5. Planlama ve Zarar Azaltma Dairesi Başkanlığı

⁴²⁸ Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun, 2009, madde: 16.

⁴²⁹ Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun, 2009, madde 3-5.

⁴³⁰ Avrupa Birliği Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname, R.G, 02.11.2011 tarih ve 28103 sayı.

6. Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı
7. Bilgi Sistemleri ve Haberleşme Dairesi Başkanlığı
8. Sivil Savunma Dairesi Başkanlığı
9. Hukuk Müşavirliği.

Daire başkanlıklarının görev ve yetkileri, 5902 sayılı “Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun”da⁴³¹ belirtilmiştir.

⁴³¹ Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun, 2009, Madde 8-13(C).

BÖLÜM IV

GAZİANTEP ÇADIR KENTLERİNDE SİĞİNMACILAR ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Burada, iltica hareketliliğinin çok fazla olarak yaşandığı ve Suriye Arap Cumhuriyeti'ne sınır komşusu olması sebebiyle seçilen Gaziantep ilinde yer alan, çadır kentlerde yaşayan, Suriye uyruklu kişilerin iltica nedenleri, mevcut durumları ve geri dönüş konusunda neler düşündüklerini ortaya koyan bir çalışma yapılmıştır ve bu çalışmanın sonuçları iki başlık altında ele alınmıştır. İlk başlıkta olgusal durumlara yer verilirken, ikinci başlıkta ise yargısal ifadeleri analiz edilmiştir.

4.1 Gaziantep Çadır Kentlerine Yönelik Bir Saha Çalışması

Bu başlık altında, Gaziantep çadır kentlerinde yapılan çalışmanın sonuçlarına değinilecektir.

4.1.1 Saha Çalışmasının Konusu ve Önemi

Saha çalışmasının konusu Gaziantep ilindeki çadır kentlerde ikamet eden Suriye uyruklu bireylerin, AFAD'ın çalışmalarından memnun olup olmadıkları ve onların gerek uluslararası gerekse ulusal kararlarda yer alan hakları çerçevesinde genel bir durum değerlendirmesi yapmaktır.

Türkiye'nin göç yolları üzerinde bulunması, sınır komşusu olan Suriye Arap Cumhuriyeti'nin içinde olduğu iç savaş durumu ve ülkemize çoğunluğu zulüm tehdidinden kaçarak gelen bireylerin durumu göz önüne alınmış ve bu çalışmanın yapılmasına karar verilmiştir. Küreselleşen dünyada halen savaşta veya savaş tehdidi altında olan yerlerden kaçarak iltica talep eden bireylerin uluslararası hukukta ve ulusal hukuktaki statülerinin belirsizliği, bu durumun önemli hak kayıplarına sebebiyet vermesi ve bu kişilerin yaşam koşullarının zorluğu, bu çalışmayı yapmaya iten bir diğer faktördür.

Bu araştırma neticesinde, daha sonra kurulacak olan çadır kentlerdeki yaşam koşullarının daha da iyileştirilmesi için destek sağlanmasına ve çadır kentlerdeki faaliyetlerin, iltica talep eden bireylerin ihtiyaçlarına yönelik olarak yürütülmesine katkı sağlanması beklenmektedir.

4.1.2 Saha Çalışmasının Amacı

Bu araştırmada, Gaziantep ilindeki çadır kentlerde ikamet eden Suriye uyruklu kişilerin çadır kentlerdeki yaşam koşullarının, Türkiye'nin uluslararası ve ulusal hukuk hukuktan doğan yükümlülükleri ile uyumlu olup olmadığı; çadır kentlerde yaşayan bireylerin, temel hak ve hürriyetler ile sosyal ve ekonomik haklara erişiminin sağlanıp sağlanmadığı ve buna yönelik hizmetlerin, ihtiyaçlarını karşılayıp karşılamadığına ilişkin düşüncelerinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırma sonucunun çadır kentte yapılacak planlamalar ve faaliyetler için bilimsel bir temel oluşturması da hedeflenmiştir. Ayrıca yapılan saha çalışması ile beraber ulaşılan somut sonuçların daha sonra yapılacak olan diğer çalışmalarda da kullanılması beklenmektedir.

Bu çerçevede, saha çalışmasında aşağıdaki amaçlar doğrultusunda hareket edilmiştir;

1. Gaziantep ilinde çadır kentlerde ikamet eden Suriye uyruklu kişilerin, çadır kentlerdeki koşullara ilişkin değerlendirmelerini göz önüne sermek,
2. Gaziantep ilindeki çadır kentlerin demografik durumunu ortaya koymak,
3. Kaynak ülke, geçiş ülkesi ve hedef ülke doğrultusunda Türkiye'nin durumunu çadır kentler bağlamında incelemek,
4. AFAD'ın Gaziantep ilindeki çadır kentlerde yaptığı faaliyetleri değerlendirmek,
5. AFAD'ın çadır kentlerdeki görevleri hakkında durum değerlendirmesi yapılması hedeflenmektedir.

Ayrıca bundan sonraki zamanlarda Türkiye'nin böyle bir kitlesel akın durumunda nasıl daha hızlı karar alırız sorusuna vereceği cevaba katkı sağlamak ve Türkiye'nin, çadır kentlerdeki kişilere uyguladığı politikaları detaylandırarak ele almak bir diğer hedeflerimizdir. Devamında ise, elde edilen veriler ışığında daha etkin karar alınması ve bu alınan kararların hızlı bir şekilde uygulanması için yol göstermek amaçlanmıştır.

4.1.3 Saha Çalışmasının Yöntemi

Saha çalışmasını gerçekleştirmek üzere, 2009 tarih ve 5902 sayılı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri hakkındaki Kanun ile kurulan AFAD incelenmiş ve bu kurumun çadır kentlere dönük çalışmaları incelenmiştir.

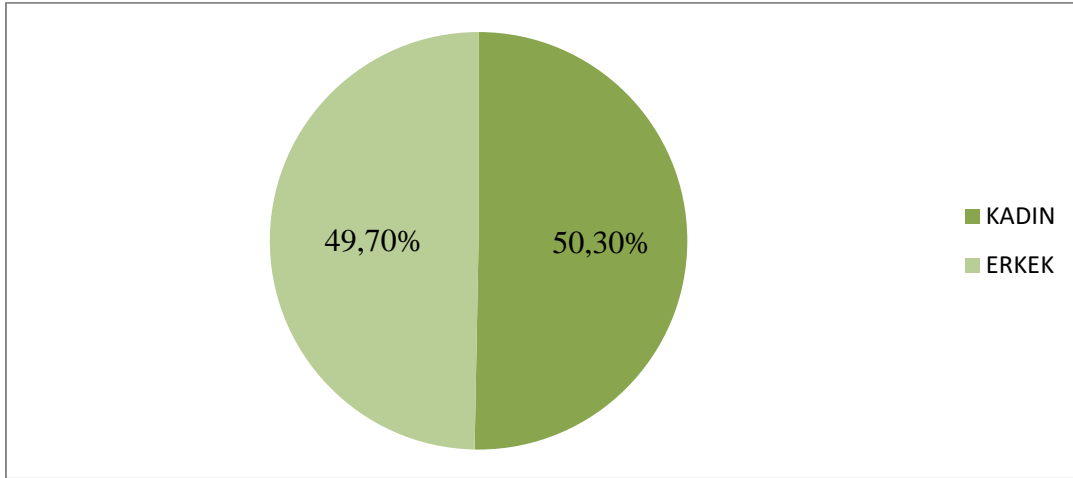
Bu çerçevede, Gaziantep ili çadır kentlerinde rastgele seçilmiş 15 yaş ve üzeri toplam 300 kişiye yapılan bu çalışma, anket yolu ile yapılmıştır. Yapılan anket 38 adet kapalı uçlu

sorudan oluşmaktadır. 2 kısımdan oluşan anketin olgu kısmında, katılımcıların demografik özellikleri ve diğer kişisel bilgilerinden oluşan 13 soru yer alırken, anketin yargı kısmında “ kesinlikle katılmıyorum”, “katılmıyorum”, “kararsızım”, “katılıyorum” ve “ kesinlikle katılıyorum” şeklinde 5’li likert tipi sorulardan oluşan 25 adet soru bulunmaktadır. Katılımcılardan 151’i kadın ve 149’u ise erkektir. Anketimizin güvenilirlik analizi ,073 olarak ölçülmüştür. Yapılan anket yorumlanırken SPSS 22.0 Statistical Package for the Social Sciences (Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı) kullanılmıştır.

4.2 Saha Çalışması Kapsamındaki Sorular ve Elde Edilen Bulgular

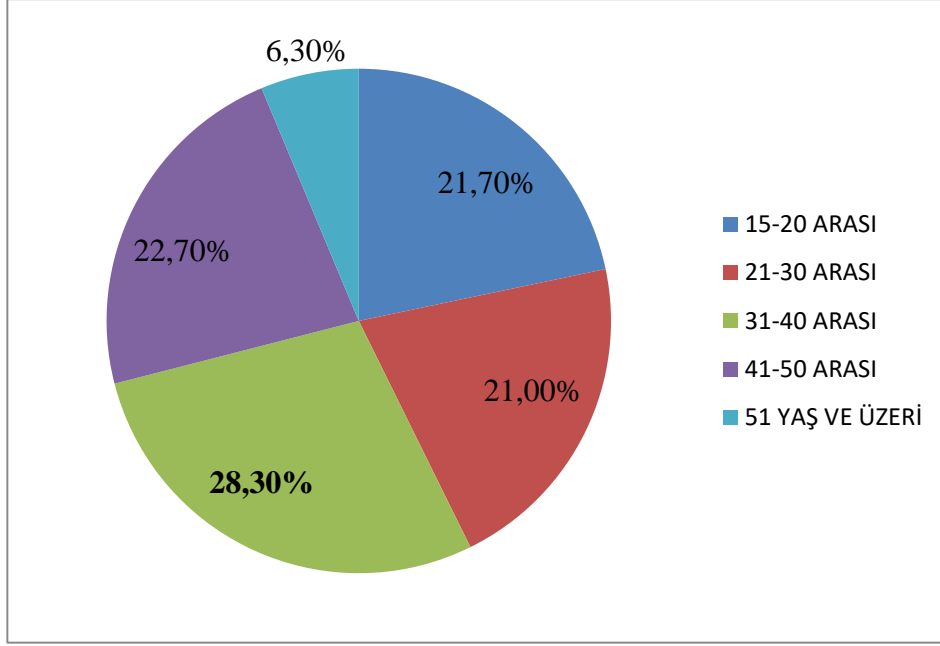
Bu başlıkta, Gaziantep çadır kentlerinde uygulanan anketin sonuçları, demografik özellikleri ve elde edilen diğer bulgular başlıkları ile beraber incelenmiştir. İlk kısımda, katılımcıların olgusal durumları yer alırken, ikinci kısımda ise yargısal ifadelerine yer verilmiştir.

4.2.1 Kişisel Özelliklerine İlişkin Bulgular

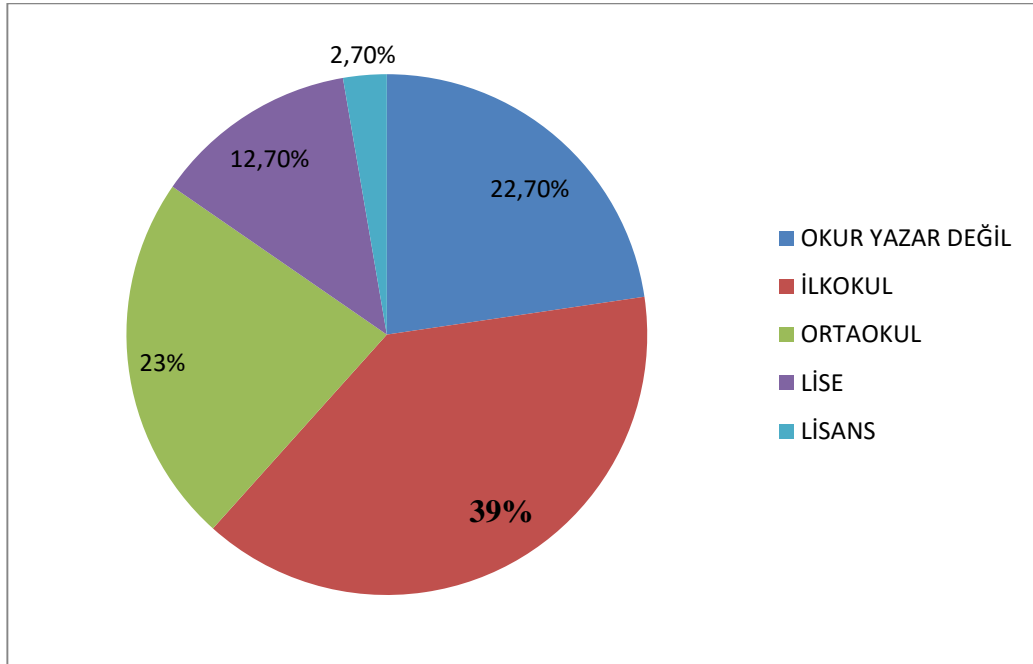
5: Katılımcıların Cinsiyeti

Araştırmaya katılan 300 bireyden 151’i kadın 149’u erkektir. Kadınların yüzdeleri dağılımı %50,3 iken erkeklerin yüzdeleri dağılımı %49,7’dir.

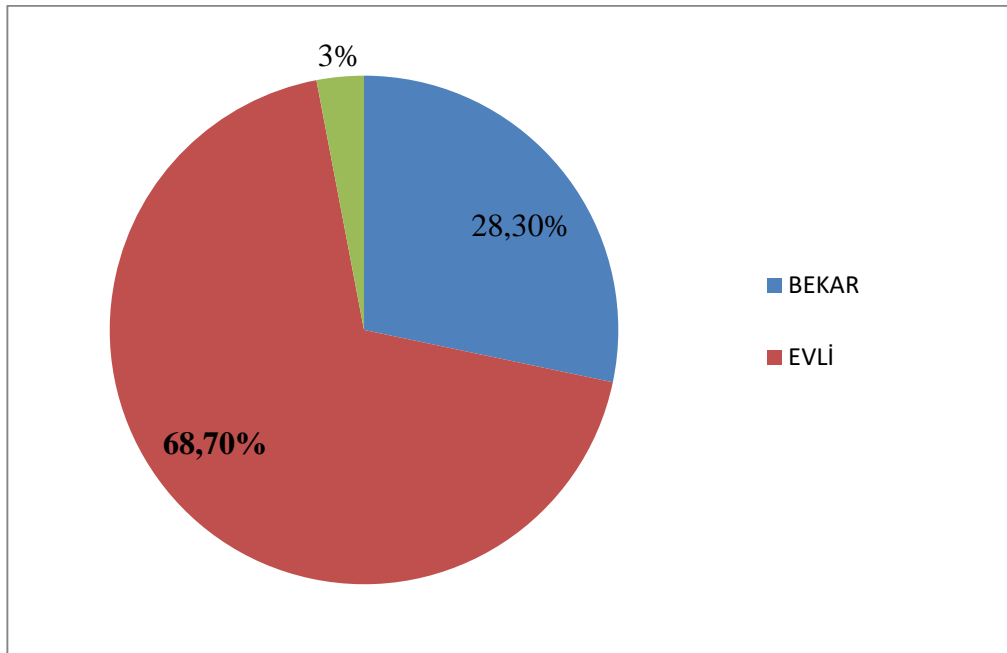
6: Katılımcıların Yaşı

Katılımcılardan 15-20 yaş aralığında olanların sayısı 65 kişi iken, 21-30 yaş aralığında 63 kişi, 31-40 yaş aralığında 85 kişi, 41-50 yaş aralığında 68 kişi, 51 yaş ve üzerindeki kişi sayısı ise 19 olarak görülmektedir. 15-20 yaş aralığını kapsayan bireyler araştırmadaki birey sayısının %21,7'ni oluştururken, 21-30 yaş aralığı %21, 31-40 yaş aralığı 28,3, 41-50 yaş aralığı %22,7, 51 yaş ve üzeri yaş aralığı ise %6,3'ünü oluşturmaktadır.

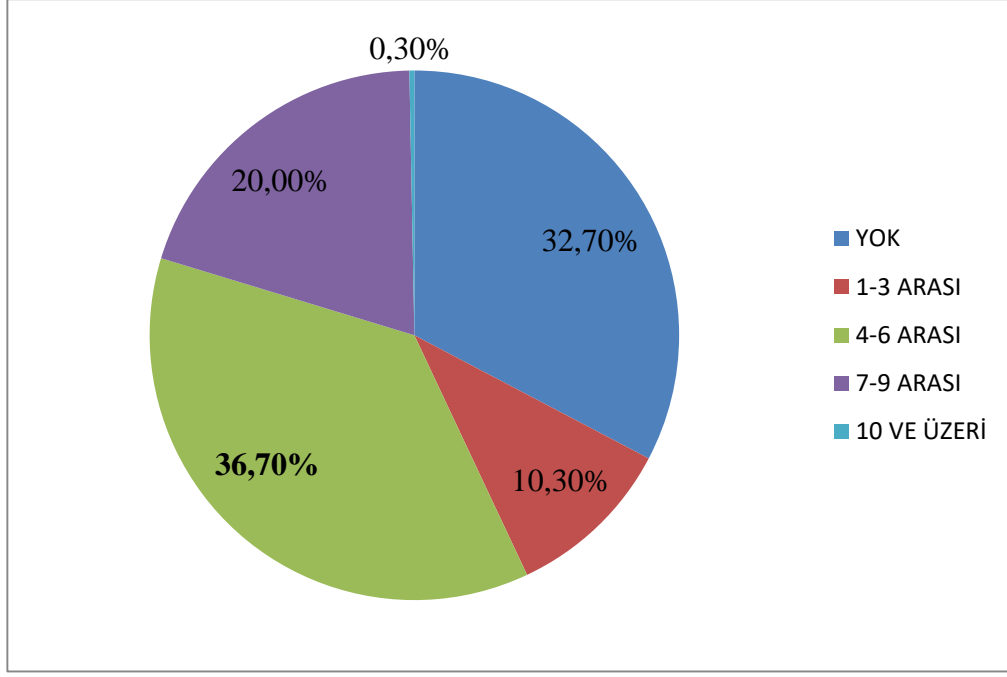
7: Katılımcıların Eğitim Durumu

Araştırmada ankete katılan bireylerden, 68 kişi okuryazar olmadığını beyan ederken, 117 kişi ilkokul, 69 kişi ortaokul, 38 kişi lise, 8 kişi ise lisans mezunu olduğunu ifade etmiştir. Lisansüstü eğitim görmüş kişiye rastlanılmamıştır. Okuryazar olmayan kişiler %22,7'lik kısmı oluştururken, ilkokul mezunu olanların oranı %%39, ortaokul mezunlarının oranı %23, lise mezunlarının oranı %12,7, lisans mezunu olanların oranı ise %2,7 olarak karşımıza çıkmaktadır.

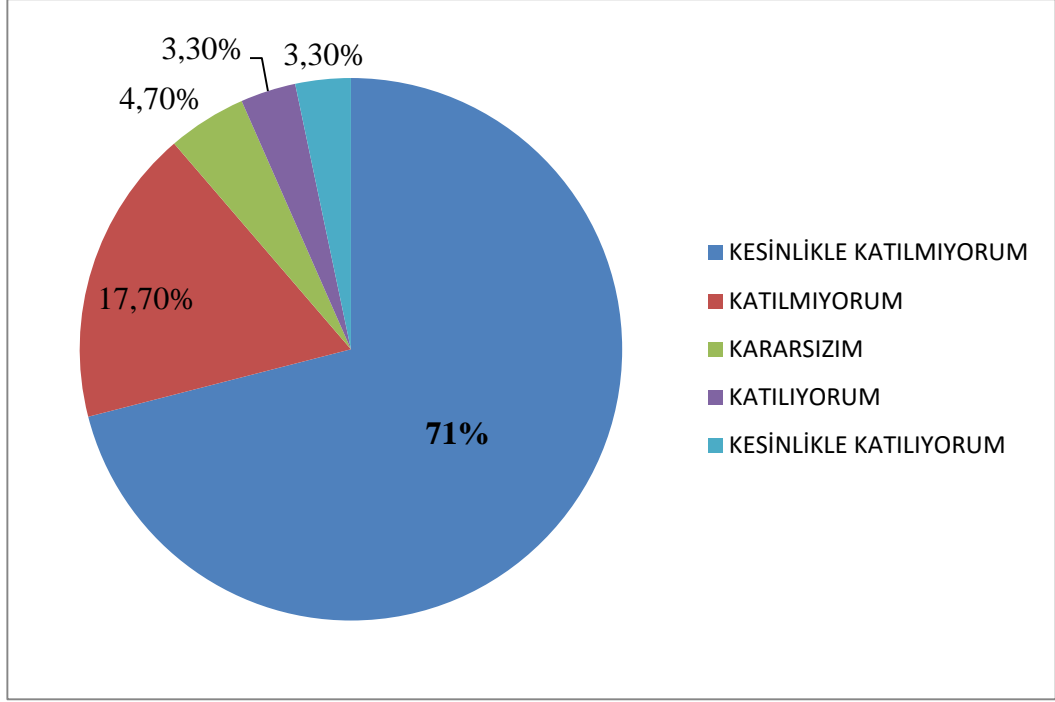
8: Katılımcıların Medeni Durumu

Araştırmaya katılan 300 kişiden 85'i bekâr, 206'sı evli ve 9 kişi ise boşanmış/ayrılmış olduğunu beyan etmiştir. Bu durumda katılımcıların %28,3'ü bekâr, %68,7'si evli, %3'ü ise boşanmış/ayrılmış olarak karşımıza çıkmaktadır.

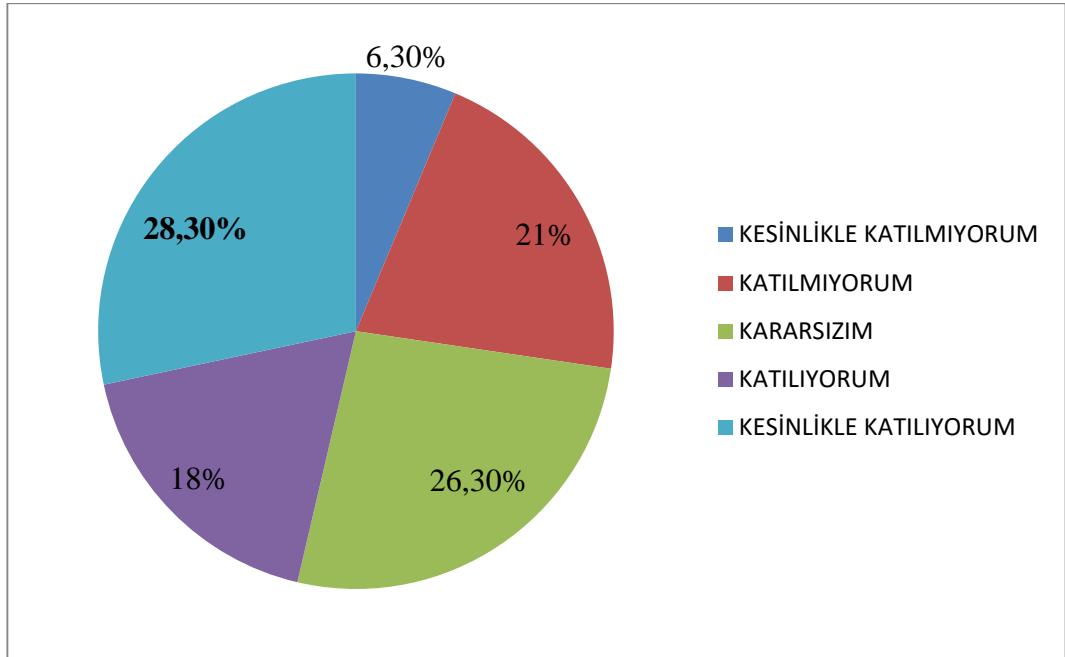
5: Katılımcıların Çocuk Sayısı

Yapılan ankete katılan toplam 300 bireyden, 98 kişi çocuğu olmadığını beyan ederken, 1-3 arası çocuğunu olduğunu beyan edenlerin sayısı 31 kişi, 4-6 arası çocuğu olduğunu beyan edenler 110 kişi, 7-9 arasında çocuğu olduğunu beyan edenlerin sayısı 60 kişi, 10 ve üzeri sayıda çocuğu olduğunu beyan edenlerin sayısı 1 kişi olarak saptanmıştır. Çocuğu olmayanların oranı %32,7, 1-3 arası çocuğu olanların oranı %10,3, 4-6 arası çocuğu olanların oranı %36,7, 7-9 arasında çocuğu olanların oranı %20, 10 ve üzeri sayıda çocuğu olanların oranı %0,3 olarak hesaplanmıştır.

6: Hukuki Yardımlar Konusunda Düzenli Olarak Bilgilendiriliyorum.

Anket sonuçlarına göre; “Hukuki yardımlar konusunda bilgilendiriliyorum” sorusuna cevap veren 300 kişiden, 266’sı olumsuz cevap verirken, 14 kişi kararsız olduğunu ifade etmiş, 20 kişi ise olumlu cevap vermiştir. Katılımcıların %88,7’si olumsuz cevap vermiş, %4,7’si kararsız olduğunu belirtmiş ve %6,6’sı da olumlu cevap vermiştir.

7: Çadır Kentte Verilen Dil Eğitimi Burada Yaşamımızı Sürdürmek İçin Yeterlidir.

Anket sonuçlarına göre; “Çadır kentte verilen dil eğitimi burada yaşamımızı sürdürmek için yeterlidir.” sorusuna 82 kişi olumsuz cevap vermiş, 79 kişi kararsız olduğunu belirtmiş ve 139 kişi olumlu cevap vermiştir. Katılımcıların 27,3’ü olumsuz cevap verirken, %26,3’ü kararsız olduğunu belirtmiş, % 46,3’ü de olumlu cevap vermiştir.

4.2.2 Diğer Özelliklere İlişkin Sonuçlar

Tablo 1: Türkiye’ye Birlikte Giriş Yaptığınız Akrabanız Var Mı İfadesine İlişkin Sonuçlar

	SIKLIK	GEÇERLİ YÜZDE	KÜMÜLATİF YÜZDE
Yok	36	12,0	12,0
1-3 arası	13	4,3	16,3
4-6 arası	62	20,7	37,0
7-9 arası	96	32,0	69,0
10 ve üzeri	93	31,0	100,0
TOPLAM	300	100,0	

Türkiye’ye giriş yapan bireylerden 36 kişi, Türkiye’ye birlikte giriş yaptığı akrabasının olmadığını beyan etmiş, 1-3 kişi arasında akrabasıyla giriş yaptığını ifade edenlerin sayısı, 13 kişi, 4-6 kişi akrabasıyla giriş yaptığını ifade edenlerin sayısı, 62 kişi, 7-9 kişi akrabasıyla giriş yaptığını ifade edenlerin sayısı, 96 kişi, 10 ve üzeri sayıda akrabasıyla giriş yaptığını ifade edenlerin sayısı, 93 kişi olarak hesaplanmıştır.

Akrabası ile giriş yapmayanların oranı %12, 1-3 kişi ile giriş yapanların oranı %4,3, 4-6 kişi ile giriş yapanların oranı %20,7, 7-9 kişi ile giriş yapanların oranı %32, 10 ve üzeri kişi ile giriş yapanların oranı %31 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 2: Suriye’de Ya Da Başka Bir Ülkede İkamet Eden Akrabalarınız İle Görüşme Yollarınız Nelerdir İfadesine İlişkin Sonuçlar

	SIKLIK	GEÇERLİ YÜZDE	KÜMÜLATİF YÜZDE
Telefon	91	30,3	30,3
İnternet	202	67,3	97,7
Mektup	1	,3	98,0
Görüşme imkânım yok	6	2,0	100,0
TOPLAM	300	100,0	

Ankete katılan 300 kişiden Suriye’de ya da başka bir ülkede ikamet eden akrabaları ile görüşme yollarınız nelerdir sorusuna 91 kişi telefon ile görüştüğünü ifade ederken, 202 kişi internet üzerinden görüşme sağladığını ifade etmiş, 1 kişi mektup ile görüştüğünü ifade etmiş ve 6 kişi ise görüşme imkânının olmadığını beyan etmiştir. Telefon ile görüşme yapanların oranı %30,3, internet ile görüşme yapanların oranı %67,3, mektup ile görüşme yapanların oranı %0,3, görüşme imkânı olmayanların oranı ise %2 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 3: Savaşta Zarar Gören Akrabanız Var Mı İfadesine İlişkin Sonuçlar

	SIKLIK	GEÇERLİ YÜZDE	KÜMÜLATİF YÜZDE
Yok	41	13,7	13,7
1-3 arası	26	8,7	22,3
4-6 arası	66	22,0	44,3
7-9 arası	69	23,0	67,3
10 ve üzeri	98	32,7	100,0
TOPLAM	300	100,0	

“Savaşta zarar gören akrabanız var mı?” sorusuna verilen cevaplar şu şekildedir; 41 kişi zarar gören akrabasının olmadığını beyan etmiş, 26 kişi, 1-3 arasında akrabasının zarar gördüğünü, 66 kişi, 4-6 arasında akrabasının zarar gördüğünü, 69 kişi, 7-9 arasında akrabasının zarar gördüğünü, 98 kişi ise 10 ve üzeri sayıda akrabasının savaşta zarar gördüğünü ifade etmiştir. %13,7’lik kısmın zarar gören akrabası bulunmazken, %8,7’lik kısmın 1-3 arasında akrabasının zarar gördüğü, %22’lik kısmın 4-6 arasında akrabasının zarar gördüğü, %23’lük kısmın 7-9 arasında akrabasının zarar gördüğü, %32,7’lik kısmın ise 10 ve üzeri sayıda akrabasının zarar gördüğü ortaya çıkmıştır.

Tablo 4: Ne Kadar Zamandır Türkiye’de Bulunuyorsunuz İfadesine İlişkin Sonuçlar

	SIKLIK	GEÇERLİ YÜZDE	KÜMÜLATİF YÜZDE
1-2 yıl arası	7	2,3	2,3
2-3 yıl arası	10	3,3	5,7
3-4 yıl arası	135	45,0	50,7
5 yıl ve üzeri	148	49,3	100,0
TOPLAM	300	100,0	

Araştırmaya katılanlardan 1-2 yıl arasında Türkiye’de bulunanların sayısı 7 kişi, 2-3 yıl arasında bulunanların sayısı 10 kişi, 3-4 yıl arasında bulunanların sayısı 135 kişi, 5 ve üzeri yıl bulunanların sayısı ise 148 olarak görülmüştür. %2,3’lük oran 1-2 yıl arası Türkiye’de bulunurken, %3,3’lük oran 2-3 yıl arası, %45’lik oran 3-4 yıl arası, %49,3’lük oran 5 yıl ve üzeri yıl Türkiye’de bulunduğu görülmüştür.

Tablo 5: Türkiye’de Doğan Çocuğunuz Var Mı İfadesine İlişkin Sonuçlar

	SIKLIK	GEÇERLİ YÜZDE	KÜMÜLATİF YÜZDE
Yok	136	45,3	45,3
1-3 arası	160	53,3	98,7
4-6 arası	4	1,3	100,0
TOPLAM	300	100,0	

Türkiye’de doğan çocuğunuz var mı? Sorusuna 136 katılımcı yok cevabı verirken, 160 katılımcı 1-3 arası çocuğunun doğduğunu, 4 katılımcı ise 4-6 arasında çocuğunun doğduğunu ifade etmiştir. Türkiye’de doğan çocuğu olmayanların oranı %45,3 iken 1-3 arası çocuğu doğanların oranı %53,3 ve 4-6 arasında çocuğunun doğduğunu ifade edenlerin oranı %1,3 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 6: Çadır Kentte Psikolojik Destek Alma İmkânınız Var Mı İfadesine İlişkin Sonuçlar

	SIKLIK	GEÇERLİ YÜZDE	KÜMÜLATİF YÜZDE
Var	74	25,1	25,1
Yok	38	12,9	38,0
Bilgim yok	183	62,0	100,0
TOPLAM	295	100,0	
Cevap vermeyenler	5		
TOPLAM	300		

Araştırma da sorulan “Çadır kentte psikolojik destek alma imkânınız var mı?” sorusuna katılımcılardan 74 kişi var, 38 kişi yok, 183 kişi ise bilgin yok cevabını vermiştir. 5 kişi bu soruya cevap vermek istememiştir. Psikolojik destek alma imkânım var diyenlerin oranı %25,1 iken psikolojik destek alma imkânım yok diyenlerin oranı %12,9 ve bu konuda bir bilgisi olmadığını ifade edenlerin oranı %62 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 7: Suriye'de İken Aylık Geliriniz Ne Kadardı İfadesine İlişkin Sonuçlar

	SIKLIK	GEÇERLİ YÜZDE	KÜMÜLATİF YÜZDE
0-1000 TL	126	42,6	42,6
1001- 3000 TL	161	54,4	97,0
3001-5000 TL	9	3,0	100,0
TOPLAM	296	100,0	
Cevap vermeyenler	4		
TOPLAM	300		

Suriye’de aylık geliriniz ne kadardı sorusuna, 126 kişi, 0-1000 TL arasında, 161 kişi, 1001-3000 TL arasında, 9 kişi, 3001-5000 TL arasında gelire sahip olduğunu ifade etmiştir. 4 kişi bu soruya cevap vermemiştir. 0-1000 TL arasında gelire sahip olanların oranı %42,6. gelirinin 1001-3000 TL arasında olduğunu belirtenlerin oranı %54,4, gelirinin 3001-5000 TL arasında olduğunu belirtenlerin oranı %3’tür.

Tablo 8: Türkiye'ye Giriş Yaptığımda Çok İyi Karşılandım İfadesine İlişkin Sonuçlar

	SIKLIK	GEÇERLİ YÜZDE	KÜMÜLATİF YÜZDE
Kesinlikle katılmıyorum	5	1,7	1,7
Katılmıyorum	9	3,0	4,7
Kararsızım	65	21,7	26,3
Katılıyorum	116	38,7	65,0
Kesinlikle katılıyorum	105	35,0	100,0
TOPLAM	300	100,0	

Türkiye’ye giriş yaptığımda beni çok iyi karşıladılar sorusuna; 14 kişi olumsuz cevap verirken, 65 kişi kararsız olduğunu ifade etmiş, 221 kişi ise iyi karşılandığını beyan etmiştir. Olumsuz cevap verenlerin oranı %4,7 iken, kararsızlar %21,7 ve olumlu cevap verenlerin oranı %73,7 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 9: Çadır Kent İnsani Yaşam Ölçütlerine Uygun İfadesine İlişkin Sonuçlar

	SIKLIK	GEÇERLİ YÜZDE	KÜMÜLATİF YÜZDE
Kesinlikle katılmıyorum	21	7,0	7,0
Katılmıyorum	9	3,0	10,0
Kararsızım	35	11,7	21,7
Katılıyorum	142	47,5	69,2
Kesinlikle katılıyorum	92	30,8	100,0
TOPLAM	299	100,0	
Cevap vermeyenler	1		
TOPLAM	300		

“Çadır kent insani yaşam ölçütlerine uygun” sorusuna 30 kişi olumsuz cevap verirken, kararsızlar 35 kişi, olumlu cevap verenlerin oranı 234 kişidir. 1 kişi bu soruya cevap vermemiştir. Olumsuz cevap verenlerin oranı %10, kararsızların oranı %11,7 ve olumlu cevap verenlerin oranı %78,3 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 10: Çadır Kentte Temel Yaşam Maddelerine Ulaşabiliyorum İfadesine İlişkin Sonuçlar

	SIKLIK	GEÇERLİ YÜZDE	KÜMÜLATİF YÜZDE
Kesinlikle katılmıyorum	14	4,7	4,7
Katılmıyorum	8	2,7	7,3
Kararsızım	32	10,7	18,0
Katılıyorum	135	45,0	63,0
Kesinlikle katılıyorum	111	37,0	100,0
TOPLAM	300	100,0	

“Çadır kentte temel yaşama maddelerine ulaşabiliyorum” sorusuna olumsuz cevap verenlerin sayısı 22 kişi, kararsızların sayısı 32 kişi, olumlu cevap verenlerin sayısı ise 246 kişi olarak görülmüştür. Olumsuz cevap verenlerin oranı %7,4 iken kararsızların oranı %10,7 ve olumlu cevap verenlerin oranı %82 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 11: Çadır Kentte Verilen Dil Eğitimi Burada Yaşamımızı Sürdürmek İçin Yeterlidir İfadesine İlişkin Sonuçlar

	SIKLIK	GEÇERLİ YÜZDE	KÜMÜLATİF YÜZDE
Kesinlikle katılmıyorum	19	6,3	6,3
Katılmıyorum	63	21,0	27,3
Kararsızım	79	26,3	53,7
Katılıyorum	54	18,0	71,7
Kesinlikle katılıyorum	85	28,3	100,0
TOPLAM	300	100,0	

“Çadır kentte verilen dil eğitimi burada yaşamımızı sürdürmek için yeterlidir” sorusuna olumsuz cevap veren 82 kişi, kararsızların sayısı 79 kişi, olumlu cevap verenlerin sayısı 139 kişi olarak görülmüştür. Olumsuz cevap verenlerin oranı %27,3 iken kararsızların oranı %26,3 ve olumlu cevap verenlerin oranı %46,3 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 12: Çadır Kentte Kendimi Güvende Hissediyorum İfadesine İlişkin Sonuçlar

	SIKLIK	GEÇERLİ YÜZDE	KÜMÜLATİF YÜZDE
Kesinlikle katılmıyorum	14	4,7	4,7
Katılmıyorum	15	5,0	9,7
Kararsızım	38	12,7	22,3
Katılıyorum	110	36,7	59,0
Kesinlikle katılıyorum	123	41,0	100,0
TOPLAM	300	100,0	

“Çadır kentte kendimi güvende hissediyorum” sorusuna 29 kişi olumsuz cevap verirken, 38 kişi kararsız olduğunu belirtmiş ve 233 kişi olumlu cevap vermiştir. Olumsuz cevap verenlerin oranı %9,7 iken kararsızlar %12,7 ve olumlu cevap verenlerin oranı 77,7 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 13: Aldığım Eğitim Çerçevesinde Veya Suriye'de Ki Mesleğim İle Türkiye'de Faaliyette Bulunmak İsterim İfadesine İlişkin Sonuçlar

	SIKLIK	GEÇERLİ YÜZDE	KÜMÜLATİF YÜZDE
Kesinlikle katılmıyorum	80	26,8	26,8
Katılmıyorum	34	11,4	38,1
Kararsızım	38	12,7	50,8
Katılıyorum	70	23,4	74,2
Kesinlikle katılıyorum	77	25,8	100,0
TOPLAM	299	100,0	
Cevap vermeyenler	1		
TOPLAM	300		

“Aldığım eğitim çerçevesinde veya Suriye'de ki mesleğim ile Türkiye'de faaliyette bulunmak isterim” sorusuna olumsuz cevap verenlerin sayısı 114 kişi, kararsızların sayısı 38 kişi ve olumlu cevap verenlerin sayısı 147 kişi olarak görülmüştür. 1 kişi bu soruya cevap vermemiştir. Olumsuz cevap verenlerin oranı %38,2 iken, kararsızların oranı %12,7 ve olumlu cevap verenlerin oranı %49,2 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 14: Çocuklar Türkiye'de Suriye'den Daha İyi Eğitim Alıyor İfadesine İlişkin Sonuçlar

	SIKLIK	GEÇERLİ YÜZDE	KÜMÜLATİF YÜZDE
Kesinlikle katılmıyorum	18	6,0	6,0
Katılmıyorum	50	16,7	22,7
Kararsızım	87	29,0	51,7
Katılıyorum	35	11,7	63,3
Kesinlikle katılıyorum	110	36,7	100,0
TOPLAM	300	100,0	

“Çocuklar Türkiye'de Suriye'den daha iyi eğitim alıyor” sorusuna 68 kişi olumsuz cevap vermiş, 87 kişi kararsız olduğunu belirtmiş, 145 kişi ise olumlu cevap vermiştir. Olumsuz cevap verenlerin oranı %22,7 iken kararsızların oranı %29 ve olumlu cevap verenlerin oranı %48,4 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 15: Çadır Kentte Herkes İçin Dini İbadet İmkânı Var İfadesine İlişkin Sonuçlar

	SIKLIK	GEÇERLİ YÜZDE	KÜMÜLATİF YÜZDE
Kesinlikle katılmıyorum	10	3,4	3,4
Katılmıyorum	5	1,7	5,0
Kararsızım	13	4,4	9,4
Katılıyorum	99	33,2	42,6
Kesinlikle katılıyorum	171	57,4	100,0
TOPLAM	298	100,0	
Cevap vermeyenler	2		
TOPLAM	300		

“Çadır kentte herkes için dini ibadet hakkı var” sorusuna katılımcılardan 15 kişi olumsuz cevap verirken, 13 kişi kararsız olduğunu ifade etmiş, 270 kişi ise olumlu cevap vermiştir. 2 kişi ise bu soruya cevap vermemiştir. Olumsuz cevap verenlerin oranı %5,1, kararsız olduğunu belirtenlerin oranı %4,4 ve olumlu cevap verenlerin oranı %90,6 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 16: Çadır Kentte Sunulan Sağlık Hizmetinden Memnunum İfadesine İlişkin Sonuçlar

	SIKLIK	GEÇERLİ YÜZDE	KÜMÜLATİF YÜZDE
Kesinlikle katılmıyorum	21	7,0	7,0
Katılmıyorum	18	6,0	13,0
Kararsızım	51	17,0	30,0
Katılıyorum	121	40,3	70,3
Kesinlikle katılıyorum	89	29,7	100,0
TOPLAM	300	100,0	

“Çadır kentte sunulan sağlık hizmetinden memnunum” sorusuna katılımcılardan 39 kişi olumsuz cevap verirken, 51 kişi kararsız olduğunu belirtmiş, 210 kişi ise olumlu olarak cevap vermiştir. Olumsuz cevap verenlerin oranı %13, kararsızların oranı %17 ve olumlu cevap verenlerin oranı %70 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 17: Çadır Kentte Sunulan Beslenme Hizmetinden Memnunum İfadesine İlişkin Sonuçlar

	SIKLIK	GEÇERLİ YÜZDE	KÜMÜLATİF YÜZDE
Kesinlikle katılmıyorum	15	5,0	5,0
Katılmıyorum	28	9,3	14,3
Kararsızım	37	12,3	26,7
Katılıyorum	119	39,7	66,3
Kesinlikle katılıyorum	101	33,7	100,0
TOPLAM	300	100,0	

“Çadır kentte sunulan beslenme hizmetinden memnunum” sorusuna katılımcılardan 43 kişi olumsuz cevap verirken, 37 kişi kararsız olduğunu ifade etmiş, 220 kişi ise olumlu cevap vermiştir. Olumsuz cevap verenlerin oranı %14,3 iken kararsızlar %12,3 ve olumlu cevap verenler %73,4’lik orana sahiptir.

Tablo 18: Çadır Kentte Sunulan Barınma Hizmetinden Memnunum İfadesine İlişkin Sonuçlar

	SIKLIK	GEÇERLİ YÜZDE	KÜMÜLATİF YÜZDE
Kesinlikle katılmıyorum	96	32,0	32,0
Katılmıyorum	77	25,7	57,7
Kararsızım	24	8,0	65,7
Katılıyorum	61	20,3	86,0
Kesinlikle katılıyorum	42	14,0	100,0
TOPLAM	300	100,0	

“Çadır kentte sunulan barınma hizmetinden memnunum” sorusuna katılımcılardan olumsuz cevap veren 173 kişi, kararsızlar 24 kişi ve olumlu cevap veren 103 kişi vardır. Olumsuz cevap verenlerin oranı %57,7 iken kararsızlar %8 ve olumlu cevap verenlerin oranı 34,3 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 19: Çadır Kentte Sunulan Eğitim Hizmetinden Memnunum İfadesine İlişkin Sonuçlar

	SIKLIK	GEÇERLİ YÜZDE	KÜMÜLATİF YÜZDE
Kesinlikle katılmıyorum	15	5,0	5,0
Katılmıyorum	52	17,3	22,3
Kararsızım	43	14,3	36,7
Katılıyorum	114	38,0	74,7
Kesinlikle katılıyorum	76	25,3	100,0
TOPLAM	300	100,0	

“Çadır kentte sunulan eğitim hizmetinden memnunum” sorusuna katılımcılardan 67 kişi olumsuz cevap vermiş, 43 kişi kararsız olduğunu ifade etmiş ve 190 kişi de olumlu cevap vermiştir. Olumsuz cevap verenlerin oranı %22,3 iken kararsızlar %14,3 ve olumlu cevap verenlerin oranı %63,3 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 20: Çadır Kentte Sunulan İbadet Hizmetinden Memnunum İfadesine İlişkin Sonuçlar

	SIKLIK	GEÇERLİ YÜZDE	KÜMÜLATİF YÜZDE
Kesinlikle katılmıyorum	9	3,0	3,0
Katılmıyorum	20	6,7	9,7
Kararsızım	30	10,0	19,7
Katılıyorum	57	19,0	38,7
Kesinlikle katılıyorum	184	61,3	100,0
TOPLAM	300	100,0	

“Çadır kentte sunulan ibadet hizmetinden memnunum” sorusuna katılımcılardan 29 kişi olumsuz cevap verirken, 30 kişi kararsız olduğunu ifade etmiş ve 241 kişi de olumlu cevap vermiştir. Olumsuz cevap verenlerin oranı %9,7 iken kararsızlar %10'luk ve olumlu cevap verenler ise %80,3'lük kısmı oluşturmaktadır.

Tablo 21: Ülkemden Irkımdan Dolayı Ayrılmak Zorunda Kaldım İfadesine İlişkin Sonuçlar

	SIKLIK	GEÇERLİ YÜZDE	KÜMÜLATİF YÜZDE
Kesinlikle katılmıyorum	279	93,6	93,6
Katılmıyorum	9	3,0	96,6
Kararsızım	6	2,0	98,7
Katılıyorum	1	,3	99,0
Kesinlikle katılıyorum	3	1,0	100,0
TOPLAM	298	100,0	
Cevap vermeyenler	2		
TOPLAM	300		

“Ülkemden ırkımdan dolayı ayrılmak zorunda kaldım” sorusuna katılımcılardan 288 kişi olumsuz cevap verirken, 6 kişi kararsız olduğunu belirtmiş, 4 kişi ise olumlu cevap vermiştir. 2 kişi bu soruya cevap vermek istememiştir. Olumsuz cevap verenlerin oranı %96,6 iken kararsızlar %2 ve olumlu cevap verenler %1,3 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 22: Ülkemden Dinimden Dolayı Ayrılmak Zorunda Kaldım İfadesine İlişkin Sonuçlar

	SIKLIK	GEÇERLİ YÜZDE	KÜMÜLATİF YÜZDE
Kesinlikle katılmıyorum	289	96,3	96,3
Katılmıyorum	6	2,0	98,3
Kararsızım	3	1,0	99,3
Kesinlikle katılıyorum	2	,7	100,0
TOPLAM	300	100,0	

“Ülkemden dinimden dolayı ayrılmak zorunda kaldım” sorusuna katılımcılardan 295 kişi olumsuz cevap vermiştir. Kararsızların sayısı 3 kişi, olumsuz cevap verenlerin sayısı 2 kişidir. Olumsuz cevap verenlerin oranı %98,3 iken kararsızlar %1 ve olumlu cevap verenlerin oranı %0,7 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 23: Ülkemden Konuştuğum Dilden Dolayı Ayrılmak Zorunda Kaldım İfadesine İlişkin Sonuçlar

	SIKLIK	GEÇERLİ YÜZDE	KÜMÜLATİF YÜZDE
Kesinlikle katılmıyorum	287	95,7	95,7
Katılmıyorum	8	2,7	98,3
Kararsızım	1	,3	98,7
Katılıyorum	1	,3	99,0
Kesinlikle katılıyorum	3	1,0	100,0
TOPLAM	300	100,0	

“Ülkemden konuştuğum dilden dolayı ayrılmak zorunda kaldım” sorusuna katılımcılardan 295 kişi olumsuz cevap verirken, kararsız 1 kişi olumlu cevap veren 4 kişi görülmüştür. Olumsuz cevap verenlerin oranı %98,4 iken kararsızların oranı %0,3 ve olumlu cevap verenlerin oranı %1,3 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 24: Ülkemden Siyasi Düşüncelerim Dolayısıyla Ayrılmak Zorunda Kaldım İfadesine İlişkin Sonuçlar

	SIKLIK	GEÇERLİ YÜZDE	KÜMÜLATİF YÜZDE
Kesinlikle katılmıyorum	235	78,3	78,3
Katılmıyorum	9	3,0	81,3
Kararsızım	7	2,3	83,7
Katılıyorum	23	7,7	91,3
Kesinlikle katılıyorum	26	8,7	100,0
TOPLAM	300	100,0	

“Ülkemden siyasi düşüncelerimden dolayı ayrılmak zorunda kaldım” sorusuna katılımcılardan 244 kişi olumsuz cevap verirken, kararsız olanlar 7 kişi ve olumlu cevap verenler ise 49 kişi olarak görülmüştür. Olumsuz cevap verenlerin oranı % 81,3 iken kararsızlar %2,3 ve olumlu cevap verenlerin oranı %16,4 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 25: Ülkemden Ait Olduğum Grup Nedeniyle Ayrılmak Zorunda Kaldım İfadesine İlişkin Sonuçlar

	SIKLIK	GEÇERLİ YÜZDE	KÜMÜLATİF YÜZDE
Kesinlikle katılmıyorum	279	93,3	93,3
Katılmıyorum	9	3,0	96,3
Kararsızım	4	1,3	97,7
Katılıyorum	4	1,3	99,0
Kesinlikle katılıyorum	3	1,0	100,0
TOPLAM	299	100,0	
Cevap vermeyenler	1		
TOPLAM	300		

“Ülkemden ait olduğum toplumsal grup nedeniyle ayrılmak zorunda kaldım” sorusuna katılımcılardan 288 kişi olumsuz cevap verirken, kararsızların sayısı 4 kişi ve olumlu cevap verenlerin sayısı ise 7 kişidir. 1 kişi bu soruya cevap vermek istememiştir. Olumsuz cevap verenlerin oranı %96,3, kararsızların oranı %1,3 ve olumlu cevap verenlerin oranı %2,3 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 26: Ülkemden Zulme/ Şiddete/ İşkenceye Uğrama Korkusu Nedeniyle Ayrılmak Zorunda Kaldım İfadesine İlişkin Sonuçlar

	SIKLIK	GEÇERLİ YÜZDE	KÜMÜLATİF YÜZDE
Kesinlikle katılmıyorum	1	,3	,3
Katılmıyorum	2	,7	1,0
Katılıyorum	15	5,0	6,0
Kesinlikle katılıyorum	282	94,0	100,0
TOPLAM	300	100,0	

“Ülkemden zulme/ şiddete/ işkenceye uğrama korkusu nedeniyle ayrılmak zorunda kaldım” sorusuna katılımcılardan 3 kişi olumsuz cevap verirken, 297 kişi olumlu cevap vermiştir. Kararsız olan kimseye rastlanılmamıştır. Olumsuz cevap verenlerin oranı %1 iken, olumlu cevap verenlerin oranı %99 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 27: An İtibari İle Türkiye'de Kalmak İstiyorum İfadesine İlişkin Sonuçlar

	SIKLIK	GEÇERLİ YÜZDE	KÜMÜLATİF YÜZDE
Kesinlikle katılmıyorum	28	9,3	9,3
Katılmıyorum	8	2,7	12,0
Kararsızım	24	8,0	20,0
Katılıyorum	103	34,3	54,3
Kesinlikle katılıyorum	137	45,7	100,0
TOPLAM	300	100,0	

“An itibari ile Türkiye’de kalmak istiyorum” sorusuna katılımcılardan 36 kişi olumsuz cevap verirken, kararsız olan 24 kişi ve olumlu cevap veren 240 kişi vardır. Olumsuz cevap verenlerin oranı %12 iken, kararsızların oranı %8 ve olumlu cevap verenlerin oranı %80 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 28: An İtibari İle Türkiye'yi Geçiş Ülkesi Olarak Kullanmak İstiyorum İfadesine İlişkin Sonuçlar

	SIKLIK	GEÇERLİ YÜZDE	KÜMÜLATİF YÜZDE
Kesinlikle katılmıyorum	209	69,7	69,7
Katılmıyorum	26	8,7	78,3
Kararsızım	30	10,0	88,3
Katılıyorum	5	1,7	90,0
Kesinlikle katılıyorum	30	10,0	100,0
TOPLAM	300	100,0	

“An itibari ile Türkiye’yi geçiş ülkesi olarak kullanmak istiyorum” sorusuna katılımcılardan 235 kişi olumsuz cevap verirken, kararsızların sayısı 30 kişi ve olumlu cevap verenlerin sayısı ise 35 kişi olarak görülmüştür. Olumsuz cevap verenlerin oranı %78,4 iken kararsızların oranı %10 ve olumlu cevap verenlerin oranı %11,7’dir.

Tablo 29: Ülkemdeki Sorunlar Ortadan Kalkarsa Türkiye'de Kalmak İstiyorum İfadesine İlişkin Sonuçlar

	SIKLIK	GEÇERLİ YÜZDE	KÜMÜLATİF YÜZDE
Kesinlikle katılmıyorum	76	25,3	25,3
Katılmıyorum	58	19,3	44,7
Kararsızım	56	18,7	63,3
Katılıyorum	5	1,7	65,0
Kesinlikle katılıyorum	105	35,0	100,0
TOPLAM	300	100,0	

“Ülkemdeki sorunlar ortadan kalkarsa Türkiye’de kalmak istiyorum” sorusuna katılımcılardan 134 kişi olumsuz cevap verirken, kararsız olanların sayısı 56 kişi ve olumlu cevap verenlerin sayısı 110 kişi olarak görülmüştür. Olumsuz cevap verenlerin oranı %44,6, kararsız olanların oranı %18,7 ve olumlu cevap verenlerin oranı %36,7 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 30: Ülkemdeki Sorunlar Ortadan Kalkarsa Başka Bir Ülkede Yaşamak İstiyorum İfadesine İlişkin Sonuçlar

	SIKLIK	GEÇERLİ YÜZDE	KÜMÜLATİF YÜZDE
Kesinlikle katılmıyorum	237	79,3	79,3
Katılmıyorum	18	6,0	85,3
Kararsızım	14	4,7	90,0
Kesinlikle katılıyorum	30	10,0	100,0
TOPLAM	299	100,0	
Cevap vermeyenler	1		
TOPLAM	300		

“Ülkemdeki sorunlar ortadan kalkarsa başka bir ülkede yaşamak istiyorum” sorusuna katılımcılardan 255 kişi olumsuz cevap verirken, 14 kişi kararsız olduğunu belirtmiş ve 30 kişi de olumlu cevap vermiştir. 1 kişi bu soruya cevap vermek istememiştir. Olumsuz cevap verenlerin oranı %85,3 iken, kararsızların oranı %4,7 ve olumlu cevap verenlerin oranı %10 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 31: Çadır Kentte Kendimi Güvende Hissediyorum İfadesi ile Ne Kadar Zamandır Türkiye’de Bulunuyorsunuz İfadesinin Karşılaştırılmasının Sonuçları

		Ne kadar zamandır Türkiye’de bulunuyorsunuz?				TOPLAM
		1-2 yıl arası	2-3 yıl arası	3-4 yıl arası	5 yıl ve üzeri	
Çadır kentte kendimi güvende hissediyorum	Kesinlikle katılmıyorum	0	0	4	10	14
	Katılmıyorum	2	1	7	5	15
	Kararsızım	1	0	18	19	38
	Katılıyorum	0	1	49	60	110
	Kesinlikle katılıyorum	4	8	57	54	123
TOPLAM		7	10	135	148	300

Ki-kare: 0,024 < 0,05

Yapılan analiz sonucunda çadır kentte ikamet eden bireylerin, Türkiye’de kalış sürelerinin artmasıyla beraber, yine aynı bireylerin kendilerini Çadır kentte güvende hissetme durumlarında da bir artış gözlemlenmiştir. Kendilerini çadır kentte güvende hissedip, hissetmediği sorulup, 1-2 yıl arası Türkiye’de ikamet edenlerden 2 kişi olumsuz cevap vermiş, 1 kişi kararsız olduğunu ifade etmiş, 4 kişi ise olumlu cevap vermiştir. 2-3 yıl arası ikamet edenlerden 1 kişi olumsuz cevap vermiş, 9 kişi olumlu cevap vermiştir., 3-4 yıl arası ikamet edenlerden 11 kişi olumsuz cevap vermiş, 18 kişi kararsız olduğunu belirtmiş ve 106 kişi ise olumlu cevap vermiştir. 5 yıl ve üzeri ikamet edenlerden 15 kişi olumsuz cevap vermiş, 19 kişi kararsız olduğunu belirtmiş, 114 kişi ise olumlu cevap vermiştir.

Tablo 32: Türkiye’ye Giriş Yaptığımda Çok İyi Karşılandım İfadesi İle Cinsiyet Durumunun Karşılaştırılmasının Sonuçları

		Cinsiyetiniz		TOPLAM
		Kadın	Erkek	
Türkiye'ye giriş yaptığımda çok iyi karşılandım	Kesinlikle katılmıyorum	0	5	5
	Katılmıyorum	8	1	9
	Kararsızım	44	21	65
	Katılıyorum	75	41	116
	Kesinlikle katılıyorum	24	81	105
TOPLAM		151	149	300

Ki-kare:0,0< 0,05

Yapılan analize göre cinsiyet ve Türkiye’ye giriş yapıldığında iyi karşılanma arasında anlamlı bir ilişki olduğu gözlenmiştir. Buna göre kadınlardan 8 kişi Türkiye’ye giriş yaptığımda iyi karşılandım sorusuna olumsuz olarak cevap vermiş, 44 kişi kararsız olduğunu belirtmiş ve 99 kişi ise olumlu anlamda cevap vermiştir. Erkeklerde ise, 6 kişi olumsuz cevap vermiş, 21 kişi kararsız olduğunu ifade etmiş ve 122 kişi ise olumlu olarak cevap vermiştir.

Tablo 33: Aldığım Eğitim Çerçevesinde veya Suriye'deki Mesleğim İle Türkiye'de Faaliyette Bulunmak İsterim İfadesi ile Eğitim Durumunun Karşılaştırılmasının Sonuçları

		Eğitim durumunuz					TOPLAM
		Okuryazar değil	İlkokul	Ortaokul	Lise	Lisans	
Aldığım eğitim çerçevesinde veya Suriye'de ki mesleğim ile Türkiye'de faaliyette bulunmak isterim.	Kesinlikle katılmıyorum	33	37	6	4	0	80
	Katılmıyorum	13	15	5	1	0	34
	Kararsızım	7	18	12	1	0	38
	Katılıyorum	8	22	27	10	3	70
	Kesinlikle katılıyorum	7	25	19	21	5	77
TOPLAM		68	117	69	37	8	299

Ki-kare: 0,0<0,05

Yapılan analiz sonucunda kişilerin eğitim durumu ile aldığım eğitim veya Suriye'deki mesleğim ile Türkiye'de faaliyette bulunmak isterim soruları arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Buna göre; okuryazar olmayan 46 kişi aldığı eğitim veya Suriye'deki mesleği ile faaliyetten bulunmak istemezken, 7 kişi kararsız olduğunu belirtmiş ve 15 kişi de olumlu cevap vermiştir. İlkokul mezunu 52 kişi olumsuz cevap verirken, 18 kişi kararsız olduğunu belirtmiş ve 47 kişi ise olumlu olarak cevap vermiştir. Ortaokul mezunu 11 kişi olumsuz olarak cevap verirken, 12 kişi kararsız olduğunu ifade etmiş ve 46 kişi de olumlu olarak cevap vermiştir. Lise mezunu 5 kişi olumsuz anlamda cevap verirken, 1 kişi kararsız olduğunu belirtmiş ve 31 kişi olumlu olarak cevap vermiştir. Lisans mezunu olan kişilerde olumsuz veya olarak cevap veren kimse bulunmazken, olumlu olarak cevap veren 8 kişi bulunmaktadır.

Tablo 34: Çadır Kentte Herkes İçin İbadet İmkânı Var İfadesi ile Çadır Kentte Sunulan Barınma Hizmetinden Memnunum İfadesinin Karşılaştırılmasının Sonuçları

		Çadır kentte sunulan barınma hizmetinden memnunum.					Toplam
		Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	
Çadır kentte herkes için dini ibadet imkânı var.	Kesinlikle katılmıyorum	5	1	4	0	0	10
	Katılmıyorum	2	1	1	0	1	5
	Kararsızım	0	5	0	3	5	13
	Katılıyorum	12	32	11	41	3	99
	Kesinlikle katılıyorum	75	38	8	17	33	171
Toplam		94	77	24	61	42	298

Ki-kare:0,0<0,05

Yapılan ankette kişilerin çadır kentlerden memnun olması ile çadır kentte herkes için dini ibadet imkânı var, sorusuna verdikleri cevap arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Buna göre; çadır kentlerde dini ibadet imkânı bulamadığını belirten 9 kişi, barınma hizmetinden de memnun olmadığını ifade ederken, 5 kişi kararsız olduğunu belirtmiştir. 1 kişi ise, herkes için ibadet imkânı olmamasına rağmen, çadır kentlerden memnun olduğunu beyan etmiştir. İbadet imkânı konusunda kararsız olduğunu belirten kişilerden 5'i, barınma hizmetinden memnun değilken, 8 kişi ise barınma hizmetinden memnun olduğunu ifade etmiştir. İbadet imkânı konusunda olumlu düşünen kişilerden 157'si, barınma hizmetinden memnun değilken, 19 kişi kararsız olduğunu belirtmiş, 94 kişi ise barınma hizmetinde de memnun olduğu belirtmiştir.

Tablo 35: Çadır Kent İnsani Yaşam Ölçütlerine Uygun İfadesi ile Hukuki Yardımlar Konusunda Düzenli Olarak Bilgilendiriliyorum İfadesinin Karşılaştırılmasının Sonuçları

		Hukuki yardımlar konusunda düzenli olarak bilgilendiriliyorum.					TOPLAM
		Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	
Çadır kent insani yaşam ölçütlerine uygun.	Kesinlikle katılmıyorum	15	1	3	0	2	21
	Katılmıyorum	6	0	1	1	1	9
	Kararsızım	27	6	2	0	0	35
	Katılıyorum	108	24	3	5	2	142
	Kesinlikle katılıyorum	56	22	5	4	5	92
TOPLAM		212	53	14	10	10	299

Ki-kare: 0,046 < 0,05

Yapılan anket sonuçlarına göre, çadır kent insani yaşam ölçütlerine uygun sorusu ile hukuki yardımlar konusunda düzenli olarak bilgilendiriliyorum sorusuna verilen cevaplar arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Çadır kentin insani yaşam ölçütlerine uygun olmadığını belirten 22 kişi, hukuki yardımlar konusunda olumsuz düşündüğünü, 4 kişi kararsız olduğunu, 4 kişi de olumlu düşündüğünü belirtmiştir. Yaşam ölçütleri konusunda kararsız olduğunu belirten 33 kişi, hukuki yardımlar konusunda olumsuz düşünürken, 2 kişi de kararsız olduğunu ifade etmişlerdir. İnsani yaşam ölçütleri konusunda olumlu düşünen 210 kişi hukuki yardımlar konusunda olumsuz düşünürken, 8 kişi, kararsız olduğunu belirtmiş, 16 kişi ise olumlu olarak cevap vermiştir.

Tablo 36: Türkiye'ye Giriş Yaptığımda Çok İyi Karşılandım İfadesi ile Yaş Durumunun Karşılaştırılmasının Sonuçları

		Yaşınız					TOPLAM
		15-20 arası	21-30 arası	31-40 arası	41-50 arası	51 ve üzeri	
Türkiye'ye giriş yaptığımda çok iyi karşılandım.	Kesinlikle katılmıyorum	1	0	0	1	3	5
	Katılmıyorum	1	3	5	0	0	9
	Kararsızım	18	16	16	10	5	65
	Katılıyorum	19	24	39	32	2	116
	Kesinlikle katılıyorum	26	20	25	25	9	105
TOPLAM		65	63	85	68	19	300

Ki-kare: 0,00 < 0,05

Yapılan ankette kişilerin yaşı ile Türkiye'ye giriş yaptığımda çok iyi karşılandım sorusuna verilen cevaplar arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Türkiye'ye giriş yaptığımda çok iyi karşılandım sorusuna olumsuz cevap verenlerden, 15-20 yaş arası 2 kişi, 21-30 yaş arası 3 kişi, 31-40 yaş arası 5 kişi, 41-50 yaş arası 1 kişi, 51 yaş ve üzerinde ise 3 kişi vardır. Karşılama sorusuna kararsız olarak cevap verenlerden 15-20 yaş arası 18 kişi, 21-30 yaş arası 16 kişi, 31-40 yaş arası 16 kişi, 41-50 yaş arası 10 kişi, 50 yaş ve üzeri 5 kişi vardır. Karşılama sorusuna olumlu cevap verenlerden, 15-20 yaş arası 45 kişi, 21-30 yaş arası 44 kişi, 31-40 yaş arası 64 kişi, 51 yaş ve üzerinde ise 11 kişi vardır.

Tablo 37: Ülkemdeki Sorunlar Ortadan Kalkarsa Ülkeme Dönmek İstiyorum İfadesi ile Suriye'de İken Aylık Geliriniz Ne Kadardı İfadesinin Karşılaştırılmasının Sonuçları

		Suriye'de iken aylık geliriniz ne kadardı?			TOPLAM
		0-1000 TL	1001- 3000 TL	3001-5000 TL	
Ülkemdeki sorunlar ortadan kalkarsa ülkeme dönmek istiyorum.	Kesinlikle katılmıyorum	80	47	2	129
	Katılmıyorum	1	1	0	2
	Kararsızım	3	3	2	8
	Katılıyorum	12	9	3	24
	Kesinlikle katılıyorum	30	101	2	133
TOPLAM		126	161	9	296

Ki-kare: 0,00<0,05

Yapılan ankete göre kişilerin Suriye’de sahip olduğu aylık gelir ile ülkemdeki sorunlar ortadan kalkarsa ÷lkeme dönmek istiyorum sorusuna verilen cevaplar arasında anlamlı bir ilişki olduğu gör÷lmüştür. Buna göre; ülkesine geri dönüş konusunda olumsuz düşünenlerden aylık 0-1000 TL gelire sahip olan 81 kişi, 1001-3000 TL gelire sahip olan 48 kişi, 3001-5000 TL gelire sahip olan 2 kişi olduğu gör÷lmüştür. Geri dönüş konusunda kararsız olduğunu belirtenlerden, aylık 0-1000 TL arası gelire sahip olan 3 kişi, 1001-3000 TL gelire sahip olan 3 kişi, 3001-5000 TL gelire sahip olan 2 kişi olduğu gör÷lmüştür. Geri dönüş konusunda olumlu düşünenlerden, 0-1000 TL arası gelire sahip olan 42 kişi, 1001-3000 TL gelire sahip olan 110 kişi, 3001- 5000 TL gelire sahip olan 5 kişi olduğu hesaplanmıştır.

Tablo 38: Ülkemden Zulme/ Şiddete/ İşkenceye Uğrama Korkusu Nedeniyle Ayrılmak Zorunda Kaldım İfadesi ile Eğitim Durumunun Karşılaştırılmasının Sonuçları

	Eğitim durumunuz					TOPLAM	
	Okuryazar değil	İlkokul	Ortaokul	Lise	Lisans		
Ülkemden zulme/ şiddete/ işkenceye uğrama korkusu nedeniyle ayrılmak zorunda kaldım.	Kesinlikle katılmıyorum	0	0	0	0	1	1
	Katılmıyorum	0	2	0	0	0	2
	Katılıyorum	10	3	1	1	0	15
	Kesinlikle katılıyorum	58	112	68	37	7	282
TOPLAM		68	117	69	38	8	300

Ki-kare: 0,0<0,05

Yapılan ankette kişilerin eğitim durumu ile ülkemden zulme/şiddete/işkenceye uğrama korkusu nedeniyle ayrılmak zorunda kaldım sorusuna verilen cevaplar arasında anlamlı bir ilişki olduğu gör÷lmüştür. Buna göre; eğitim durumu okuryazar olmayanlardan 68 kişi bu soruya olumlu cevap verirken, ilkokul mezunu olanlardan 2 kişi olumsuz olarak, 115 kişi ise olumlu olarak cevap vermiştir. Ortaokul mezunu olanlardan 69 kişi olumlu olarak cevap verirken, lise mezunu olanlardan 38 kişi olumlu cevap vermiştir. Lisans mezunu olan kişilerden 1 kişi olumsuz olarak cevap verirken, 7 kişi olumlu olarak cevap vermiştir.

Tablo 39: An İtibari İle Türkiye'de Kalmak İstiyorum İfadesi ile Cinsiyet Durumunun Karşılaştırılmasının Sonuçları

		Cinsiyetiniz		TOPLAM
		Kadın	Erkek	
An itibari ile Türkiye'de kalmak istiyorum.	Kesinlikle katılmıyorum	7	21	28
	Katılmıyorum	8	0	8
	Kararsızım	17	7	24
	Katılıyorum	87	16	103
	Kesinlikle katılıyorum	32	105	137
TOPLAM		151	149	300

Ki-kare: 0,0<0,05

Yapılan anket incelendiğinde kişilerin cinsiyeti ile an itibari ile Türkiye’de kalmak istiyorum sorusuna verdikleri cevaplar arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Buna göre kadınlardan 15 kişi bu soruya olumsuz cevap verirken, 17 kişi kararsız olduğunu ifade etmiş, 119 kişi ise olumlu cevap vermiştir. Erkeklerden 21 kişi olumsuz cevap vermiş, 7 kişi kararsız olduğunu belirtmiş ve 121 kişi olumlu cevap vermiştir.

Tablo 40: An İtibari İle Türkiye'de Kalmak İstiyorum İfadesi ile Türkiye'de Doğan Çocuğunuz Var Mı İfadesinin Karşılaştırılmasının Sonuçları

		Türkiye'de doğan çocuğunuz var mı?			TOPLAM
		Yok	1-3 arası	4-6 arası	
An itibari ile Türkiye'de kalmak istiyorum.	Kesinlikle katılmıyorum	13	13	2	28
	Katılmıyorum	0	8	0	8
	Kararsızım	10	13	1	24
	Katılıyorum	40	63	0	103
	Kesinlikle katılıyorum	73	63	1	137
TOPLAM		136	160	4	300

Ki-kare: 0,003<0,05

Yapılan anket incelendiğinde Türkiye doğan çocuğunuz var mı sorusuna cevap verenler ile an itibari ile Türkiye’de kalmak istiyorum sorusuna verdikleri cevaplar arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Buna göre Türkiye’de doğan çocuğunuz var mı sorusuna yok cevabı verenlerden 13 kişi an itibari ile Türkiye’de kalmak istiyorum sorusuna olumsuz olarak cevap vermiş, 10 kişi kararsız olduğunu belirtmiş, 113 kişi ise olumlu olarak cevap vermiştir. Çocuk sayısı 1-3 arası olanlardan 21 kişi, olumsuz cevap

verirken, 13 kişi kararsız olduğunu belirtmiş, 126 kişi ise olumlu olarak cevap vermiştir. Çocuk sayısı 4-6 arası olanlardan 2 kişi olumsuz cevap vermiş,1 kişi kararsız olduğunu belirtmiş ve 1 kişi olumlu olarak cevap vermiştir.

Tablo 41: An İtibari İle Türkiye'yi Geçiş Ülkesi Olarak Kullanmak İstiyorum İfadesi ile Cinsiyet Durumunun Karşılaştırılmasının Sonuçları

		Cinsiyetiniz		TOPLAM
		Kadın	Erkek	
An itibari ile	Kesinlikle katılmıyorum	95	114	209
Türkiye'yi geçiş ülkesi	Katılmıyorum	26	0	26
olarak kullanmak	Kararsızım	21	9	30
istiyorum.	Katılıyorum	1	4	5
	Kesinlikle katılıyorum	8	22	30
	TOPLAM	151	149	300

Ki-kare: 0,0<0,05

Kişilerin cinsiyeti ile an itibari Türkiye'yi geçiş ülkesi olarak kullanmak istiyorum sorusuna verdikleri cevaplar arasında anlamlı bir ilişki olduğu gözlemlenmiştir. Kadınlardan 121 kişi, bu soruya olumsuz cevap verirken, 21 kişi kararsız olduğu belirtmiş, 9 kişi olumlu cevap vermiştir. Erkeklerden 114 kişi olumsuz olarak cevap vermiş, 9 kişi kararsız olduğunu ifade etmiş, 26 kişi olumlu cevap vermiştir.

Tablo 42: An İtibari İle Türkiye'yi Geçiş Ülkesi Olarak Kullanmak İstiyorum İfadesi ile Türkiye'de Doğan Çocuğunuz Var Mı İfadesinin Karşılaştırılmasının Sonuçları

		Türkiye'de doğan çocuğunuz var mı?			TOPLAM
		Yok	1-3 arası	4-6 arası	
An itibari ile	Kesinlikle katılmıyorum	99	108	2	209
Türkiye'yi geçiş ülkesi	Katılmıyorum	6	20	0	26
olarak kullanmak	Kararsızım	15	15	0	30
istiyorum.	Katılıyorum	4	1	0	5
	Kesinlikle katılıyorum	12	16	2	30
	TOPLAM	136	160	4	300

Ki-kare: 0,042<0,05

Yapılan anket incelendiğinde Türkiye'de doğan çocuğunuz var mı sorusuna verilen cevap ile an itibari ile Türkiye'yi geçiş ülkesi olarak kullanmak istiyorum sorusuna verilen cevap arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Buna göre Türkiye'de doğan

çocuğunuz var mı sorusuna yok cevabı verenlerden 105 kişi, Türkiye’yi geçiş ülkesi olarak kullanmak konusunda olumsuz düşünürken, 15 kişi kararsız olduğunu belirtmiş ve 16 kişi olumlu olarak cevap vermiştir. 1-3 arası çocuğa sahip olanlardan 128 kişi olumsuz olarak cevap verirken, 15 kişi, kararsız olduğunu ifade etmiş ve 17 kişi, olumlu olarak cevap vermiştir. 4-6 arasında çocuğa sahip olanlardan 2 kişi olumsuz olarak cevap vermiş, 2 kişi ise olumlu olarak bu soruyu cevaplandırmıştır.

Tablo 43: Ülkemdeki Sorunlar Ortadan Kalkarsa Ülkeme Dönmek İstiyorum İfadesi ile Cinsiyet Durumunun Karşılaştırılmasının Sonuçları

		Cinsiyetiniz		TOPLAM
		Kadın	Erkek	
Ülkemdeki sorunlar ortadan kalkarsa ülkeme dönmek istiyorum.	Kesinlikle katılmıyorum	22	109	131
	Katılmıyorum	2	0	2
	Kararsızım	5	3	8
	Katılıyorum	23	1	24
	Kesinlikle katılıyorum	99	36	135
TOPLAM		151	149	300

Ki-kare: 0,0<0,05

Yapılan ankette kişilerin cinsiyeti ile ülkemdeki sorunlar ortadan kalkarsa ülkeme dönmek istiyorum sorusuna verilen cevaplar arasında anlamlı bir ilişki olduğu gözlemlenmiştir. Buna göre kadınlardan 24 kişi, ülkemdeki sorunlar ortadan kalkarsa ülkeme dönmek istiyorum sorusuna olumsuz cevap verirken, 5 kişi, kararsız olduğunu belirtmiş ve 122 kişi ise olumlu olarak cevap vermiştir. Erkeklerden 109 kişi, olumsuz olarak cevap verirken, 3 kişi kararsız olduğunu belirtmiş ve 37 kişi olumlu cevap vermiştir.

Tablo 44: Türkiye’ye Giriş Yaptığımda Çok İyi Karşılandım İfadesi ile Türkiye’de Doğan Çocuğunuz Var Mı İfadesinin Karşılaştırılmasının Sonuçları

		Türkiye’de doğan çocuğunuz var mı?			TOPLAM
		Yok	1-3 arası	4-6 arası	
Türkiye’ye giriş yaptığımda çok iyi karşılandım.	Kesinlikle katılmıyorum	3	1	1	5
	Katılmıyorum	2	7	0	9
	Kararsızım	28	37	0	65
	Katılıyorum	45	69	2	116
	Kesinlikle katılıyorum	58	46	1	105
TOPLAM		136	160	4	300

Ki-kare: 0,002<0,05

Yapılan analize göre Türkiye’de doğan çocuğu olmayan kişilerden 5’i iyi karşılanma konusunda olumsuz düşünürken, 28’i kararsız olduğunu belirtmiş,103 kişi ise olumlu düşündüğünü ifade etmiştir. Türkiye’de 1-3 arası çocuğu doğmuş olanlardan 8’i, iyi karşılanma konusunda olumsuz düşünürken, 37’si kararsız olduğunu belirtmiş, 115 kişi ise olumlu düşündüğünü ifade etmiştir. Türkiye’de 4-6 arası çocuğu doğmuş olanlardan 1 kişi olumsuz düşünürken,3 kişi ise olumlu düşündüğünü beyan etmiştir. Kararsız kişiye rastlanılmamıştır.

Tablo 45: Ülkemdeki Sorunlar Ortadan Kalkarsa Türkiye'de Kalmak İstiyorum İfadesi ile Cinsiyet Durumunun Karşılaştırılmasının Sonuçları

		Cinsiyetiniz		TOPLAM
		Kadın	Erkek	
Ülkemdeki sorunlar ortadan kalkarsa Türkiye’de kalmak istiyorum.	Kesinlikle katılmıyorum	32	44	76
	Katılmıyorum	46	12	58
	Kararsızım	54	2	56
	Katılıyorum	3	2	5
	Kesinlikle katılıyorum	16	89	105
TOPLAM		151	149	300

Ki-kare: 0,0<0,05

Yapılan anket incelendiğinde kişilerin cinsiyeti ile ülkemdeki sorunlar ortadan kalkarsa Türkiye’de kalmak istiyorum sorusuna verdikleri cevap arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Buna göre kadınlardan 78 kişi, bu soruya olumsuz olarak cevap verirken, 54 kişi kararsız olduğunu belirtmiş, 19 kişi ise olumlu olarak cevap vermiştir. Erkeklerden 56 kişi olumsuz olarak cevap verirken, 2 kişi kararsız olduğunu ifade etmiş ve 91 kişi olumlu olarak cevap vermiştir.

Tablo 46: Cinsiyetiniz Durumu İle Çadır Kentte Psikolojik Destek Alma İmkânınız Var Mı İfadesinin Karşılaştırılmasının Sonuçları

		Çadır kentte psikolojik destek alma imkânınız var mı?			TOPLAM
		Var	Yok	Bilgim yok	
Cinsiyetiniz?	Kadın	18	11	119	148
	Erkek	56	27	64	147
TOPLAM		74	38	183	295

Ki-kare: 0,0<0,05

Yapılan ankete göre, kişilerin cinsiyeti ile çadır kentte psikolojik destek alma imkânınız var mı sorusuna verilen cevaplar arasında anlamlı bir ilişki olduğu gözlemlenmiştir. Kadınlardan 18 kişi psikolojik destek alma imkânımız var derken, 11'i yok demiş, 119'u ise bilgisi olmadığını ifade etmiştir. Erkeklerden 56 kişi böyle bir imkânlarının var olduğu ifade ederken, 27'si yok diyerek cevap vermiş, 64'ü ise bilgisinin olmadığını ifade etmiştir.

Tablo 47: Ülkemdeki Sorunlar Ortadan Kalkarsa Başka Bir Ülkede Yaşamak İstiyorum İfadesi ile Cinsiyet Durumunun Karşılaştırılmasının Sonuçları

		Cinsiyetiniz		TOPLAM
		Kadın	Erkek	
Ülkemdeki sorunlar ortadan kalkarsa başka bir ülkede yaşamak istiyorum.	Kesinlikle katılmıyorum	117	120	237
	Katılmıyorum	15	3	18
	Kararsızım	11	3	14
	Kesinlikle katılıyorum	8	22	30
TOPLAM		151	148	299

Ki-kare: 0,0<0,05

Kişilerin cinsiyeti ile ülkemdeki sorunlar ortadan kalkarsa başka bir ülkede yaşamak istiyorum sorusuna verdikleri cevaplar arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Buna göre kadınlardan 132 kişi bu soruya olumsuz olarak cevap verirken, 11 kişi kararsız olduğunu belirtmiş ve 8 kişi olumlu olarak cevap vermiştir. Erkeklerden 123 kişi olumsuz olarak cevap verirken, 3 kişi kararsız olduğunu belirtmiş ve 22 kişi olumlu olarak cevap vermiştir.

Tablo 48: Ne Kadar Zamandır Türkiye’de Bulunuyorsunuz İfadesi ile Medeni Durumun Karşılaştırılmasının Sonuçları

		Medeni durumunuz?			TOPLAM
		Bekâr	Evli	Boşanmış/ayrılmış	
Ne kadar zamandır Türkiye’de bulunuyorsunuz?	1-2 yıl arası	7	0	0	7
	2-3 yıl arası	7	2	1	10
	3-4 yıl arası	48	83	4	135
	5 yıl ve üzeri	23	121	4	148
TOPLAM		85	206	9	300

Ki-kare: 0,0<0,05

Yapılan ankete göre, ne kadar zamandır Türkiye’de bulunuyorsunuz sorusuna verilen cevap ile kişilerin medeni halleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu gözlemlenmiştir. Buna göre; 1-2 yıl arası zaman diliminde Türkiye’de bulunanlardan, bekâr olarak 7 kişi olduğu görülmüştür. Evli ya da boşanmış/ayrılmış kişiye rastlanılmamıştır. 2-3 yıl arası bulunanlardan, bekâr olarak 7 kişi, evli olarak 2 kişi, boşanmış/ayrılmış olarak ise 1 kişi olduğu görülmüştür. 3-4 yıl arası bulunanlardan bekâr olarak 48 kişi, evli 83 kişi, boşanmış/ayrılmış olarak 4 kişi vardır. 5 yıl ve üzeri bulunanlardan ise, bekâr olarak 23 kişi, evli 121 kişi ve boşanmış/ayrılmış olarak 4 kişi olduğu hesaplanmıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bulunduğu konum itibari ile stratejik bir noktada yer alan ülkemizin, Asya ve Avrupa arasındaki köprü mahiyetinde konumunun sonucu olarak, uluslararası insan akışı oldukça hızlı yaşanmaktadır. Türkiye, Osmanlı'dan bu yana yoğun iltica problemleri ile karşı karşıya gelmektedir. Bunun nedeni ise, I. Dünya Savaşı, II. Dünya Savaşı, Balkan Savaşı, Türk-Yunan Savaşları, Kafkaslardaki karışıklıklar ve Orta Doğu coğrafyasında yaşanan iç savaşlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Tüm dünyada bir sorun olan iltica kavramı için ülkeler, gerekli hukuki düzenlemeleri yapma işini, genelde devletlerarası kurumlara vererek, onların yaptıkları hukuki düzenlemeleri, kendi iç hukukuna aktarma yoluna gitmektedirler. Böylelikle, bahsi geçen uluslararası hukuk düzenlemesine taraf olan devletlerarasında bir eşgüdüm sağlanabilmektedir. İltica talebinde bulunan kişiler için, Birleşmiş Milletler tarafından oluşturulmuş olan, 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi ve Mültecilerin Hukuk Statüsüne İlişkin 1967 New York Protokolü, bu kişilerin temel hak ve yükümlülüklerini düzenleyen ilk belgeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu iki belge, iltica hukukuna dair ilk uluslararası belge olma özelliğini taşımaktadır ve gerekli olan hukuki statü tanımlarını içinde barındırmaktadır. 1951 Sözleşmesi'nde taraf devletlere tanınan seçimlik hak ile sadece Avrupa'da meydana gelen olaylar ile tanımın sınırlandırılması bu belgenin eksikliği olarak görülmektedir. Bu tanımlar yapılırken, sınıf, toplum, tarih, kimlik ve coğrafya ayrımı yapmaksızın, konunun özüne dönük metinler oluşturulması esas olmalıdır. Devletlerarası kurumların oluşturduğu hukuki metinleri, iç hukuka aktarırken de, oluşabilecek tanım farklılıklarının önüne geçilmesi için gerekli çalışmalar yapılmalıdır.

Türkiye'nin bu belgelere, coğrafi çekince ile taraf olması, bir takım yükümlülükleri de beraberinde getirmiştir. İltica başvurusunda bulunanların, temel hak ve hürriyetler ile gerekli statü tanımlarının yapılması için ulusal düzenleme yapma gerekliliği doğmuştur. Bu çerçevede Türkiye Hükümeti, 1994 tarihinde, Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkındaki Yönetmelik adlı düzenlemeyi yapmıştır. Ancak konunun temel hak ve hürriyetlere ilişkin olması ve bu düzenlemenin öncelikle yasa ile yapılması gerekliliği, bu düzenlemenin eksik yanı olarak göze çarpmaktadır. Sebebi ise Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen, temel hak ve hürriyetlerin ancak kanunla sınırlandırılabilirdiğinden doğmaktadır. Yapılan idari düzenlemeleri

takiben, 2013 yılında Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu çıkarılmıştır. Kanun olarak yapılan bu düzenlemenin, iltica talebinde bulunan kişilerin, temel hak ve hürriyetleri ile gerekli olan tüm düzenlemeleri içinde barındırmasından ötürü, olumlu bir gelişme olarak görmek mümkündür. Suriye’de yaşanan iç savaş sonrasında Türkiye’nin yalnız kaldığı ve oradan gelerek iltica başvurusunda bulunan kişilere yardım etmeye çalıştığı ortadadır. Türkiye, Küresel İnsani Yardım 2017 Raporu’na göre, 2016 yılında 6 milyar ABD doları tutarında insani yardım yaparak, ABD’nin ardından en çok uluslararası insani yardım yapan ikinci ülke konumuna geldi. Yine 2016 yılında milli gelirin %0,75’i insani yardım için ayrılmıştır. Bu yardımlarda Suriye uyruklu bireylere yapılan yardımların payı hiç şüphesiz çok büyüktür. Ayrıca kitlesel akın halinde sınırlarımızı geçen bireylerin, güvenlik soruşturması bakımından detaylı incelenememesi de bir takım sorunlar oluşturmuştur. Sığınmacıların yerel halk ile entegrasyonu meselesi, ülkemiz bakımından önem verilmesi gereken bir başka sorundur Bu konuya ayrı olarak önem verilmesi acil bir gerekliliktir. Suriye iç savaşından kaçan bireylerin uluslararası korumaya alınması sürecinde, hiçbir uluslararası işbirliği adımı atılmamış olsa da, ülkeye kabul edilip, hukuki statüsü tanımlanmak üzere iltica başvurusunda bulunmuş kişiye, bir an önce acil ihtiyaçlarını giderecek mekanizmaları daha da geliştirmelidir. Burada acil ihtiyaçlardan kasıt, beslenme, sağlık, temizlik gibi konulardır. Kitlesel akın halinde gelenler için ise, kriz yönetimi çerçevesinde, mümkün olan en kısa zamanda bir çözüm bulunmalı ve bu akınlarla karşılaşabilecek bölgelerin önceliği tespit edilerek, gerekli tatbikat çalışmaları yapılmalıdır. Bu çalışmaların verimliliğinin artması için, gerekli toplum ve STK desteklerini sağlamaya çalışmak gerekmektedir. Hükümetler, iyileştirdiği tüm sektörlerden geri kalmamak üzere, kriz ve afet konusunda da, daha iyiye ulaşmak adına çalışmalar yapmalıdır. Burada kastedilen, sadece bir kurumu oluşturup, teşkilat yapısını kurmak değil, iyi stratejik planlama ve uygulama stratejisi ile kriz yönetimi ilkeleri çerçevesinde sisteme adapte etmektir. Bu çerçevede gerekli kanun, tüzük, yönetmelik vb. gibi düzenleyici işlemlerle, atılacak adımların nasıl ve ne yönde olacağına belirlenmesi gerekmektedir. Ancak temel hak ve hürriyetlere ilişkin sınırlamaların, kanunla sınırlanması gerekliliği göz ardı edilmemelidir.

Bununla birlikte ülkemizde bulunan iltica başvurusunda bulunanların, Türkiye’nin uluslararası hukuk gereği kendilerine tanıdığı haklardan pratikte faydalanması için, bürokratik süreçlerin kolaylaştırılması sağlanmalıdır. Bahsi geçen 1951 Sözleşmesi ve 1967 Protokolü’nde yer alan, geri göndermeme ilkesi, kişilerin temel hak ve hürriyetlerinin

tehlike altında olduğu bir yere geri gönderilmemesi durumudur. Geri göndermeme ilkesi, kişinin hayatının veya özgürlüğünün tehdit altında olacağı yahut zulme uğrama tehlikesi olan bir yere gönderilmemesini, yine aynı kişinin geri dönüşünü etkileyecek şekilde alıkoymasını, sınırlara gelen kişilerin sınırdan geri çevrilmesi de dâhil olmak üzere devlete yüklenebilecek her türlü sorumluluk ve önlemi kapsamaktadır. Bir başka deyişle geri göndermeme ilkesine riayet edilmesi, hem kişinin uluslararası sözleşmelerden kaynaklanan bir hakkı hem de insani bir durumdur. Yoğun kitlesel akın durumlarında bu ilkenin etkili şekilde uygulanabilmesi için, iltica başvurusunda bulunanların kontrol altında tutulması ve kriminal potansiyelinin araştırılmasına yönelik işlevsel önlemler alınması esas olmalıdır. Kısaca geri göndermeme ilkesinden faydalanacak kişilerin, bu korumayı edinmeden önce, sistemli bir araştırmadan geçirilmesi gerekmektedir. Bu ilkenin istisnaları dar yorumlanmalı, güvenliğin söz konusu olduğu durumlar da dikkate alınmalı ve geri göndermeye son çare olarak başvurulmalıdır.

Bir başka çok önemli husus, iltica konusunda, küresel toplum ile uyumlu hale getirilmiş, ortak bir sığınma sistemine geçilmesi gerekliliği ve uluslararası hukukta yer alan ahde vefa ilkesi gereğince, yukarda bahsi geçen Sözleşmelere taraf olan bütün devletlerin sorumlu olduğu gerçeğidir. Sadece coğrafi ya da başka bir takım nedenlerden ötürü, kitlesel sığınmaya maruz kalan ülkeler, bu yükü yalnız başına çekmemeli, diğere devletlerde elini taşın altına koymalıdır.

Çadır kentler özelinde ise, Türkiye’de en yoğun sınır hareketliliklerinin yaşandığı illerden biri olan Gaziantep’te bulunan çadır kentlerindeki Suriye uyruklu kişiler ile yapılan anket çalışmasının sonuçları, konumuz bakımından dikkat çekicidir. Bu çerçevede yapılan gözlemler sonucunda, kurulacak yeni kampların, yerel nüfus ve STK’lar ile istişare edilerek kurulması gerekliliği göze çarpmaktadır. Ayrıca, gerekli hukuki yardımlar konusunda bilgilendirmenin sağlanmaması, psikolojik destek faaliyetlerinin arttırılmaması ve sağlık faaliyetlerinin işlevselliği konusundaki şikâyetler dikkat çekmektedir. Bu sorunların aşılması adına gerekli çalışmaların bir an önce yapılması gerekmektedir. Ayrıca Kamplarda yaşayan Suriye kökenli kişilerin, eğitim seviyesini yükseltmeye dönük çalışmalar arttırılmalı, mevcut donanımına göre mesleklere yöneltilmesi ve yerel nüfusa entegrasyonu üzerinde durulmalıdır. Gayri resmi yollardan, gündelik olarak çalışan, verilen hizmetleri suiistimal eden, illegal faaliyetlerde bulunan kimselere karşı da gerekli tedbirler alınmalıdır.

Çadır kentte ikamet eden bireylerin, Türkiye’de kendini güvende hissetmesi, ülkeye ilk girişte iyi karşılandığını ifade etmesi, çadırkentte sunulan eğitim, ibadet, dil, beslenme ve sağlık konusunda, bu kişilerin memnun olması artı değer olarak göze çarpmaktadır. Kişilerin temel yaşam maddelerine kolaylıkla ulaşabiliyor olması, çadır kentin insani yaşam ölçütlerine uygun olduğu ifade etmeleri ve verilen dil eğitiminin burada yaşamını devam ettirmesi için yeterli olduğunu ifade etmesi bir diğer artı olarak dikkat çekmektedir.

KAYNAKLAR

Kitaplar

- ACER, Yücel, İbrahim KAYA, Mahir GÜMÜŞ, **Türkiye'nin İltica Stratejisi**, USAK Yayınları, Ankara, 2010.
- AY, Kadir, Thomas vom BRAUCKE, Işıl TOKCAN, Mustafa ÖZTÜRK, **İltica ve Göç Mevzuatı**, Başkent Matbaası, Ankara, 2005.
- AYDOĞDU, Emine, **Teşkilatı Esasiye' den Günümüze Anayasalar**, Palme Yayıncılık, Ankara, 2005.
- BÜYÜKÇALIK, Mürvet Ece, **Mülteci Hukuku'nun Gelişimi ve Türkiye'de Mültecilerin Sosyal Hakları**, 12 Levha Yayıncılık, İstanbul, 2015.
- ÇİÇEKLİ, Bülent, **Uluslararası Hukukta Mülteciler ve Sığınmacılar**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2009.
- ÇİÇEKLİ, Bülent, **6458 sayılı Kanunla Güncellenmiş Yabancılar ve Mülteci Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016.
- DELEON, Jak, **Beyoğlu'nda Beyaz Ruslar**, Remzi kitapevi, Ankara, 2003.
- EKŞİ, Nuray, **Mültecilere ve Sığınmacılara İlişkin Mevzuat**, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2010.
- ERDOĞAN, Emine Uçak ve Kemal Vural TARLAN, **Suriyeli Mültecilerin Türkiye'deki Sivil Hayata İntibakına Yönelik Envanter Çalışması**, Naumann Vakfı ve Açık Toplum Vakfı Yayınları, Ankara, 2018.
- GÖZLER, Kemal, **Türkiye Cumhuriyeti Anayasası**, 12 Eylül 2010 Anayasa Değişikliğine Göre Güncellenmiş Yeni Baskı, Ekin Yayınevi, Bursa, 2010.
- HAZAN, Jacob Ceki, **Geçmişten Geleceğe Zorunlu Göç ve Ülke İçinde Yerinden Edilmiş Kişiler, Küreselleşme Çağında Göç: Kavramlar, Tartışmalar, İletişim Yayınları**, İstanbul, 2012.
- KANTARCIOĞLU, Zafer, **Mülteci Hukukuyla İlgili Yargısal Uygulamalarda Karşılaşılan Sorunlar ve Danıştay'ın 10 Günlük Süreye Genel Yaklaşımı, Türk Mülteci Hukuku ve Uygulamadaki Gelişmeler**, İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul, 2004.
- KASDEMİR, Beyza, **Türkiye'de Sığınma Hareketi: Eskişehir Örneği**, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir, 2010.
- MACKREATH, Helen ve Şevin Gülfer SAĞNIÇ, **Türkiye'de Sivil Toplum ve Suriyeli Mülteciler**, Zer Matbaa, İstanbul, 2017.
- ODMAN, Mustafa Tevfik, **Mülteci Hukuku**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi İnsan Hakları Merkezi Yayınları, Ankara, 1995.

OMAY, Umut, **Sosyal Haklar Kısa ve Eleştirel Bir Bakış**, Beta Yayıncılık, Ankara, 2011.

ÖZCAN, Mehmet, **Avrupa Birliği Sığınma Hukuku**, USAK Yayınları, Ankara, 2005.

ÖZDEK, Yasemin, **Avrupa İnsan Hakları Hukuku ve Türkiye**, TODAİE Yayınları, Ankara, 2004.

ÖZGÜR, Nurcan ve Yeşim ÖZER, **Türkiye’de Sığınma Sisteminin Avrupalılaştırılması**, Derin Yayınları, İstanbul, 2010.

ÖZKAN, Işıl, **Göç, İltica ve Sığınma Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2013.

ÖZMAN, Aydoğan, **Milletlerarası Anlaşmalarda Çekinceler**, Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara, 1970.

ÖZTÜRK, Neva Övünç, **Mültecinin Hukuki Statüsünün Belirlenmesi**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2015.

TANERİ, Gökhan, **Uluslararası Hukukta Mülteci ve Sığınmacıların Geri Gönderilememesi (Non- Refoulement) İlkesi**, Bilge Yayınevi, Ankara, 2012.

TANÖR, Bülent, **Osmanlı Türk Anayasal Gelişmeleri**, Yapı Kredi Yayınları, Ankara, 2016.

Temel Britannica, **Temel Eğitim ve Kültür Ansiklopedisi**, c. 3, Ana Yayıncılık, İstanbul, 1993.

UYAR, Lema, **Birleşmiş Milletler’de İnsan Hakları Yorumları İnsan Hakları Komitesi ve Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi, 1981-2006**, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2006.

YILDIRIM, Tülay, **Güvenlik Ekseninde Avrupa Birliği Mülteci Hukuku**, Yetkin Basımevi, Ankara, 2012.

YILMAZ, Sibel, **Kitlesel Akın (Sığınma) Durumunda Geçici Koruma Rejimi ve Asgari Muamele Standardı**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2016.

Makaleler

ÇALIŞKAN, Yusuf, **Mülteci ve Sığınmacıların Türkiye’de Çalışma ve Sosyal Güvenlik Hakları**, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 8(2), 9-28.

DENK, Erdem, **Uluslararası Antlaşmalar Hukukunda Jus Cogens Kurallar**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi, 56-2, Ankara, 2000.

ERGÜVEN, Nasih Sarp, Beyza ÖZTURANLI, **Uluslararası Mülteci Hukuku ve Türkiye**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 62 (4), 1007- 1061, Ankara, 2013.

KABOĞLU, İbrahim, **Yerleşme Özgürlüğü ve Konut Hakkı**, İnsan Hakları Yıllığı, Ankara, 1995-1996.

UZUN, Elif, **Geri Göndermeme (Non- refoulement) İlkesinin Uluslararası Hukuktaki Konumu Üzerine Bir Değerlendirme**, Uluslararası Hukuk ve Politika, 8 (30) , 25-58, 2012.

Ulusal ve Uluslararası Hukuk Metinleri

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun, (2009), T.C Resmi Gazete, 27261 sayı, 17.06.2009.

Afetlere İlişkin Acil Yardım Teşkilatı Ve Planlama Esaslarına Dair Yönetmelik, (1988), T.C Resmi Gazete, 19808 sayı, 08.05.1988.

Avrupa Birliği Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname, (2011), T.C Resmi Gazete, 28103 sayı, 02.11.2011.

Avrupa Tek Senedi, 1987, M. Cansever (Çev.), İstanbul, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları.

Harçlar Kanunu, (1964), T.C Resmi Gazete, 11756 sayı, 17.07.1964.

Hemşirelik Kanunu, (1954), T.C Resmi Gazete, 8647 sayı, 02.03.1954.

Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun, (2002), T.C Resmi Gazete 24721 sayı, 09.04.2002.

İskân Kanunu, (1934), T.C Resmi Gazete, 2733 sayı, 14.06.1934.

İskân Kanunu, (2006), T.C Resmi Gazete, 5543 sayı, 26.09.2006.

Kars Vilayeti ile Bayazit, Erzurum ve Çoruh Vilayetlerinin Bazı Parçalarında Muhacir ve Sığıntıların Yerleştirilmesi ve Yerli Çiftçilerin Topraklandırılması Hakkında Kanun, (1934), T.C Resmi Gazete, 2502 sayı, 09.06.1934.

Muharip Yabancı Ordu Mensuplarından Türkiye'ye İltica Edenler Hakkında Kanun, (1941), T.C Resmi Gazete, 4104 sayı, 15.08.1941.

Mülteci Misafirhaneleri Yönetmeliği, (1983), T.C Resmi Gazete, 18032 sayı, 29.04.1983.

Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme, (1951), T.C Resmi Gazete, 10898 sayı, 5.09.1961.

Pasaport Kanunu, (1950), T.C Resmi Gazete, 7564 sayı, 27.07.1950.

Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, (2006), T.C Resmi Gazete, 26200 sayı, 16.06.2006.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu, (1986), T.C Resmi Gazete, 19134 sayı, 14.06.1986.

Tababet ve Şuabatı San'atlarının Tarzı İcrasına Dair Kanun, (1928), T.C Resmi Gazete, 863 sayı, 14.04.1928.

Türk Vatandaşlığı Kanunu, (1964), T.C Resmi Gazete, 11638, 22.02.1964.

Türk Vatandaşlığı Kanunu, (2009), T.C Resmi Gazete, 27256 sayı, 12.06.2009.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, (1982), T.C Resmi Gazete, 17844 sayı, 07.11.1982.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, (1924), T.C Resmi Gazete, 5905 sayı 15.01.1945.

Türkiye'deki Türk Vatandaşlarına Tahsis Edilen Sanat ve Hizmetler Hakkında Kanun, (1932), T.C Resmi Gazete, 2126 sayı, 16.06.1932.

Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, (1994), T.C Resmi Gazete, 22127, 30.11.1994.

Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun, (1959), T.C Resmi Gazete, 10213 sayı, 25.05.1959.

United Nations, General Assembly, **Draft Convention Relating to the Status of Refugees**, Decision no: 429.

United Nations, General Assembly, **İnternational Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination**, 2106 (XX), 21.12.1965, Article 1.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, (2013), T.C Resmi Gazete, 28615 sayı, 11.04.2013.

Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun, (2003), T.C Resmi Gazete, 25040 sayı, 06.03.2003.

Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun, (1950), T.C Resmi Gazete, 5683 sayı, 27.07.1950.

6/10266 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı, (1968), T.C Resmi Gazete, 12968 sayı, 1 Temmuz 1968.

İnternet Kaynakları

Afrika Birliği Örgütü, 1963. <http://www.enfal.de/sosyalbilimler/a/004.htm> Erişim Tarihi: 02.08.2017.

Afrika Birliği Örgütü, **Afrika'da ki Mülteci Sorunlarının Özel Yönlerini Düzenleyen Afrika Birliği Sözleşmesi**, Addis Ababa, 1969. <http://www.igamder.org/wp-content/uploads/2015/03/afrika-birli%C4%9Fi-%C3%B6rg%C3%BCt%C3%BC->

- [m%C3%BClteci-haklar%C4%B1-s%C3%B6zle%C5%9Fmesi.pdf](http://www.dicle.edu.tr/Contents/0ec14ec7-8647-489e-beae-9efda813ec38.pdf) Erişim Tarihi: 10.07.2017.
- Afrika Birliği Örgütü, **Afrika İnsan ve Halklar Hakları Şartı**, Nairobi, 1981. <http://www.dicle.edu.tr/Contents/0ec14ec7-8647-489e-beae-9efda813ec38.pdf> Erişim Tarihi: 10.07.2017.
- Amerikan Devletleri Örgütü, Washington, 1951. <http://www.mfa.gov.tr/amerikan-devletleri-orgutu.tr.mfa> Erişim Tarihi: 02.08.2017.
- Arabic-Islamic States, **Declaration on the Protection of Refugees and Displaced Persons in the Arab World**, 1992. <http://www.refworld.org/docid/452675944.html> Erişim Tarihi: 03.08.2017.
- Arap Devletleri Ligi, Kahire, 1945. <http://www.mfa.gov.tr/arap-ligi.tr.mfa> Erişim Tarihi: 03.08.2017.
- Arap Ligi, **Arap İnsan Hakları Sözleşmesi**, Kahire, 1994. <http://www.e-akademi.org/incele.asp?konu=%27Arap%20DDnsan%20Haklar%FD%20S%F6zle%FEmesi%27&kimlik=-236237822&url=makaleler/aceylan-3.htm> Erişim Tarihi: 11.07.2017.
- Arap Ülkeleri Birliği, **Arap Devletlerinde Mültecilerin Durumunu Düzenleyen Arap Sözleşmesi**, Kahire, 1994. <http://www.igamder.org/wp-content/uploads/2015/03/afrika-birli%C4%9Fi-%C3%B6rg%C3%BCt%C3%BC-m%C3%BClteci-haklar%C4%B1-s%C3%B6zle%C5%9Fmesi.pdf> Erişim Tarihi: 10.07.2017.
- Asya-Afrika Hukuksal Danışma Komitesi, **Mültecilere Karşı Muameleye İlişkin İlkeler**, Bangkok, 1966. <http://www.igamder.org/wp-content/uploads/2015/03/afrika-birli%C4%9Fi-%C3%B6rg%C3%BCt%C3%BC-m%C3%BClteci-haklar%C4%B1-s%C3%B6zle%C5%9Fmesi.pdf> Erişim Tarihi: 10.07.2017.
- Asian-African Legal Consultative Organization (AALCO), **Asya Afrika Mülteci İlkeleri**, 1966. <http://www.refworld.org/docid/3de5f2d52.html> Erişim Tarihi: 03.08.2017.
- Avrupa Ekonomik Topluluğu, **Roma Antlaşması**, Brüksel, 1957. <http://www.bumko.gov.tr/Eklenti/2827,rometrpdf.pdf?0> Erişim Tarihi: 11.07.2017.
- Avrupa Konseyi, İnsan Hakları Komiseri Thomas Hammarberg'in 28 Haziran – 3 Temmuz 2009 Tarihleri Arasında Türkiye'yi Ziyaretini Müteakiben Hazırladığı Rapor, 2009. <https://rm.coe.int/16806db8a0> Erişim Tarihi: 03.08.2017.
- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, **Jabari v. Türkiye Kararı**. [http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"dmdocnumber":\["696777"\],"itemid":\["001-58900"\]} Erişim Tarihi: 03.08.2017.](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{)
- Avrupa Konseyi, **Sosyal ve Tıbbi Yardım Konusunda Avrupa Sözleşmesi**, 1976. http://www.uhdigm.adalet.gov.tr/sozlesmeler/coktarafilsoz/ak/turkce/014a_tur.pdf Erişim Tarihi: 03.08.2017.

Avrupa Konseyi, Strazburg, 1949. http://www.mfa.gov.tr/avrupa-konseyi_.tr.mfa Erişim Tarihi: 03.08.2017.

AYYILDIZ, Mustafa, Ömer SEYMENOĞLU, **Afet Yönetiminin Yeniden Yapılandırılması ve Kriz Yönetimi Konulu Araştırma Raporu**, Ankara, 2002. <http://www.icisleriafad.gov.tr/afet-yonetiminin-yeniden-yapilandirilmesi-ve-kriz-yonetimi-2002> Erişim Tarihi: 03.08.2017.

Basic Documents Pertaining To Human Rights In The Inter-American System, Costa Rica, 2012. http://www.corteidh.or.cr/docs/libros/docsbas2012_eng.pdf Erişim Tarihi: 03.08.2017.

Bermuda Conference to Consider the Refugee Problem, April 19-28, 1943, and the Implementation of Certain of the Conference Recommendations, <http://images.library.wisc.edu/FRUS/EFacs/1943v01/reference/frus.frus1943v01.i0010.pdf> Erişim Tarihi: 02.08.2017.

Birleşik Krallık, **Yabancılar Yasası**, 1905. <http://www.uniset.ca/naty/aliensact1905.pdf> Erişim Tarihi: 03.08.2017.

Birleşmiş Milletler, **Birleşmiş Milletler Antlaşması**, San Francisco, 1945. <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/3-30.pdf> Erişim Tarihi: 11.07.2017.

Birleşmiş Milletler, **Çocuk Haklarına Dair Sözleşme**, 1989. http://www.unicefturk.org/public/uploads/files/UNICEF_CocukHaklarınaDairSözleşme.pdf Erişim Tarihi: 03.08.2017.

Birleşmiş Milletler, **Devlete Sığınmaya İlişkin Beyanname**, New York, 1967. http://www.uhdigm.adalet.gov.tr/sozlesmeler/coktarafilisoz/bm/bm_25.pdf Erişim Tarihi: 11.07.2017.

Birleşmiş Milletler, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi, **4'nolu Genel Yorum**, Cenevre, 1991. <http://www.ihop.org.tr/2007/12/11/ekonomik-sosyal-ve-kultuerel-haklar-komitesi/> Erişim Tarihi: 10.07.2017.

Birleşmiş Milletler, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi, **13 No'lu Genel Yorum**, 1999. <http://www.refworld.org/pdfid/4538838c22.pdf> Erişim Tarihi: 03.08.2017.

Birleşmiş Milletler, **Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi**, 1966. <http://80.251.40.59/politics.ankara.edu.tr/altipar/Okuma/ESKHS.pdf> Erişim Tarihi: 03.08.2017.

Birleşmiş Milletler, **Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi**, 1966. http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/metin134.pdf Erişim Tarihi: 03.08.2017.

Birleşmiş Milletler, Filistinli Mülteciler için Yardım ve İmar Kuruluşu, 1949. <https://www.unrwa.org/gaza-emergency> Erişim Tarihi: 03.08.2017.

Birleşmiş Milletler, Genel Kurul, **429 sayılı Karar**, Cenevre. <https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/060/27/IMG/NR006027.pdf?OpenElement> Erişim Tarihi: 03.08.2017.

Birleşmiş Milletler, **Her Türlü Irk Ayrımcılığının Tasfiye Edilmesine Dair Uluslararası Sözleşme**, 1965. http://www.uhdigm.adalet.gov.tr/sozlesmeler/coktarafilsoz/bm/bm_09.pdf Erişim Tarihi: 03.08.2017.

Birleşmiş Milletler, **Her Türlü Irk Ayrımcılığının Tasfiye Edilmesine Dair Uluslararası Sözleşme**, 1966. http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/metin135.pdf Erişim Tarihi: 03.08.2017.

Birleşmiş Milletler, **Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi**, 1980. https://www.unicef.org/turkey/cedaw/_gi18.html Erişim Tarihi: 03.08.2017.

Birleşmiş Milletler, **Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi**, 1966. http://www.uhdigm.adalet.gov.tr/sozlesmeler/coktarafilsoz/bm/bm_05.pdf Erişim Tarihi: 03.08.2017..

Birleşmiş Milletler, **Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü**, New York, 1967. [http://www.goc.gov.tr/files/files/M%C3%9CLTEC%C4%B0LER%C4%B0N%20HUKUK%20STAT%C3%9CS%C3%9CNE%20%C4%B0L%C4%B0%C5%9EK%C4%B0N%201967%20PROTOKOL%C3%9C\(1\).pdf](http://www.goc.gov.tr/files/files/M%C3%9CLTEC%C4%B0LER%C4%B0N%20HUKUK%20STAT%C3%9CS%C3%9CNE%20%C4%B0L%C4%B0%C5%9EK%C4%B0N%201967%20PROTOKOL%C3%9C(1).pdf) Erişim Tarihi: 10.07.2017.

Birleşmiş Milletler, Mülteciler Yüksek Komiserliği, **Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi ve 1967 Protokolü Çerçevesinde Mülteci Statüsünün Belirlenmesinde Uygulanacak Ölçütler Ve Usuller Hakkında Elkitabı**, 2013. <http://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=55fa66404> Erişim Tarihi: 02.08.2017.

Birleşmiş Milletler, Mülteciler Yüksek Komiserliği, **Mülteci Statüsünün Belirlenmesinde Uygulanacak Ölçütler ve Usuller Hakkında Elkitabı**, 1998. http://www.unhcr.org.cy/fileadmin/user_upload/Turkish_-_handbook_on_procedures_and_criteria_for_determining_refugee_status.pdf Erişim Tarihi: 03.08.2017.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, 1950. <http://www.unhcr.org/turkey/home.php> Erişim Tarihi: 02.08.2017.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye Temsilciliği, **Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme**. <http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1951-Cenevre-Sozlesmesi-1.pdf> Erişim Tarihi: 03.08.2017.

Birleşmiş Milletler, **Mülteciler Yüksek Komiserliği Tüzüğü**, http://www.madde14.org/index.php?title=Birle%C5%9Fmi%C5%9F_Milletler

[M%C3%BClteciler Y%C3%BCksek Komiserli%C4%9Fi T%C3%BCz%C3%BCC%C4%9F%C3%BC](#) Erişim Tarihi: 02.08.2017.

Birleşmiş Milletler, Mülteciler Yüksek Komiserliği, **Uluslararası Koruma Hakkında Kılavuz İlkeler, No 9**, 2012. <http://www.refworld.org/cgi-bin/tehis/vtx/rwmain/opedocpdf.pdf?reldoc=y&docid=55fa62e64> Erişim Tarihi: 03.08.2017.

Birleşmiş Milletler, Mülteciler Yüksek Komiserliği, Yürütme Komitesi. <http://www.unhcr.org/executive-committee.html> Erişim Tarihi: 03.08.2017.

Birleşmiş Milletler, New York, 1945. <http://www.un.org.tr/ana-sayfa/> Erişim Tarihi: 02.08.2017.

Birleşmiş Milletler, **İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi**, Cenevre, 1948. <http://www.unicankara.org.tr/tr/belgeler/> Erişim Tarihi: 10.07.2017.

Birleşmiş Milletler, **İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi**, Cenevre, 1948. <http://www.danistay.gov.tr/upload/insanhaklarievrenselbeyannamesi.pdf> Erişim Tarihi: 02.08.2017.

Birleşmiş Milletler, **Vatansız Kişilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme**, New York, 1954. http://www.uhdigm.adalet.gov.tr/sozlesmeler/coktarafilsoz/bm/bm_14.pdf Erişim Tarihi: 10.07.2017.

Birleşmiş Milletler, **Vatansızlık Hallerinin Azaltılması İçin Sözleşme**, Bern, 1973. http://www.uhdigm.adalet.gov.tr/sozlesmeler/coktarafilsoz/bm/bm_15.pdf Erişim Tarihi: 10.07.2017.

Birleşmiş Milletler, **Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi**, 1969. http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/Viyana_69.pdf Erişim Tarihi: 11.07.2017.

Cartagena Declaration on Refugees, Colloquium on the International Protection of Refugees in Central America, Mexico and Panama, 1984. <http://www.refworld.org/docid/3ae6b36ec.html> Erişim Tarihi: 02.08.2017.

Conclusion on International Cooperation and Burden and Responsibility Sharing in Mass Influx Situations Conclusion on International Cooperation and Burden and Responsibility Sharing in Mass Influx Situations, No. 100, 2004. <http://www.unhcr.org/excom/exconc/41751fd82/conclusion-international-cooperation-burden-responsibility-sharing-mass.html> Erişim Tarihi: 03.08.2017.

Constitution of the International Refugee Organisation, New York, 1946. [http://treaties.fco.gov.uk/docs/fullnames/pdf/1950/TS0025%20\(1950\)%20CMD-7934%201946%2015%20DEC,%20NEW%20YORK%3B%20CONSTITUTION%20OF%20INTL%20REFUGEE%20ORGANISATION.pdf](http://treaties.fco.gov.uk/docs/fullnames/pdf/1950/TS0025%20(1950)%20CMD-7934%201946%2015%20DEC,%20NEW%20YORK%3B%20CONSTITUTION%20OF%20INTL%20REFUGEE%20ORGANISATION.pdf) Erişim Tarihi: 02.08.2017.

Convention On Diplomatic Asylum, Caracas, 1954. http://www.grocjusz.edu.pl/Materials/_archiwum/archiwum2012/pd_sem_1312_D.pdf Erişim Tarihi: 02.08.2017.

- Council of Europe, **Council Directive 2001/55/EC**, 20.07.2001. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32001L0055&from=EN> Erişim Tarihi: 03.08.2017.
- Council of Europe, **Committee of Ministers, Asylum to Persons in Danger of Persecution**, 1967. <http://www.refworld.org/docid/3ae6b38168.html> Erişim Tarihi: 02.08.2017.
- European Agreement on the Abolition of Visas for Refugees, Strasbourg, 1959. <https://rm.coe.int/16800656cf> Erişim Tarihi: 02.08.2017.
- European Agreement on Transfer of Responsibility for Refugees, 1980. <https://rm.coe.int/1680078b0d> Erişim Tarihi: 02.08.2017.
- European Union, **Dublin Convention**, Ireland, 1990. [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:41997A0819\(01\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:41997A0819(01)&from=EN) Erişim Tarihi: 11.07.2017.
- European Union, **Dublin II Regulation**, Ireland, 2003. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3A133153> Erişim Tarihi: 11.07.2017.
- European Union, **Schengen Acquis**, Brussels, 1999. <https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/SCH.ACQUIS-EN.pdf> Erişim Tarihi: 11.07.2017.
- European Union, **Schengen Agreement**, Schengen, 1990. https://www.ucc.ie/archive/hdsp/Shengen-agreement_io.pdf Erişim Tarihi: 11.07.2017.
- Evian Konferansı, Evian, 1938. <https://www.usmmm.org/outreach/tr/article.php?ModuleId=10007698> Erişim Tarihi: 02.08.2017.
- Fact Sheet No.20, Human Rights and Refugees, <http://www.ohchr.org/Documents/Publications/FactSheet20en.pdf> Erişim Tarihi: 02.08.2017.
- General Assembly of the United Nations, 1945. <http://www.un.org/en/ga/> Erişim Tarihi: 02.08.2017.
- Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı, Strazburg, 3 Mayıs 1996, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/04/20070409-1.htm> Erişim Tarihi: 03.02.2017.
- Helsinki Yurttaşlar Derneği, **Elkitabı**, 2006. http://carim-south.eu/carim/public/polsotexts/PS2TUR015_TU.pdf Erişim Tarihi: 03.08.2017.
- History of the League of Nations (1919-1946), UNOG Library, Registry, Records and Archives Unit. [https://www.unog.ch/80256EDD006B8954/\(httpAssets\)/36BC4F83BD9E4443C1257AF3004FC0AE/\\$file/Historical_overview_of_the_League_of_Nations.pdf](https://www.unog.ch/80256EDD006B8954/(httpAssets)/36BC4F83BD9E4443C1257AF3004FC0AE/$file/Historical_overview_of_the_League_of_Nations.pdf) Erişim Tarihi: 02.08.2017.

İltica ve Göç Alanındaki Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Eylem Planı, 2003. [http://www.goc.gov.tr/files/files/turkiye_ulusal_eylem_plani\(2\).pdf](http://www.goc.gov.tr/files/files/turkiye_ulusal_eylem_plani(2).pdf) Erişim Tarihi: 03.08.2017.

International Refugee Organization, 1946, <https://search.archives.un.org/international-refugee-organization-iro-9> Erişim Tarihi: 02.08.2017.

JEAGER, Gilbert, **On the History of the International Protection of Refugees**, Vol. 83, No.843, 2001. https://www.icrc.org/ara/assets/files/other/727_738_jaeger.pdf Erişim Tarihi: 02.08.2017.

League of Nations, **Convention of 28 October, 1933 Relating to the International Status of Refugees**, CLIX No: 3663. <http://www.refworld.org/pdfid/3dd8cf374.pdf> Erişim Tarihi: 11.07.2017.

Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi, 1966. <http://humanrightscenter.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/08/03/MedeniVeSiyasiHaklarIliSkinSozlesme.pdf> Erişim Tarihi: 03.08.2017.

Mülteciler Uluslararası Nansen Ofisi, 1930. http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/peace/laureates/1938/nansen-history.html Erişim Tarihi: 02.08.2017.

OAU Convention Governing The Specific Aspects of Refugee Problems in Africa, Addis Ababa, 1969. http://www.achpr.org/files/instruments/refugee-convention/achpr_instr_conv_refug_eng.pdf Erişim Tarihi: 03.08.2017.

Of the Committee of Ministers to Member States on the Harmonisation of National Procedures Relating to Asylum, 1981. <http://www.refworld.org/pdfid/47fdfb0533.pdf> Erişim Tarihi: 02.08.2017.

Roma Antlaşması, Roma, 1957. <http://www.ikv.org.tr/images/files/A2-tr.pdf> Erişim Tarihi:11.07.2017.

The Covenant of the League of Nations, 1919. http://avalon.law.yale.edu/20th_century/leagcov.asp Erişim Tarihi: 02.08.2017.

The Governments of the Member States of the Organization of American States, **Convention on Diplomatic Asylum**, Caracas, 1954. http://www.grocejusz.edu.pl/Materials/archiwum/archiwum2012/pd_sem_1312_D.pdf Erişim Tarihi: 28.07.2017.

Treaty On European Union, Maastricht Treaty, 1992. https://europa.eu/european-union/sites/europaeu/files/docs/body/treaty_on_european_union_en.pdf Erişim Tarihi: 02.08.2017.

Treaty On European Union, 1992, **Maastricht Treaty**, C. Baydarol (Çev.), İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları. <http://www.bumko.gov.tr/Eklenti/2838,maastrichttrpdf.pdf?0> Erişim Tarihi: 11.07.2017.

- Türk Dil Kurumu, Büyük Türkçe Sözlük, 2017. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.59848fd795dcc2.68334776 Erişim Tarihi: 04.08.2017.
- Türkiye Cumhuriyeti, Avrupa Birliği Müktesebatına Uyum Programı, 2007-2013. <http://www.ab.gov.tr/6.html> Erişim Tarihi: 03.08.2017.
- Türkiye Cumhuriyeti, Bakanlar Kurulu, 2003 Yılı Ulusal Programı. <http://www.ab.gov.tr/196.html> Erişim Tarihi: 03.08.2017.
- Türkiye Cumhuriyeti, Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, 2009. <https://www.afad.gov.tr/> Erişim Tarihi: 03.08.2017.
- Türkiye Cumhuriyeti, Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, Afet ve Acil Durum Koordinasyon Kurulu, 2009. <https://www.afad.gov.tr/tr/2506/Afet-ve-Acil-Durum-Koordinasyon-Kurulu> Erişim Tarihi: 03.08.2017.
- Türkiye Cumhuriyeti, Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, Afet ve Acil Durum Yüksek Kurulu, 2009. <https://www.afad.gov.tr/tr/2505/Afet-ve-Acil-Durum-YukseK-Kurulu> Erişim Tarihi: 03.08.2017.
- Türkiye Cumhuriyeti, Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, Deprem Danışma Kurulu, 2009. <https://www.afad.gov.tr/tr/2507/Deprem-Danisma-Kurulu> Erişim Tarihi: 03.08.2017.
- Türkiye Cumhuriyeti, Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, Orta Vadeli Program, 2011-2013. [http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/OrtaVadeliProgramlar/Attachments/3/Orta_Vadeli_Program\(2011-2013\).pdf](http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/OrtaVadeliProgramlar/Attachments/3/Orta_Vadeli_Program(2011-2013).pdf) Erişim Tarihi: 03.08.2017.
- Türkiye Cumhuriyeti, Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, 9. Kalkınma Planı, 2007-2013. <https://www.gmka.gov.tr/dokumanlar/yayinlar/4.-9.-Ulusal-Kalkinma-Plani.pdf> Erişim Tarihi: 03.08.2017.
- Türkiye Cumhuriyeti, İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2013. <http://www.goc.gov.tr/main/> Erişim Tarihi: 03.08.2017.
- Türkiye Cumhuriyeti, İçişleri Bakanlığı, 57 Sayılı Genelge. <http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/57-Sayili-Genelge-2010-Degisikligi.pdf> Erişim Tarihi: 03.08.2017.
- Türkiye Cumhuriyeti, İçişleri Bakanlığı, 2010/19 Sayılı Genelge. <http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/2010-Icisleri-Bakanliginin-Multeci-ve-Siginmacilar-Konulu-Genelgesi.pdf> Erişim Tarihi: 03.08.2017.
- UNHCR, **An Introduction to International Protection, Self-study Module 1**, 2005. <http://www.unhcr.org/3ae6bd5a0.pdf> Erişim Tarihi: 03.08.2017.
- UNHCR, **An Introduction to the International Protection of Refugees**, 1992. <http://www.refworld.org/pdfid/3cce9a244.pdf> Erişim Tarihi: 02.08.2017.

- UNHCR, **An Introduction to International Protection Protecting Persons of Concern to UNHCR**, Self-study Module 1, 2005. <http://www.unhcr.org/publications/legal/3ae6bd5a0/self-study-module-1-introduction-international-protection-protecting-persons.html> Erişim Tarihi: 03.08.2017.
- United Nations, Economic And Social Council, 1945. <https://www.un.org/ecosoc/en/> Erişim Tarihi: 02.08.2017.
- United Nations General Assembly, **Declaration on Territorial Asylum**, 1967. <http://www.refworld.org/docid/3b00f05a2c.html> Erişim Tarihi: 03.08.2017.
- United Nations General Assembly, **Final Act of the United Nations Conference of Plenipotentiaries on the Status of Refugees and Stateless Persons**, 1951. <http://www.refworld.org/docid/40a8a7394.html> Erişim Tarihi: 03.08.2017.
- United Nations High Commissioner for Refugees, **Education Field Guidelines**, Geneva, 2003. <http://www.unhcr.org/protection/operations/40586bd34/education-field-guidelines.html> Erişim Tarihi: 03.08.2017.
- United Nations High Commissioner for Refugees, **Guidelines On International Protection: Application of the Exclusion Clauses: Article 1F of the 1951 Convention Relating to the Status of Refugees**, 04.09.2003. <http://www.refworld.org/pdfid/3f5857684.pdf> Erişim Tarihi: 03.08.2017.
- United Nations High Commissioner for Refugees, **Revised Note on the Applicability of Article 1D of the 1951 Convention relating to the Status of Refugees to Palestinian Refugees**, 2002. <http://www.refworld.org/pdfid/4add77d42.pdf> Erişim Tarihi: 03.08.2017.
- United Nations Korean Reconstruction Agency, 1950-1958. <https://search.archives.un.org/united-nations-korean-reconstruction-agency-unkra-1950-1958> Erişim Tarihi: 03.08.2017.
- United Nations, International Labour Organization, 1919. <http://www.ilo.org/global/lang--en/index.htm> Erişim Tarihi: 02.08.2017.
- United Nations Relief and Rehabilitation Administration, 1943. <https://www.ushmm.org/wlc/en/article.php?ModuleId=10005685> Erişim Tarihi: 02.08.2017.
- United Nations, Secretary General. <https://www.un.org/sg/en> Erişim Tarihi: 03.08.2017.
- Uluslararası Kızılhaç Komitesi, 1863, Cenevre, <https://www.icrc.org/> Erişim Tarihi: 02.08.2017.
- Uluslararası Kızılhaç Ligi, 1919, Paris. <http://www.ifrc.org/> Erişim Tarihi: 02.08.2017.
- 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun Genel Gerekçesi, http://www.goc.gov.tr/icerik3/genel-gerekce_327_328_330 Erişim Tarihi: 02.08.2017.

- URL-1: <https://www.mumsema.org/y-z/1661-zimmet-nedir-zimmet-kavrami-hakkinda-ansiklopedik-bilgi.html> Erişim Tarihi: 02.08.2017.
- URL-2 <http://www.evrimagaci.org/makale/240> Erişim Tarihi: 02.08.2017.
- URL-3 <http://www.avrupa.info.tr/tr/ab-nedir-72> Erişim Tarihi: 02.08.2017.
- URL-3 <http://www.cy2012.eu/tr/page/common-european-asylum-system> Erişim Tarihi: 03.08.2017.
- URL-4 https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/asylum_en Erişim Tarihi: 03.08.2017.
- URL-5 https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/asylum/identification-of-applicants_en Erişim Tarihi: 03.08.2017.
- URL-6 <http://frontex.europa.eu/> Erişim Tarihi: 03.08.2017.
- URL-7 <http://humanrightscenter.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/08/02/MultecilerinHukukiDurumunaDair1967Protokolu.pdf> Erişim Tarihi: 03.08.2017.
- URL-8 http://www.ab.gov.tr/files/Muktesebat_Uyum_Programi/24_AdaletOzgurlukveGuvencilik.pdf Erişim Tarihi: 03.08.2017.
- URL-9 http://www.ab.gov.tr/files/Muktesebat_Uyum_Programi/EK_DuzenlemeSayisiTablosu.pdf 03.08.2017.
- URL-10 <http://www.ab.gov.tr/46231.html> Erişim Tarihi: 03.08.2017.
- URL-11 <http://reliefweb.int/report/world/guidelines-international-protection-no-11-prima-facie-recognition-refugee-status> Erişim Tarihi: 03.08.2017.
- URL-12 <https://rtwasylumaccess.wordpress.com/?s=louis+henkin> Erişim Tarihi: 03.08.2017.
- URL-13 <http://www.igamder.org/aihm-kararlari/> Erişim Tarihi: 02.08.2017.

EKLER

EK-1 ANKET ÇALIŞMASI

Değerli Katılımcı;

Bartın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programında Yrd. Doç. Dr. Beyza ÖZTURANLI danışmanlığında “Türkiye’ye Yönelik İltica Sorunu ve AFAD’ın Rolü; Gaziantep Çadır Kentleri Örneği” konulu tez çalışması yürütülmektedir. Aşağıda Çadır kentte yaşayan bireylerin görüşlerini ölçmeye yönelik bir takım sorular yer almaktadır. Bu sorulara verilen cevaplar çerçevesinde AFAD’ın Gaziantep çadır kentlerinde ki çalışmaları ile ilgili bir değerlendirme yapılması umulmaktadır. Bu kapsamda üniversitenin ilgili yönetiminden gerekli izinler alınmıştır.

Araştırmaya katılımda gönüllülük esastır. Aşağıda cevaplanması istenen soruların tamamını ya da bir kısmını cevaplama/cevaplamama konusunda katılımcılar tamamen serbesttir. Cevaplama sürecinin herhangi bir aşamasında katılımcıların feragat etme hakkı da bulunmaktadır. Araştırmada katılımcılardan kimliğini belli edecek herhangi bir bilgi istenmemektedir, ayrıca bu veriler sadece bilimsel çalışma kapsamında kullanılacak olup ilgili olduğunuz kurumla kimlik konusunda herhangi bir paylaşım yapılmayacaktır. Araştırma da anlaşılmayan sorular ile ilgili her türlü soruyu sormanız mümkündür. Ayrıca aşağıda verilen iletişim adresleri aracılığı ile her türlü soru sormanız ve talep etmeniz durumunda analiz sonuçlarını temin edebilmeniz mümkündür.

TARİH:

Katılımcı:

Adı- Soyadı:

İmza:

Araştırmacı:

Adı- Soyadı: GÖKHAN SOYAL

Adres: Bartın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ağdacı Mahallesi, Ağdacı Kampüsü
74110 Merkez /Bartın.

Tel: 0534 278 78 68

e-posta: gkhan.soyal@gmail.com

İmza:

Sayın Katılımcı;

Bartın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programında Yrd. Doç. Dr. Beyza ÖZTURANLI danışmanlığında “Türkiye’ye Yönelik İltica Sorunu ve AFAD’ın Rolü; Gaziantep Çadır Kentleri Örneği” adlı yüksek lisans tez çalışması GÖKHAN SOYAL tarafından yapılmaktadır. Bu kapsamda aşağıda verilen soruların amacı, AFAD’ın çadır kentlerdeki faaliyetlerini değerlendirmek ve çadır kentlerin mevcut durumunu ortaya koymaktır. Araştırma bilimsel nitelik taşıdığı için katılımcımın tüm kimlik bilgileri gizli tutulacaktır. Sorulara içtenlikle cevap vereceğinizi inanıyor, katkılarınız için teşekkür ediyorum.

Kişisel Sorular

1) Cinsiyetiniz?	Kadın () Erkek ()
2) Medeni durumunuz?	Bekâr () Evli () Boşanmış/Ayrılmış ()
3) Çocuk sayısı?	1-3 () 4-6 () 7-9 () 10 ve Üzeri ()
4) Yaşınız?	15-20 () 21- 30 () 31-40 () 41-50 () 51 ve Üzeri ()
5) Eğitim durumunuz?	Okuryazar değilim () İlkokul () Ortaokul () Lise () Lisans () Lisansüstü ()
6) Türkiye'ye birlikte giriş yaptığınız akrabanız var mı?	Var* () Yok ()
Varsa sayısı?	1-3 () 4-6 () 7-9 () 10 ve Üzeri ()
7) Suriye'de ya da başka bir ülkede ikamet eden akrabalarınız ile görüşme yollarınız nelerdir?	Telefon () İnternet () Mektup () Görüşme İmkânım yok ()
8) Savaşta zarar gören akrabanız var mı?	Var* () Yok ()
Varsa sayısı?	1-3 () 4-6 () 7-9 () 10 ve Üzeri ()
9) Ne kadar zamandır Türkiye'de bulunuyorsunuz?	0-6 Ay () 6 Ay- 1 Yıl () 1-2 Yıl () 2-4 Yıl () 5 Yıl ve Üzeri ()
10) Türkiye'de doğan çocuğunuz var mı?	Var* () Yok ()
Varsa sayısı?	1-3 () 4-6 () 7-9 () 10 ve Üzeri ()
11) Çadır kentte psikolojik destek alma imkânınız var mı?	Var () Yok () Bilgim Yok ()
12) Suriye'de iken aylık geliriniz ne kadardı?	0-1000 TL () 1001- 3000 TL () 3001- 5000 () 5000 TL ve Üzeri ()
13) Suriye'de bir çalışma hayatınız var mıydı?	Evet () Hayır ()

Diğer Sorular

	KESİNLİKLE KATILMIYORUM (5)	KATILMIYORUM (4)	KARARSIZIM (3)	KATILYORUM (2)	KESİNLİKLE KATILYORUM (1)
14) Türkiye'ye giriş yaptığımda çok iyi karşılandım.					
15) Çadır kent insani yaşam ölçütlerine uygun.					
16) Çadır kentte temel yaşam maddelerine ulaşabiliyorum.					
17) Çadır kentte sunulan dil eğitimi burada yaşamımızı sürdürmek için yeterlidir.					
18) Çadır kentte kendimi güvende hissediyorum.					
19) Aldığım eğitim çerçevesinde veya Suriye'deki mesleğim ile Türkiye'de faaliyette bulunmak isterim.					
20) Çocuklar Türkiye'de Suriye'den daha iyi eğitim alıyor.					
21) Çadır kentte herkes için dini ibadet imkânı var.					
22) Hukuki yardımlar konusunda düzenli olarak bilgilendiriliyorum.					
23) Çadır kentte sunulan sağlık hizmetinden memnunum.					
24) Çadır kentte sunulan beslenme hizmetinden memnunum.					
25) Çadır kentte sunulan barınma hizmetinden memnunum.					
26) Çadır kentte sunulan eğitim hizmetinden memnunum.					
27) Çadır kentte sunulan ibadet hizmetinden memnunum.					

28) Ülkemden ırkımdan dolayı ayrılmak zorunda kaldım.					
29) Ülkemden dinim sebebi ile ayrılmak zorunda kaldım.					
30) Ülkemden konuştuğum dilden dolayı ayrılmak zorunda kaldım.					
31) Ülkemden siyasi düşüncelerim dolayısıyla ayrılmak zorunda kaldım.					
32) Ülkemden ait olduğum toplumsal grup nedeniyle ayrılmak zorunda kaldım.					
33) Ülkemden zulme/ şiddete/ işkenceye uğrama korkusu nedeniyle ayrılmak zorunda kaldım.					
34) An itibari ile Türkiye’de kalmak istiyorum.					
35) An itibari ile Türkiye’yi geçiş ülkesi olarak kullanmak istiyorum.					
36) Ülkemdeki sorunlar ortadan kalkarsa ülkeme dönmek istiyorum.					
37) Ülkemdeki sorunlar ortadan kalkarsa Türkiye’de kalmak istiyorum.					
38) Ülkemdeki sorunlar ortadan kalkarsa başka bir ülkede yaşamak istiyorum.					

EK-2 ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı: GÖKHAN SOYAL

Doğum Yeri ve Tarihi: TARSUS/ 20.04.1993.

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi: Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

Yüksek Lisans Öğrenimi: Bartın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

Bildiği Yabancı Diller: İngilizce (E)

Bilimsel Faaliyetler/ Yayınlar: Gökhan Soyal, “Kentsel Yoksulluk ve Sivil Toplum Kuruluşları,” **Yüzyılın Sorunları ve Sosyoloji Sempozyumu**, Bartın, 2016.

İş Deneyimi

Çalıştığı Kurumlar: Amasra Yapı Denetim LTD. ŞTİ- Resmi İlişkiler Sorumlusu
2015-2016.

İletişim

E-posta: gkhan.soyal@gmail.com

Tarih: 15.09.2017.